

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI
ANABİLİM DALI

**ESKİ DOĞU BLOKU ÜLKELERİ KAYNAKLI İNSAN
TİCARETİ VE FUUŞ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN
KADINLAR**

Yüksek Lisans Tezi

Aslıcan Kalfa

Ankara–2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI
ANABİLİM DALI

**ESKİ DOĞU BLOKU ÜLKELERİ KAYNAKLI İNSAN
TİCARETİ VE FUHUŞ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN
KADINLAR**

Yüksek Lisans Tezi

Aslıcan Kalfa

Tez Danışmanı
Prof.Dr.Gülay Toksöz

Ankara–2008

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KADIN ÇALIŞMALARI
ANABİLİM DALI

**ESKİ DOĞU BLOKU ÜLKELER, KAYNAKLI İNSAN
TİCARETİ VE FUHUŞ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN
KADINLAR**

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Gülay Toksöz

Tez Jürisi Üyeleri

Adı ve Soyadı

İmzası

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Tez Sınavı Tarihi

TEŞEKKÜR

Üzerinde çalıştığım bu araştırmanın tamamlanma sürecinde her zaman yanımda olan, öneri ve görüşleriyle araştırmama farklı bir boyut katan çalışma arkadaşım Ar. Gör. Çağla Ünlütürk Ulutaş'a, alan araştırmamda kullandığım araştırma sorularının tasarımında engin bilgi birikimine dayanarak katkılarını sunan ve verimli bir alan araştırması yürütmemi sağlayan değerli Hocam Yrd. Doç. Dr. Fatma Yıldırım Akkaya'ya, cezaevlerinde yürüteceğim görüşmelerim için emek ve çaba sarf eden, tüm imkânlarını seferber eden ve çeşitli kanalları zorlayarak yardımını eksik etmeyen Ceren Dedeoğlu'na, zamanlarını bana ayıran ve görüşmeleri titizlikle organize eden Ankara Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu psiko-sosyal servisinden Mevhibe Nurşah Aydoğan'a, İstanbul Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu psiko-sosyal servisinden Yücel Sözer'e ve Cansu Şahin'e ve değerli zamanlarını benimle paylaşan diğer cezaevi personeline, uzun zaman benimle görüşen ve son derece ayrıntılı bir şekilde deneyimlerini paylaşmaktan kaçınmayan Moldovalı arkadaşşıma, onu bana kazandıran ve görüşmeler yapmamı sağlayan Bayram Ünal'a ve Melisa Özbalaban'a, benimle görüşmeyi kabul eden, bana zaman ayıran ve açık yüreklilikle deneyimlerini paylaşan cesur kadınlara, alan araştırmam kapsamında görüşmeler yapmam için girişimlerde bulunan ve desteklerini esirgemeyen tüm diğer arkadaşlarıma ve son olarak çok değerli görüş ve önerileriyle araştırmamı zenginleştiren, hassasiyet ve özenle yaptığı değerlendirmelerle araştırmama önemli katkılarda bulunan tez danışmanım ve değerli Hocam Prof. Dr. Gülay Toksöz'e teşekkürlerimi borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
KISALTMALAR	v
GİRİŞ	1
I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İNSAN TİCARETİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR	5
1. TANIMLAR	5
1.1. İnsan Ticareti, Düzensiz Göç ve Göçmen Kaçakçılığı	5
1.2. Fuhuş Sektörü	10
2. İNSAN TİCARETİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR.....	13
2.1. Göç Yaklaşımı	13
2.1.1. Düzensiz Göç	14
2.1.2. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti İlişkisi.....	17
2.1.3. Düzensiz Göç Akımları	18
2.1.4. Kadınlaşan Göç, İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektörü	22
2.2. Pazar Yönelimli Yaklaşım.....	26
2.2.1. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığının Piyasalaşan Yapısı....	27
2.2.2. İnsan Ticareti Faaliyetlerini Yürüten Çeteler ve Örgütlenme Biçimleri.....	30
2.2.3. Değişik Yapılardaki Çete Örgütlenmeleri	32
2.2.4. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı Faaliyetlerinden Elde Edilen Karlar	36
2.3. Feminist Yaklaşımlar	39
2.3.1. Fuhuş Sektörüne Yönelik Feminist Yaklaşımlar.....	40

2.3.1.1. Radikal Feminizm.....	41
2.3.1.2. Seks Çalışanları Taraftarı (Materyalist) Feminizm.....	45
2.3.2. Yasaklama ve Yasallaştırma Ekseninde İnsan Ticaretine Yönelik Feminist Yaklaşımlar ve Sivil Toplum Örgütleri.....	49
2.3.3. Feminist Yaklaşımlara Yönelik Eleştiriler.....	56
II. ESKİ DOĞU BLOKU ÜLKELERİ KAYNAKLI İNSAN TİCARETİ VE FUHUŞ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN KADINLAR	63
1. FUHUŞ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN KADINLARIN DURUMU.....	63
1.1. Kitleleşen Kadın Göçünü Etkileyen Faktörler.....	64
1.1.1. Sosyo-ekonomik faktörler	64
1.1.2. Sosyo-Kültürel Faktörler	68
1.1.3. Savaş ve/veya Savaş Sonrası Dönemler ve Militarizm.....	70
1.2. İnsan Ticareti Rotaları, Kaynak Ülkeler ve Hedef Ülkeler.....	73
1.3. Göç Süreci, Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti.....	75
1.4. Hedef Ülkelerdeki Koşullar.....	79
1.4.1. Fuhuş Sektörüne Giriş ve Sektörün İşleyişi	79
1.4.2. Yaşanan Dezavantaj ve Riskler	85
1.4.2.1. Ekonomik Sorunlar	86
1.4.2.2. Yasal Sorunlar.....	86
1.4.2.3. Sağlık Sorunları ve Psikolojik Sorunlar	88
1.4.2.4. Sosyal Sorunlar	91
1.5. Küresel İnsan Ticareti Rakamları.....	92
III. MÜCADELE YÖNTEMLERİ VE MAĞDURLARIN KORUNMASI.....	97
1. İNSAN TİCARETİ VE DÜZENSİZ GÖÇLE İLGİLİ ULUSLARARASI YASAL ÇERÇEVE	97
1.1. Sınırşan Örgütlü Suçlara İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi..	102

1.1.1. <i>Sınraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Sözleşme</i>	104
1.1.2. <i>Sınraşan Örgütlü Suçlara Dair BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme (Palermo Sözleşmesi)</i>	105
1.1.2.1. <i>Sözleşmede Yer Alan Düzenlemeler</i>	105
1.1.2.2. <i>Palermo Sözleşmesinin Avrupa Birliği Düzeyinde Yansımaları</i>	109
1.2. ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası	113
1.3. Uluslararası Yasal Düzenlemelere Yönelik Eleştiriler	115
2. ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI	118
2.1. Ulusal Düzeyde Yasal Düzenlemeler ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi	119
3. BÖLGESEL DÜZEYDE İŞBİRLİĞİ STRATEJİLERİ	123
IV. TÜRKİYE'DEKİ DURUM	125
1. TÜRKİYE'YE GÖÇ	126
2. TÜRKİYE'DE İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE YOLLARI	131
2.1. Yasal Çerçeve	131
2.2. Uluslararası Düzeyde İşbirliği Stratejileri	134
2.3. Kurumsal Düzeyde İşbirliği Kapasitesi ve Mağdurların Korunması	135
3. ALAN ARAŞTIRMASI	139
3.1. Araştırmanın Yöntemi	139
3.2. Yanıtlayıcıların Profilleri	142

3.3. Göç Süreci.....	143
3.4. Türkiye’de Yaşananlar	146
3.4.1. <i>Fuhuş Sektöründe Bilinçli Olarak Çalışanlar ve Hedef Ülkede Yaşananlar Sonucu Sektöre Girmek Zorunda Kalan Kadınlar</i>	146
3.4.2. <i>İnsan Ticareti Mağdurları</i>	155
3.4.3. <i>Eriş Talep ve Fuhuş Sektöründeki Tabakalaşma</i>	161
3.4.4. <i>“Öteki Kadın” Fantezileri: Hayali Flörtler ve Metreslik</i>	165
3.4.5. <i>Kadınların Türk Erkekleriyle Kurdukları Gönül İlişkileri</i>	173
3.4.6. <i>Kadınların Yaşadıklarını Değerlendirme Biçimleri ve Gelecekte Beklentileri</i>	177
SONUÇ.....	181
KAYNAKÇA	188
ÖZET.....	200
ABSTRACT	201

KISALTMALAR

- AGİT** : Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı
- BM** : Birleşmiş Milletler
- CARAM Asia** : AIDS ve Göçle İlgili Çalışma ve Eylemlerin Koordinasyonu
(Coordination of Action Research on AIDS and Mobility)
- CATW** : Kadın Ticaretiyle Mücadele Birliği (Coalition Against Trafficking
in Women)
- COYOTE** : Eski Moda Ahlakdan Vazgeçin (Call of Your Old Tired Ethics)
- EWL** : Avrupa Kadınlar Lobisi (European Women's Lobby)
- GAATW** : Kadın Ticaretiyle Mücadele Küresel Birliği (Global Alliance
Against Trafficking in Women)
- ILO** : Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)
- IPEC** : Çocuk İşçiliğinin Sona Erdirilmesi Uluslararası Programı
(International Programme on the Elimination of Child Labour)
- IOM** : Uluslararası Göç Örgütü (International Organization for Migration)
- IUSW** : Uluslararası Seks Çalışanları Birliği (International Union of Sex
Workers)
- NATO** : Kuzey Atlantik İttifakı (North Atlantic Treaty Organization)
- NSWP** : Avrupa Seks İşçileri Projesi İletişim Ağı (Network of Sex Workers
Project)
- TAMPEP** : Avrupa Göçmen İşçiler Arasında AIDS ve Cinsel Yolla Bulaşan
Hastalıkları Önleme ve Sağlık Desteği İçin İletişim Ağı (European
Network for AIDS and Sexually Transmitted Diseases Prevention
and Health Promotion among Migrant Sex Workers)
- UNDOC** : United Nations Office on Drugs and Crime (Birleşmiş Milletler
Uyuşturucu ve Suç Ofisi)
- UNHCHR** : United Nations High Commissioner for Human Rights (Birleşmiş
Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği)
- UNICEF** : United Nations Children's Fund (Birleşmiş Milletler Çocuklara
Yardım Fonu)

GİRİŞ

Bu araştırma, Sovyet Sistemi'nin çöküşüyle Doğu Bloku ülkelerinde serbest piyasa ekonomisine geçiş döneminin kadın emeği ve istihdamı üzerinde yarattığı etkilerle şekillenen uluslararası göç süreçlerini ve insan ticareti olgusunun fuhuş sektörü boyutunu feminist bir yaklaşımla analiz etmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda araştırmada insan ticaretine yönelik temel yaklaşımlar, Eski Doğu Bloku ülkelerinden gelen kadınların göç etmelerine sebep olan faktörler ve hedef ülkede yaşananlar, konuyla ilgili uluslararası yasal çerçeve ve sivil toplum örgütleri faaliyetleri gibi çeşitli mücadele pratikleri ve Türkiye'deki durum ele alınacaktır.

İnsan ticaretinin ve düzensiz göçün giderek dünyayı saran ve çığ gibi büyüyen sorunlar olmasıyla birlikte akademik araştırmalar da yaygınlık kazanmaya başlamış ve çeşitli bilimsel yaklaşımlar gelişmiştir. İnsan ticaretine yönelik yaklaşımlar, göç yaklaşımı, pazar yönelimli yaklaşım ve feminist yaklaşım olmak üzere üçe ayrılır. Bu yaklaşımlardan göç yaklaşımı insan ticaretini düzensiz göç süreçleri üzerinden ele alır. Pazar yönelimli yaklaşım ise insan ticareti amaçlı kurulan çeteleri, bu çetelerin örgütlenme biçimlerini, dünya genelinde oluşan pazarı ve elde edilen karları analiz eder. Kendi içinde radikal feminizm ve seks çalışanları taraftarı feminizm olmak üzere ikiye ayrılan feminist yaklaşım ise fuhuş sektöründe çalışmanın kadınlar için ne anlama geldiğini sorgulayarak insan ticaretine fuhuş sektöründe çalışma kavramı üzerinden yaklaşır. Radikal feminizm “fahişelik” olarak kavramsallaştırdığı fuhuş sektöründe çalışmayı, kadınların ataerkil sistemde ezilme pratiklerinden biri olarak değerlendirerek bir tecavüz ve şiddet biçimi olarak görür. Seks çalışanları taraftarı feminizm ise, fuhuş sektöründe çalışmayı bir iş olarak

görerek başka bir şansı olmayan kadınlar için bir mücadele stratejisi olarak değerlendirir. Bu yaklaşımların insan ticaretini değerlendirme biçimleri, fuhuş sektörünün yasaklanması ve yasallaştırılması arasındaki gerilime dayanır. Radikal feministler, fahişeliğe yönelik görüşlerine dayanarak fuhuş sektörünün kesinlikle yasaklanması gerektiğini savunurken, seks çalışanları taraftarı feministler yasaklanmış bir fuhuş sektörünün seks hizmetlerinin alınıp satılmasını yeraltına iteceğini ileri sürerek radikal feministlerin aksine, gönüllü ve zorla fuhuş arasında bir ayırım yapmaktadırlar. Gönüllü yapılan fuhuşu bir emek biçimi olarak tanımlarken gönülsüz fuhuş ve insan ticaretiyle mücadele edilmesi gerektiği görüşündedirler. Feminist yaklaşımlardaki bu kutuplaşma, insan ticaretiyle mücadele eden uluslararası sivil toplum kuruluşlarına da yansımıştır.

Bu araştırma çerçevesinde, konu göç yaklaşımıyla feminist yaklaşımları kesiştiren bir şekilde analiz edilecektir. Feminist yaklaşımların, özellikle radikal feminizmin uluslararası göç süreçlerini ve kadınların yaşadıkları ekonomik problemleri göremeyen yönü, göç yaklaşımının analizleriyle telafi edilecektir.

Sovyet Sisteminin çöküşünü izleyen dönemde, insan ticareti ve düzensiz göçle mücadele amaçlı uluslararası düzeyde yasal bir çerçeve oluşmuş, konuya odaklanan BM düzeyinde uluslararası sözleşmeler kabul edilmiştir. Avrupa Birliği ülkeleri ve ABD’de de konuyla ilgili bazı yasalar yürürlüğe girmiştir.

Türkiye’nin insan ticareti temelli göç akımları açısından hem önemli bir hedef ülke, hem de bir geçiş ülkesi olması ve 1990’lı yıllardan itibaren eski Doğu Bloku ülkelerinden gelen kadınların fuhuş sektöründe giderek ağırlık kazanmaları, araştırmanın ülkemiz açısından önemini ortaya koymaktadır. Türkiye’de sektörde çalışan birçok göçmen kadın ve insan ticareti mağduru olmasına rağmen konuya

yönelik akademik ilgi son derece sınırlı kalmıştır. Konuyla ilgili bilimsel bilgi birikiminin yerine medyada bu kadınlara ilişkin sansasyonel haberler yer almakta ve mağduriyetleri görünmez kılınmaktadır. İçine çok fazla girilmemiş bu görünmez alanda kadınların deneyimlerine yer vermek ve bu alandaki bilimsel bilgi üretimine katkı yapmak amacıyla bu konu seçilmiştir.

Uluslararası düzensiz göç, fuhuş sektöründe çalışan kadınlar ve insan ticaretiyle ilgili zengin bir yabancı literatür mevcuttur, dolayısıyla araştırma kapsamında teorik altyapının geliştirilmesi için yabancı literatür taranmıştır. Türkiye'deki durumun ele alınması için de, konuyla ilgili sınırlı kaynaklara erişilmiş, bazı raporlar, bilgi notları ve istatistiklerden faydalanılmıştır. Bununla birlikte, bu konu, kadınların kendi deneyimleri ve yaşadıklarıyla ilgili bilgi üretilmesinin zorunlu olduğu bir alandır. Bu bağlamda Türkiye'ye göç etmiş ve zorla ya da gönüllü olarak fuhuş sektöründe çalışmış olan kadınların kendi anlatılarına dayanan bilgiler olmaksızın araştırmanın eksik kalacağı düşüncesiyle hareket edilerek bir alan araştırması tasarlanmıştır. Araştırma süreci boyunca, çok değişik kanallar zorlanarak fuhuş sektöründe çalışan kadınlara ulaşılmaya çalışılmış, kimi zaman bu girişimler sonuç vermemiş ve bazı kadınlar görüşmeyi kabul etmemişlerdir. Çeşitli çabalar sonucu, fuhuş sektöründe çalışmakta olan Moldovalı bir kadına ulaşılmış, kendisiyle birkaç ay boyunca internet vasıtasıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerde kulaklık, mikrofon ve kamera kullanılması, görüşmelerin etkin bir şekilde yürütülmesi için büyük yarar sağlamıştır. Bu ulaşılan ilk yanıtlayıcıdan sonra, Ankara Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda iki ve İstanbul Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda on bir olmak üzere toplam on üç kadınla derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Bunun

dışında göçmen bir seks çalışanına hukuki danışmanlık yapmış bir avukat vasıtasıyla kadın hakkında bazı bilgiler edinilmiştir. Bu görüşmeler dışında, konuyla ilgili ikisi Ankara Kadın Dayanışma Vakfından, biri ise Emniyet Genel Müdürlüğünden olmak üzere konunun uzmanı olan üç kişiyle görüşülmüştür. Konuyla ilgili teorik zemine dayanarak yapılan bu görüşmeler analiz edilerek, Türkiye'deki durumla ilgili bilgi üretilmeye çalışılmıştır.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İNSAN TİCARETİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

1. TANIMLAR

1.1. İnsan Ticareti, Düzensiz Göç ve Göçmen Kaçakçılığı

İnsan ticareti, küreselleşme, uluslararası göç, Sovyet Sistemi'nin çöküşü, yoksulluk, savaş, militarizasyon gibi nedenlerle dezavantajlı duruma düşen insanların iş bulma vaatleriyle kandırılıp gelişmiş ülkelere yasadışı yollarla götürülmeleri ve bu ülkelerde vaat edilen işlerle hiçbir şekilde uyuşmayan, sömürü düzeyi son derece yüksek işlerde çalıştırılmaları, hatta çoğunlukla köleliğe zorlanmaları durumudur. Köleliğin yeni biçimi olarak nitelenebilecek olan insan ticaretinin göç etme arzusunda olan kişileri temin ederek dilencilik, seks işçiliği gibi işlere zorlama, turizm, konfeksiyon gibi çeşitli sektörlerde, fabrikalarda ya da ev içi hizmetlerde zorla çalıştırma, pornografi malzemesi yapma, posta yoluyla evlendirme, organ ticareti gibi birçok değişik türü olabilmektedir. İnsan ticareti, son yıllarda yıllık cirosu milyar dolarları bulan ve bireyler ya da çeteler tarafından yürütülmekte olan (Jordan, 2002: 28) bir uluslararası organize suç biçimidir. Genellikle riske daha açık kesimler olan kadınlar ve çocuklar insan ticareti mağdurlarının önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Bununla birlikte, erkekler ve erkek çocuklar da, ev içi hizmetler (uşaklık ya da bahçıvanlık gibi), pornografi ve fuhuş sektörü gibi birçok alanda insan tacirleri tarafından sömürülmektedirler.¹ İnsan ticaretinin çeşitlerinden olan zorla evlendirme pratikleri de, kadınları alıkoyan,

¹ Granville, Johanna, "From Russia Without Love: The "Forth Wave" of Global Human Trafficking", *Demokratizatsiya*, pp: 149–150.

özgürlüklerini kısıtlayan ve onları travmaya sürükleyen etkiler yaratmaktadır. Bu tarz evlilikler sürdürmek zorunda kalan kadınlar tecavüze ve başka şiddet biçimlerine maruz kalmakta, HIV virüsü ve çeşitli sağlık riskleri tarafından kuşatılmaktadırlar. Bu evliliklerin küçük yaşlarda genç kızlar arasında yaygınlığa sahip olması sonucu, vaktinden daha erken yaşanan cinsel deneyimler, birçok hastalığın oluşmasına zemin hazırlamaktadır. (Clark, 2003: 250).

Bu araştırma insan ticaretinin sadece fuhuş sektöründe çalışan kadınlar boyutunu konu alsada, insan ticaretinin sadece fuhuş sektörüyle sınırlı olduğu, sadece kadınların fuhuş sektöründe sömürüldükleri ya da kadınların genelde fuhuş sektöründe çalışacaklarını bilmedikleri gibi genellemelerin (Bandyopadhyay vd., 2006: 102) her zaman doğru olmadığını hatırlatılması gereklidir.

İnsan ticareti çoğu zaman üzerinde uzlaşma sağlanamayan ve tanımlanması güç olan bir kavramdır. Yasal çerçeveye ilişkin bölümde belirtileceği üzere, insan ticaretinin bir suç olarak tanınarak ulusal ve uluslararası yasal belgelerde yerini alması da bu nedenle gecikmiştir. İnsan ticareti kavramının içinin sağlam bir biçimde doldurulmasına engel olan en önemli açmazlardan biri, kavramın düzensiz göç ya da göçmen kaçakçılığıyla karıştırılmasıdır. 1994 yılında toplanan bir konferansta ILO'nun (Uluslararası Çalışma Örgütü) sıraladığı düzensiz göçün insan ticaretine dönüşebilmesi için gerçekleşecek kistaslar, insan ticaretiyle göçmen kaçakçılığı arasındaki ayrımın o yıllarda netleşmemiş olduğunun örneğidir. Bu kistaslar,

- Paranın (ya da başka bir ödeme biçiminin) el değiştirmesi,
- Bir kolaylaştırıcının ya da insan tacirinin mevcudiyeti,
- Uluslararası bir sınırın geçilmesi,

- Girişin yasadışı olması ve
- Hareketin gönüllü olmasıdır.

Bu ölçütlerin insan ticaretini değil, göçmen kaçakçılığını karşıladığı açıktır. İnsan ticaretiyle göçmen kaçakçılığı kavramlarının karıştırılması, sorunla mücadele yollarını tıkamakta ve mağdurlar açısından dezavantajlı sonuçlar doğurmaktadır. Daha sağlıklı bir arka planın oluşturulabilmesi için bu kavramların açığa kavuşturulması gerekmektedir. Düzensiz göç, küreselleşme ve ülkeler arasındaki gelir dağılımı eşitsizlikleri, işsizlik ve yoksulluk gibi etkenlerin son derece olumsuz koşullar yarattığı kaynak ülkelere hedef ülkelere doğru yönelen yasadışı göç biçimleridir. Göçmen kaçakçılığı ise, göçmenin kaynak ülkeden hedef ülkeye varmasının yasadışı yollarla ve belli bir ücret karşılığı sağlanması anlamına gelir. Düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığının aksine insan ticaretinde sürecin içerisine kandırma, tehdit etme, zorlama, pasaport ve kimlik belgelerine el konulması, mekânsal hareketliliğin kısıtlanması gibi unsurlar da eklenmektedir. Kandırma kavramının da açıklığa kavuşturulması ve farklı biçimlerde gerçekleşebileceği ortaya konulmalıdır. Kandırma mağdurların kimi zaman işe alma sürecinde vaat edilen işlerle hiçbir ilgisi olmayan işlerde çalıştırılmalarıyla sonuçlanabilmekle birlikte, mağdurların vaat edilen işlerde çalıştırılmalarını ancak sözü edilen koşullardan son derece uzak ve ağır çalışma koşulları altında zorla çalıştırılmalarını da içermektedir. Bu hususun ortaya konulması, özellikle konumuzu oluşturan fuhuş sektörü açısından önemlidir çünkü fuhuş sektöründe çalışacağını bilerek göç eden birçok kadının ülkeye giriş yaptıktan sonra pasaportlarına ve kimlik belgelerine el konulduğu ve son derece ağır koşullarda çalıştırıldıkları, çoğu zaman fiziksel ve psikolojik olarak yoğun şiddete maruz kaldıkları, tecavüze uğradıkları bilinmektedir. Burada mağdurlar, fuhuş

sektöründe çalışacaklarını bilerek ülkeye geldikleri halde çalışma koşulları itibariyle kandırıldıkları için insan ticareti mağduru olarak sınıflandırılmaktadırlar.

İnsan ticaretinin en yaygın kabul gören tanımı, Sınıraşan Örgütlü Suçlara İlişkin BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşmede (Palermo Sözleşmesinde) yer alan tanımdır. Sözleşmenin 3. maddesinin a fıkrasında insan ticareti aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

“İnsan ticareti, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir.”²

ILO ise insan ticaretini zorla çalıştırmanın bir türü olarak tanımlamakta ve zorla çalıştırmanın altı özelliğini sıralamaktadır. Buna göre,

- Çalışana yönelik tehdit ya da gözle görülür fiziksel zarar verilmesi,
- Hareketliliğin sınırlanması ya da sınırlı bir yerde ya da belli bir işyerinde alıkoyma,

² Sınıraşan Örgütlü Suçlara Dair BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, İnternet Adresi, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4804.html>, Erişim Tarihi: 24.03.08.

- Borç batağı (Böyle bir durumda çalışan borcunu ödemek zorunda olduğu için çalışır ve verdiği hizmet karşılığı kendisine ödeme yapılmaz. İşveren, çalıştırdığı kişiye son derece yüksek fiyatlar karşılığı yiyecek ve konaklama sağlar ve bu yüzden borçlunun borcu bitmez),
- Önceden yapılmış sözleşmeyi ihlal edecek biçimde ücretlere el konması ya da ücretlerin azaltılması,
- Çalışanın hareketliliğinin sınırlanması için pasaport ve kimlik belgelerine el konması,
- Çalışanın yasadışı göçmen konumunda bulunduğu ülkede, kendisini otoritelere şikâyet etmekle tehdit etme

zorla çalıştırmanın altı unsurunu oluşturmaktadır (Van Den Anker, 2006: 167) ILO ayrıca zorla çalıştırmaya ilişkin üçlü bir sınıflandırma yapar. Bu sınıflandırmaya göre zorla çalıştırma, devlet ya da askeri kuvvetler tarafından vatandaşların yükümlü tutulduğu zorla çalıştırma, az önce bahsedildiği üzere konfeksiyon gibi çeşitli sektörlerde zorla çalıştırma ve kadın ve çocukların cinsel sömürü amaçlı zorla çalıştırılmaları olarak üçe ayrılmaktadır. Son iki eylemin insan ticaretine dönüşebilmesi için mağdurun bir yerden bir yere zorla ve tehdit yoluyla hareket ettirilmesi gerekmektedir (Belser, 2005: 3).

ILO tarafından yapılan bir araştırmada, bir sınırdan kaçak yollarla geçirildikten sonra zorla çalıştırılan göçmenin insan ticareti mağduru olduğu, bununla birlikte mağdurun bir yerden bir yere götürülmesi, temini ve çalıştırılması arasında bu tarz bir bağlantı yoksa kişinin insan ticaretine maruz kalmadan zorla çalıştırma mağduru olduğu belirtilmiştir. İnsan ticaretinde, kaçakçı, temin eden kişi ve işveren olmak üzere iki ya da daha fazla taraf sürece katılabilir, buna karşılık

insan tacirleri bu üç rolü birden gerçekleştiriyor da olabilirler. Zorla çalıştırmada ise bir ülkede yasal bir biçimde bulunmakta olan göçmenler bir aracıya bağlı olmadan çalıştırılırlar (Andress; Van Der Linden, 2005: 59).

1.2. Fuhuş Sektörü

Fuhuş sektörü araştırmalarının Türkiye’de pek yapılmamış olması, kavramın tanımlanmasını ve sektör içindeki bileşenlere yönelik kavramsallaştırmalar yapılmasını engellemiştir. Yabancı ülkelerde yapılan akademik çalışmalarda da göç çalışılsa bile fuhuş sektörü pek çok genel ve kapsayıcı teorilerce bile dışlanmıştır (Agustin, 2006: 31–32). İngilizce literatürde değişik çalışma biçimlerinin “work” kelimesiyle ifade edilmesinden hareketle, fuhuş sektörü çalışanları için “sex worker” kavramı kullanılmaktadır. Türkiye’de ise değişik çalışma biçimleri ve sektörün diğer bileşenlerine dair bir kavramsallaştırma yapılmamıştır. Bu araştırmanın bundan sonra yapılacak tüm araştırmalarda kullanılacak geçerli bir kavramsal çerçeve inşa etme iddiası olmamakla birlikte, en azından araştırmanın kendi içinde kullanılacak bir arka plan oluşturulacaktır.

Fuhuş sektörü temel olarak cinsel hizmetlerin çeşitli biçimlerinin ekonomik bir mübadeleye tabi tutulduğu bir sektör olup internet teknolojilerinin yayılması, göç gibi değişik etkenlerle giderek genişleyen ve küreselleşen bir boyut kazanmıştır. Fuhuş sektörü çalışanları, fuhuş sektöründe cinsel hizmet sunan ve aracılık eden kişilerden oluşmaktadır.

Cinselliğin para karşılığı satılmasının çeşitli biçimleri olduğu için, tüm bu biçimleri bir araya toplayan “seks çalışanları” kavramının araştırmada kullanılması

uygun olacaktır. Çeşitli coğrafyalara ve kültürlere göre ya da tarihin çeşitli dönemlerinde değişkenlik gösteren çeşitli cinsel hizmet sunumu biçimleri vardır ve bunların hepsi hakkında fikir sahibi olmak mümkün değildir. Bu yüzden, istisnaları kabul etmekle birlikte, literatürde rastlanan temel olarak iki çalışma biçiminden bahsedilebilir. Bunlardan ilki, bir işçi işveren ilişkisi çerçevesinde ücretli olarak genellikle genelevlerde çalışan seks işçileridir. Cinsel hizmet sunumunun bir çeşidi de, bağımsız bir şekilde, bir işverene ya da aracıya bağlı olmadan yürütülen çalışma biçimidir. Bu kategorideki seks çalışanları kendi hesabına seks hizmeti sunanlar olarak adlandırılmaktadır. Bu şekilde çalışan kadınlar, kendi imkânları ve ilişkileri vasıtasıyla müşteri bularak çalışmaktadırlar. Şüphesiz bu şekilde çalışabilmek ancak sektörde belli bir süre çalıştıktan ve belli bir çevre edindikten sonra mümkün olabilmektedir. Aracılar vasıtasıyla çalışan seks çalışanları ise müşterilerini, tarafların bir araya gelmelerini ve ilişkinin gerçekleşebilmesini sağlayan üçüncü bir kişi vasıtasıyla bularak cinsel hizmet sunmaktadırlar. Böyle bir durumda seks çalışanı, kazandığı paranın ancak bir bölümüne sahip olabilmekte, aracılar ise önemli bir pay elde etmektedirler. Sektöre ilk kez giriş yapanlar için aracılar vasıtasıyla çalışmak önem kazanmaktadır.

Seks çalışanlarının dışında kalan önemli miktarda kadın, insan tacirleri tarafından zorla ve tehdit yoluyla alıkonularak çalıştırılmaktadırlar. Bu durumda kadınlar zorla fuhuş sektöründe çalıştırılmış olmaktadır. Zorla çalıştırılan bu kadınları seks çalışanı olarak nitelemek imkânsız görünmektedir. Kadınlar üzerinden ciddi miktarlarda para kazanan insan tacirleriyle bu kadınlar arasında bir kölelik ilişkisi mevcuttur. Bununla birlikte az önce bahsi geçen genelevlerde de, özellikle Güney Doğu Asya ülkelerinde kadınların ve hatta çok küçük yaşlarda

çocukların seks kölesi olarak çalıştırıldıkları bilinmektedir³. Araştırmada bu kategoride yer alanlar insan ticareti mağdurları olarak tanımlanacaklardır. Kayıtlı genelevlerde seks işçisi olarak çalışmaya nazaran diğer biçimlerde cinsel hizmet sunma biçimleri, kadınlar açısından çoğu zaman yoğun bir sömürü anlamına gelebilmekte,⁴ bununla birlikte genellikle genelevler de kadınları koruma ve gözetme koşullarını sağlayamamaktadırlar.

Para karşılığı cinsel hizmet sunumu dışında kalan ve yine bir nevi fuhuş sektörü faaliyeti olarak nitelenebilecek bir diğer çalışma biçimi ise, alan araştırması esnasında göçmen kadınlar arasında rastlanan ve ayrıntıları Türkiye'yle ilgili bölümde verilecek olan metresliktir. Metreslik, belli bir ücret ya da başka maddi koşulların sağlanması karşılığı bir adamla aynı evde karı koca hayatı yaşamak anlamına gelmektedir. Yabancı literatürde rastlanmayan bu çalışma biçiminin fuhuş sektörü faaliyeti olarak nitelenmesi isabetli görünmektedir.

Fuhuş sektörünün bir diğer bileşeni olan aracılar ise, az önce bahsedildiği gibi müşterileri ve seks çalışanlarını bir araya getiren üçüncü kişilerdir. Fuhuş sektörü faaliyetlerinin yoğunlaştığı ve arttığı ölçüde aracılar çeşitlenmekte, taksi şoförleri, garsonlar ve otel sahipleri aracılık faaliyetleri yürütebilmektedirler.

³ Cinsel sömürü amaçlı çocuk ticareti, giderek daha küçük yaştaki çocuklara kadar yaygınlaşarak son derece vahim boyutlara varmıştır. Sri Lanka'daki genelevlerde çalıştırılan altı yaşındaki kız çocuklarının bulunması (Preda Foundation Inc., 1999, aktaran Clark, 2003: 249) bu durumun korkunç bir örneğidir.

⁴ Ankara Bentderesi'ndeki genelevlerden birinde çalışan bir seks işçisiyle yapılan röportajda, seks işçisi Kentsel Dönüşüm Projesi çerçevesinde genelevlerin yıkılacak olmasının kendileri açısından çok büyük tehlikeler yaratacağını, genelevlerin daha güvenli çalışma koşulları sunduğundan bahsetmiş ve sokakta çalışan birçok arkadaşının, dere kenarlarında ya da çöp kutularında cesetlerinin bulunduğunu ifade etmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz:

<http://www.nurhakedagi.net/modules.php?name=News&file=article&sid=4503>.

2. İNSAN TİCARETİNE YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

İnsan ticaretinin özellikle 1990'lerden sonra dalgalar halinde yayılarak dünyayı sarmasıyla konu giderek değişik disiplinlerden gelen araştırmacıların ilgisini çekmeye başlamıştır. Bu bağlamda zamanla konunun çeşitli boyutlarını gören farklı yaklaşımlar şekillenmiştir. Bu çalışma çerçevesinde yapılan kaynak taramasında, insan ticaretine yönelik göç yaklaşımı, pazar yönelimli yaklaşım ve feminist yaklaşım olmak üzere üç temel yaklaşım olduğu belirlenmiştir. Bu yaklaşımlardan feminist yaklaşım özellikle fuhuş sektörü faaliyetlerini ve seks işçiliğini feminist bir perspektifle analiz etmekte, göç yaklaşımı, insan ticareti olgusunun küresel boyuttaki göç hareketleri tarafından belirlenen yönüne odaklanmakta ve çeşitli ülkelere yasalara aykırı bir biçimde yönelen göç akımlarının insan ticaretiyle olan bağlantısını incelemekte, pazar yönelimli yaklaşım ise olayın uluslararası örgütlü ya da örgütsüz gruplarca yürütülen ve suça yönelik faaliyetlerle oluşan piyasa yapısını incelemektedir. Aşağıda bu yaklaşımlar ayrıntılı şekilde ele alınacaktır.

2.1. Göç Yaklaşımı

Göç temelli yaklaşım, insan ticaretini düzensiz göç hareketleri kapsamında ele alarak göçmen kaçakçılığıyla insan ticaretinin nasıl bir bağlantısı olduğunu incelemektedir. İnsan ticaretini böyle bir çerçevede değerlendiren bu yaklaşım, hedef ülkelerde yapılan işlerden ya da göçmenlerin işgücü piyasalarındaki konumlarından ziyade, sürecin yasadışı ya da düzensiz yollarla sınırın geçilmesi ve göçmenlerin

aracılar ya da tacirler tarafından sömürülmeleri boyutunu ele alır (Jahic; Finckenaue, 2005: 34). Bu bağlamda göç yaklaşımı, küreselleşen, kitleselleşen ve göç etme arzusundaki kesimleri çeşitli risklerle karşı karşıya bırakan göç süreçlerine odaklanır. Bu noktada, özellikle kadınların göç öncesi ve izleyen dönemler boyunca insan tacirleriyle kurdukları ilişkiler vasıtasıyla yaşadıkları mağduriyete ve sonuçlarına dikkat çekilmektedir. IOM'un (Uluslararası Göç Örgütü) çalışmaları, insan ticaretinin göç süreçleriyle ilişkilendirilerek araştırılmasının önemli örneklerini sunarak (Lindstrom, 2004: 48) göç literatürünü zenginleştirecek araştırmalara zemin hazırlamaktadır. İnsan ticaretine yönelik göç yaklaşımı, göçmen kaçakçılığının ve düzensiz göçün suça dair boyutlarını da ele alarak bu iki sürecin birbirlerinden farklarını incelemektedir.

Göç yaklaşımının açıklığa kavuşturulması için öncelikle göç literatüründe yer alan bazı temel kavramlardan bahsedilmesi faydalı olacaktır.

2.1.1. Düzensiz Göç

Düzensiz göç, göç etme arzusunda olan kişinin yasadışı yollarla kaynak ülkeden hedef ülkeye hareket etmesi sürecini içerir. Kaynak ülkelerdeki ekonomik imkânsızlıklar, yaşam koşullarının kötüleşmesi, iş olanaklarının kısıtlılığı, savaş gibi itici faktörler ve gelişmiş ülkelerde refah seviyesi daha yüksek bir hayata kavuşma beklentisi gibi çekici faktörler düzensiz göç mekanizmalarının işlemesine sebep olan etkiler yaratır. IOM'un 2006 verilerine göre dünya genelindeki göçmen sayısı 191 milyonu geçmektedir (Jones vd., 2006: 108). Sovyet Sisteminin çöküşünden sonra Doğu Avrupa'dan yayılabilecek potansiyel göç dalgalarına karşı Avrupa Birliği

düzeyinde yaşanan ve yansımalarını Birliği ekonomik ve parasal bir anlaşmaya götürecektir 1992 Maastricht Anlaşmasında bulan panik (Brown, Shah, 2000, aktaran Melrose, Barrett, 2006: 112) ve ayrıca çete örgütlenmelerinin yoğun faaliyetleri, Avrupa Birliği'nin sınır politikalarının sertleşmesinde rol oynar (Glenny, 2004: 254). Katı sınır politikaları göçmenlerin kırılma noktalarını ve risklerini artırarak kaçak yollarla ülkeye giriş yapmalarına ve kaçakçılara bol miktarda para ödemek zorunda kalmalarına yol açarken göç akımlarının kimi zaman uluslararası çetelerce yürütülen yasadışı faaliyetlerle gerçekleşmesini daha da hızlandırır. Bazı görüşlere göre uygulanan katı sınır politikaları kadın haklarının ve kadınların göç kararlarının sınırlanması anlamına gelmektedir (Corrin, 2005: 545).

Bade yasadışı göçü dörde ayırmaktadır. İlki, göçmenlerin kaynak ülkeden ayrılarak turist vizesiyle ya da mevsimlik işçi gibi hedef ülkelere girmeleri şeklinde oluşur. Bu tip bir göç biçiminde göçmen vize süresi dolduğu halde hedef ülkede kalmaya devam eder, başka bir deyişle hedef ülkede kaçak bir şekilde kalmaya başlar. Yasadışı göçün ikinci biçiminde sahte belgelerle ülkeye girilmekte, üçüncüsünde ise göçmenler kaçakçılık faaliyetleri yürüten çeteler vasıtasıyla ülkeye giriş yapmaktadırlar. Bu kategori, göç eden ailelerinin yanına gitmek isteyenleri de kapsar. Dördüncü tip yasadışı göç ise, ceza kovuşturmasından kaçmak isteyen grupların hareketliliğini içerir. Bade'e göre sadece son bahsedilen iki göç biçimi yasadışı, ilk ikisi ise düzensiz göç olarak sınıflandırılmalıdır (Bade, 2003: 15, aktaran McCreight, 2006: 107). Pacurar'a göre ise göçmenler, kaçakçılık sürecine bilinçli olarak katıldıkları için suçlu olarak değerlendirilmelidir (Pacurar, 2003, aktaran McCreight, 2006: 110). İleriki bölümlerde daha ayrıntılı olarak ele alınacak olan yasal yollardan göç etmenin çeşitli zorluklarıyla ve kimi zaman imkânsızlıklarıyla

karşılaşan göç etme arzusundaki kesimler, yasadışı yolları tercih edebilmekte ve kimi zaman da çaresizliklerinin sömürülmesi vasıtasıyla insan ticareti mağduru olabilmektedirler. Bade bu nedenlerle göçmenlerin kaynak ülkelerde ekonomik ve sosyal açıdan dezavantajlı durumlara düşmelerinin ülkelerce uygulanan sınır politikalarınca göz ardı edilmemesi gerektiğini vurgulamaktadır. Düzensiz göçün suç olup olmadığı konusunda bir uzlaşma sağlanamamış olması da, göçmenlerin hedef ülkelerde yaşadıkları çeşitli hukuki sorunları beraberinde getirmektedir. Kimi Avrupa ülkelerinde göçmenlerin göç etmesine neden olan dezavantajlı koşulları ve itici faktörleri göz ardı eden düzenlemeler söz konusudur. Özellikle İngiltere ve İtalya gibi (McCreight, 2006: 108) bazı Avrupa ülkelerinin izledikleri politikalar⁵, genellikle göçmenlerin içinde buldukları çeşitli sosyal, ekonomik ve kültürel zorlukları yok sayarak onlara suçlu muamelesi yapmak yönünde olup göç etme arzusunda olan birçok kişinin, özellikle riske daha açık bir kesim olan kadınların göçmen kaçakçıları ve özellikle insan tacirleri tarafından sömürülmelerine yol açar. Bununla birlikte insan ticareti olgusuyla mücadele amaçlı yasal düzenlemeler 1990'lardan itibaren çeşitli Avrupa ülkelerinin mevzuatlarında yerini almış, ayrıca göçmenlere yönelik af yasaları da⁶ düzenlenmiştir. Göçmenleri cezalandırmak yerine hedef ülkelerde buldukları koşulları iyileştirmeye ve mağduriyetlerini gidermeye yönelik, ya da arzu etmeleri halinde ülkelerine geri gönderilmelerini sağlayacak

⁵ Sözgelimi İngiliz Kanunlarına göre düzensiz göçmenlerle kaçakçılık faaliyetleri yürüten çeteler vasıtasıyla göç edenler arasında bir ayırım yapılmamakta, göçmenlerin kaynak ülkelerden göç etmelerini gerektirecek bir durumda olmalarına bakmadan cezalandırma yoluna gidilmektedir. İtalyan Kanunları ise sınırdışı edilmeyi bekleyen göçmenleri sosyal yardım merkezlerinde istekleri dışında tutarak seyahat özgürlüklerini kısıtlamaktadır (McCreight, 2006: 122–123). Bununla birlikte İtalya'da ülkede halen ikamet etmekte olan göçmenlere hukuki statü kazandırabilecek düzenleyici politikalar izlenmiş ve af yasaları çıkarılmıştır (Campani, 2007: 66).

⁶ İngiltere'de 2002 yılında yürürlüğe giren Göç Yasasında, insan tacirlerinin on dört yıla kadar hapis cezası almalarına yönelik bir düzenleme yer almaktadır (McCreight, 2006: 122). Yunanistan'da ise seks köleliğiyle ilgili daha sıkı yasalar çıkarılmış ve bu yasalarda ağır cezalar uygulanmasına yönelik hükümler yer almıştır (Campani, 2007: 75).

politikalar üretilmesi, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığıyla etkin bir şekilde mücadele edilmesini sağlayacaktır.

2.1.2. Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti İlişkisi

Göçmen kaçakçılığı, yani göçmenin kaynak ülkeden yasadışı yollarla hedef ülkeye götürülmesi şeklinde ilerleyen süreç, ulusal ya da uluslararası yasal düzenlemelerde yasadışı bir faaliyet olarak tanımlanmış, insan ticareti de benzer şekilde bir suç biçimi olarak yasal belgelerde yerini almıştır. 1990’lardan itibaren bu iki suç biçimi arasındaki ayırım netleştirilmiştir.

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı hem göç sürecini gerçekleştiren tarafların birbirleriyle olan ilişkileri açısından, hem de “uluslararası” ve “ulusötesi” suç kavramları bakımından farklılık gösterirler. Taraflar arası ilişkiler temelindeki farklılıklar, göçmen kaçakçılığında, hedef ülkeye geçişin sağlanması için kaçakçının göçmenden temin ettiği belli bir ücret karşılığında görevini yerine getirmesi ve hedef ülkeye varıldıktan sonra göçmenle kaçakçının ilişkisinin kesilmesi temeline dayanmaktadır. İnsan ticareti ise, tacirin kaynak ülkede göç etme arzusundaki karşı tarafı mağdur edecek şekilde önce hile yoluyla işe almasını, hedef ülkeye götürmesini, hedef ülkede önceden vaat edilen işlerle ilgisi olmayan işlerde tehdit ve zorla çalıştırmasını ve borç batağına sürüklemesini içerir. Göçmen kaçakçılığının aksine insan ticaretinde taraflar arasındaki ilişki hedef ülkede de devam ederek göçmeni mağdur edecek şekilde bir kölelik ilişkisine dönüşür.

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti arasında uluslar arası ve ulusötesi⁷ suç kavramları açısından da farklılıklar vardır. Bu iki suç biçimi, çapları itibariyle birbirlerinden ayrılırlar. Ulusötesi suçlar, yerel düzeyde başlayıp ilerleyen zamanlarda ulusal düzeyleri aşan suçlardır. Uluslararası suçlar ise ulusötesi suçlardan çok daha geniş kapsamlı olup doğrudan uluslararası hukuksal düzenlemelere uygun olarak cezalandırılırlar. Göçmen kaçakçılığı ulusötesi bir suçken insan ticareti ulusötesi olmanın yanı sıra uluslararası bir suçtur (McCreight, 2006: 106).

2.1.3. Düzensiz Göç Akımları

Yoksulluğun arttığı ve kaynakların eşitsiz bir biçimde dağılarak ülkeler arasındaki gelir dağılımı uçurumlarının derinleştiği bir dünyada “hiyerarşik bir ulus devlet içinde hiyerarşik bir hareketlilik sistemi üreten” (Castels, 2002, aktaran Kofman, 2004: 645) küreselleşmeyle birlikte sermayenin giderek hızlanan serbest dolaşımı, emek hareketliliğini baskılayan bir süreçle paralel olarak yürümüştür. Yoksulluk, savaş gibi itici faktörlerle göç etme arzusunda olan kitleler giderek genişlemiştir. Daha önceden Güney-Kuzey rotasında seyreden göç akımlarına, Sovyet Sistemi'nin çöküşüyle birlikte 1990'lardan itibaren Doğu Batı ekseninde seyreden göç hareketleri eklenmiştir (Campani, 2007: 69). Eski Doğu Bloku ülkelerinde giderek serbestleşen bir ekonomi, devletin küçülmesi, düzensizleşme, birçok işyerinin kapanması, ücretlerin düşmesi gibi durumlarla karakterize olan serbest piyasa ekonomisine geçiş dönemi, ağır bir sosyal ve ekonomik çöküntüye sebep olarak toplumun çok geniş bir kesimi için son derece olumsuz etkiler

⁷ Portes *et al* ulusöteciliği “İki dil konuşarak, iki ülkede yaşayarak ve ulusal sınırlar arasında düzenli ve sürekli ilişki kurarak ikili yaşamlar süren insanların sayısındaki artış” olarak tanımlamaktadır (Portes *et al*, 1997: 217–218, aktaran Agustin, 2006: 32).

yaratmıştır. Yoksulluk yüzünden insanların asgari ihtiyaçlarının bile karşılanamadığı durumlarda, suç oranlarında ciddi bir artış söz konusu olmuş, can güvenliğini koruma kaygısı, birçok insanın ülkelerini terk ederek başka ülkelere sığınmalarına yol açan itici faktörler arasında yerini almıştır. Sistemin çöküşünden sonra seyahat özgürlüğü önündeki kısıtlamaların yavaş yavaş kalkması da, göç etme arzusundaki kesimlerin göç kararlarını daha hızlı bir şekilde hayata geçirmelerine neden olmuştur (Krasteva, 2007: 106).

Sovyet Sistemi'nin çöküşüyle Batı Avrupa'daki gelişmiş ülkelerdeki iş olanakları dezavantajlı kesimler için bir umut kapısı olmuştur. Barr, geçiş dönemi ekonomilerinde vatandaşların Batıdaki gibi bir hayat tarzına sahip olabilmek, bireysel özgürlük kazanmak ve tekrar memleketlerine dönmek olmak üzere üç temel amaçları olduğunu açıklar (Barr, 2005: 3). Gelişmiş ekonomilerle geçiş dönemi ekonomileri arasında son derece yüksek ücret farklılıkları olması da, göç hareketlerinin artmasına sebep olan önemli itici faktörlerdendir (Morawska, 2001: 48). Nitekim göçmenlerin hedef ülkelerdeki işgücü piyasalarında yerli işçilerce çok fazla arz edilmeyen düşük statülü, nitelsiz ve işgücü piyasasının alt katmanlarında yer alan işlerde çalışarak elde ettikleri gelir, kendi ülkelerinde sürdürecekleri meslekleri vasıtasıyla elde edecekleri gelirden son derece yüksektir. Göçmenler, hedef ülkelerde elde ettikleri bu gelirle ailelerine bakmakta, onların ihtiyaçlarını karşılayabilmekte, hatta mülk edinebilmektedirler. Ekonomik koşullar ve daha olumlu hayat standartlarına ilişkin beklentilerin yanı sıra kültürel yatkınlığın ve hedef ülkede konuşulan dilin göçmenler için çekici faktörlerden biri olduğu söylenmiştir (Van Liemt, 2004: 3). Şüphesiz bu tarz benzerlikler göçmenler açısından daha uygun çalışma ve yaşama koşulları yaratacak olsa bile, Türkiye

örneğinde olduğu gibi, Sovyet Sisteminin çöküşünden sonra ciddi bir mağduriyet yaşayan önemli miktarda ülke vatandaşı, kendi ülkeleriyle kültürel ve benzeri bir ortaklık bulunmamasına rağmen ülkemize göç etmek zorunda kalmışlardır. Bu noktada şüphesiz, göç eden kitlelerin içinde buldukları sosyal ve ekonomik çıkmazdan bir an önce sıyrılma arzusu, daha iyi ekonomik olanaklar ve hedef ülkelerle kaynak ülkeler arasındaki coğrafi yakınlık göç kararlarının uygulanmasında daha belirleyici olmuştur.

Ekonomik ve sosyal yaşamdaki alt üst oluşla birçok eski Sovyet ülkesi, özellikle Batı Avrupa'ya hızla akmaya başlayan göçün kaynak ülkeleri haline gelmiştir. IOM'un verilerine göre, 1960–2000 yılları arasında Merkez ve Doğu Avrupa ülkeleri, yabancı ülkelere yönelen göç sonucu 4.7 milyonluk bir nüfus kaybına uğramıştır. Bu rakam toplam nüfusun % 3'üne denk düşmektedir. (IOM, 2003: 241–242, aktaran Toksöz, 2005: 105)⁸. Bu ülkelerden mesela Moldova, Yunanistan ve İtalya gibi Avrupa ülkelerine göç veren ülkelerdendir. Ekonomik yeniden yapılanma sürecinden itibaren 1990'lardan sonra ekonomileri daha gelişmiş olan Çek Cumhuriyeti, Macaristan gibi ülkeler de Batı Avrupa ülkelerinin yanı sıra Doğu Avrupa ülkelerindeki göç etme arzusunda olan ve ekonomik zorlukları göğüslemeye çalışan kesimler için hedef ülkeler haline gelmişlerdir⁹. Özellikle 1970'lerden itibaren Kuzey ülkelerine göç veren İtalya ve İspanya gibi ülkeler göç etme arzusundaki kesimler için hedef ülkeler haline gelmişlerdir (Campani, 2007: 69). İki Almanya'nın birleşmesinden sonra, Romanya gibi eski Sovyet ülkelerindeki

⁸ Aynı verilere göre en fazla göç veren ülkeler Arnavutluk, Romanya, Eski Yugoslavya ve Polonya'dır (IOM, 2003: 241–242, aktaran Toksöz 2005: 105). Polonya aynı zamanda ABD'ye de ciddi miktarda göç veren bir ülke olup ABD'de hatırı sayılır yerleşik bir Polonyalı nüfus bulunmaktadır (Morawska, 2001: 58).

⁹ 1999 verilerine göre, Çek Cumhuriyeti Slovakya'dan, Macaristan Romanya'dan, Moldova Ukrayna'dan göç almaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: (Toksöz, 2001: 114).

etnik Almanlar yoğun bir şekilde Almanya'ya yönelmeye başlamışlardır (Toksöz, 2007: 142). Fransa kısmen, Doğu Avrupa'dan daha sınırlı göç alan ülkelerdendir. Avrupa Birliği ülkelerinde özellikle 1980'lerden itibaren izlenen katı ve göçmenleri dışlayıcı (Campani, 2007: 69; Toksöz, 2006: 112; Corrin, 2005: 548) sınır politikalarına rağmen bir yandan göç akımlarının yarattığı baskı, diğer yandan da hedef ülkelerde ucuz işgücüne olan talep sonucu göç akımları engellenemez olmuştur. Formel yollardan göç edebilmenin giderek zorlaşması sonucu düzensiz göç hareketleri ve göçmen kaçakçılığı giderek artmıştır.

Araştırma kapsamında incelenen Doğu Bloku ülkeleri kaynaklı göç akımlarının analiz edilmesi için göçmen ağları teorisi son derece açıklayıcı görünmektedir. Göçmen ağları teorisi, göçün "kendini yenileyebilme ve sürekliliğini sağlayabilme kapasitesine" odaklanan bir yaklaşım olup, göçün nedenlerini merkezi bir bağlamda incelemeyen bir yapıya sahiptir (Toksöz, 2006: 21). Göçmen ağları, göç etme arzusunda olan kesimlerin göç kararı almalarını sağlayan ve daha önce hedef ülkelere göç edip dönmüş bulunan yakınları ya da tanıdıklarıyla kurdukları ilişkiler ve onlardan edindikleri bilgiler kapsamında hareket etmelerini sağlar. Bu bağlamda göç sürecinde göç akımlarını yoğunlaştıran, maliyetini düşüren ve hedef ülkeler hakkında daha güvenli bilgiler edinilmesini sağlayan bir mekanizmadır ve kaynak ülkelerden yönelen göçmenlerin hedef ülkelerdeki çalışma hayatına girmelerini kolaylaştıran etkiler yaratır. Tanıdık ya da akrabalarından sağlanan bilgiler, göç süreçlerinin daha güvenilir bir şekilde gerçekleşmesini sağlar ve göç etme arzusundakiler için göç öncesi dönemin daha sağlam temeller üzerine inşa edilmesine neden olur. Göçmen ağları teorisi, bu ilişki ve bilgilerin göç süreçlerini ne şekilde etkilediğini inceler. Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti faaliyetlerini

yürüten ve kimi zaman göç etme arzusunda olanların tanıdıklarından oluşan çeteler de, göçmen ağlarına dayalı ilişkilerin önemli bir unsurudur. Araştırmanın pazar yönelimli yaklaşım bölümünde bu çetelerin yapısı, daha çok ekonomik bir perspektif üzerinden ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Göçmenler hedef ülkelerde korunmasız koşullarda enformel sektörde göç hareketleriyle tabakalaşan işgücü piyasasının en alt kesimlerinde çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Göçmenler genellikle tarım sektöründe, ev hizmetleri, yaşlı ve çocuk bakımı gibi işlerde çalışmakta ve işverenlerce de tercih edilmektedirler. Göçmenler hedef ülkelerde yerli işçilerin yapmak istemediği işlerde fiziksel olarak yorucu ve son derece ağır koşullar altında çalışmaktadırlar (Hempel, 1996, aktaran Toksöz, 2006: 57). Hedef ülkelerde yaşanan zorlukların yanında, göç sürecinin kendisi zaten son derece riskli ve tehlikelerle dolu etkiler yaratabilecek bir potansiyel taşımaktadır. Göçmenler yol boyunca gasp, açlık gibi birçok tehlikeyle karşı karşıya kalabilmekte, bazıları hedef ülkelere varamadan yollarda yaşamlarını yitirmektedirler (Van Liemt, 2004: 3). Tüm bu tehlikelere rağmen göçmenlerin kendi ülkelerinde çalışarak kazanabilecekleri paradan daha yüksek gelir elde edebiliyor olmaları ve daha rahat ve insanca yaşam koşullarına kavuşma arzusu, hedef ülkeleri onlar için daha da cazip kılmaktadır.

2.1.4. Kadınlaşan Göç, İnsan Ticareti ve Fuhuş Sektörü

Yukarıda sayılan ve göç hareketliliğini artıran çeşitli faktörler, kadınlar tarafından daha acı bir şekilde deneyimlenmiştir. Sovyet Sisteminin çöküşüyle kadınlar yoksulluk, işsizlik gibi dezavantajlı durumlarla yüz yüze gelmiş ve son

derece olumsuz hayat koşullarının girdabına sürüklenmişlerdir. Erkekler ev geçindiren olarak kodlandıkları için birçok ekonomik kriz, çöküntü ve yeniden yapılanma döneminde olduğu gibi kadınlar işten çıkartılmaya daha uygun çalışanlar olarak görülerek işlerine son verilen kesimlerin önemli bir kısmını oluşturmuşlardır. Bu sayılan faktörler, kadınların göç etme davranışları üzerinde önemli bir belirleyiciliğe sahip olup göçün zamanla kadınlaşmasına sebep olmuştur. Nitekim ILO verilerine göre tüm endüstrilerde çalışan göçmenlerin yüzde 56'sı kadındır (Van Den Anker, 2006: 179). Kadınların yoğun göçü ve hedef ülkelerde kazandıkları parayla ailelerine bakmak zorunda kalmaları, sistemin çöküşüyle çözülen hane yapısında kadınların ailenin geçimini üstlenen pozisyonuna kaymalarına yol açmıştır.

Özellikle nüfusun ciddi bir şekilde yaşlanmakta olduğu Batı Avrupa ülkelerinde yaşlı bakım hizmetlerine ve değişen hane yapısı ve kadınların işgücüne katılım oranlarının artmasıyla diğer ev içi hizmetlere yönelen yoğun talep,¹⁰ göçmen kadınları hedef ülkelerde bu alanlarda çalışmaya yönlendirmiştir. Göçmen kadınların yüksek eğitim düzeyleri, disiplinleri, düzenleri, düşük ücretlere razı olmaları ve genellikle itaatkâr davranışları, bu kadınların hedef ülkelerde tercih edilir olmalarına yol açmıştır. Özellikle ülkelerinde sağlık alanında çalışmış ya da eğitim görmüş olan kadınlar, bakım hizmetleri için son derece güvenilir olarak görülerek bu alanda çalıştırılmaktadırlar. Göçmen kadınlar tercümanlık gibi işlerde de çalışmakta, kimi kez eğlence sektöründe istihdam edilmektedirler. Sovyet eğitim sistemi çerçevesinde

¹⁰ Yunanistan'da ev içi hizmetlerde çalışmak üzere göçmen kadın emeğine olan talebin nedenlerine dair ayrıntılı bir analizi için bkz: Lazaridis, Gabriella, (2007), "Irregular Migration and the Trampoline Effect: *Infirmières Ekclusives, Quasi-Nurses, Nannies, Maids and Sex Workers in Greece, Irregular Migration, Informal Labour and Community: A Challenge for Europe*, (Ed. Branka Likić-Brborić, Erik Berggren, Gülay Toksöz and Nicos Trimikliniotis), Shaker Publishing, Maastricht.

bazıları ülkelerinde dans ya da bale eğitimi almış olan bu kadınlar, aranan özelliklere sahip olmalarıyla sektörde önemli bir yer edinmişlerdir.

Konumuzu teşkil eden fuhuş sektörü ise, ailelerini geçindirmek için göç eden birçok kadının çalışmak zorunda kaldığı bir sektördür. Bu sektörde çalışmak kadınlar için bir hayatta kalma mücadelesidir. Fuhuş sektöründe çalışmak genellikle diğer işlerde çalışmaya göre daha kazançlı olduğu için kadınlarca tercih edilebilmektedir. Batıda büyüyen ve yerli kadınların giderek daha az dâhil oldukları fuhuş sektöründe göçmen kadınlar çalışmaktadırlar (Kelly, 2005: 242). Bu da şüphesiz küreselleşmeyle birlikte ulusötesi bir nitelik kazanan haz ve arzu kavramlarının kazandığı anlam ve cinselliğin metalaşan boyutu düşünüldüğünde anlaşılabilir. Cinsel hizmetlere olan talep ve pornografinin yaygınlaşmasıyla birlikte seks sektörü küresel düzeyde büyümüştür. Bununla bağlantılı olarak fuhuş sektörüyle ilintili olan başka sektörlerde de, bir nevi cinsel hizmet sunumu gerçekleşmektedir. Bu alanlar, özellikle Güney Doğu Asya ülkelerinde yaygın olan erotik dansçıların dans ettikleri barlar, striptiz kulüpleri, masaj salonları, ülkemizdeki pavyonlar ve benzeri yerlerde yürütülen faaliyetler olarak örneklendirilebilir. Bu tarz mekânlar, özellikle bar, kulüp ve pavyonlar, kabareler, fuhuş ve eğlence sektörlerinin adeta kesişme noktasında yer alır. Çoğu zaman bu tarz eğlence yerlerinde cinsel hizmet sunulabilir. Klasik anlamda belli bir ödeme karşılığı cinsel ilişki gerçekleşmeyebilir. Bununla birlikte bu tarz durumlarda da birtakım erotik gösteri ve danslar yapılabilmektedir. Bu faaliyetler, seyirlik cinsel hizmet sunumu olarak nitelendirilebilir.

Göç etme arzusundaki kadınların kimileri bilerek fuhuş sektörüne yönelmekte, kimileri de insan tacirleri tarafından çaresizlikleri kötüye kullanılarak başka işlerde çalışacakları vaat edilerek hedef ülkelerde seks köleliğine

zorlanmaktadırlar. Fuhuş sektöründe çalışmak üzere kadınlar çeşitli ülkelere yönelmektedirler. Bu bağlamda göçmen kadınlar Çek Cumhuriyeti'nden Almanya'ya, Arnavutluk'tan İtalya'ya, Moldova'dan yine İtalya ve Yunanistan'a yönelmektedirler. İngiltere de fuhuş sektöründe çalışma amaçlı göç eden birçok kadının yöneldiği bir ülkedir. Londra'daki ünlü genelev bölgesi SOHO'da seks endüstrisinde çalışan kadınların önemli bir bölümü Kosova ve Arnavutluk'tan göç etmişlerdir (Corrin, 2004: 178). İsrail, Ukrayna, Rusya ve Moldova'dan gelen kadınların fuhuş sektöründe çalıştıkları bir ülkedir (Kelly, 2005: 242). Ülkemiz de Rusya, Ukrayna, Moldova, Azerbaycan gibi ülkelerden bol miktarda göç alan ve bu ülkelerden gelen kadınların fuhuş sektöründe çalıştıkları bir görünüme sahiptir. Fuhuş sektörünün yasal olduğu, çok güçlü bir seks çalışanları hareketi ve yoğun seks endüstrisi faaliyetlerinin olduğu bir ülke olan Hollanda'da da Doğu Avrupa'dan gelen birçok kadın vardır. Adı geçen ülkelerde yer alan göçmen kadınların fuhuş sektöründeki konumları, insan ticareti bölümünde daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır.

Araştırmacıların giderek kadınlaşan göç olgusuna yönelmeleriyle geleneksel göç literatüründe kurgulanan erkeğin evin geçimini sağladığı ve bununla bağlantılı olarak göç süreçlerine yönelik anlayış sarsılmış, beri yandan geleneksel göç teorilerinin cinsiyet körü yanları ortaya konarak eleştirel bir bakış açısı sağlanmıştır. Göç literatürünün bu yeni yönelimi, göçmenlerden ya da insan ticareti mağdurlarından oluşan fuhuş sektörünün yapısının anlaşılabilmesi açısından da işlevsel bir nitelik kazanmıştır. Göç literatürüne yönelik bu eleştirel yaklaşım, çeşitli göç teorilerinin perspektiflerinin cinsiyete dayalı analizler bakımından eksikliklerini ortaya koyar. Son yıllarda göç süreçlerini açıklamayı amaçlayan daha bütünsel

teoriler, kadınların göç etmelerini tetikleyen ailesel faktörlerin yanı sıra, bireysel arzu ve heveslerin göç etme kararları üzerindeki belirleyiciliğini de açığa çıkarmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda yapılan etnografik çalışmalar, kadın göçünün nitelikleriyle ilgili olarak, konunun değişik boyutlarının fark edilmesini sağlayan çalışmalardır. Bu çalışmalar, kadınların daha bireysel olarak deneyimledikleri aile içi şiddet, cinsel şiddet, daha iyi yaşam standartlarına kavuşma arzusu, bireysel olarak daha iyi olanaklara sahip olabilme isteği gibi göç süreçlerine yansıyan faktörleri aydınlatmaktadırlar. Tüm bu çalışmalar geleneksel, erkek odaklı, erkekleri eve ekmek getiren aile reisi, kadınları ise “aile birleşmesi amaçlı göç hareketlerinde onların takipçileri” (Toksöz, 2007: 83) olarak kodlayan anlayıştan biraz olsun sıyrılan bir teorik birikime zemin hazırlamıştır.

2.2. Pazar Yönelimli Yaklaşım

Göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti kapsamı itibariyle ulusal boyutları aşan ve yürütülen faaliyetler vasıtasıyla mağdurlar üzerinden ciddi şekilde kar elde edilecek şekilde tasarlanmış, çoğu zaman örgütlenmiş suçlardır. Bu bağlamda pazar yönelimli yaklaşım, işlenen suça dair faaliyetlerin piyasalaşan yapısına odaklanarak meseleyi analiz eder ve çeşitli şekillerde örgütlenen çetelerin yapılarına, işleyişine ve kar etme biçimlerine odaklanarak iki suç arasındaki işlenme ve örgütlenme biçimleri bakımından var olan farklılıkları analiz eder.

2.2.1. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığının Piyasalaşan Yapısı

Dünya genelinde seks endüstrisinin genişlemesi ve cinsel hizmetlere olan yoğun talep, cinsel sömürü amaçlı insan ticareti mağduru olarak ya da düzensiz göç akımlarıyla ve kaçakçılar vasıtasıyla hedef ülkelere varan kadınların değişime tabi tutuldukları geniş bir pazarın metaları haline gelmelerine sebep olmaktadır. Bununla birlikte insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı, işlenen suçun boyutları ve elde edilen karlar bakımından birbirlerinden farklıdır.

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı arasında pazar yönelimli yaklaşım açısından temel fark, kaynak ülkede kurulan ilişkilerin devamlılığıyla ilgilidir. Göçmen kaçakçısı ile göç etme arzusundaki kişi arasındaki ilişki kaynak ülkede kurulur ve kaçakçının göç eden kişiye sadece belli bir ücret karşılığında hedef ülkeye götürerek yardımcı olmasından sonra ilişki hedef ülkede kesilir. Böylece göçmen kaçakçısı doğrudan hedef ülkedeki piyasanın içinde yer almamış olur. İnsan ticaretinde ise kaynak ülkede kurulan ilişkiler hedef ülkede devam eder. Piyasalardaki arz ve talep ilişkileri açısından da iki suç arasında farklılıklar mevcuttur. Göçmen kaçakçılığında arz ve talep ilişkisi, doğrudan kaçakçı ve göç etme arzusundaki kişi arasında gerçekleşir. Kaynak ülkede oluşan piyasa yapısı içerisinde kaçakçı sınırı geçirme ya da bazen buna ilaveten sahte doküman hazırlama gibi hizmetler arz eder, göç etme arzusundaki kişi ise bu hizmetleri talep eden taraftır. Kaçakçıların göçmenlerden sağladıkları kazançların miktarı da çeşitli etmenlere göre değişiklik gösterir. Kat edilecek yolun uzunluğu, geçiş yapılacak sınırların sayısı ve kullanılan vasıtalar bunlardan bazılarıdır. Göçmenlerden kazanılan karların çapını etkileyecek en önemli etmen de, göç etme arzusunda olan

kişiyeye sağlanan olanaklarla ilgilidir. Göç etme arzusunda olan kişiyeye, hedef ülkeye varılmasını sağlamanın yanı sıra sahte dokümanlar da sağlanıyorsa o zaman talep edilen ücret artar (Petros, 2005: 15). Bunun dışında, çocuklar ve yetişkinlerin taşınması ve götürülmeleri arasında fiyat farklılıkları mevcutken, cinsiyetler arasında böyle bir farkın bulunup bulunmadığı açıklığa kavuşturulmamıştır.

Cinsel sömürü amaçlı yürütölen insan ticareti faaliyetlerinin piyasadaki arz talep ilişkileri ve piyasa yapısı ise, örgütlü ya da örgütsüz suç faaliyetlerini oluşturur.

İnsan ticaretine maruz kalan bir insan, piyasalaşan ilişkiler çerçevesinde arz ve talep edilen bir mağdur haline gelir (Belser, 2006: 3). İnsan ticaretiyle ilgili örgütlü ya da örgütsüz gruplar, kaynak ülkede kurbanı kandırarak işe alan kişinin arz tarafını, hedef ülkede mağduru belli bir fiyat karşılığı sattığı genelev sahibinin ise talep tarafını oluşturduğu piyasa ilişkilerini ateşlerler. Piyasadaki arz koşulları, kaynak ülkelerdeki ekonomik koşullar, kadınların yoksulluk ve işsizlik düzeyleri, işgücüne katılım oranları gibi değişkenler tarafından; talep koşulları ise hedef ülkelerdeki ekonomik durum, insanların gelir ve refah düzeyleri ve satın alma güçleri gibi değişkenler tarafından belirlenir (Danailova-Traninor; Belser, 2006: 7). Kaynak ülkelerde insan ticareti faaliyetlerinin mağduru olabilecek potansiyel kitlelerin bulunması da, piyasanın arz ve talep unsurlarını belirleyen önemli etkenlerdendir. Böyle bir tabloda müşteriler doğrudan talebin kaynağını oluşturmadan, “insan ticareti mağduru olsun olmasın, cinsel hizmet sağlayabilecek kadınları” (Danailova-Traninor; Belser, 2006: 4) talep ederek piyasa ilişkilerine dâhil olurlar. Müşterilerin özel olarak insan ticareti mağdurlarının sunduğu cinsel hizmetlere yönelen taleplerinden bahsedilemez (Danailova-Traninor; Belser, 2006:4).

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığı, önemli miktarlarda kar elde etmek açısından elverişli koşullar yaratır. İki suç biçimi de, çeşitli büyüklükteki gruplar ya da çetelerce işlenebilmesine rağmen, göçmen kaçakçılığı genellikle küçük gruplar ya da bireyler tarafından yürütülen, insan ticareti ise küçük grupların yanı sıra daha geniş ve iyi örgütlenmiş çetelerin de içerildiği bir faaliyet olabilmektedir. İşin içine çetelerin girmesi, sömürü esasına dayanması ve uyuşturucu ya da silah kaçakçılığından farklı olarak meta unsuru olarak insanın kullanılması göçmen kaçakçılığına göre genellikle çok daha yüksek oranlarda kar elde edilmesine neden olur. Mağdurların hedef ülkelerde hangi sektörde ya da işlerde çalıştırıldıkları fark etmeksizin bir meta olarak tüketilmeleri değil sömürülmeleri söz konusudur. Böylelikle kadınlar çok farklı kaynaklara defalarca satılabilmekte ve bir tükenme unsuru söz konusu olmamaktadır.¹¹ Bu da, piyasaya arz edilen ve metalaştırılan kadın bedeninin kolaylıkla kullanılabilirdiği anlamına gelir. Bu kadar yüksek sömürü koşulları, tacirlerin kar oranlarının katlanarak artmasına sebep olur. Nitekim İsveç'te yapılan bir araştırmaya göre, insan ticareti faaliyetlerini yürüten çeteler arasında karın en büyük kısmını tacirler elde etmektedir (Philaretou, 2005: 51). İnsan ticaretinden son derece yüksek karlar elde edilmesinin başka bir sebebi ise, maliyetinin düşük olmasıdır (Hughes, 2007:7, aktaran Jones vd. 2007: 114).

¹¹ Yapılan bir araştırma çerçevesinde insan ticareti mağduru kadınlarla yapılan bir görüşmede bazı kadınlar, farklı kaynaklara yirmi defadan fazla satıldıklarını açıklamışlardır (Kelly, 2005, aktaran Kelly, 2005: 248).

2.2.2. İnsan Ticareti Faaliyetlerini Yürüten Çeteler ve Örgütlenme Biçimleri

Bir önceki bölümde bahsedildiği üzere insan ticareti mağdurlarının yakınları, akrabaları ve kimi zaman sevgililerinden oluşan¹² küçük gruplar tarafından işlenen bir suç olsa bile, çok değişik yapılara sahip uluslararası çeteler, bu alanda son derece etkin faaliyet gösterirler. Kadınların seks endüstrisinde pazarlanmasına yönelik faaliyetleri yürüten çeşitli büyüklükteki gruplar, ulusal ya da uluslararası çapta örgütlenebilmektedirler (Denisova, 2001: 34). Bu gruplardan çete şeklinde örgütlenenler, “önceden hazırlanmış personele, önceden edinilmiş araçlara, önceden düzenlenmiş insan ticareti rotalarına, önceden geliştirilmiş ağlara ve farklı ülkeler arasında önceden kurulmuş bağlantılara sahiplerdir.” Bununla birlikte çetelerin tam olarak nasıl örgütlendiğiyle ilgili bilgiler eksik kalmaktadır (Adamoli 1998 in David vd., 2005: 5; Van Liemt, 2004: 15). Seks endüstrisinin genişlemesi ve cinsel hizmetlere olan talebin artmasının yanı sıra, kaynak ülkelerdeki politik istikrarsızlık ve hükümetlerin kimi zaman çetelerle işbirliği yapma yönünde gelişen yozlaşmış davranışlar sergilemeleri ve “böylece hükümetlerin insan tacirleri için görece risksiz bir ortam yaratmaları” (Clark, 2003: 253) çete faaliyetlerinin süreklilik göstererek artmasına zemin hazırlamıştır. Mağdurları zorla çalıştırmak vasıtasıyla borç batağına sürükleyerek üzerlerinden kazanılan paralar çetelerin önemli bir finansman kaynağıdır. Bazı araştırmalar hedef ülkeye varıştan itibaren mağdurların ödemeleri için zorlanan borç miktarlarının 5000 ila 15000 dolar arasında değiştiğini, bu

¹² Birçok araştırmada mağdur kadınların bazılarının yakınları ya da akrabaları tarafından bu yola sevk edildikleri doğrulanmıştır. Mesela Sırbistan’da yapılan bir araştırmaya göre görüşülen insan ticareti mağduru kadınların % 80’i aileleri, tanıdıkları ya da arkadaşları vasıtasıyla insan tacirlerinin ellerine düşürülmüşlerdir (<http://www2.amnesty.de/internet/deall.nsf/0/64b662f3a9ba59e5c1256fb3004285ad?OpenDocument>, Erişim Tarihi: 11. 03.08).

miktarların hedef ülkede konaklama, kira gibi bazı ödemelerle katlanarak ortaya çıktığını göstermiş (Brown, 2000; Hill, 2000; Holt, 2002; Kelly, Regan 2000, aktaran Melrose, Barrett, 2006: 119), bazıları ise bu miktarların 50000 dolara kadar çıkabildiğini göstermiştir (Pannell, 2001, aktaran Manion, 2002: 17, aktaran Melrose, Barrett, 2006: 119).

Örgütlenmiş çeteler kabaca, kaynak ülkede göç etme ve çalışma arzusunda olan kişiyi işe alan ve onu aracılara satan kişilerden, aracılardan ve kadınları zorla çalıştıran kişilerden oluşur. Daha önceden cinsel sömürü amaçlı kadın ticaretinin kurbanı olmuş ve ülkesine dönmüş birçok kadın çetelerin yöneticisi olabilmekte ve mağdurları zorla çalıştırabilmektedirler. “Mama” adı verilen bu kadınlar kimi zaman tacirlerinden kendilerini serbest bırakmaları koşuluyla çetelerde aracılık gibi sürecin işlemesine yardımcı olabilecek roller üstlenmeyi kabul ederler. Denisova’nın aktardığına göre, Ukrayna’da bu tarz örgütlü ya da örgütsüz suç oluşturan faaliyetleri yürüten grupların yöneticilerinin % 60’ı yaşları otuz ila otuz beş arasında değişen kadınlardan oluşmaktadır. Bu kadınlar kimi zaman mağdurların yakını ya da tanıdığı konumundadırlar. Başka bir deyişle mağdurla aralarında önceden geliştirilmiş güvene dayalı ilişkilere sahip olabilmektedirler. Kimi zaman da tanıdıkları ve güvendikleri biri vasıtasıyla kendileriyle iletişime geçen ve göç etme arzusunda olan kadınlarla bağlantı kurmaktadır. Çetelerle göç etme arzusundaki kadınlar arasındaki bağlantıların “kadın kadına” kurulması, süreci tacirlerin lehine döndürerek göç etme arzusundaki kadınların mağdur edilme riskini artırabilmektedir. Denisova’nın “yardımcı” diye adlandırdığı, aslında “kolaylaştırıcı” olarak da nitelenebilecek bu iyi eğitilmiş, meslek sahibi kadınların görevleri, sınır geçildikten sonra ve kadınların belli bir para karşılığında aracılara

satılmalarından sonra tamamlanır. Daha sonra yine Denisova'nın tabiriyle "metalar", yani mağdur kadınlar aracılar vasıtasıyla müşterilere pazarlanırlar (Denisova, 2001: 34). Antonopoulos ve Winterdyk de Yunanistan'da önceden yabancı bir ülkede mağdur olmuş, sonradan da tacirlerinin daha iyi hayat standartları sunma vaatlerini dikkate alarak yardımcı rol üstlenen kadınların varlığından bahsederler (Antonopoulos, Winterdyk, 2005: 142). Suç örgütlenmeleri içerisinde, aracılar ya da başka görevler üstlenen kişiler sürece bilerek ya da bilmeyerek katılabilirler. İlk kategoriye, sahte doküman hazırlayanlar, genelev ya da kulüp sahipleri ve de mağdurların kandırılarak işe alınmaları vasıtasıyla süreci başlatan iş bulma acenteleri, ikinci kategoriye ise taksi şoförleri, tren makinistleri ve pilotlar dâhil edilebilir (Van Liemt, 2004: 14).

Görüldüğü gibi insan ticaretinin uluslararası örgütlü bir suç olmasının yanı sıra giderek belli bir piyasa yapısına dayanan bir ekonomik etkinlik alanına doğru evrilmesi, büyük ölçüde yasadışı faaliyetleri ve kadın ticaretini uluslararası arenada örgütleyen çeşitli çeteler vasıtasıyla gerçekleşmiştir. İnsan ticaretinin bu piyasaya dayalı ilişkiler ağının açıklığa kavuşturulabilmesi için, değişik şekillerde örgütlenerek özellikle fuhuş sektörü faaliyetlerini yürüten ve piyasalardaki arz talep ilişkisi üzerinde belirleyiciliği bulunan çetelerden bahsetmek faydalı olacaktır.

2.2.3. Değişik Yapılardaki Çete Örgütlenmeleri

Bir organize suç biçimi olarak insan ticareti şüphesiz 1990'lı yıllardan itibaren ortaya çıkan bir olgu değildir. 19. yüzyılın sonundan günümüze kadar insanların köleliğe zorlanarak yerlerinden edilmeleri söz konusu olmuş, hatta 19.

yüzyılın sonlarından itibaren o dönemde birçok kadını mağdur eden beyaz kölelikle mücadele amaçlı yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.¹³ İnsan ticaretinin yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren giderek hızlanarak neredeyse tüm dünyayı sarması, kapitalist ekonomilerin girdikleri buhranlar ve gelişmiş kapitalist ülkelerle gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkeler arasındaki gelir ve refah uçurumunun yarattığı göç dalgaları, daha sonra Sovyet Sistemi'nin çöküşü gibi etkenlerle açıklanabilir. Tarihsel gelişimin bu seyri kısaca hatırlandığında, kadınların cinsel olarak sömürülmesi üzerinden para kazanmayı hedefleyen örgütlü suç biçimlerinin insan ticaretinin tarihi kadar eski olduğu söylenebilir (Shelley, 2003: 120). Günümüzde bu faaliyetlerin çapı ve hacmi genişlemiş, sömürü düzeyi artmıştır.

Günümüzde insan ticareti faaliyetleri yürüten uluslararası çeteler altı farklı biçimde örgütlenmektedirler. Shelley tarafından yapılan bu sınıflandırma, belli başlı bölgeler itibariyle suçun işlenme biçimleri incelenerek, kaba da olsa konuya açıklık getirebilmek amacıyla geliştirilmiştir. Çetelerin örgütsel yapıları, gösterdikleri faaliyet alanları, bu alanların ne kadar kapsayıcı oldukları, örgütlerin çapları, kar etme biçimleri gibi çok farklı değişkene dayanarak çeşitlilik göstermektedir. İnsan ticaretinin küresel, kapsayıcı ve giderek çeşitli coğrafyalara sızan nitelikleri hatırlandığında, bu kadar çeşitli örgütlenme biçimleri olması anlaşılır bir durumdur. Bölgelere ve çeşitli ülkelere göre değişen kültürel dinamikler, tarihsel birikim, uygulanan sınır ve göç politikaları, seks endüstrisinin boyutları, fuhuş politikaları, kadınların refah düzeyi, işgücüne katılım oranları, konuyla mücadeleye ilişkin farkındalık düzeyi gibi dinamikler çetelerin hareket alanlarını ve izleyecekleri

¹³ Bu düzenlemeler, çalışmanın yasal çerçeve bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir.

rotaları belirleyen unsurlardır. Bölgesel dinamiklerin yarattığı etkilerden başka, küresel düzeyde bir sorun olan yoksulluk ve özellikle kadın yoksulluğu, çetelerin faaliyetlerini yoğunlaştıracak ve ivme kazandıracak bir zemin hazırlamaktadır. Ayrıca kadınların göç etmeye ne kadar istekli ve eğilimli oldukları da, çetelerin kadınlarla bağlantıya geçme olasılıklarını artırabilir.

Dünyanın değişik bölgelerinde insan ticareti faaliyetlerinin örgütlenmesi için hareket eden çok farklı çete tipleri¹⁴ olsa da, Eski Doğu Bloku ülkelerinden çok sayıda kadının mağdur edilmesine ve çeşitli ülkelerde fuhuş sektöründe pazarlanmalarına yönelik yasadışı faaliyetlerin işletildiği bir model olan Sovyet sonrası Model ve Balkan modelleri bu araştırmanın konusu bakımından kilit rol oynamaktadır. Sovyet sonrası modelde, kadınlar kaynak ülkelerde işe alınır, yüksek meblağlara aracılara satılır ve aracılar vasıtasıyla müşterilere pazarlanırlar (Shelley, 2003: 123). Kadın ticareti üzerine uzmanlaşmış olan Sovyet sonrası çete örgütlenmesi modeli, uzun dönemli kar etme amacını gütmemesi, hatta elde edilen karları gösterişçi tüketim olarak adlandırılabilir, lüks niteliği taşıyan statü göstergeleri olan malların satın alınmasına aktarılmasıyla diğer modellerden ayrılır. Bu durumun, Sovyet Sisteminin toplumsal yapısı çerçevesinde Batı tarzı yaşam tarzlarına ve tüketim kalıplarına olan özlemin ve arzunun göstergesi olduğu açık

¹⁴ İnsan ticareti odaklı örgütlenen çeteler, Shelley'nin yaptığı ayrıma göre, Doğal Kaynak Modeli: Sovyet Sonrası Organize Suç, Ticaret ve Gelişim Modeli: Çinli Tacirler, Süpermarket Modeli: Düşük Maliyet ve Yüksek Kar-ABD Meksika Modeli, Şiddet Girişimci Modeli: Balkan Modeli, Modern Teknolojili Geleneksel Kölelik: Nijerya ve Batı Afrika Kaynaklı İnsan Ticareti ve Rasyonel Aktör: Hollanda Düzenleme Modeli olarak sıralanabilir (Shelley, 2003: 123–128). Bu sayılan çeteler dışında insan ticareti faaliyetleri yürüten Japon Yakuza, İtalyan ve Çeçen çeteleri ve mafya örgütlenmeleri de mevcuttur (Van Liemt, 2004: 15). Bölgesel düzeyde yapılan sınıflandırmanın yanı sıra, örgüt yapısı itibarıyla da yapılan bir sınıflandırma mevcuttur. Bu sınıflandırmaya göre beş tip örgütlenme vardır. Bunlar, Standart Hiyerarşi, Bölgesel Hiyerarşi, Kümelenmiş Hiyerarşi, Çekirdek Grup, Suç Yönelimli İletişim Ağı olarak sıralanabilir (UNDOC, 2002, aktaran Kelly, 2005: 252).

görülmektedir.¹⁵ Elde edilen karların yatırım amaçlı değil tüketim amaçlı kullanılıyor olması ve kadınların tıpkı kürk, kereste ya da başka mallar gibi değişime tabi tutulmaları, onların diğer çete tiplerine göre çok daha fazla sömürülmelerine ve şiddet görmelerine neden olmaktadır. Zaten çete örgütlenmelerinde yapılan yatırım oranı azaldıkça, sömürü oranı da artmaktadır (Shelley, 2002, aktaran Kelly, 2005: 250). Kadınların diğer çete tiplerine göre daha fazla sömürülmelerinin başka bir nedeni de, aileleriyle olan ilişkilerinin tamamen kesilmesidir (Shelley, 2003: 123).

Balkan Organize Suç çeteleri ise Sovyet Sisteminin çöküşü ve 1990'lı yıllarda bölgede egemen olan savaş ortamında son derece aktif hale gelmişlerdir. Savaş ve çöküş, mağdur edilme riski son derece fazla olan geniş bir kadın kitlesinin oluşmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle Arnavut çeteleri suç oluşturan kadın ticareti faaliyetlerini yürüten önde gelen örgütler haline gelmişlerdir. Balkan çeteleri Avrupa ve Büyük Britanya'ya kadın pazarlamakta ve bu bölgelerde önceden var olan örgütlü suç çetelerini zor yoluyla devre dışı bırakmak suretiyle mevcut pazarlar üzerinde egemenlik kurmaktadır. Balkan modelinin başka bir özelliği, kadınların çok ciddi bir şekilde fiziksel şiddete uğramaları ve ailelerine zarar vermek üzere tehdit edilmeleridir. Elde edilen karlar tıpkı Afrika modelinde olduğu gibi başka yasadışı faaliyetlerin finanse edilmesinde ya da ticari faaliyetlerin yürütülmesinde kullanılmaktadır (Shelley, 2003: 126).

¹⁵ Sovyet Sistemi'nin çöküşüyle birlikte neoliberal anlamlarla yüklü olan tüketim ve mübadele kavramlarının ve bu kavramların nasıl bireylerin etrafında örülerek bir metalaşma etkisi yarattığına dair bir analiz için bkz: Agathangelou, Anna M.; L.H.M. LING Researchers, (2003), "Desire Industries: Sex Trafficking, UN Peacekeeping, and the Neo-liberal World Order", *Brown Journal of World Affairs*, 10 (1, Summer/Fall), 136.

2.2.4. İnsan Ticareti ve Göçmen Kaçakçılığı Faaliyetlerinden Elde Edilen Karlar

İnsan ticareti, elde edilen karlar bakımından silah ve uyuşturucu kaçakçılığından sonra üçüncü sırada gelmektedir. Birçok hesaplama ve kaynağa göre insan ticareti faaliyetlerinden elde edilen yıllık kar 5 ila 7 milyar dolar arasında değişir (Wedgren, 1994, aktaran Jahic; Finckenhauer, 2005: 29). Yine bu rakama yakın olan birçok kar tutarı hesaplanmıştır. İnsan ticaretinden elde edilen yıllık karların 3 ila 10 milyar dolar arasında (Schloenhardt, 1999, aktaran Belser, 2005: 17) ve 7 ila 10 milyar dolar arasında değiştiği (UNICEF, 2002, aktaran Belser, 2005: 18) ya da 12 milyar dolar olduğu (Erokhina; Buriak, 2007: 6) değişik kaynaklarda yer almaktadır. U.S. Department of State'in hesaplaması ise 9.5 milyar dolardır (U.S. Department of State, 2004, aktaran Belser, 2005: 17–18). Mainville'in hesaplamasına göre ise sadece Orta ve Doğu Avrupa'dan Batı Avrupa'ya yönelen kadın ticaretinden elde edilen kar, 10 milyar dolardır (Mainville, 2003, aktaran Tavcer, 2006: 136). Martin ve Miller'in aktarmalarına göre yıllık kar miktarları 5–10 milyar dolar arasında değişmekte, bu da her göçmenin yasadışı yollarla hedef ülkelere giriş yapabilmek için kaçakçılara 5000 ila 10000 dolar arasında değişen ücretler ödedikleri anlamına gelmektedir (Martin; Miller, 2000: 969). Bununla birlikte birçok kaynakta geçen ve en çok atıf yapılan rakam Wedgren'e aittir. Uluslararası Göç Politikaları Geliştirme Merkezi direktörü Jonas Wedgren'in elde ettiği bu kar tutarı ilk kez “İnsan Ticaretiyle Mücadelede Çok Taraflı İşbirliği ve Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü” başlıklı raporunda yayınlanmıştır. Wedgren öncelikle, her yıl Avrupa'ya girmeye çalışan düzensiz göçmenlerin ve yasadışı mültecilerin sayısıyla bu insanların aracılara ödedikleri ücretleri çarparak Avrupa için 1 milyar dolarlık

bir rakam hesaplamıştır. Daha sonra ise muhtemelen dünya genelindeki faaliyetlerle ilgili bir tahminde bulunmuştur.

ILO'nun 2005 verilerine göre ise dünya genelinde 9.8 milyon kişi özel acente ve girişimler tarafından sömürülmektedir. Bu insanların 1.4 milyonu cinsel sömürü kurbanıdır (Belser, 2005: 4). Özel acente ve girişimlerce zorla çalıştırılan insanların 2.5 milyonu insan ticareti mağdurdur, bu rakama ulusal sınırlar içerisinde yürütülen faaliyetlerce kurban edilenler de dâhildir. Bunların 1.1. milyonu ise cinsel sömürü amaçlı insan ticareti mağdurlarıdır. ILO dünya genelinde tüm zorla çalıştırma biçimleri üzerinden elde edilen kar tutarını 44.3 milyar dolar olarak hesaplamıştır (Belser, 2005: 17). Yine ILO'nun hesapladığı bu rakama yakın bir tutar da, Feingold'a aittir. Buna göre emek sömürüsü aracılığıyla işleyen insan ticaretinin küresel rakamı 32 milyar dolardır (Feingold, 2005, aktaran Jones, vd., 2007: 108) ILO'nun hesapladığı 44.3 milyar doların 31.6 milyar doları insan ticareti faaliyetleri vasıtasıyla elde edilen karları yansıtmaktadır (Belser, 2005: 18). Cinsel sömürü amaçlı insan ticareti faaliyetlerinden elde edilen yıllık kar miktarı ise 28 milyar dolardır (Belser, 2005: 18). Bu karın 13.3 milyar doları gelişmiş ülkelere doğru yönelen ya da gelişmiş ülkelerin kendi sınırları içinde devam eden faaliyetlerden kaynaklanmaktadır. Bu verilere dayanılarak, cinsel sömürü amaçlı zorla çalıştırma bakımından mağdur başına yıllık 100 bin dolar kar edildiği ortaya çıkarılmıştır (Belser, 2005: 15). Bu rakamlar dışında çok astronomik bir rakam da, yıllık karların 500 milyar dolar ila bir trilyon dolar arasında değişmesine ilişkindir (Shelley, 2002: 152, aktaran Kelly, 2005: 252).

Görüldüğü gibi Wedgren'in hesapladığı kar miktarları ile ILO'nunkiler arasında neredeyse bir uçurum vardır. İnsan ticareti faaliyetlerinin çeşitliliği,

yeraltında yürütülmesi, mağdurlara ya da suçun aktörlerine ulaşmanın zorluğu, eksik veriler ve insan ticaretiyle göçmen kaçakçılığı kavramları arasındaki karışıklıklar, çeşitli araştırmalar tarafından birbirlerinden çok farklı rakamlara ulaşılmasını anlaşılır kılmaktadır. Kimi kaynaklarda düzensiz göçmenlerin, seks kölelerinin ya da gönüllü ya da zorla olduğuna bakılmaksızın göçmen seks işçilerinin insan ticareti mağduru olarak tanımlanması (Chapkis, 2003: 926) sağlıklı verilere ulaşabilmek için izlenecek yolları iyice tıkamakta, ciddi karışıklıklar yaratmaktadır. Göçmen kaçakçılığının göçmenlere olan maliyetlerine dair rakamlar da, hesaplanma yöntemleri ya da tanımlarla ilgili sorunlara sahiptir. Göçmen kaçakçılığında da, ulaşılan rakamların bazen bir ülke sınırından başka bir ülkeye geçmenin göçmenlere ne kadara mal olduğunu gösterirken, bazılarının ise iki farklı bölge arasındaki hareketliliğin toplam maliyetini yansıtmaması,¹⁶ hedef ülkeye varmak için sarf edilen paranın aileye yüklenen toplam maliyet olarak geçmesi ve burada ailenin kaç kişiyi kapsadığının bilinmemesi, ulaşımın hangi vasıtalarla gerçekleştiği gibi doğru rakamlara ulaşılmasını engelleyen bazı faktörler vardır (Petros, 2005: 3–4). Tüm bu yöntemsel sorunlar, cinsel sömürü söz konusu olduğunda katlanarak artmaktadır, çünkü bu sefer işin içine kayıtlı olmayan birçok genelev, fuhuş sektörü faaliyetlerinin nüfuz ettiği masaj salonları, kulüpler, barlar ya da sokaklar girmektedir (Belser, 2005: 13).

Rakamlar arasındaki bu derin farklılıklar karların hesaplanmasıyla ilgili yöntemsel farklılıklardan da kaynaklanmaktadır. Sözgelimi ILO tüm zorla çalıştırmaya dayalı etkinliklerden elde edilen karların hesaplanmasına dair bir model

¹⁶ Mesela Irak'tan Avrupa'ya geçmenin maliyeti 5000 dolar olarak belirtilse de, bu rakamın farklı Avrupa ülkelerine varmak için harcanan miktarı homojen bir şekilde yansıttığı söylenemez. Çünkü Irak'tan İngiltere'ye gitmekle Irak'tan Polonya'ya ya da başka bir ülkeye gitmenin maliyeti aynı olamaz (Petros, 2005: 3).

kurmuştur. Bu model, her işçinin zorla çalıştırılma sonucu ürettiği ürün sayısının bu ürünlerin ortalama fiyatlarıyla çarpılmasını, elde edilen rakamdan ortalama ücretle aracı tüketiminin toplamının çıkarılmasını ve bu sonucun zorla çalıştırılanların sayısıyla çarpılmasını içerir. ILO, diğer araştırmacıların hesapladıkları karlara dair verilerini, bu araştırmacıların izledikleri yöntemlere dayanarak eleştirir. Her şeyden önce yapılan çeşitli araştırmalarda kar oranlarının nasıl hesaplandığının belirsizliğine işaret eder (Belser, 2005: 18). Gerçekten mesela Wedgren'in hesaplaması özellikle kaçakçılık faaliyetlerini göz önünde bulundurarak elde edildiği için çok sağlıklı görünmemektedir. ILO ve Jahic ve Finckenhauer de bu noktanın altını çizmektedirler (Belser, 2005: 18, Jahic; Finckenhauer, 2005: 29). Nitekim hesaplamalar yapılırken genellikle düzensiz göçmenler, yasadışı mülteciler, göçmenlerin kaçakçılara ödedikleri ücretler gibi hesaplanamayacak, daha ziyade tahmini olabilecek verilerden faydalanılmaktadır.¹⁷

2.3. Feminist Yaklaşımlar

İnsan ticaretinin ve uluslararası göç süreçlerinin küresel seks endüstrisinin genişlemesine giderek daha fazla katkı sağlamasıyla, baş edilemez boyutlara varan bu sorun, feministlerin ilgi alanına girmeye başlamıştır. Bu çerçevede insan ticaretinin daha çok fuhuş sektörüyle olan bağlantısına yönelik feminist söylemler yaygınlık kazanmıştır. İnsan ticaretine yönelik feminist yaklaşımlar, esas itibarıyla fuhuş sektörüne yönelik görüşler üzerinde temellendiğinden bu bölümde öncelikle

¹⁷ İnsan ticaretinin cirosuna ilişkin bu tahmini rakamın nasıl hesaplandığına ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz: Jahic, Gamla; Finckenhauer, James O., (2005), "Representations and Misrepresentations of Trafficking", *Trends in Organized Crime*, 8 (3, Spring), 24–39.

fuhuş sektörüne yönelik feminist yaklaşımlar değerlendirilecektir. Daha sonra da konunun yasaklama ve yasallaştırma uygulamalarıyla olan ilişkisi bağlamında insan ticaretine yönelik feminist yaklaşımlar, sivil toplum örgütlerinin görüşleriyle birlikte aktarılacaktır.

2.3.1. Fuhuş Sektörüne Yönelik Feminist Yaklaşımlar

1970'lerden itibaren seks çalışanlarının görünürlük kazanan politik bir tavır geliştirmeleriyle birlikte¹⁸ fuhuş sektörüyle ilgili olarak, feministler arasında değişik görüş ve düşünceler yeşermeye başlamıştır. İzleyen dönemde 1980'lerden ve özellikle 1990'lardan itibaren, konuya yönelik üretilen fikirler giderek gelişmiş, derinleşen tartışmaların oluşturduğu düşünsel iklim, seks çalışanları taraftarı (materyalist) feminizm ve radikal feminizm olmak üzere iki temel karşıt yönelimin belirlediği bir görünüm kazanmıştır. (Outshoorn, 2005: 145; Sullivan, 2003: 68; Miriam, 2005: 1).

2.3.1.1. Radikal Feminizm

Radikal feminizmin fuhuş sektörüne yaklaşımını açığa kavuşturmak için öncelikle radikal feminizmin temel varsayımlardan bahsetmek gerekmektedir. Radikal feminizme göre, kadınların bir sınıf olarak ezildikleri ve baskı altında tutuldukları bir sistem olan patriarka çeşitli aygıtlar ve toplumsal pratikler tarafından

¹⁸ Konuya yönelik literatür kimi zaman seks çalışanları hareketinin Batı kaynaklı olduğu şeklinde bir yanılsama yaratabilecek bir niteliğe sahiptir. Kempadoo bizleri, seks çalışanları hareketinin sadece 1970'lerden itibaren ortaya çıkmış Batı merkezli bir oluşum olduğu yönündeki klişelere karşı uyarmaktadır (Kempadoo, 1999: 226).

yeniden üretilmektedir ve patriarkanın yeniden üretiminin en önemli araçlarından biri de kadın bedeni ve cinselliğinin denetlenmesidir. Bu bağlamda fahişelik,¹⁹ bir kurum olarak kadınların iffetli ve iffetsiz olarak sınıflandırılmasında araçsal rol oynayarak, erkeklere aynı zamanda kadın bedeni üzerinde söz söyleme ve iktidar kurma hakkı verir.

Fahişeliğin sistem tarafından içerilmiş bir kurum olduğu savı, Connell'in patriarkal sisteme içkin olan tecavüz pratiğine dair çözümlemesiyle paralel bir görünüm arz etmektedir. Connell'a göre cinsiyetçi patriarkal bir toplumda tecavüzün sapkınlık olarak nitelendirilmesine rağmen, aslında kadın bedeni üzerinde cinsel bir egemenlik biçiminin kurulduğu bir toplumda, tecavüz aslında tam da sistemin içinde, sistemin doğasına uygun bir eylem biçimidir (Connell, 1998: 150–151). İşte radikal feministlerin fahişeliğe yönelik yaklaşımları okunduğunda, fahişeliğin tıpkı tecavüz gibi ataerkil sistem tarafından içerilmiş, meşrulaştırılmış, piyasalaşmış ve kurumsallaştırılmış bir tecavüz biçimi olduğu ifade edilebilir. Bununla birlikte tecavüz, pornografi, cinsel şiddet gibi patriarkal yapıyla ilgili pratiklerle birlikte fahişeliğe gösterilebilecek hoşgörü, “bu iktidarı daha da güçlendirip ileri götüren” bir etki yaratacaktır (MacKinnon, 2003: 150). Radikal feminizmin konuya yönelik anlayışına göre sisteme içkin bir kurum olarak fahişeliğin toplumdaki meşruiyetinin sarsılması gerekmektedir.

Kısacası radikal feminizm, fahişeliği tanımlarken öncelikle erkeğin kadın cinselliğini kullanım hakkını önemli bir bileşen olarak açıklar.

¹⁹ Radikal feminist yönelim, fuhuş sektöründe çalışmayı bir çalışma biçimi olarak görmediği için, konuya dair yabancı literatürde bu kavramın kuramsal boyutunu ifade eden “prostitution” terimi kullanılmaktadır. Bu yüzden radikal feminizmin varsayımları çerçevesinde bu bölümde kavramın Türkçesi olan “fahişelik” teriminin kullanılması uygun görülmüştür.

Radikal feminizmin patriarkal sisteme içkin olan fahişelik tanımının bir diğer bileşeni, fahişeliğin kadına yönelik şiddet, değersizleştirme ve aşağılama anlamına geldiğidir. Bu varsayıma göre fahişe müşteriye sadece bedenini değil, “bedeninin aşağılanması hakkını” ya da bedeni üzerindeki eril denetim hakkını da satar (O’Connell Davidson’dan aktaran Miriam, 2005: 11; Vanwesenbeck, 2001: 274; Dworkin, 1997, aktaran Anderson, 2002: 753). “Fahişeden satın alınanın onu değersizleştirilmesi” olduğunu ileri süren Dworkin de, fahişe müşteri ilişkisinin eşitsizliğini vurgulayarak fahişelik kurumunun toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini pekiştireceğine dikkat çeker.

Fahişeliğe yönelik Carole Pateman ve Kate Millet gibi feministlerin çözümlenmeleri de radikal feminist yaklaşımların önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Pateman, 17. yüzyıldaki liberal toplum sözleşmecî kuramlara eleştirel bir tarzda bakarak değişik sözleşme pratiklerinin içkin olduğu modern patriarkal toplumlarda kadınların toplum sözleşmelerinden dışlanma pratiklerinden yola çıkarak teorisinin çatısını kurmaktadır. Pateman, toplumun temel bir anlaşmadan, bir sözleşmeden oluşarak insanların doğal halden toplum haline geçtiklerine dair liberal anlatıyı bir masal olarak nitelendirir (Pateman, 1988. 1). Böyle bir anlatı, erkek kardeşler arasındaki sözleşmeyi hâkim kılmakta, özgürlüğü (ancak ayrıcalıklı bir sınıfa mensup erkeklerin sahip olabildiği) mülkiyet hakkıyla ilişkilendirmek vasıtasıyla esasında toplumun birçok kurumuna içkin olan cinsel sözleşmeyi baskılar. Bu bağlamda fahişelik, kadınların toplum sözleşmesinden dışlandıkları liberal kapitalist bir toplumda erkeklerin tekelindeki cinsel sözleşmenin ve kadın cinselliği üzerindeki “eril cinsel hakın” dışavurumudur (Pateman, 1998: 194). Pateman ayrıca, kadınların işgücü piyasalarında yoğun bir şekilde ayrımcılığa uğradıkları cinsiyetçi kapitalist

sistemin kadınları fahişeliğe ittiğini atlamadan, fahişelik kurumuna yönelik ekonomik bir eleştiri de getirmektedir (Pateman, 1998: 194–195).

Radikal feminist literatür aynı zamanda fahişeliğe yönelik eski klişelere de şiddetle karşı çıkarak, tüm bu kalıp yargıların eril taleplerce biçimlenen fahişelik kurumunun devamına katkıda bulunduğunu ileri sürer. Gerçekten de, gerek fuhuş sektörüyle ilgili yapılan tartışmalarda, gerek fuhuş sektörü çalışanlarınca oluşturulan örgütlerde fahişeliğin en eski mesleklerden biri olduğu, tarihin çeşitli dönemlerinde, çeşitli sosyo-kültürel yapılarda var olduğu söylenegelmiştir. Pateman ise, fahişeliğin 19. Yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başında Britanya, Amerika ve Avustralya’da ortaya çıktığına dair feminist tarih çalışmalarından yola çıkarak fahişelik mesleğinin evrenselliği ve değişmezliği iddialarının geçersizliğini savunur (Pateman, 1988: 195). Pateman ve diğer radikallerin, fahişeliğin ortaya çıkış biçimini genel olarak patriarkal kapitalist sistemle ilişkilendirdikleri, ama esas olarak patriarka özelinde eril cinsel talepleri fahişelik kurumunun kaynağı olarak gösterdikleri görülmektedir. Pateman, analizine eril cinsel talebin iktidar kurma biçimleriyle olan ilişkisini, erkeklerin fahişeden talep ettikleri cinsellik biçimlerinden örnekler vererek devam eder. Buna göre erkek müşteriler, fahişeden doğrudan iki partnerce oluşturulabilecek cinsel ilişki biçimleriyle meydana gelebilecek tatmin ve haz olanaklarıyla sınırlı kalmadan, cinsel bir partner olmaksızın yaşayabilecekleri mastürbasyon gibi tatmin biçimlerini de talep ederek²⁰ esasında “cinsel sözleşmeyi ve cinsel ihtiyaçlarını doğrudan cinsel olarak kullanmasalar bile kadın vücuduna erişerek gidermektedirler.” Pateman’ın cinsel sözleşme kuramında, erkeklerin kadın bedenine

²⁰ Yazarın aktardığına göre, Birmingham’daki fahişelerle ilgili yapılan bir araştırmaya göre müşterilerin % 15’i ila 25’i, fahişelerden mastürbasyon talep etmektedirler (Pateman, 1988: 199).

para karşılığı ulaşabilmeleri de “sözleşme özgürlüğüyle” bağdaştırılmaktadır (Pateman, 1988: 189).

Radikallerin karşı çıktıkları fahişeliğe yönelik bir diğer klişe de, erkeklerin birden fazla kadınla giderilmesi gereken ve çok eşliliğe dayanan cinsel ihtiyaçları olduğudur. Bu inanıştan hareketle fahişelik kurumunun erkeklerin namuslu kadınlara ya da bakire genç kızlara tecavüz etme potansiyellerinin açığa çıkmasına engel olduğuna inanılmaktadır ki, bu klişe de önlenemez ve baskılanamaz cinsel ihtiyaçları olan bir erkeklik kurgusuna dayanarak erkek egemen sistemi ayakta tutar.

Radikal feminist yaklaşım, tüm bu varsayımlara dayanarak kadın bedeninin bir cinsel mübadele aracı olmasını bir meslek olarak değil, kadına yönelik şiddet olarak kodlar. Dolayısıyla terminolojisinde “seks çalışanı” diye bir kavramı barındırmaz. Pateman, bu ifadenin tamamen liberal anlamlarla yüklü olduğunu ileri sürer. Böyle bir kavramsallaştırma, fahişenin özgür bir seçim sonucu fuhuş sektörüne girdiğine inanmanın ilişkiye içkin olan iktidar ilişkisinin görmezden gelinmesi anlamına gelmektedir. Bu tarz bir iş ilişkisi kurgusunda liberal bir seçim kavramı inşa edilmektedir. MacKinnon da, “eğer fahişelik serbest bir seçimse, neden seçim şansları son derece sınırlı olan kadınlar bu işi yapmaktadırlar?” (Committee on Feminism and New International Law, 2004: 9) diye sorarak tıpkı Pateman gibi liberal seçim kavramını eleştirmektedir.

Özetle radikal feminizm fahişeliği kadın bedeninin ataerkil değerler sistemi çerçevesinde erkeklerin cinsel ihtiyaçları için araçsallaştırılması ve sömürülmesi olarak tanımlayarak, kadın bedeninin cinsel amaçlarla kullanımının ve bunun ekonomik bir mübadele sürecine dönüşmesinin, kadına yönelik şiddet ve dolayısıyla tecavüz anlamına geldiği görüşü üzerinde temellendiğinden ötürü seks hizmetlerinin

alınıp satılmasının kesinlikle yasaklanması gerektiğini savunur. Bu anlamda gönüllü ve zorla fahişelik diye bir ayrımı kesinlikle reddederek bilerek ya da zorla, her fahişenin ataerkinin kurbanı olduğunu kabul eder.

2.3.1.2. Seks Çalışanları Taraftarı (Materyalist) Feminizm

Fuhuş sektörüne yönelik feminist yaklaşımlardan ikincisi ise seks çalışanları taraftarı yaklaşımdır. Son yıllarda giderek popülerlik kazanan ve kimi zaman “materyalist feminizm” (Committe on Feminism and International Law, 2004: 10) olarak da adlandırılan seks çalışanları taraftarı feminizmin, kendi içinde farklı yönelimleri barındırmakla birlikte temel varsayımı fuhuş sektöründe çalışmanın bir emek türü olarak tanımlanmasıdır. Bu varsayımdan hareketle fuhuş sektöründe gönüllü ve zorla çalışma arasında bir ayrım yapılması gerektiği seks çalışanları taraftarı feministler arasında genellikle üzerinde uzlaşma sağlanan bir noktadır. Seks çalışanları taraftarı feministler bu bağlamda fuhuş sektöründe çalışmanın, kadına yönelik şiddet olduğuna ve seks çalışanlarının kendileri üzerindeki kontrolü tamamen yitirdiklerine yönelik radikal feminist görüşlere karşı çıkarlar.

Fuhuş sektöründe çalışmanın gönüllü ya da zorla olarak sınıflandırılması, tüm seks çalışanları taraftarı feministler arasında genel kabul görmüş bir varsayım değildir. Sözelimi Kempadoo, böyle bir ayrım yapmanın, kadınların patriarka tarafından bakire Meryem-baştan çıkararak Havva ikiliği ekseninde tekrar sınıflandırılmasına sebep olacağını ve bu ikiliğin bu sefer fuhuş sektöründe çalışan kadınlar özelinde yeniden üretileceğini ileri sürmektedir (Doezema, 1998: 47, aktaran Vanwesenbeck, 2001: 275). Emek kavramı üzerinden ilerleyen seks

çalışanları taraftarı feminizm içerisinde, fuhuş sektöründe çalışmayı kadınların cinsel özgürlüğünün dışavurumu olarak gören dışavurumcu (ekspresivist) seks çalışanları taraftarı feministler de mevcuttur. Nitekim yapılan bir araştırmada, İskandinavya'daki genç kızların fuhuş sektörüne girme kararlarını ekonomik faktörlere bağlamalarının yanı sıra eğlenmek ya da meraklarını gidermek amacıyla da sektöre girdikleri ortaya çıkmıştır (Boggs, 1991, aktaran Vanwesenbeck, 2001: 259). Bu araştırma son derece uç ve istisnai bir noktayı temsil etse de, dışavurumcu feministlerin teorik yaklaşımını desteklemesi açısından ilginçtir. Bazı feministler ise, cinsel hizmet sunumunun yanlış olduğu bilinmesine rağmen yapılan işin duyguların dönüşümüne sebep olan niteliğine dikkat çekerek bu işin duygusal bir emek boyutu olduğuna işaret etmektedirler (Hochschild, 1979, 1983, aktaran Vanwesenbeck, 2001: 270).

“Seks çalışanı” kavramı,²¹ ilk kez 1970’lerde üçüncü dünya feministlerince icat edilmiş olup bu ifadenin seçilmesindeki amaç, esasında fuhuş sektöründe çalışan kadınların “fahişe ve ahlaksız” olarak damgalanmalarını engellemektir (Kempadoo, 1999: 226). Seks çalışanı taraftarı feministler, aynı zamanda para karşılığı cinsel hizmet sunumunu bir emek türü olarak kavramsallaştırdıkları için “fahişe” ifadesini kullanmamaktadırlar. ILO ve Birleşmiş Milletlere bağlı olan birçok kuruluş da “sex work” kavramını tercih etmektedirler (Shah, 2004: 795). Kavramların kullanımı şüphesiz benimsenen ideolojik tavrın kalıplarına göre biçimlendiği için, radikal feministler ve seks çalışanları taraftarı feministler farklı kavramlar kullanmaktadırlar. Bu bağlamda, Shah, seks çalışanı ifadesinin seçiminin, fuhuş sektöründe çalışmayı ifade ettiğini dile getirir (Shah, 2004: 795).

²¹ “Work” kelimesi İngilizce’de tüm çalışma biçimlerini kapsayan bir kavram olup, İngilizce’deki “sex work” kavramını karşıladığı düşünülerek araştırmada “seks çalışanı” kavramı kullanılmıştır.

Seks çalışanları taraftarı feministler bu söylenenlerden yola çıkarak seks çalışanlarının çalışma ve yaşama koşullarının iyileşebilmesi için haklarını talep etmelerini ve örgütlenmelerini sağlayabilecek fuhuş politikalarından yana bir tavır almakta ve fuhuş sektörünün yasallaşması gerektiğini savunmaktadırlar. Bu görüşü savunan feministlere göre para karşılığı cinsel hizmet sunumunun yasaklanması seks çalışanlarının çalışma haklarına aykırı bir uygulama olacaktır. Peach, “birçok kadının geçinmek için fuhuş sektöründe çalıştıkları bir dünyada fuhuş sektörünü yasaklamanın uzağı görememek” anlamına geleceğini ifade eder (Peach, 2005: 120). Fuhuş sektörünü yasallaştırmak ayrıca seks çalışanlarının tecavüz, şiddet, AIDS başta olmak üzere cinsel yolla bulaşan hastalıklar gibi kuvvetli bir şekilde açık oldukları çeşitli risklerden korunabilmelerini sağlayacak olumlu etkiler yaratacaktır (Miriam, 2005: 4). Bu söylenenlerden hareketle fuhuş sektörünü yasallaştırmanın seks çalışanlarına özgür iradeleriyle seçtikleri bu işi sürdürmelerini sağlayarak çeşitli güçlenme stratejileri sunabileceği söylenebilir.

Seks çalışanları taraftarı feministler, radikal feministlerin seks çalışanlarına yönelik tavırlarını çoğunlukla eleştiren bir safta yer almışlardır. Bu eleştiriler, radikal feministlerin fuhuş sektörü çalışanlarını marjinalleştiren, ötekileştiren ve bir “kurbanlık durumuna” indirgeyen bir şekilde tanımladıkları noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu tanımlama, beyaz Batılı orta sınıf feministlerle üçüncü dünyadaki seks çalışanları arasındaki keskin tabakalaşmada kendini açıkça gösterir. Chapkis, Beyaz Batılı orta sınıf feministlerin üçüncü dünyadaki seks çalışanlarını adeta sömürgeci-oryantalist bir biçimde “zarar görmüş kimlik kavramına” hapseden bir hat üzerinde yürüdüklerini ifade etmiştir. Chapkis’e göre “fahişe”, basitçe erkeğin cinsel amaçlı kullandığı pasif kadın olarak kavramsallaştırılmamalıdır (Chapkis’ten

aktaran Kempadoo, 1999: 233–234). Radikal feministlerin seks çalışanlarını tanımlama biçimleri, kendi kendine mantıklı kararlar veremeyen, kurtarılmayı bekleyen, muhtaç durumda olan bir kadınlık kurgusu yaratmaktadır. Radikallerin seks çalışanlarından oluşan ve söylemleri seks çalışanları taraftarı feministlerce çoğu zaman kesişen NSW²², Red Thread²³ ve COYOTE²⁴ gibi örgütlerle²⁵ de ilişkileri gerilimli olmuştur. Bu örgütlerin radikal feministler tarafından daima dışlandıkları, ve fuhuş politikalarıyla ilgili konularda görüş beyan etmelerine engel olunduğu yolunda açıklamaları vardır. Bell Hooks bu durumu beyaz Batılı orta sınıf feministlerin siyah kadınları kadın hareketinden dışlamalarına ve feminizmi kendi tekellerine almalarına benzetir (Kuo, 2005: 21). Bu tarz bir tavır alış, kadınlar arasındaki ikilikleri yeniden üretecek ve sınıf farklılıklarını devam ettirecek bir potansiyele sahiptir.

Seks çalışanları taraftarı feminizmin içinde seks endüstrisini yasallaştırmaya yönelik farklı görüşler yer almaktadır. Seks çalışanları taraftarı feministler, para karşılığı cinsel hizmet sunumunun kesinlikle suç olmaktan çıkarılması görüşünde birleşmektedirler. Bununla birlikte bazı seks çalışanları taraftarı feministler, seks çalışanı örgütlerinin söylemleriyle ortaklık kurarak yasallaştırmanın çoğu zaman seks çalışanlarının aleyhine işleyebilecek bir potansiyel taşıdığını ileri sürmektedirler. Bu görüşe göre yasallaştırma, seks çalışanlarının zorunlu sağlık muayenesine tabi tutulmaları ve sıkı denetim altına sokulmaları tehlikesini bünyesinde barındırmakta,

²² NSW ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.nswp.org/>.

²³ Red Thread ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.rodedraad.nl/index.php?id=221>.

²⁴ COYOTE ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: http://www.coyotela.org/what_is.html.

²⁵ Seks çalışanlarının örgütlenme deneyimleriyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Gallin, Dan, (2003), "Note on the International Sex Workers Movement", İnternet Adresi, http://www.global-labour.org/sex_workers.htm, Erişim Tarihi: 10.02.08

sağlık kontrolü uygulamaları, çoğunlukla seks çalışanlarının değil halk sağlığı adı altında esasında erkek müşterilerin sağlıklarının gözetilmesi ve önemsenmesiyle sonuçlanabilmektedir.

2.3.2. Yasaklama ve Yasallaştırma Ekseninde İnsan Ticaretine Yönelik Feminist Yaklaşımlar ve Sivil Toplum Örgütleri

Radikal ve seks çalışanları taraftarı feminist yaklaşımların fuhuş politikalarının uygulanabilirliğine dair boyutları, yasaklamacı ve/veya cezalandırmacı ve yasallaştırmacı (düzenlemeci) görüşler ekseninde şekillenmektedir. Yasaklama ya da düzenlemeye dair politikaların cinsel sömürü amaçlı insan ticareti olgusunu ne şekilde etkileyeceği, analizlerin ağırlık noktasını oluşturmaktadır. İnsan ticaretiyle mücadele eden sivil toplum örgütlerinin görüşleri ve faaliyetleri de bu yaklaşımlardan beslenmektedir.

İnsan ticaretine yönelik yasallaştırmacı ya da yasaklamacı yaklaşımları ayrıntılı bir şekilde analiz etmeden önce, fuhuş sektörüne yönelik radikal ve materyalist feministlerin yasaklama ve yasallaştırma doğrultusunda geliştirdikleri görüşlere değinilerek genel bir çerçeve çizilmesi gerekmektedir.

Radikal feminist yaklaşım bölümünde aktarıldığı gibi, radikal feministler para karşılığı cinsel hizmet sunumunun kadına yönelik şiddet olduğunu ifade ederek fahişelik kurumunu erkek egemen değerler sisteminin destekçisi olduğu gerekçesiyle eleştirirler. Bu gerekçelerle radikal feministlerin tutumu her zaman cinselliğin alınıp satılabilir bir şey olmasının yasaklanması yönündedir. Fahişeliğin yasal bir kurum olarak düzenlenmesi ve fuhuş sektörünün tıpkı diğer sektörler gibi ekonomik bir

etkinlik alanı olarak yasallaştırılması, kadın bedeni üzerindeki cinsel denetim ve şiddetin meşrulaştırılması ve normalleştirilmesi sonucunu doğuracaktır. Fuhuş sektörü faaliyetlerinin yasaklanması ve cezalandırılması ise sorunla mücadelede önemli rol oynayacak, erkek egemen sistemin fahişelik lehindeki tutumlarını değiştirecek bir etki yaratacaktır. Nitekim Anderson'a göre "yasaklama, sadece cinselliğin alınıp-satılmasını yasaklamaz; aynı zamanda ekonomik zorluklardan kaçmak için bedenin satılmaması gerektiği mesajını verir" (Anderson, 2002: 777).

Yasaklamacı radikal feministlerle bütünüyle zıt bir pozisyona sahip olan yasallaştırmacı-düzenlemeciler (materyalist feministler) ise, az önce belirtildiği gibi zaten görüşlerini cinsel hizmet sunumunun bir emek biçimi olduğu üzerinde temellendirirler. 1970'lerde seks çalışanları hareketi içerisindeki aktivistler fuhuş karşıtı yasaların sadece zorunlu fuhuşu kapsamamasını, ticari fuhuşun ise yasallaştırılmasını talep etmişlerdir (Chapkis, 2003: 928). Fuhuş sektörünün endüstriyel ve ekonomik boyutları üzerinden değerlendirme yaparak sektörün gayri safi milli hâsılaya olan katkılarından ya da geliri yeniden üreten yönünden bahseden feministler de mevcuttur.²⁶ Yasallaştırmacılara göre fuhuş sektörünün ekonomik bir etkinlik alanı olarak düzenlenmesi, seks çalışanlarının sosyal güvenlik, emeklilik ve sendikal örgütlenme gibi birçok sosyal hakka kavuşmalarını sağlayacak, seks çalışanlarına riskten uzak ve sosyal politika ilkelerinin gözetildiği bir çalışma yaşamı sunacaktır. Bu süreçte seks çalışanlarının fuhuş politikalarına dâhil olabilmeleri, damgalanmaktan ve sosyal dışlanmadan korunabilmeleri ve güçlenmeleri süreci,

²⁶ Lin Lean Lim bu analizi seks turizminin gayri safi milli hâsılının önemli bir bileşeni olduğu Tayland başta olmak üzere Güney Doğu Asya ülkeleri için yapmaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Lean Lim, (1998), "The Economic and Social Bases of Prostitution in Southeast Asia", *The Sex Sector*, International Labour Office, Geneva.

çeşitli düzeyde örgütlenmeler ve geliştirilebilecek politik bir tavır vasıtasıyla işleyecektir.

İnsan ticaretine yönelik feminist yaklaşımlar fuhuş sektörüne yönelik izlenebilecek politikalar ekseninde şekillenmektedir. Radikal feministler düzenlenmiş bir fuhuş sektörünün cinsel sömürü amaçlı küresel insan ticareti akımlarını tetikleyeceğini, düzenlemeciler ise fuhuş sektörünün yasallaşmasının görünmeyen bir yeraltı faaliyeti olarak yürütülen insan ticaretiyle mücadelede etkin bir rol oynayacağını savunmaktadırlar.

Değişik platformlarda ve makalelerinde fuhuş sektörü ve yasallaştırma karşıtı görüşler savunan Janice Raymond'un görüşleri, insan ticaretine yönelik radikal feminist yaklaşımın temel varsayımlarını açıklaması bakımından önemlidir. Raymond, fuhuş sektörünün neden yasallaştırılmaması gerektiğini tartıştığı makalesinde, çeşitli nedenler sıralamaktadır. Bu nedenler, yasallaştırmanın cinsel sömürü amaçlı kadın ve çocuk ticaretini artıracığı, aracılardan ve kadınlar üzerinden para kazanmaya çalışan tacirlerin işine yarayacağı, seks endüstrisinin genişlemesine yol açacağı, bu faaliyetlerin normalleşmesine sebep olacağı, sokak fuhuşunun artacağı şeklinde sıralanmaktadır.²⁷ Raymond seks endüstrisinin yasallaştırılmasının fuhuş sektöründeki kadınlara yönelik faydalar sağlamaktan uzak kalacağını ve esasında fayda sağlayan tarafların müşteriler, genelev işletmecileri ya da insan tacirleri olacağını ifade eder. Raymond'a göre reformistler yasallaştırma uygulamalarının fuhuş sektöründe çalışan kadınların damgalanmasını önleyeceği düşüncesindedirler. Fakat yazar bu görüşün bir yanılsama olduğunu, yasallaştırmanın

²⁷ Raymond, Janice, "Ten Reasons for Not Legalizing Prostitution and a Legal Response to the Demand for Prostitution", İnternet Adresi, <http://action.web.ca/home/catw/attach/10%20Reasons%209-15-03%20FINAL%5B1%5D.doc>, Erişim Tarihi: 04.02.08.

aslında fuhuş sektörünün toplum nezdinde daha değerli hale gelmesine yol açacağına altını çizmektedir.²⁸ Raymond’la aynı çizgide olan feministlere göre “fahişelik ve insan ticareti, madalyonun iki yüzüdür, ikisinde de rıza aranması söz konusu olamaz” (Milivojevic; Segrave, 2005: 11). Leichholdt var olan bu bağlantıyı “insan ticaretinin küresel fahişelik, fahişeliğin ise yerel insan ticareti olduğu” ifadesiyle açıklamaktadır (Leichholdt, 2003; aktaran Milivojevic, Segrave, 2005: 11).

Bazı yasallaştırma karşıtı feministler tıpkı seks çalışanları taraftarı feministler gibi, ama onlarla tamamen farklı sonuçlara vararak işin arz talep boyutuna odaklanmak suretiyle ekonomik bir analiz yaparlar. Buna göre seks endüstrisini yasallaştırmak seks hizmetlerine olan talebi artıracaktır. Seks endüstrisi faaliyetlerinin yasallaşmasıyla hükümetler hem fuhuş sektörü çalışanlarından sağladıkları vergilerle hem de gayri safi milli hâsılaya olan katkılarıyla sektöre bağımlı hale gelecek; bu da endüstrinin baş edilemez boyutlarda genişlemesine sebep olacaktır.

Bu farklı feminist yaklaşımlarla insan ticaretinin var olan bağlantısı, insan ticaretiyle mücadele eden ve teoriyle uygulamaya yönelik fikirleri bağdaştıran uluslararası sivil toplum örgütlerinin yaklaşımları ışığında devam eder. İnsan ticaretiyle fuhuş sektörünün yasaklanması ve yasallaştırılması arasındaki bağlantının kurulması açısından 1990’lı yıllardan itibaren mağdurların yaşadıkları geniş çaplı insan hakları ihlallerinden hareketle ortaya çıkan sivil toplum örgütleri düzeyinde “yeni yasaklamacı görüş” (Milivojevic; Segrave, 2005: 11) ve “reformist” (Peach, 2005: 114) ya da “liberal” (Anderson, 2002: 749) görüşler mevcuttur. İnsan ticaretiyle etkin bir şekilde mücadele eden iki temel uluslararası örgüt olan CATW

²⁸ *A.g. e.*

(Kadın Ticaretiyle Mücadele Birliği) ve GAATW (Kadın Ticaretiyle Mücadele Küresel Birliği) bu iki uçta kutuplaşan tartışmaların merkezinde yer alırlar.

1998 yılında kurulan CATW, cinsel sömürü amaçlı insan ticaretiyle mücadele etmek amaçlı örgütlenen ilk uluslararası sivil toplum kuruluşudur. Örgütün temel çalışma alanı özellikle çocuklara ve kadınlara yönelik cinsel sömürü amaçlı insan ticaretidir.²⁹ Örgüt dünyanın çeşitli bölgelerinde insan ticaretiyle mücadele amaçlı programlar, projeler ve kampanyalar yürütmektedir.³⁰ CATW'ın tüm bu faaliyetleri yürütürken benimsediği temel yaklaşım, tıpkı radikaller gibi tüm fahişelik biçimlerinin kadına yönelik şiddet olduğu, gönüllü ve zorla fahişelik arasında bir fark olamayacağı ve fuhuş sektörünün yasaklanması ve cezalandırılması gerektiği yönündedir. Örgüt fuhuş sektörünün yasallaştırılmasının cinsel sömürü amaçlı insan ticaretini yoğunlaştıracağını savunmakta³¹ ve insan ticaretinin fahişelikten ayrılamaz olduğunu ileri sürmektedir (Shah, 2004: 808). CATW'ın görüşleri Pateman, McKinnon, Dworkin, Anderson, Hughes, Raymond, Denisova ve Leidholt gibi feministlerden beslenir. CATW ile birlikte EWL (European Women's Lobby) ve La Strada gibi örgütler de, radikal feminist bir yaklaşım benimseyerek fuhuş sektörünü yasallaştırmanın insan ticareti akımlarını tetikleyeceğini ve sorunu giderek daha geniş çaplı ve baş edilemez bir noktaya getireceğini savunurlar.

Fuhuş sektörüne yönelik tartışmaların daha liberal ve reformist olarak adlandırılan kanadında bulunan GAATW ise, dünyanın çeşitli bölgelerinden 80'den fazla sivil toplum örgütünün oluşturduğu bir birlik olup Tayland merkezlidir. İnsan

²⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.catwinternational.org/>.

³⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.catwinternational.org/campaigns.php>.

³¹ Dünya genelinde CATW gibi konuyla ilgili radikal feminist bir yönelime sahip yaklaşık 140 civarında örgüt bulunmaktadır (Committee on Feminism and International Law, 2004: 10).

ticareti olgusuna küresel emek göçü perspektifinden bakan GAATW göçmenlerin fuhuş sektöründe rahat ve güvenli bir şekilde çalışabilecekleri bir ortam yaratılması hususuna dikkat çeker.³² Bu bağlamda örgüt, fuhuş sektörünün göçmenlerin çalışabileceği bir iş alanı olarak yasallaştırılması taraftarıdır.

Tüm bu söylenenler bağlamında dünya genelinde yasaklama ve yasallaştırma ekseninde fuhuş politikalarıyla ilgili bazı örnekler vermek faydalı olacaktır.

1970'lerden itibaren gelişen seks çalışanları hareketi ve daha sonra 1990'lı yıllardan itibaren giderek küreselleşen fuhuş sektöründe gözlenen değişme, devletler tarafından uygulanan fuhuş politikalarının belirleyicisi olmuştur. Seks çalışanlarının giderek örgütlü bir hale gelerek hak taleplerinde bulunmalarıyla birlikte Batı ülkelerinde fuhuş sektörünün düzenlenmesi eğilimi ağır basmaya başlamıştır. Nitekim konuyla ilgili güncel feminist tartışmalarda da seks çalışanları taraftarı görüşler radikal feminist yaklaşımları geride bırakmaya başlamıştır. İngiltere, Macaristan, Avustralya (Victoria Eyaleti), Almanya, Hollanda, Danimarka ve İsviçre gibi Avrupa ülkelerinde fuhuş sektörü düzenlenmiştir. Bu ülkelerin bazılarında seks çalışanları birçok hakka kavuşmuşlardır. Mesela Yunanistan'da kayıtlı seks çalışanları, elli beş yaşında emekli olma hakkına sahiptirler. Aynı zamanda sağlık hizmetlerinden de yararlanabilmektedirler (Antonopoulos, Winterdyk, 2005: 141).³³ Bu ülkelerden Hollanda'da fuhuş sektörü 2000 yılında yasal hale gelerek genelevler

³² Ayrıntılı bilgi için bkz:

http://www.gaatw.net/index.php?option=com_content&task=blogsection&id=2&Itemid=59.

³³ Ülkede on beş yaşından itibaren genelevlerde çalışılabilmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre nüfusu 3.7 milyondan fazla olan Atina'da, 160 tane genelev vardır (Hughes; Sporcic, Mendelsohn), İnternet Adresi, <http://www.uri.edu/artsci/wms/hughes/greece.htm>, Erişim Tarihi: 18.03.04, aktaran Antonopoulos, Winterdyk, 2005: 141).

belediyelere bağlanmıştır.³⁴ Bu ülkede çok güçlü ve örgütlenmiş bir seks çalışanları hareketi ve geniş bir fuhuş sektörü bulunmaktadır. Danimarka ise pornografi ve erotizme dayalı tüketim kalıplarının çok yaygın olduğu ve cinsel hizmet sunumunun bu tarz tüketim döngülerine eklemlendiği bir ülkedir. Almanya’da da fuhuş sektörü yakın tarihlerde yasal hale getirilmiştir. Bu ülkelerde izlenen liberal fuhuş politikalarının cinsel sömürü amaçlı kadın ticaretini ne şekilde etkilediği, araştırmacılar tarafından ilgi odağı olmuştur. Bazı araştırmacılara göre Hollanda ve Almanya’da yasallaştırma sonrası süreç, kadın ticareti faaliyetlerinin yoğunlaşmasıyla sonuçlanmıştır. Nitekim Hollanda’da genelev işletmenin yasallaştırılmasının ardından kadın ticaretinin % 25 oranında arttığı ileri sürülmektedir. Avustralya’nın Victoria eyaletinde de benzer bir artıştan bahsedilmektedir (Joe-Cannon, 2006: 9). Fuhuş sektörünün yasal olduğu ülkelerdeki insan ticareti rakamları fuhuşun yasak olduğu ABD’dekiyle kıyaslanmış ve ABD’deki rakamların çok daha düşük olduğu saptanmıştır. Birçok göçmen kadın, seks hizmetleri arz ve talebinin arttığı genişleyen fuhuş sektöründe çalışmaya teşvik edilmeye başlanmıştır.³⁵ Bununla birlikte, bu iddianın tam tersini savunan taraflar ya da bu yönde bulgular da mevcuttur. Bunlardan biri de, Danailova-Trainor ve Belser’in fuhuş sektörünün yasallaştırılmasıyla insan ticareti faaliyetleri arasında bir korelasyon elde edemediklerini beyan ettikleri araştırmalarıdır (Danailova-Trainor, Belser, 2006: 23).

³⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz: Raymond, Janice, “Ten Reasons for Not Legalizing Prostitution and a Legal Response to the Demand for Prostitution”, İnternet Adresi, <http://action.web.ca/home/catw/attach/10%20Reasons%209-15-03%20FINAL%5B1%5D.doc>, Erişim Tarihi: 04.02.08.

³⁵ *A.g. e.*

Tayland ve İsveç ise, yasaklama ve yasallaştırma uygulamaları açısından son derece ilginç olan ülkelerdir. Hükümetin gayri safi milli hâsılaya ciddi bir şekilde katkı sağlayan seks turizmine ekonomik olarak bağlı olduğu Tayland'da seks hizmetlerinin alınıp satılması yasaktır ve cezalandırılmaktadır. Bu ise, hükümetin bir yandan sektörü cezalandırırken, bir yandan da ekonomik getirileri bakımından sektöre göz yumduğu çelişkili bir durumun varlığına işaret etmektedir.

İsveç, eril talebin cezalandırılması bakımından dünyada tek örnek olmasıyla birçok araştırmacı tarafından takdirle karşılanan bir fuhuş politikası izlemiştir. İsveç'te Hükümet 1998 yılında kabul ettiği bir yasayla para karşılığı seks hizmetleri sunumunu yasaklamıştır. İsveç Hükümetinin bu yaklaşımı fuhuş sektöründe çalışmanın kadına yönelik şiddet anlamına geldiği yönünde olup radikal feminist bir yönelimi çağrıştırmaktadır. Yasa, tarafların yakalanması durumunda seks hizmetlerini satın alan kişinin cezalandırılmasını, hizmeti sunan kişinin ise cezalandırılmamasını öngörmektedir.

2.3.3. Feminist Yaklaşımlara Yönelik Eleştiriler

Fuhuş sektörüne yönelik gerek radikal gerek seks çalışanları taraftarı feminist yaklaşımlar ve uygulamaya dönük görüşler, bünyelerinde çeşitli aksaklıklar barındırmaktadır. Bu bölümün sonunda ele alınacak böyle bir eleştiriler bölümü, insan ticaretine yönelik yaklaşımların bütünsel bir şekilde analiz edilmesini sağlayacaktır.

Fuhuş sektörüne ve insan ticaretine yönelik radikal feminist yaklaşım, son yıllarda seks çalışanları taraftarı feminist görüşlerin dünya genelinde

yaygınlaşmasıyla eleştirilerin merkezine oturmuştur. Radikal feminist yaklaşım, patriarkal kapitalist sistemin özüne dair analizler yapmasına karşın bir yandan seks çalışanlarını ciddi bir şekilde ötekileştiren, insan ticareti mağdurlarını ise kadın göçü bağlamından bağımsız olarak zavallı, muhtaç ve mantıklı kararlar veremeyen bir tarzda kurgulayan otoriter bir hatta ilerlemeye başlamıştır. Gerçekten de radikal feministlerin önemli bir kısmı tarafından “fahişeliğin” bir kurum olarak sistem içerisindeki yerine dair yapılan derin analizler, maalesef uygulamaya yönelik pratik çözümler önermekten uzak kalmaktadır. Cinsel sömürü amaçlı kadın ve çocuk ticaretiyle mücadele eden CATW’ın yaklaşımı ya da dünya genelinde insan ticareti sorununa verilen tepkiler de, benzer eleştirilerden nasibini almıştır.³⁶ Feminizm ve Uluslararası Hukuk Komitesinin, insan ticaretine yönelik uluslararası tepkilerin kadın göçü kavramını göz ardı etmesine ve bu bağlamda korunmuş, kurtarılmış, ötekileştirilmiş bir mağdur kadın prototipi yaratmasına yönelik görüşü, bu durumu aydınlatması açısından önemli bir örnektir:

“Kadın göçü, küresel ekonomi ve daha iyi ekonomik olanaklar çerçevesinde değil, insan ticareti ya da göçmen kaçakçılığı perspektifinde ele alınmaktadır. Böyle bir tepki, spesifik bir kadınlık, kurbanlık ve eyleycilikten yoksunluk fikri üzerine temellenmekte ve kadını daimi olarak bir azınlık muamelesi görmesi gereken ve de güçsüz bir özne olarak yeniden üretmektedir. Böyle bir senaryoda, erkekler göç etmekte, kadınlar ise insan ticareti mağduru olmaktadır.” (Committee on Feminism and International Law, 2004: 3).

³⁶ İnsan ticaretiyle mücadele eden kampanyaları sömürgecilik kavramıyla ilişkilendirmek suretiyle eleştiren bir yaklaşım için bkz: Doezema, Jo, (2001), “Ouch! Western Feminists’ ‘Wounded Attachment’ to the Thirld World Prostitute”, *Feminist Review*, (67, Spring), 16–38.

Doezema'ya göre CATW'nin bu kurgusu, insan ticaretiyle mücadele politikaları üzerinde kendi müdahaleci tavrını dayatma amacını taşımaktadır (Doezema, 2001: 17).

Fuhuş sektörünü yasallaştırma perspektifine sahip olan bazı taraflar da, radikaller tarafından yoğun bir şekilde eleştirilmişlerdir. Radikaller kimi zaman, yasallaştırmanın, toplum nezdinde “yasal” olanla “ahlaki” olanın eşitlenebileceği sonucunu yaratabileceği yönündeki kaygılarını dile getirmekte (Peach, 2005: 121), eleştirilerini, seks çalışanları taraftarı feministlerin cinsel hizmet sunumunu normalleştirdikleri noktasında yoğunlaştırmaktadırlar. Normalleştirmeye dair kaygılar haklı görünse bile, fuhuş politikalarının ahlaki normlarla değerlendirilmesi, fuhuş sektörünün yasaklanması için dayanan nedenlerden birinin sektörde ahlaki olmayan faaliyetler yürütüldüğüne dair bir görüşü çağrıştırmaktadır. Ahlak gibi patriarkal sistemde kadın bedeninin kontrol altında tutulmasını sağlayan temel kavramlardan birinin, kadınların lehine işletilebilecek fuhuş politikalarını tartışma biçimlerinde kullanılması sakıncalı görünmektedir.

Fuhuş sektöründe çalışmanın niteliğine dair görüşler, radikallerden gelen eleştirilerin ağırlık merkezini oluşturmaktadır. Bir kısım seks çalışanları taraftarı feministler ve bazı örgütlerin cinsel hizmet sunumunu değerlendirme biçimleri, bu işin de tıpkı tüm diğer meslekler gibi bir meslek olduğu ve belli bir profesyonellik alanına sahip olduğu yönündedir.³⁷ Örneğin Nussbaum fuhuş sektöründe çalışmanın, tıpkı geçinmek için fiziksel emek gerektiren diğer ücretli işler gibi değerlendirilebileceğini söyleyebilecek kadar ileri gider (Nussbaum, 1999: 278–285,

³⁷ Londra merkezli ve seks çalışanlarını örgütleyen IUSW'nin konuyla ilgili görüşleri için bkz: <http://www.iusw.org/policy/index.html>, Erişim tarihi: 01.05.2007.

aktaran Anderson, 2002: 761). Cinsel hizmet sunumunun özgül niteliklerini ve doğrudan bedenin metalaştırılması gerekçesiyle diğer çalışma biçimlerinden var olan farkını görmekten uzak kalan böyle bir yaklaşım eleştirilecek niteliktedir. Nitekim cinsel hizmet sunumu, doğrudan kişinin kimliğine yakınlaşarak zarar verme potansiyeline sahip olduğu için (Peach, 2005: 121) son derece yabancılaştırıcı bir iş olarak nitelenebilir.

Bazı radikallerin hükümetlerin düzenlenmiş bir fuhuş sektörünü kötüye kullanacağına dair endişeleri vardır (Raymond, 2003: 7, 10; aktaran Peach, 2005: 121). Böyle bir endişe şüphesiz hükümetlerin ekonomik getirileri bakımından sektörü teşvik etme yolunu izleyebilecek bir potansiyelleri olduğu düşünüldüğünde haklı görünmektedir. Fuhuş sektörünün yasallaştırılması, cinsel hizmetlere olan talebi artırarak, sonra arzın daha da artmasına neden olarak ücretleri düşürecek bir etki yaratma tehlikesine de sahiptir (Anderson, 2002. 771). Sektörün ekonomik boyutlarını ortaya koyan seks çalışanları taraftarı yaklaşımlar ise, farklı bir açılım sağlasalar ve konunun değişik boyutlarını görmemizi sağlayacak bir potansiyele sahip olsalar bile kadın odaklı bir bakış açısından uzaklaşma tehlikesi taşımaktadırlar. Seks çalışanları taraftarı feministlerin görüşlerinin açıklandığı bölümde ele alınan Lim'in yaklaşımı bir çözüm önerisi geliştirmemesi açısından düşündürücüdür. Lim'in yaklaşımı seks endüstrisinin genellikle göz ardı edilen ekonomik boyutlarına dikkat çekmekten öteye gitmemektedir. Yazarın Güney Doğu Asya ülkelerinde fuhuş sektörünün ekonomik ve sektörel boyutlarını saptamakla yetinmesi, adı geçen ülkelerde kadınlara bu tarz bir istihdam biçimi sunmanın, kadın işsizliği oranlarını ciddi ölçüde düşüreceği şeklinde yorumlanmış ve eleştirilmiştir (Raymond, 2003).

Bu söylenenler bağlamında, özünde eril talebin cezalandırılması ilkesine dayanan İsveç'teki düzenleme, radikal feminist yönelimin uygulamaya yansımaları açısından önemlidir ve tartışılmaya değerdir. İsveç'teki uygulama, eşitlikçi bir toplum felsefesine sahip olması ve kadınların sömürülmesinin her biçimine karşı çıkması nedeniyle özünde son derece mücadeleci olsa da, konunun değişik boyutlarını görerek bütünlüklü bir şekilde yapılmış bir analiz gerekmektedir. Cezalandırma ilkesine dayanan bu tarz bir yasaklamanın seks hizmetlerinin satışını/satın alınmasını yeraltına itebilecek bir potansiyele sahip olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Böylelikle fuhuş sektörü faaliyetleri görünürde azalmakla birlikte, gerçekte sadece bir biçim değişikliği yaşayacaktır. Nitekim yapılan bazı araştırmalar da bu tezleri destekleyecek niteliktedir. Sözgelimi Clausen, İsveç'teki yasanın çıkarılmasında önemli rol oynayan Gunilla Ekberg'in yaklaşımını ve söylemlerini eleştirdiği makalesinde, İsveç'te kabul edilen yasadaki değişiklikten sonra sokak fahişeliğinde bir azalma olduğunu kabul etmekle birlikte, bu yasanın seks ticaretini yeraltına ittiğini, ya da internet gibi başka vasıtalarla yapılan seks ticaretinin yoğunlaştığına dair polis ve diğer yetkili birimlere ait verilere dikkat çekmektedir. Clausen aynı zamanda, İsveçli erkeklerin seks hizmetleri satın almak üzere komşu ülkelere yolculuk ettikleri sonucuna varan bir araştırmadan aktarma yapmaktadır. Nitekim yasaklamayla birlikte İsveç seks turizminin Finlandiya ve Danimarka'ya yönelmesi söz konusu olmuştur (Clausen, 2007: 5-6). Bu durum ise, insan ticaretiyle mücadelede izlenmesi gereken uluslararası politikaların gerekliliğine işaret etmektedir. Komşu ülkelerden bağımsız olarak izlenen politikalar, kadın ticaretinin çevre ülkelere yönelmesine yol açabilecektir.

Fuhuş sektörü ve insan ticaretine yönelik iki farklı yaklaşımın da aksaklıklara sahip olmasıyla birlikte, özellikle altı çizilmesi gereken bir husus, sivil toplum örgütlerinin görüşleri ve faaliyetlerine de yansıyan bu kadar keskin bir kutuplaşmanın sorunla mücadele yollarını tıkamasıdır. Ayrıca insan ticareti mağduru olsun olmasın, fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadınların gönüllü ve zorla olmak üzere sınıflandırılmaları da, kalıp yargıları pekiştirmekte (Doezema, 1998: 45, aktaran Vanwesenbeck, 2001: 275), gönülsüz kadınların zavallı ve kurban, gönüllü çalışan kadınların ise fahişe olarak kodlanmalarına sebep olmaktadır. Bu durum, erken dönem Hıristiyan teolojisine uygun bir biçimde (Peach, 2005: 119) bakire Meryem baştan çıkararak Havva ikiliğini yeniden üretmektedir (Doezema, 1998, aktaran Vanwesenbeck, 2001: 275).

Göçmen seks çalışanlarını yoğun sömürü koşullarından uzaklaştırma amacını güden ve haklarını arama temelli bir örgütlenme modeli sunan bir feminizm anlayışına dayanan fuhuş politikaları, şüphesiz seks çalışanlarının pratik ihtiyaçlarına cevap verme amacını taşıyacaktır. Dünya genelinde göçmen seks çalışanlarını örgütleyen çeşitli kuruluşlar³⁸ göçmen kadınların güçlenmelerinde önemli rol oynamaktadır. Seks turizminin ve insan ticaretinin küreselleştiği bir dünyada tek bir ülkenin fuhuşla mücadele etmesi son derece zor ve zayıf etkiler yaratacağından her ülkedeki sosyal politika uygulamaları, seks endüstrisinin boyutları ya da kadınların işgücü piyasasındaki durumları göz önünde bulundurularak farklı fuhuş ve göç politikaları geliştirilebilir. Sözelimi endüstriyi daraltmanın mümkün olabildiği bir ülkede yasaklama uygulaması başka bazı uygulamalarla desteklenerek işlevsel

³⁸ TAMPEP, Red Thread, CARAM Asia ve Scarlet Alliance, dünya genelinde göçmen seks çalışanlarını örgütleyen ulusal ya da uluslararası ölçekte kuruluşlar arasında sayılabilir. Ayrıntılı bilgi için bkz: <http://www.tampep.com/>, <http://www.rodedraad.nl/index.php?id=221>, <http://www.caramasia.org/>, <http://www.scarletalliance.org.au/>.

olabilir, endüstrinin kısa vadede daraltılmasının mümkün olmadığı ülkelerde ise seks çalışanlarının hak arama mücadeleleri ya da koruyucu sosyal politika önlemleri anlamlı olabilir. Katı sınır politikalarının terk edilerek göçmenlerin yerel işgücü piyasalarına formel bir biçimde entegre edilmesini sağlayacak düzenlemeler, insan ticaretini ve göçmen kadınların fuhuş sektörüne yönelmelerini engelleyebilecek bir etki yaratabilir. Hükümetler genelde insan ticaretiyle mücadele edebilmek için izlenen bu iki stratejiden, yasaklama uygulamasını tercih ederler. Bu politikalar, daha katı sınır düzenlemelerini ve daha ağır cezaları içerir. Hâlbuki insan ticaretiyle mücadele ederken bir taraftan göçmen kadınların ve kadın seks çalışanlarının haklarını güvence altına alabilecek, onları güçlendirecek (Wijers, 1998: 77, aktaran Chapkis, 2003: 933), seks çalışanlarını aracılardan kar amaçlı sömürsü ve yasaların cezalandırmasından (Anderson, 2002: 754–755) oluşan döngüsel bir ikilemden çıkarabilecek politikalar izlenmelidir. Fuhuş politikaları izlenirken göz önünde bulundurulması gereken en önemli hususlardan biri de fuhuş sektörünün küreselleşen hacminden hareketle ulusal ölçekleri aşan düzenlemeler yapılması gerekliliğidir. Bu bağlamda ülkeler arasında geliştirilebilecek işbirliği olanakları önem kazanmaktadır. İnsan ticaretiyle mücadele yöntemlerinin ele alınacağı bölümde incelenecek olan Palermo Protokolü gibi önemli yasal düzenlemeler var olsa da bu düzenlemeler sorunla mücadelede yetersiz kalmaktadır.

II. ESKİ DOĞU BLOKU ÜLKELERİ KAYNAKLI İNSAN TİCARETİ VE FUUŞ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN KADINLAR

1. FUUŞ SEKTÖRÜNDE ÇALIŞAN KADINLARIN DURUMU

İnsan ticareti mağduru kadınların deneyimledikleri süreç, kabaca yolculuk öncesi, hedef ülkeye giriş, hedef ülkede çalışma, kaynak ülkeye yönelebilecek muhtemel sınır dışı edilme ve yeniden kaynak ülkeyle bütünleşme olmak üzere olmak üzere beş aşamadan oluşur (Cwikel, Hoban, 2005: 308). Bu varsayımdaki izleğe bağlı kalmak kaydıyla bu bölümde sistemin çöküşünün ardından geçiş döneminde kadınları göçe sürükleyen çeşitli faktörler değişik boyutlarıyla ele alınacaktır. Bu çerçevede hedef ülkeye giriş sürecinin göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle olan ilişkisi ve kaynak, hedef ve geçiş ülkelerini kapsayan insan ticareti rotalarından bahsedilecektir. Daha sonra hedef ülkelerdeki fuhuş sektörüne giriş süreci ve mağdurların yaşadıkları çeşitli sorunlar aktarılacaktır. Bu bağlamda yaşanan çeşitli yasal problemler, sınır dışı edilme tehdidi, kadınların kaynak ülkelere dönüşleri ve ülkeleriyle bütünleşmeleri anlatılacaktır. Son olarak konuya açıklık getirmesi amacıyla göçmen kadınlar ve insan ticareti mağduru kadınlarla ilgili bazı rakamsal veriler sunulacaktır.

1.1. Kitleleşen Kadın Göçünü Etkileyen Faktörler

1.1.1. Sosyo-ekonomik faktörler

Sovyet Sistemi çökmeden önce, ülkeler arasındaki gelir dağılımı farklılıklarının çok az olduğu, toplumun tüm kesimlerinin son derece gelişmiş sosyal hak ve imkânlardan faydalandığı, yüksek sosyal harcamaların toplumun tüm kesimlerini kapsadığı, ücretler arasındaki farklılıkların az olduğu bir yapılanma içerisindeydi (Corrin, 2005: 545). Sınırlı sayıda özel girişimin bulunduğu, kaynakların merkezden dağıtıldığı, rekabetin olmadığı ve genellikle beş yıllık planlarla düzenlenen ekonomide ücretler arasındaki farklılıkların az olmasının yanı sıra, ücretlerin başka gelirlerle desteklenmesi, ya da bazı malların sübvansede edilmesi ve devlet girişimlerinde desteklenen kazançlar (Barr, 2005: 3–5), vatandaşların refah düzeylerini yükselten unsurlar arasındaydı. 1980'lerdeki ekonomik sarsıntının ardından ve birlik kapsamında bazı ülkelere yapılan ekonomik reformlardan sonra sistem giderek sarsılmaya başlamıştır. İzleyen dönemde Sovyet Sistemi'nin çöküşü, birlikten dağılan ülkelerde toplumun birçok kesiminin gelir düzeylerinin aniden düşmesini, devletin önceden güvence altına aldığı son derece geniş bir yelpazedeki çeşitli hizmetlerden çekilmesini ve böylelikle vatandaşların son derece güvensiz koşullarla yüz yüze kalmalarını, çalışma, sosyal güvenlik, eğitim gibi birçok haktan eskisi gibi faydalanamamalarını beraberinde getirmiştir. Çalışan kesimin gelir düzeyleri, ancak temel ihtiyaçların karşılanabileceği, asgari bir geçim düzeyinde kalabilmiştir. Bu koşullarda kitlesel işten çıkarmalar yaşanmış, yoksulluk inanılmaz boyutlarda artmıştır. Avrupa'da yapılan bir araştırmaya göre, bu dönemde 50 milyon insan çok ağır yoksulluk şartlarında yaşamış, serbest piyasaya geçiş sürecinde

yapılan bazı reformlarla Rusya'da ekonomik istikrar ve ekonomik büyümenin gerçekleşmesine rağmen gelir dağılımı adaletsizlikleri artmıştır (Economic Survey of Europe, 2004: 163, aktaran Corrin, 2005: 546). Çöküşten son derece kötü etkilenen ve çeşitli Avrupa ülkelerine yoğun olarak göç veren Moldova'da, 1998 yılında nüfusun yüzde 58'inin yoksulluk sınırı olan aylık 120 leinin altında gelir elde ettiği ifade edilmiştir (Corrin, 2005: 546; UNICEF, 2006, aktaran Tavcer, 2006: 141). Bu ekonomik bunalım ortamında Ermenistan, Gürcistan ve Azerbaycan gibi daha yoksul ülkelerde ekonomik sorunların yanı sıra can güvenliği tehdidi ve suç oranları artarak vatandaşları yerlerinden eden unsurlar haline gelmiştir. Yoğun işsizlik ve can güvenliği çocuklar açısından da ciddi anlamda dezavantajlı durumların meydana gelmesine yol açmıştır. Ebeveynleri işsiz kalan çocuklar çetelerle yüz yüze kalma tehdidi altına girmişlerdir (Long, 2002: 53). Çöküşün beraberinde getirdiği tüm bu yıkım sürecinde kadınlar sistemin dezavantajlarını iki kez göğüsleyen ve sarsıntıyı daha derinden deneyimleyen kesimler olmuşlardır. Refah devleti hizmetlerinin hemen hemen erimesiyle, özellikle bedava sağlık ve çocuk bakımı hizmetlerinden faydalanmakta olan Orta ve Doğu Avrupalı kadınlar artık tüm bu hizmetlerden faydalanamayacak duruma gelmişlerdir. Şüphesiz bu durum, işten çıkarılmayan şanslı bir azınlığa dâhil olan kadınlar açısından geçerli olmuştur (Clark, 2003: 252), çünkü çöküşle birlikte insan ticareti tehdidine zemin hazırlayan önde gelen unsurlardan olan işsizlik ve yoksulluk giderek kadınlaşmıştır. Kitlese işten çıkarmalar daha çok kadınlar aleyhine işlemiştir. Nitekim yapılan bir araştırmada çöküşten sonra işsiz kalan kitlelerin üçte ikisinin kadınlar olduğu hesaplanmıştır (Agathangelou; L.H.M. Ling Researchers, 2003: 136). Moldova'da bu dönemde işsiz kalanların yüzde 68'inin kadınlar olduğu, çalışan kadınların ise

erkeklerin ücretlerinin ancak yüzde 60 ila 70'ini kazanabildikleri ortaya çıkmıştır (IHF, 2000, aktaran Tavcer, 2006: 141). Bu süreci yaşayan kadınlarla yapılan bir araştırmada yanıtlayıcıların yüzde 17'si kendilerini çok yoksul, yüzde 56'sı ise yoksul olarak tanımlamıştır (Laczko; Gramegna, 2003: 189).

Kadınların işsizlik ve yoksulluktan erkeklere nazaran daha olumsuz etkilenmelerinin birçok nedeni vardır. Bunlardan ilki ve en önemlisi, birçok ekonomik yeniden yapılanma ve kriz döneminde olduğu gibi kadınların çöküş döneminde de, zımnen de olsa ev geçindiren değil, ancak ev geçimine katkı sağlayan aile üyeleri olarak kodlanarak öncelikli olarak işten çıkarılmalarıdır. Kadınların eğitim olanaklarına erkeklere nazaran daha sınırlı bir şekilde erişmeleri, niteliksiz işgücünün daha çok kadınlardan oluşması, işgücü piyasalarında cinsiyete dayalı yatay ve dikey ayrışma ve kadınlar aleyhine işleyen ayrımcılık da, kadınları işsizlik ve yoksulluk girdabına sürükleyen ve birbirleriyle iç içe geçen diğer etmenlerdir. Bir başka sebep, Yeltsin döneminde izlenen özelleştirme ve devletin küçültülmesi eksenli politikalarla, daha çok kadın işçilerin istihdam edildikleri tekstil gibi bazı sektörlerin küçültülmesidir (Orlova, 2004: 15). Kırsal bölgelerdeki kadınlar için ise tarımdaki çözülme çeşitli tehditler yaratmıştır. Ekonomik dönüşüm süreciyle birlikte kırsal alandan yabancı sermayenin yoğunlaştığı kentlere doğru seyreden erkek göçünün artmasıyla kadınlar kırsal alanlarda insan ticareti riskine açık bir şekilde yaşar hale gelmişlerdir. Tarım alanında özelleşmenin gelişmemesi ve kentteki iş olanaklarının erkeklere açık olması sonucu kadınlar yabancı ülkelerde kendilerine iş olanakları sağlayacak olan firmalarla yüz yüze gelmişlerdir (Orlova, 2004: 15). Yapılan bir araştırmaya göre mağdurların önemli bir kısmının (üçte birinin) kır kökenli olması, bu bölgelerde yaşayan kadınların önemli risklerle karşı

karşıya olduklarını kanıtlar niteliktedir (Laczko; Gramegna, 2003: 189). Kadınları çaresizliğe sürükleyen ve yoğun bir arayışa yönelten tüm bu faktörler insan ticareti faaliyetleri yürüten çeşitli yapıdaki örgütlü ya da örgütsüz gruplar için potansiyel bir mağdur kitlesi yaratmıştır.

Sistemin çöküşünden sonra kapitalist ekonomiye eklenme sürecinin uzun süren sancuları kadınların göç ve mağduriyet risklerinin devam etmesine ve kökleşmesine neden olmuştur. 1998 yılında Rusya'da Ruble'nin değer kaybederek çökmesiyle insanların sınırlı miktarda elde edebildikleri birikimlerinin bir gecede eridiği (Orlova, 2004: 15) bir ekonomik kriz yaşanmıştır. Çöküş ve serbest piyasa ekonomisine geçiş döneminde yapılaşan ekonomik sorunlar yüzünden birçok eski Sovyet ülkesinde hayat standartları hala düşüktür ve meslek sahibi, eğitim düzeyi yüksek ve son derece nitelikli birçok insan son derece düşük maaşlarla çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Bu maaşlarla geçinmenin zorluğu ve işsizlik, sistemin çöküşünden sonra dalgalar halinde yayılan göç akımlarının süregelen hale gelmesine yol açmıştır. Halen çoğunlukla kadınlardan oluşan bir göçmen kitlenin hedef ülkelerde çalışarak elde ettikleri geliri memleketlerinde çok düşük maaşlarla çalışan ya da işsiz olan ailelerine göndermeleri suretiyle meydana gelen gelirin yeniden dağıtıldığı çark işler durumdadır. Gelirin böylelikle ulusötesi bir sirkülasyon içerisine girmesi, göç bölümünde bahsedildiği gibi eski Sovyet ülkelerinde hızlı bir çözülme süreci yaşayan aileyi geçindirme sorumluluğunun kadınların omuzlarına yüklenmesini beraberinde getirmiştir. Ailenin erkekleri (kadınların babaları, eşleri ya da erkek kardeşleri) işsizken ailelerindeki kadınlar tek başlarına ve yüksek sömürü koşullarında çalışmak zorunda kalmışlardır.

1.1.2. Sosyo- Kültürel Faktörler

Ekonomik faktörlerin yanı sıra çeşitli ülkelere özgü sosyokültürel dinamikler de, göç süreçlerini ve insan ticareti hareketlerini etkiler. Her ülkede toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin değişik biçimler alması, kimi zaman daha şiddetli olarak çeşitli toplumsal yapılara içkin hale gelmesi, göç kararları üzerinde önemli bir belirleyiciliğe sahiptir. Bu faktörlerin göz ardı edilmesi Eski Doğu Bloku ülkeleri özelinde Sovyet Sisteminin çöküşünün ardından kadın göçünün sadece ekonomik faktörlere bağlanması, konunun sadece tek bir boyutuna odaklanmak suretiyle eksik bir göç analizinin yapılmasına sebep olacaktır.

Sistemin çöküşüyle kökleşen sosyo-ekonomik bunalım ortamında birçok kadının aile içi şiddet mağduru olmaları, göç kararları almalarına ve yeni fırsatlar için arayış içinde olmalarına zemin hazırlayan önemli itici faktörlerdendir. Göçmen ya da insan ticareti mağduru kadınlarla yapılan birçok nitel ve etnografik temelli araştırma, bu savı destekler niteliktedir.³⁹ Bir araştırmaya göre, insan ticareti mağduru kadınların mağdur olmadan önce yüzde 38'i şiddetin çeşitli biçimlerini yaşamışlar, şiddet görenlerin yüzde 46'sı cinsel sömürü, tecavüz ya da cinsel sömürünün başka türlerine maruz kalmışlar, yüzde 31'i, çocukken cinsel sömürü yaşamışlar, yüzde 62'si cinsel tacize uğramış ve yüzde 46'sı aile içi şiddet görmüşlerdir (Kelly, 2005: 243). Corrin kadınlarla yakından yürüttüğü çeşitli araştırmalara dayanarak, özellikle Arnavutluk ve Kosova gibi ülkelerde kadına

³⁹ Hindistan'da göçmen kadınlarla yapılan ve kadınların göç kararlarını etkileyen ailevi faktörler, sevgilileriyle birlikte gelişmiş bir ülkede kavuşabilecekleri yüksek bir hayat standardı gibi beklentilerin göç kararlarına olan etkisi için bkz: Bandyopadhyay, Nandinee; Bibi, Rashoba; Biswas, Manju; Biswas, Sudipta; Bose, Kajol; Das, Geeta; Das, M.; Das, Sikha; Debnath, Rama; Gayen, Swapna; Mitra, Rekha; Sarkar, Pushpa; Singh, Putul; (2006), "Streetwalkers Show the Way", : Reframing the Debate on Trafficking from Sex Workers' Perspective", *IDS Bulletin*, 37 (4, September),102–109.

yönelik aile içi şiddetin son derece yaygın ve kültürel olarak içselleştirilmiş olduğunu, yaşanan yoğun şiddetin Sovyet Sistemin çöküş döneminde kadınları göçe sürükleyen faktörlerden olduğunu aktarmaktadır (Corrin, 2004: 178). Bu noktada, ekonomik olarak ciddi dezavantajlarla yüzleşmek zorunda kalan kadınların bunalım döneminde daha da artmış olması muhtemel olan aile içi şiddete maruz kalmalarının, ya da ailenin hızlı bir çözülme süreci yaşamasıyla boşanmaların artmasının, göç kararlarının katmerleşmesine yol açtığı açıktır. Yapılan bir araştırmada mağdurların sadece yüzde onundan daha az oranının evli olması (Laczko; Gramegna, 2003: 188), boşanmanın göç kararlarını teşvik etme potansiyeli taşıdığını gösterir. Evlilik kurumunun yapısal dinamikleri ve kadınların tarihin çeşitli dönemlerindeki konumları gibi başka kültürel faktörler de, insan ticaretinin çeşitli unsurları üzerinde belirleyiciliğe sahiptir (Bales, 1999, aktaran Clark, 2003: 254; Getu, 2006: 145). Bundan başka, eski sosyalist sistemde izlenen eşitlikçi sosyal politikaların, kadınların mücadele güçlerini ve yoksullukla baş etme stratejilerini geliştirmiş olması göçün kadınlaşmasına neden olan etkenlerdir (Erder, 2007: 55).

Çöküşün ardından kimlik bunalımı yaşayan eski Sovyet ülkelerince “gelişmiş Batı ülkesi” imajının model alınması ve hedef ülkelerdeki ekonomik olanaklar, görece yüksek refah düzeyi ve göçmen kadın emeğine olan ihtiyaç ise birçok kadının göç kararlarını etkilemiştir. Philaretou, Sovyet döneminde dini inançlar üzerindeki aşırı baskının, Sovyet toplumunda görece daha serbest bir cinsellik kültürünün oluşmasına zemin hazırladığını, bunun da göçmen kadınları fuhuş sektörüne yöneltecek bir etki yapabileceğini belirtir. Cinsel tutumların ve davranışların daha serbest ve rahat olması, bir nebze de olsa, kadınları kaynak ya da

hedef ülkede fuhuş sektörü tercihine⁴⁰ yöneltebilir. Fakat şüphesiz bu durum, kadınların göç etmelerine sebep olan temel ve zorlayıcı faktörler olan ekonomik faktörlerle birlikte düşünülmelidir. Bu noktanın altının çizilmesi, özellikle ülkemizde yerleşmiş olan göçmen kadınların son derece keyfi bir şekilde fuhuş sektöründe çalışmak üzere göç ettiklerine dair yaygın inancın ve giderek egzotikleştirilen göçmen kadın mitinin sarsılması açısından önemlidir.

1.1.3. Savaş ve /veya Savaş Sonrası Dönemler ve Militarizm

İnsan ticaretini etkileyen göç, yoksulluk ve ülkeler arası gelir dağılımı eşitsizlikleri gibi yapısal faktörlerin yanı sıra militarizm de sürecin önemli bir ayağıdır. Savaş dönemleri ve etnik çatışmalar, milyonlarca insanın yerlerinden edilmelerine, yıkıma uğramalarına ve özellikle kadınların ve çocukların ciddi tehlike altında yaşamlarını sürdürmeye çalışmalarına sebep olur. Savaş, tarihin birçok döneminde kadınlar için tecavüz, cinsel sömürü ve şiddet anlamına gelmiştir. Kimi zaman da ailelerinin geçimini sağlamakla yükümlü genç kız ve kadınlar, çaresizlik içinde fuhuşa yönelmek zorunda kalmışlardır (Clark, 2003: 254). Askeri güçlerin yoğun bir şekilde konuşlandıkları savaş dönemi ya da sonrasında egemen olan kaos ortamında, askerlerin cinsel ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla birçok kadının tedarik edildiği bir sistemin kurulması ise, militarizmle cinsel sömürü amaçlı insan ticareti arasındaki en çarpıcı gerçekliktir. II. Dünya Savaşı esnasında Japon askerleri için kurulan genelevlerde çalıştırılmak üzere kaçırılan ve zorla alıkonulan genç

⁴⁰ Buradaki seçim kavramı şüphesiz tamamen liberal bir teorik temele sahip, bireylerin serbest, özgür, bireysel oldukları kurgusuna dayanmamaktadır. Göçmen kadınların hedef ülkelerde fuhuş sektöründeki durumları anlatılırken feminist yaklaşımlar bölümünde bahsedilen seçim kavramına tekrar değinilecektir.

kızların ve kadınların yaşadıkları, militarizmin cinsel sömürü amaçlı insan ticaretine ne kadar kuvvetli bir temel teşkil ettiğinin önemli bir göstergesidir.⁴¹

Konumuzu teşkil eden Doğu Bloku ülkeleri içerisinde ise Balkanlar özel olarak ele alınmaya değerdir. Çöküşün ağır ve son derece sarsıcı yapısal etkilerinin yükünü omuzlamanın yanı sıra 1990'lı yıllarda birçok kayıp verilmesine yol açan, soykırımlarla sonuçlanan ve son yılların en ağır savaşlarından biri olan Yugoslavya'daki iç savaş, bölgede insanların yüzleşmek zorunda bırakıldıkları ikinci ve çok daha ağır bir felaket olmuştur. Zaten asırlar boyu çeşitli göç akımlarının geçiş noktalarından olan Balkanlar'da (Long, 2002: 54) savaş, civar ülkeler arası kadın ticareti hareketliliğinin yoğunlaşmasına ve artmasına zemin hazırlamıştır (Glenny, 2004: 150). Birçok savaş sonrası dönemde müdahil bir rol oynayan BM Barış Gücü girişimleri,⁴² bölgede insan ticareti faaliyetlerini adeta organize ederek çok sayıda kadını mağdur etmişlerdir. Bu dönemde yerli kadınları temin etmek mümkün olmadığı zaman yakın savaş bölgelerinden kadınlar getirilerek askerlere cinsel hizmet vermek üzere sunulmuşlardır. Böylelikle bölge cinsel sömürünün, sefaletin ve bunlara ek olarak kaçakçılık faaliyetlerinin beşiği haline gelmiştir.⁴³ Yugoslavya'daki savaş, militarizmle fuhuş, tecavüz ve cinsel

⁴¹ İkinci Dünya Savaşı esnasında Japon ordusu için kurulan genelevlerle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Enloe, Cynthia, (2006), *Manevralar*, İletişim Yayınları, İstanbul, ss: 156–186; Matsui, Yajori, (2001), “Women’s International War Crimes Tribunal on Japan’s Military Sexual Slavery: Memory, Identity, and Society”, *East Asia*, (Winter), 119–142; Argibay, Carmen M., (2003), “Sexual Slavery and the “Comfort Women” of World War II”, *Berkeley Journal of International Law*, 21 (375), 375–389; Soh, Chunghee Sarah, (2004), “Women’s Sexual Labour and the State in Korean History”, *Indiana University Press*, 15 (4), 170–177; Watanabe, Kazuko, (1995), “Trafficking of Women’s Bodies, Then and Now: The Issue of Military Comfort Women”, *Peach&Change*, 20 (4, October), 501–514; Chinkin, Christine M., (2001), “Women’s International Tribunal on Japanese Military Sexual Slavery”, *The American Journal of International Law*, 95 (2, April), 335–341.

⁴² BM Barış Gücü faaliyetleriyle insan ticareti arasındaki ilişki için bkz: Enloe, Cynthia, (2006), *Manevralar*, İletişim Yayınları, İstanbul, ss: 186–198.

⁴³ Böyle bir ortamda bölge aynı zamanda Afganistan, Burma kaynaklı eroin, Doğu Avrupa, Rusya ve Güney Amerika kaynaklı silah kaçakçılığının hedefi haline gelmiştir (Glenny, 2004: 150).

sömürü amaçlı insan ticareti arasındaki bağlantıların utanç verici örneklerinden biridir. Vandenberg, BM Barış gücünün bu faaliyetlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Cinsel sömürü amaçlı insan ticareti BM’in dünya geneline yayılmış müdahalelerinin kirli sırrıdır: Kimsenin yüzleşmek istemediği gizli kapaklı sırlarıdır.” (Vandenberg’den aktaran Agathangelou, 2003: 133).

Bu süreçte yetkililer birçok tarafla işbirliği yaparak faaliyetlerini sürdürmüştür. Örneğin Doğu Avrupa’daki Associated Press, BM yetkililerinin yasadışı yollarla insan ticareti mağduru kadınların Bosna sınırından geçirildiklerini, bölgedeki seks kulübü sahiplerinin ise yine aynı yetkililer tarafından baskından korunmaları için uyarıldıklarını aktarmıştır (L. Kole ve Cerkez-Robinson, 2001, aktaran Agathangelou, 2003: 134).

Savaş ve çöküşün etkilerinin birleşerek oluşturdukları süreğen belirsizlik ve karmaşa, bölgede insan ticareti odaklı çete örgütlenmeleri için son derece elverişli koşullar yaratan diğer unsurlardır. Yüksek işsizlik oranları da çete oluşumlarının fitillerini ateşlemektedir. Şüphesiz bölgede izlenen fuhuş politikaları da cinsel sömürü amaçlı insan ticaretini çeşitli düzeylerde etkilemiştir. Mesela insan ticareti faaliyetlerinin, çocuk ticaretinin ve kaçakçılığın tek başına temel merkezlerinden olan ve mağdurlara çok ciddi zararlar veren güçlü çete örgütlenmelerinin yer aldığı Arnavutluk’ta fuhuş sektörü faaliyetleri yasaktır (Corrin, 2004: 180–182) ve bu durumun savaş koşulları ve mafya örgütlenmeleriyle birlikte insan ticareti faaliyetlerini hızlandırdığı açıktır. Kosova da, fuhuş sektörünün 1990’lardan bu yana on misli büyüdüğü bir ülke olup bölgedeki kadınların önemli bir bölümü insan ticareti mağduru olmuşlardır (Kelly, 2005: 242).

1.2. İnsan Ticareti Rotaları, Kaynak Ülkeler ve Hedef Ülkeler

İnsan ticareti amaçlı düzensiz göç süreçlerinin işlediği eski Sovyet ülkelerini çevreleyen çok geniş bir alana yayılmış çeşitli rotalar bulunmaktadır. Son yıllarda yoğunlaşan göç hareketleri daha ziyade eski Doğu Bloku ülkelerinden Batı Avrupa ülkelerine doğru seyretse de, Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri üzerinden şekillenen ya da Doğu Avrupa'da bölgesel düzeyde sınırlı kalmış insan ticareti rotaları da kullanılmakta, Kıbrıs, Lübnan (Philaretou, 2005: 52) Türkiye ve İsrail gibi ülkeler de önemli hedef ülkeler arasında yer alabilmektedir. Coğrafi yakınlık, hedef ülkelerin seçiminde önemli rol oynamaktadır.

Uluslararası göç süreçlerinin gerçekleştiği rotaların saptanması amacıyla, Finlandiya'da otuz altı ülkeyi kapsayacak şekilde yapılan bir araştırma, Avrupa düzeyindeki rotaları ayrıntılı olarak ortaya çıkarmasıyla önemli veriler sağlamıştır. Araştırma bulgularına göre kapsama alınan otuz altı ülkeden Kıbrıs, Finlandiya, Almanya, Hollanda, Norveç, İspanya, İsveç ve İsviçre hedef ülkeler, Avustralya, Belçika, Fransa, İtalya, Portekiz, Türkiye ve İngiltere hem hedef hem de geçiş ülkeleri, Belarus, Bosna, Hırvatistan, Macaristan, İrlanda, Makedonya ve Slovenya geçiş ülkeleri, Bulgaristan, Kosova, Moldova, Rusya ve Ukrayna kaynak ülkeler, Estonya, Latvia ve Litvanya hem kaynak, hem de hedef ülkeler, Çek Cumhuriyeti, Polonya ve Slovakya hem kaynak, hem geçiş, hem de hedef ülkeler olarak sınıflandırılmıştır. Arnavutluk ve Romanya ise hem kaynak hem de geçiş ülkeleri olarak belirtilmiştir (Lehti, 2003, aktaran Melrose, Barrett, 2006: 117). Avrupa ve yakınlarından başlayan bu rotalar genellikle Ukrayna, Moldova ve Romanya kaynaklı olup Bosna Hersek, Hırvatistan (Long, 2002: 55), Sırbistan, Macaristan ve

Slovenya üzerinden Batı ya da Kuzey ülkelerine doğru şekillenir (Lindstrom, 2004: 46; Corrin, 2004: 180). Yine önemli bir başka rota ise, Kosova, Arnavutluk, Makedonya, Montenegro gibi ülkelere İtalya ve diğer Batı Avrupa ülkelerine olanıdır (Lindstrom, 2004: 46).

Finlandiya'daki araştırmanın sonuçları, insan ticareti rotalarının çeşitliliğini ve fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadınların Baltık ülkelerini de kapsayacak biçimde ne kadar geniş bir alana yayıldıklarını göstermesi açısından dikkat çekicidir.⁴⁴ Araştırmanın bir başka bulgusu da Orta Avrupa ülkelerinin, transit olmanın yanı sıra insan tacirlerince hedef ülke olarak tercih edilen bir konumda yer alabildikleridir. Özellikle Çek Cumhuriyeti gibi daha gelişmiş Orta Avrupa ülkeleri Doğu Avrupa'dan yönelen sömürü akımlarının varış noktası ve faaliyetlerin yürütüldüğü merkezler olabilmektedirler. Eski Sovyet ülkelerinin kendi içlerinde de hareketlilikler mevcuttur. Mesela Ukrayna, Moldova ve Romanya kaynaklı rotaların vardıkları hedef ülkeler arasında Bosna, Kosova ve Makedonya gibi Balkan ülkeleri de vardır (Lindstrom, 2004: 46).

IOM da Doğu ve Güney Doğu Avrupa ülkeleri arasındaki temel insan ticareti rotalarını belirlemiştir. Buna göre Moldova ve Romanya temel kaynak ülkeler, Sırbistan ve Arnavutluk geçiş ülkeleri ve Bosna ve Kosova hedef ülkelerdir (Long, 2002: 55). Bununla birlikte kimi zaman insan tacirlerinin yakalanması, Güney Doğu Avrupa ülkeleri arasında belirlenen rotaların çok esnek ve kırılabilir olmalarına ve sıkça değişmelerine sebebiyet verir (Lindstrom, 2004: 46). Bu ülkelere Arnavutluk, hız botlarıyla İtalya'ya yönelen insan ticareti akımlarının önemli bir kaynak ülkesidir. Moldova ise önemli miktarda göç veren son derece yoksul bir ülke

⁴⁴ Nitekim yapılan başka bir araştırmaya göre Litvanya'da fuhuş sektöründe çalışanların yüzde 20 ila 50'si göçmen kadınlardır (Melrose, Barrett, 2006: 112).

olarak, İtalya'ya ve yanı sıra Yunanistan'a yönelen akımların önemli bir kaynağıdır. Moldovalı kadınlar için Belçika, Fransa, İsviçre, Çek Cumhuriyeti, Almanya, İrlanda, Ukrayna, İngiltere, Romanya ve İsrail ise, diğer hedef ülkeler arasında yer alır (Tavcer, 2006: 137). Bell, 2001 yılının sonu itibariyle Avrupa ülkeleri için en önemli göç kaynağının Moldova olduğunu aktarmıştır (Corrin, 2005: 547). Ülkenin bazı köylerinde nüfusun yarıdan fazlası göç etmiştir. Önde gelen kaynak ülkelerden biri olan Rusya'da ise özellikle 1998 yılında yaşanan ekonomik kriz ikinci bir göç dalgasını sıçratmıştır. Bir araştırmaya göre 1997 yılında Almanya'ya götürülen insan ticareti mağduru kadınların yüzde 60 ila 80'i, İsviçre'ye dansçı vizesiyle götürülen kadınların ise beşte biri Rus kökenlidir (Caldwell et al., 1997, aktaran Tavcer, 2006: 137). Önemli miktarda bir Rus azınlığın bulunduğu ve bu azınlığın bir kısmının Rus organize çetelerin üyeleri oldukları bir ülke olan İsrail de, Rus kadınları için hedef ülkelerden biridir. Ülkede Rus mafyasının örgütlediği insan ticareti faaliyetleri yürütülmektedir. İsrail'de 2000 yılında yapılan bir araştırmaya konu olan kadınların büyük çoğunluğu Ukrayna, Moldova ve Rusya'dan gelmektedir (Kelly, 2005: 242). Başka bir araştırmada bu ülkelerden İsrail'e gelen ve fuhuş sektöründe çalışan kadınların oranları Ukrayna kökenli kadınlar için yüzde 25, Moldova için yüzde 46 ve Rusya ve Orta Asya Cumhuriyetleri için yüzde 13 olarak geçmiştir (Novesei, 2002, aktaran Tavcer, 2006: 137).

1.3. Göç Süreci, Göçmen Kaçakçılığı ve İnsan Ticareti

Kaynak ülkelerde göç etme arzusundaki kadınların kararlarını hayata geçirmelerini sağlayan ve insan tacirlerinin aktif oldukları mekanizmalar, sistemin

çöküşünden sonra son derece yoksullaşan ve geleceklerine dair tüm öngörülerini yitirmiş kadınların çaresizliklerinden faydalanan iş bulma acenteleri ve göç bölümünde bahsi geçen göçmen ağlarıdır. Göç sürecinde insan tacirlerine rastlanması, göç etme arzusunda olan kadınların kandırılarak en tehlikeli risklerle karşı karşıya kalmaları anlamına gelebilir. Yapılan bir araştırmaya göre insan tacirleri tarafından kadınların kaynak ülkelerde yüksek bir oranda temin edilmiş olması (Laczko; Gramegna, 2003: 189), tacirlerin gayet faal çalıştıklarının bir göstergesidir.

Göç sürecini başlatan aktörlerden biri olan iş bulma acenteleri, uluslararası insan ticareti süreçlerini örgütleyebilmektedirler. Kimi zaman uluslararası örgütlü çetelerle işbirliği yaparak çalışan iş bulma acenteleri, kadınlara hedef ülkede ev ve bakım hizmetleri, tezgâhtarlık, garsonluk, striptiz dansçılığı gibi işler vaat ederek kadınlarla sonradan çok ağır sonuçlar doğuracak bir sözleşme yaparlar. Bu sözleşmelerde, kadınların hedef ülkeye gitmeleri için çeşitli masraflarının karşılanacağı ve buna karşılık kadınların borçlandırılacakları hususları yer alır ve sonradan hedef ülkelerde bu borçlar tacirler tarafından yeni masraflar çıktığı gerekçesiyle katlanarak artırılır. Bazı çeteler ise son derece korkunç sözleşme koşulları belirleyerek kadınları böbrek, karaciğer ve göz korneası bağışlamaya zorlarlar.⁴⁵ İnsan tacirlerinin göç etme arzusundaki kadınları mağdur etme biçimlerinden biri olan sözleşme yapmak, çok yaygın bir uygulamadır. Laczko ve Gramegna'nın yaptıkları araştırmada yanıtlayıcıların yarısından fazlası hedef ülkede iş olanakları vaat eden kişilerle sözleşme imzalamaktadırlar. Bu kişiler kimi zaman

⁴⁵ Granville, Johanna, "From Russia Without Love: The "Forth Wave" of Global Human Trafficking", *Demokratizatsiya*, pp: 150.

kadınların tanıdıkları ya da arkadaşları olabilmektedir. (Laczko; Gramegna, 2003:189).

Eski Sovyet ülkelerinden göç eden kadınların son derece eğitilmiş, meslek sahibi kadınlar oldukları yönündeki yaygın inanış her zaman doğru değildir. Önemli miktarda eğitimsiz ve genç yaşta kadınlar da hedef kitle olarak seçilirler. Hukuk konusunda sınırlı bilgiye sahip olan daha eğitimsiz kişilerin potansiyel mağdur oldukları böyle durumların oluşması (Caldwell; Galster; Steinzor, aktaran Orlova, 2004: 17) çetelerin sözleşme sürecindeki üstün konumlarını pekiştirir. Sözgelimi sözleşmeler yapılırken bazen mağdurun sözleşmenin yapıldığı yabancı dili bilmemesi ya da sözleşmede yer alan para biriminden haberdar olmaması gibi son derece dezavantajlı durumlar da oluşabilir. Böyle durumlarda mağdurlar, sözleşme koşullarını denetlemek konusunda çok atak davranamazlar. Bunun önemli bir sebebi de, mağdurların başvurdukları insanların kimi zaman zaten mağdurun yakınları olabilmeleridir (Agustin, 2006: 36).

Göç bölümünde anlatıldığı gibi, göçmen ağları da kadın göçü üzerinde önemli bir kolaylaştırıcı etkiye sahiptir. Bununla birlikte göçmen ağları bazen hiç de masum olmayabilirler. Kimi zaman bu ağlar, hedef ülkeye gidip dönen göçmenler vasıtasıyla insan ticareti sürecini işleten bir rol oynamaktadırlar. Bu durumun çok klasik bir örneği, hedef ülkeye gidip buralarda uluslararası bazı bağlantılar kurduktan sonra kaynak ülkelere dönen erkek göçmenlerin sürece ortak olmalarıdır. Pazar yönelimli yaklaşım bölümünde anlatıldığı gibi hedef ülkede fuhuş sektöründe önceden gönüllü ya da zorla çalışmış olan kadınların da suç sürecine katılmaları son derece yaygın rastlanan bir durumdur. Yapılan bir alan araştırmasında kadınları

temin eden kişilerin yüzde 41'inin kadın olduğu ortaya çıkmıştır (Laczko; Gramegna, 2003: 189).

Göç etme arzusundaki kadınların arkadaşları, sevgilileri, üçüncü bir kişi vasıtasıyla tanıştıkları, kimi zaman da akrabaları olan ve daha önce hedef ülkede bulunmuş olan bu insanlar, çetelerle ya da örgütsüz gruplarla çalışarak kadınları hedef ülkede genelev sahiplerine ya da başka kişilere satabilmektedirler. İnsan tacirlerinin süreci tek başlarına örgütleyerek kadınları zorla çalıştırmaları da yaygın rastlanan bir durumdur. Uluslararası organize çetelerin dışında suçun kimi zaman mağdurların en yakınları olan aileleri, eşleri, sevgilileri tarafından işlenmesi, işin vahametini artırmaktadır.

İnsan tacirleri, mağduru hedef ülkeye götürme sürecinde eğer yasadışı yollar izlemek zorunda kalırlarsa hız botu, kamyon, araba, taksi gibi çok farklı araçlar kullanırlar. Böyle durumlarda hedef ülkedeki sınır görevlileriyle gerçekleşen rüşvete dayalı ilişkiler devreye girer (Clark, 2003: 257). Birçok ülkede polisin ve idari görevlerde bulunan yetkililerin sürece bu şekilde dâhil oldukları bilinmektedir.

Eğer hedef ülkeye yasal yollarla giriş yapmak mümkünse genel olarak iki yol izlenir. Bunlardan ilki, eğer hedef ülke esnek bir sınır rejimine sahipse turist vizesiyle ülkeye giriş yapmak biçiminde gerçekleşir. İkinci durumda ise çalışma izni ile giriş yapılır. Turist vizesini almak kimi zaman zor olabilir ya da uzun zaman beklemek zorunda kalınabilir. Vize alınamayacak durumlarda devreye az önce bahsi geçen başka vasıtalar girebilir (Agustin, 2006: 35).

1.4. Hedef Ülkelerdeki Koşullar

1.4.1. Fuhuş Sektörüne Giriş ve Sektörün İşleyişi

Göçmen kadınların hedef ülkelere varış biçimleri ve başka faktörlere dayanarak hedef ülkelerde fuhuş sektöründe çalışan kadınlar için bir sınıflandırma yapılabilir. Bu sınıflandırmaya göre fuhuş sektöründe kabaca üç tip göçmen kadın çalışmaktadır:

- Fuhuş sektöründe çalışacağını bilerek hedef ülkeye göç eden kadınlar,
- Fuhuş sektörü dışında başka sektörlerde ya da işlerde çalışmak üzere hedef ülkeye göç etmekle birlikte bazı sebepler dolayısıyla iş bulamayan ve fuhuş sektörüne yönelen kadınlar,
- Fuhuş sektörü dışında başka işlerde ve sektörlerde çalışmak üzere çeşitli vasıtalarla hedef ülkelere göç eden ve hedef ülkede kandırılarak fuhuş sektöründe çalışmaya zorlanan kadınlar, ya da sektörde çalışacağını bilseler bile koşullardan haberdar olmayan kadınlar, yani cinsel sömürü amaçlı insan ticareti mağduru olan kadınlar.

İlk kategorideki kadınlar, genellikle hedef ülkelere daha önceden gidip dönmüş arkadaşları ya da tanıdıklarının tavsiyeleriyle fuhuş sektöründe gönüllü olarak çalışan kadınlardır. Büyük çoğunlukla kaynak ülkelerde fuhuş sektörüyle ilgileri olmayan kadınlar koşulların zorlaması sonucu sektöre yönelirler. İsrail’de fuhuş sektöründe çalışan Ukraynalı kadınların yüzde 70’inin, fuhuş sektöründe çalışacaklarını bilerek göç ettiklerini fakat daha önce fuhuş sektöründe çalışmadıklarını ortaya koyan bir araştırma, bu durumun önemli bir örneğidir (Kelly, 2005: 242). Göçmen kadınların fuhuş sektöründe çalışma kararlarını almalarının

önemli bir nedeni, yapacakları diğer işlere göre daha kazançlı olması ve sektörde dikkate değer bir talep olmasıdır.

İkinci gruptaki kadınlar ise, ilk gruptaki kadınlar gibi göçmen ağırları vasıtasıyla hedef ülkelere göç ederler. Bu kadınların ilk gruptakilerden farkları, ev ve bakım hizmetleri, tezgâhtarlık, garsonluk gibi göçmen kadın emeğine ihtiyaç olan işlerde çalışmak üzere göç etmeleridir. Kaynak ülkede firmalar ya da acenteler vasıtasıyla iş bulmadan göç edilmişse ve hedef ülkede güvenli ve sıkı göçmen bağlantıları kurulamamışsa, ya da öngörülen işler bulunamamışsa göçmen kadınlar istemeden de olsa fuhuş sektörüne yönelirler. Bazen iş bulma acentelerine başvurulduğu halde bir sonuç elde edemeyen ya da son derece düşük ücretlerle çalıştıkları için ya da çalıştıkları işlerden başka sebeplerden dolayı memnun olmayan kadınlar da fuhuş sektörüne yönelmektedirler. Fuhuş sektörü faaliyetleriyle çoğu zaman iç içe geçen eğlence sektöründe çalışmak da kadınları fuhuş sektörüne sürükleyebilir.

Bu iki gruba dâhil olan kadınların ortak özellikleri fuhuş sektörüne girmelerine kandırma gibi unsurların yol açmaması ya da süreç boyunca birilerine tabi kılınarak zorla çalıştırılma gibi durumların oluşmaması, genellikle ekonomik koşulların onları zorlamış olmasıdır. Ailelerinde bakmak zorunda oldukları kişilerin çokluğu, başka bir deyişle aile yükümlülüklerinin ağırlığı da göçmen kadınları fuhuşa yöneltebilir. Kadınlar ilk kez sektöre girdiklerinde aracılar vasıtasıyla çalışırlar. Daha sonra belli bir müşteri çevresi edindikten ve bağlantılarını kuvvetlendirdikten sonra piyasada kendi hesabına çalışan konumuna girebilmektedirler. Kadınlar zamanla hedef ülkelerin alışkanlıklarına ve kültürel pratiklerine alışırlar (Philaretou, 2005: 53).

Üçüncü kategori ise, bir önceki bölümde bahsedildiği gibi tacirler ya da tacirlerin işbirliği yaptıkları örgütlü ya da örgütsüz gruplara dâhil olan kişiler vasıtasıyla göç sürecini gerçekleştirip hedef ülkelerde patronları tarafından vaat edilen iş ya da çalışma koşullarıyla uyuşmayacak biçimde seks köleliğine zorlanan kadınlardır. Bu kadınlar belli yerlerde alıkoyulur, kimi zaman çetelerle ya da tacirlerle işbirliği yapmış olan genelev sahiplerine satılarak köle olarak çalıştırılırlar. Borç batağına sürüklenirler, pasaport ve kimlik belgelerine el konularak seyahat özgürlükleri ve mekânsal hareketlilikleri sınırlanır. Tehdit, zorlama, fiziksel ve psikolojik şiddetin çeşitli biçimlerine maruz bırakılarak, son derece korkunç koşullarda çalıştırılarak insanlık dışı muameleler görürler.

Interpol'ün yapmış olduğu bir araştırma cinsel sömürü amaçlı insan ticareti mağduru kadınların yüzde 75'inin fuhuş sektöründe zorla çalıştırılacaklarını önceden bilmediklerini ortaya çıkarmıştır (Hughes, 2000, aktaran Jones; Engstrom; Hilliard, Diaz, 2007: 115). Yine başka bir araştırmaya göre yanıtlayıcıların yüzde 84'ü hedef ülkeye iş bulmak üzere gitmişlerdir. Yüzde 80'i ise fuhuş sektöründe çalışacaklarını önceden bilmediklerini ve kendilerine çok farklı işlerde çalışacaklarının vaat edildiğini aktarmışlardır. Vaat edilen işlerin yüzde 21'i garsonluk, yüzde 11'i ev içi hizmetler, yüzde 11'i ise eğlence sektöründedir (Laczko; Gramegna, 2003: 189). Görüldüğü gibi kaynak ülkede çok farklı vaatlerde bulunulması son derece yaygındır. Kadınlar fuhuş sektöründe çalışacaklarını bilseler bile, çoğu zaman koşullardan haberdar olmazlar ki bu da insan ticaretinin bir biçimidir. Yine yapılan bir araştırmada Sovyet kökenli kadınların çalışacakları sektörden haberleri olduğu halde koşullardan ve beklenenlerden haberlerinin olmadığı ortaya çıkmıştır (Chudakov,

Ilan, Belmaker&Cwikel, 2002, aktaran Cwikel, Hoban, 2005: 307). ILO bu durumu şu şekilde aktarır:

“Kadınlar ve genç kızlar iyi bir gelir elde etmek, kötü bir hayattan kurtulmak ya da memleketteki ailelerinin geçimini sağlamak umuduyla göç kararlarını alabilirler. Böyle durumlarda kadınlar geçimlerini sağlamak ve çaresiz bir ihtiyacın giderilmesi için, kısa dönem sürdürülecek kabul edilebilir bir iş olduğunu bilerek fuhuş sektöründe çalışacaklarının farkındadırlar. Bununla birlikte bu kadınlar çalışacakları koşullardan, kendilerinden talep edileceklerden ya da bu faaliyetlerin uzun dönemli geri dönüşlerinden nadiren haberdardırlar” (ILO IPEC, 2002: 19, aktaran Getu, 2006: 146).

Yapılan bazı araştırmalar da, kadınların fuhuş sektöründe çalışmaktan değil, çalışma koşullarından şikâyet ettiklerini göstermiştir (Agustin, 2006: 37). Agustin beklentilerle yüzleşmek zorunda kalanlar arasındaki bu derin uçurumdan, kadınların oral seks yapmaya ya da çıplak bir biçimde bir pencere önünde saatlerce durmaya zorlanmaları gibi örnekler sunarak bahseder (Agustin, 2006. 36).

Önceki bölümlerde belirtildiği gibi fuhuş sektörünün çok farklı ve kendine özgü koşulları vardır. Son derece marjinal, kıyıda köşede kalmış ve araştırmacılar tarafından çok da fazla içine girilmemiş bir alan olan fuhuş sektörünün genişleyen hacmi, göç ve insan ticaretinin yanı sıra, küreselleşme ve özellikle 1990’lı yıllardan itibaren gelişen internet teknolojileriyle ve 2000’li yıllardan itibaren bu teknolojilerin iyice ivme kazanmasıyla, yeni yayılan “milenyum çağına özgü bir cinsellik algısıyla” açıklanabilir. Cwikel ve Hoban, çağımıza özgü tüketim kültüründen nasibini almış, tıpkı fast food gibi bir fast seks anlayışının oluştuğundan ve küresel pazarda yerini aldığından bahseder (Cwikel ve Hoban, 2005: 306). Böyle bir cinsellik anlayışı,

seksin hâlihazırda, kolaylıkla ulaşılabilir, anında ve muhakkak tüketilmesi gereken, sürekli kendini yenileyen ve biçim değiştiren bir hal almasını beraberinde getirmiştir. Küreselleşmenin fuhuş sektöründe meydana getirdiği önemli bir dönüşüm de, haz ve arzu kavramlarının ulusötesi bir nitelik kazanmasıdır. Bu durumun en gözle görülebilir ve dikkat çekici örneklerinden biri de Güney Doğu Asya ülkelerinde ivme kazanan seks turizmi ve insan ticaretinin çok ağır biçimlerinden biri olan ve özellikle Uzak Doğulu kadınların mağduriyetlerinin yaygınlık kazandığı posta yoluyla evlilik pratikleridir. Seks turizmi ve posta yoluyla evlilikler, “egzotikleştirme”nin iyice görünürlük kazandığı alanlardır. Fuhuş sektörü ve cinsellik algısındaki bu dönüşümler akademik ilginin de odaklandığı noktalardan biri olmuş, ulusötesi evlilikler, haz ve arzu kavramları Asyalı-Avrupalı ikilikleri üzerinden etnografik perspektiflerle incelenmiştir. Son dönemlerde yapılan etnografik temelli araştırmalarla, eskiden insan ticareti mağduru olmuş kişilerle yapılan görüşmeler sonucu, mağdurların kendi hayat deneyimlerine yönelik veriler elde edilmiş ve böylece insan ticaretine yönelik araştırmalarda yeni açılımlar sağlanmıştır.⁴⁶

Benzer biçimde daha sınırlı da olsa Sovyet Sisteminin çöküşüyle Doğu Avrupalı kadının cinselliğinin Batı Avrupalının gözünde nasıl “Doğululaştığı” ve egzotikleştigiğine ilişkin araştırmalar mevcuttur. Kültür ve kimlik kavramları ekseninde dönen bu tarz araştırmalar, göçmen kadınların dâhil oldukları fuhuş sektöründeki konumlarını ve ne şekilde değerlendirildiklerini göstermesi açısından önemlidir. Fuhuş sektöründeki göçmen kadınlara bu kadar talep olmasının önemli bir nedeni, “ötekileştirme” Agathangelou insan ticareti faaliyetleriyle oluşturulan fuhuş

⁴⁶ İnsan ticaretiyle ilgili etnografik araştırmalarda izlenen yöntemlere dair bazı analizler sunan bir araştırma için bkz: Brennan, Denise, (2005), “Methodological Challenges in Research With Trafficked Persons: Tales from the Field”, *International Migration*, 43 (1/2), 35–54.

sektöründeki tabakalaşma ve ötekileştirmeyi, “cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinin zengin-yoksul, kuzey-güney, erkek kadın ve yetişkin-çocuk arasındaki farkları ve eşitsizlikleri hem ülkelerin kendi içlerinde, hem de kendi aralarında olmak üzere cinselleştirdiğini ve ırksallaştırdığını” belirterek açıklamaktadır (Agathangelou, 2003: 133–134). Fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadın, eğer Batı Avrupa’ya göç ettiyse eskiden yalıtılmış ve farklılaştırılmış olan “Doğu Avrupalı” egzotik bir “fahişe”dir. Fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadın imgelerinin şekillen(diril)mesinde ve ikiliklerin üretilmesinde hedef ülkelerdeki medyanın yaklaşım ve tavırları da son derece belirleyici bir etki yaratır.

Jahic ve Finckenauer, Batı Avrupa ülkelerinde Doğu Avrupalı kadınların “komşu kızlar” olarak ötekileştirildiklerine ve bu durumun beyaz köleliğe dönüş gibi bir etki yarattığına dikkat çeker (Jahic; Finckenauer, 2005: 24) Corrin’in Londra’daki genelev bölgesi SOHO’da “Öteki” Balkan kadınının ahlak kavramı üzerinden inşa edildiğini aktarması da bu konu açısından gayet açıklayıcıdır. Corrin, Batılı egemen erkeğe göre “gerçek hayatta” ya da “bizim dünyamızda” yer alan “ahlaklı” kadınların, vücutlarını satan/vücutları satılan bu kadınların yaşadıklarını asla yaşa(ya)mayacaklarını ifade eder (Corrin, 2004: 178). Tüm bunlar, aslında göçmen kadını daha ulaşılabilir ve cinsel hizmetler için daha başvurulabilir kılar. Bu da talebi artırıcı bir etki yapabilir. Eğer göçmen kadınlar eski Sovyet ülkelerinden Asya ya da Orta Doğu ülkelerine göç ettilerse durum biraz daha karmaşıklaşır. Çünkü bu durum, klasik oryantalizm kuramlarına ya da Doğulu/Batılı ikiliklerine indirgenemeyecek kadar karmaşıktır ve Batı merkezli bilim anlayışının kalıplarıyla anlaşılabilir. Asya ülkelerine göç eden eski Sovyet ülkeleri kadınlarının, Doğunun kucağında nasıl görüldüğüne yönelik araştırmalar daha sınırlıdır, Batılı (Doğu Avrupalı) göçmen seks

işçisi kadının ülkemizde nasıl algılandığı ve bu algının fuhuş sektöründeki çalışma koşullarına nasıl yansıdığı, araştırmanın Türkiye kısmında ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Bu araştırmanın konusu ulusötesi haz ve arzu kavramlarının ve göçmen seks çalışanlarının etnografilerini konu alması da, göç süreçleri ve insan ticareti bağlamında yapılan bir araştırmada bu perspektiften gerektiği ölçüde faydalanmak, hedef ülkelerde fuhuş sektöründe çalışan kadınların durumlarının daha rahat anlaşılmasını sağlayacaktır.

1.4.2. Yaşanan Dezavantajlar ve Riskler

Fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadınlar ve insan ticareti mağdurları, birbirleriyle iç içe geçen çok çeşitli risklerle karşı karşıya kalırlar. Her şeyden önce, hedef ülkede göçmen durumunda olmaları ve buldukları ülkenin dilini bilmemeleri maruz kalınacak tüm risk süreçlerinin motorudur. Göçmen ve kadın olmak ve de sömürünün diğer sektörlere göre son derece yüksek olduğu fuhuş sektöründe çalışmak, tüm risklerin katmanlaşması anlamına gelir. İnsan ticareti mağduru olmak ise, tüm bu faaliyetlerin zorla yapılması ve kölelik koşullarında çalıştırılmak anlamına gelir. Fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadınlar ve insan ticareti mağdurlarının maruz kaldıkları riskler, yasal sorunlar, ekonomik sorunlar, sağlık sorunları, psikolojik sorunlar ve sosyal sorunlar olarak sınıflandırılabilir.

1.4.2.1. Ekonomik Sorunlar

Fuhuş sektöründe ya da başka bir sektörde çalışmak üzere kaynak ülkelerden göç eden kadınlar, ailelerini maddi olarak desteklemeyi ve hayatta kalmayı hedeflemek üzere yola çıkarlar. Bununla birlikte mağdur oldukları zaman, bu amaçlarını gerçekleştirememektedirler. Mağdurlar belli yerlerde zorla alıkonularak kimi zaman çetelerle ya da tacirlerle işbirliği yapmış olan genelev sahiplerine satılarak köle olarak çalıştırılırlar. Bu süreçte büyük olasılıkla kazançlarının tümüne el konulmaktadır. Düzenli gelir elde edilse bile, bu gelir, patronların mağdurlara ödedikleri çok sınırlı, kimi zaman mağdurların kazandıklarının yarısından da az miktarlarda olabilir. Tüm bu koşullarda mağdurların sürükledikleri borç batağı, konaklama, barınma, beslenme gibi masrafların da bahane edilmesi suretiyle giderek içinden çıkılmaz bir hal alır, göçmen kadınlar sözleşmede bahsedilenden çok daha ağır bir borç batağına sürüklenmiş olurlar. Laczko ve Gramegna'nın araştırmasında elde edilen bulgularda da mağdurların kazançlarının tümüne el konduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre araştırmaya katılan mağdurların yüzde 54'ü cinsel hizmet sunumu karşılığı ücretlerinin ellerine hiç geçmediklerini söylemişler, yalnız yüzde 18'i düzenli gelir elde etmişlerdir (Laczko; Gramegna, 2003: 189).

1.4.2.2. Yasal Sorunlar

Fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadınlar büyük oranda yasadışı faaliyetlere karıştıkları için hedef ülkelerde konuyla ilgili mevzuattan ve uygulamalardan ötürü ciddi tehlike altındadırlar. Özellikle Batı Avrupa'da izlenen katı sınır

düzenlemelerine takıldılarsa, ülkeye kaçak yollarla giriş yaparlar ve kaçak olarak ülkede bulunup çalışırlar. Sahte kimlik belgeleri ya da pasaportlarla ülkeye varmak ve bu belgeleri hedef ülkede de kullanmak gibi başka riskler de vardır. Göçmen kadınlar eğer turist vizesi almak daha kolaysa ve bunu finanse edecek durumları varsa, tamamen yasal yollarla ülkelere giriş de yapabilirler. Bu tarz durumlarda, ülkede yasal yollarla ikamet etmeye devam edebilmek ve risk almamak isteniyorsa, turist vizesinin süresi dolduğu zaman tekrar ülkelerine dönüp vizelerini yenileyerek hedef ülkeye giriş yaparlar. Bununla birlikte göçmen kadınların her zaman ülkelere gidip vize yenileme işlemini yapmaları için uygun koşullar oluşmayabilir, genellikle maddi sorunlar ortaya çıkabilir. Böyle durumlarda kadınlar tamamen yasal yollarla ülkeye varmışlarsa bile hedef ülkede kaçak olarak ikamet etmeye başlarlar. Bu da, her an polise yakalanma ve tutuklanma tehlikesini içinde barındırır. Kimi ülkelerin düzensiz ve yasadışı göçle ilgili gerçekten çok sıkı yasal düzenlemeleri olabilmekte, bu da göçmen kadınların yasal sorunlar yaşamalarına yol açabilmektedir. İnsan ticareti mağdurları ise, pasaport ve kimlik belgelerine el konduğu için her zaman kaçmaya yeltenemezler. Polise ve yasal mercilere gitmekten ve hapse girmekten korkmakta, hatta STK'ları bile "hükümetlerin uzantıları" olarak algılayarak uzak durabilmektedirler (Orlova, 2004: 17).

Birçok ülkede insan ticareti ve insan ticareti mağduru kavramlarının ayrıntılı olarak tanımlandığı yasal düzenlemelerin bulunmaması, mağdur tespitini güçleştiren, birçok mağdur kadının tutuklanmasına ve sınırdışı edilmesine yol açan bir durumdur. İnsan ticareti mağdurlarını tespit edebilecek ulusal düzeyde ayrıntılı yasal düzenlemeler, ancak 2000'li yıllardan itibaren, Palermo Protokolünü izleyen süreçte kabul edilmiştir. Hala insan ticaretine özel yasaları bulunmayan ve mağdurlara

yönelik koruyucu ve destekleyici hizmetler sunmak yerine sınırdışı edilmelerini öngören yasaların bulunduğu birçok ülke vardır. Artık kaybedecek bir şeyi olmayan göçmen kadınların sınırdışı edilmeleri, ülkelerinde yeniden yoksulluk, işsizlik, kaos ve belirsizlik girdabına sürüklenerek ikinci kez mağdur olmalarına ya da fuhuş sektörüne tekrar girmek üzere kaçak göç faaliyetlerine devam etmelerine yol açar. Nitekim insan ticareti mağdurlarıyla yürütülen bir alan araştırmasına göre araştırmaya konu olan vakaların yüzde sekizinde kadınlar önceden de mağdur olmuşlardır (Laczko; Gramegna, 2003: 189). Bu süreç tacirler açısından değerlendirildiğinde ise, tacirlerin yasal açıdan mağdurlara oranla çok daha avantajlı konumlarda bulunabildikleri ortaya çıkar. Bazı ülkelerde yasal süreç tacirler için son derece düşük riskler içerir; tacirler için öngörülen hapis cezaları genellikle hafiftir (Corrin, 2004: 181).

1.4.2.3. Sağlık Sorunları ve Psikolojik Sorunlar

Fuhuş sektöründe çalışmak, diğer sektörlerle göre son derece yüksek bir sömürü düzeyini içerir ve kadınların özsaygılarını yitirerek olumsuz benlik imgesi geliştirmelerine yol açar. Kadınlar çoğu zaman tecavüz, fiziksel ve psikolojik şiddetle burun buruna yaşayarak gerçekten çok büyük bir yıkım yaşarlar. Özellikle insan ticareti mağdurları, hiç beklemedikleri biçimde birden fuhuş sektöründe çalıştırıldıkları ve çalışma koşulları üzerinde kontrole sahip olmadıkları için çok ciddi psikolojik sorunlar yaşarlar. Bu işi yapmak istemedikleri ve karşı koymaya çalıştıkları zaman yaşanan şiddetin derecesi artar. Hareket özgürlüğüne sahip olamamak, sürekli hapis hayatı sürmek, dışarıdaki hayatla tüm bağlantının ve

iletişim yollarının kesilmiş olması, ayrıca dışarı çıksalar bile başvurabilecekleri mercilerin sınırlı olması, kadınları çok daha derin bir travmaya sürükler.

Bahsi geçen tüm bu riskler, mağdurların çok geniş bir yelpazeye yayılmış çeşitli psikolojik bozukluklara açık hale gelmelerine yol açar. Nitekim mağdurlarla çalışan birçok sosyal yardım uzmanı ve psikolog, mağdurların travma sonrası stres bozukluğu, depresyon, psikoz, halüsinasyon, uyuşukluk gibi rahatsızlıklar yaşadıklarını, saldırgan davranışlar sergilediklerini, kendilerinden iğrendiklerini, kendilerini aşağıladıklarını ve intihar girişiminde bulduklarını, sosyal yaşama uyum sağlamak ve iletişim kurmakta zorluk çektiklerini belirtmişlerdir.⁴⁷ Bu psikiyatrik rahatsızlıklar, mağdurların hayatlarını normal bir şekilde idame ettirmelerini engelleyecek boyutlarda son derece zararlı etkiler yaratabilir. Mesela bu rahatsızlıklardan çok sık görülen bir tanesi olan travma sonrası stres bozukluğu, kişinin kendini suçlu hissetmesine, hareketsiz kalmasına, içe kapanmasına ve dolayısıyla kaçmak için gerekli yardım mekanizmalarını işletmesine engel olmaktadır (Hopper, 2004: 130, aktaran Jones; Engstrom; Hilliard; Diaz, 2007: 117). Yaşananların kaldırılmasının güçlüğü, kadınların çeşitli psikolojik savunma mekanizmaları geliştirmelerini, hatta tüm yaşadıklarını normalleştirmelerini de beraberinde getirir. Bu konuda son derece önemli bir nokta ve bu çalışma kapsamında Türkiye’de yapılan alan araştırmasında da rastlanılan bir sonuç, mağdur kadınlarda bir süre sonra kendilerini kurban olarak tanımlamadıkları, patrona bir nevi sadakatle bağlandıkları şeklinde tanımlanan Stockholm sendromunun görülmesidir (Landesman, 2004: Jones; Engstrom; Hilliard; Diaz, 2007: 117).⁴⁸

⁴⁷ Granville, Johanna, “From Russia Without Love: The “Forth Wave” of Global Human Trafficking”, *Demokratizatsiya*, pp: 153.

⁴⁸ Bu konuya araştırmanın ampirik veriler kısmında tekrar değinilecektir.

Mağdurlarda psikiyatrik rahatsızlıkların dışında ciddi fiziksel rahatsızlıklara da sıkça rastlanır. Yapılan işin psikolojik olduğu kadar bedenen de son derece yıpratıcı olduğu düşünüldüğünde bu daha anlaşılabilir bir durumdur. Jones, Engstrom, Hilliard ve Diaz'ın aktardığına göre AB ülkelerindeki insan ticareti mağduru kadınların yüzde 95'i şiddete uğramış, yüzde 60'tan fazlası yorgunluk, nörolojik bozukluklar, sırt ağrısı, vajina iltihaplanması ve başka jinekolojik rahatsızlıklar geçirmişlerdir (Hughes, 2000, aktaran Jones; Engstrom; Hilliard; Diaz, 2007: 116). Ayrıca bu kadınlarda önemli oranda birçok erkekle cinsel ilişkiye giren kadınlarda rastlanan servikal disk kanseri görülür (Landesman, 2004, aktaran Jones; Engstrom; Hilliard; Diaz, 2007: 116). Müşterilerin prezervatif kullanmayı bazen reddetmeleri, prezervatif kullanmamak için pazarlık etmeleri ve bu eşitsiz ilişki biçiminde kadınların pazarlık şanslarının zaten çok düşük olması, kadınları HIV virüsü tehdidiyle ve cinsel yolla bulaşan çeşitli hastalıklarla yüz yüze bırakır. Yapılan bir araştırmada, kadınların yüzde 6'sı, ilişki esnasında müşterilerin hiç prezervatif kullanmadıklarını, yüzde 38'i ise düzenli prezervatif kullanımının söz konusu olduğunu aktarmışlardır (Laczko; Gramegna, 2003: 189). Kadınlar çok ciddi sağlık sorunları yaşasalar bile buldukları ülkelerde maruz kalacakları muamelelerden çekindikleri ve kendilerini hep tehlike altında hissettikleri için sağlık hizmetlerinden yararlanmaktan çekinebilirler. Nitekim aynı araştırmaya göre kadınların yaklaşık yüzde 40'ı sağlık hizmetlerine erişimi reddetmişlerdir.

1.4.2.4. Sosyal Sorunlar

Fuhuş sektöründe çalışan ve insan ticareti mağduru olan kadınların yaşadıkları başka sorunlar da, sosyal içeriklidir. Fuhuş sektöründe çalışmak, göçmen ve kadın olmak çok ciddi bir şekilde ayrımcılığa uğramak anlamına gelir. Kadınlara yapılan ayrımcılık, son derece canlı tutulan göçmen kadın imgesiyle ilgilidir. Çoğu zaman kadınların fuhuş sektöründe neredeyse keyfi olarak çalıştıklarına dair önyargılar ve ciddi damgalamalar mevcuttur. Mağdurlar çoğu zaman içinde buldukları tamamen yabancı, dilini bilmedikleri bir topluma adapte olmaya çalışırlar, bu süreçte yoğun bir kimlik bunalımı yaşarlar. Yaşadıkları hayattan kurtularak evlerine geri dönseler de, kendi toplumlarında da, özellikle göç etmemiş ya da sektörde çalışmamış insanlar arasında çok güçlü bir sosyal dışlanma yaşarlar. Bu dışlanma son derece cinsiyetçi bir şekilde, kadınların “ahlaksız,” “kirlenmiş,” “işe yaramaz” ve “fahişe” olarak damgalanmaları şeklinde tezahür edebilir. Corrin’in Bell’den aktardığı, Moldovalı bir adamın “Yeni bir T-shirt giymekle, eski bir T-shirt giymek arasında çok büyük farklar vardır” sözlerinde bu dışlama son derece trajik bir biçimde yansır (Bell, 2003: 2, aktaran Corrin, 2005: 547). Kadınların aniden yerlerinden edilerek fuhuş sektörü değerlerinin aşılması, birçok ailevi ve sosyal dayanışma temelli ilişkilerin kopmasına neden olur (Philaretou, 2005: 52–53).

Mağdurların yaşadıkları tüm bu riskleri ve mağdurlara inanılmaz boyutlarda zarar veren insan tacirlerinin işledikleri suç tarzlarını araştırmak da, konuya farklı bir gözle bakmak anlamında ilginçtir. Bu bağlamda Antonopoulos ve

Winterdyk'in yaptıkları araştırmada insan tacirlerinin suçlarını etkisizleştirdikleri, hatta bir nevi normalleştirdikleri ortaya çıkmıştır. Tacirler geliştirdikleri savunma mekanizmalarını “mağduriyet durumunun reddedilmesi”, “sorumluluğun reddedilmesi”, “verilen hasarın reddedilmesi”, “polisın suçlanması” gibi yollarla uygulamaktadırlar (Antonopoulos, Winterdyk, 2005: 142–145). Yine de, tacir profilleri tahmin edileceği gibi değişkenlik gösterir. Bu konuda yapılan araştırmaların son derece sınırlı olması, konu hakkında bazı varsayımlar üretmekten ya da belli bir tacir kalıbı tasarlamaktan öteye geçemez. Yapılacak araştırmalarda, “Tüm mağdurların “kurban” olarak görülemeyecekleri gibi, tüm tacirlerin de canavar olamayacaklarının” (Agustin, 2006: 38) göz önünde bulundurulması gerekir.

1.5. Küresel İnsan Ticareti Rakamları

İnsan ticareti mağdurlarına ilişkin dünya çapında çeşitli rakamların aktarılması, insan ticaretinin çapı ve hacmi hakkında fikir vereceğinden faydalı olacaktır. Bu kadar küresel düzeyde ve yoğun faaliyetlerin yürütüldüğü bir alan, sayısal veriler aktarılmadan son derece eksik kalacaktır.

ILO'nun 2005 verilerine göre dünya genelinde fuhuş, eğlence, ev hizmetleri, tarım, inşaat gibi çeşitli sektörlerde yer alan zorla çalıştırma mağduru sayısı 12.300.000'dür. Aynı yıl için Bales'in hesaplaması 27 milyondur (UNDOC, 2006, aktaran Jones; Engstrom; Hilliard; Diaz, 2007: 108). IOM'un 2006 verilerine göre ise dünya genelinde yıllık 20 milyon kişi borç batağında zorla çalıştırılmaktadır (Perkins, 2005, aktaran Getu, 2006: 143). Yine IOM'un verilerine göre her yıl dünya

genelinde 4 milyon insan kaçak yollarla sınırlardan geçirilmekte,⁴⁹ 1997 yılında ABD’de yapılan bir hesaplama göre ise dünya genelinde her yıl 700.000 ila 2 milyon kadın ve çocuk mağdur olmaktadır.⁵⁰ 192 ülkenin 143’ünde, insan ticareti faaliyetleri gerçekleşmiştir (Getu, 2006: 143). Göçmen kadınlara odaklanarak bazı rakamlar aktarılacak olursa öncelikle insan ticareti mağdurlarının yüzde 80’inin kadınlar olduğu hususunda bir uzlaşma olduğundan bahsetmek gerekmektedir (UNDOC, 2006, aktaran Jones; Engstrom; Hilliard; Diaz, 2007: 108). Wedgren’in 1993 yılında yaptığı bir hesaplama göre her yıl 250.000–350.000 civarında göçmen yasadışı yollarla Batı Avrupa’ya girmiştir. Giriş yapanların yüzde 15 ila 20’si yolculuklarının bir kısmında tacirlerle temasa geçmişlerdir (IOM, 2000: 39, aktaran Long, 2002: 55). AB Komisyonunun rakamlarına göre 120.000 kadın ve çocuk her yıl Batı Avrupa’ya götürülmektedirler (Laczko; Gramegna, 2003: 181). IOM’un rakamlarına göre ise her yıl yaklaşık 500.000 kadın, Avrupa’nın yoksul bölgelerinden Batı Avrupa’ya göç etmektedirler (IOM, 1995, aktaran Von Strunsee, 2000: 390). Yine IOM’un verilerine yakın olarak Lindstrom’un hesaplamasına göre her yıl 400.000 kadın Balkanlar üzerinden Batı Avrupa’ya, 170.000 kadın ise insan tacirleri tarafından Balkanlar’a götürülmektedir (Lindstrom, 2004: 47). Sadece 1997 yılında eski Sovyet ülkelerinden ve Orta ve Doğu Avrupa’dan 170.000 kadın, insan ticareti mağduru olarak iki Amerika ve Avrupa’nın gelişmiş ülkelerine yönlendirilmişlerdir.⁵¹ ILO’nun 2001 verilerine göre “her yıl 6000 civarında kadın Doğu Avrupa’dan İsviçre, Fransa, İngiltere ve Hollanda’ya getirilmektedir”

⁴⁹ Granville, Johanna, “From Russia Without Love: The “Forth Wave” of Global Human Trafficking”, *Demokratizatsiya*, pp: 148

⁵⁰ *A.g.e.*

⁵¹ *A.g.e.*

(Choudhury, 2002, aktaran Tavcer, 2006: 136). Bu rakam şüphesiz adı geçen ülkelerle sınırlı bir miktarı yansıtmakta, Batı Avrupa geneline götürülen kadın sayısının az önce bahsedildiği gibi çok daha yüksek olduğu bilinmektedir. Avrupa genelinde birçok farklı ülkeden göçmen seks çalışanlarını örgütleyerek fuhuş sektörüyle ilgili çalışmalar yürüten TAMPEP'in (Avrupa Uluslararası Göçmen İşçiler Arasında AIDS ve Cinsel Yolla Bulaşan Hastalıkları Önleme Projesi) yürüttüğü bir araştırmaya göre değişik Avrupa ülkelerinde göçmen kadınların fuhuş sektöründeki oranları İtalya'da yüzde 90, Avusturya'da yüzde 85, Hollanda'da yüzde 68, Kuzey Almanya'da yüzde 62, İspanya'da yüzde 50, Belçika'da yüzde 45, Güney Almanya'da yüzde 32 ve İsveç ve Norveç'te yüzde 25'tir (Inter Press Service Islamabad, 2003, aktaran Tavcer, 2006: 137–138). Yine Laczko ve Gramegna'nın araştırma bulgularına göre 2002 yılında Almanya'da yer alan mağdurların yüzde 80'i, Polonya, Ukrayna, Litvanya ve Belarus gibi Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelmekte, Hollanda'da ise 1992–2000 yılları arasında ülkede bulunan mağdurların yüzde 55'i Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelmektedirler.⁵² Bir Europol araştırmasına göre İtalya'da fuhuş sektöründe çalışan 6000–7000, İspanya'da ise 12.000 civarında göçmen kadın, Avrupa Birliği üyesi olmayan ülkelere gelmektedirler. Bu kadınların ne kadarının insan ticareti mağduru oldukları ise bilinmemektedir. Tüm bu rakamlar bazı fikirler sağlasa da “buzdağının görünen kısmıdır” (Laczko; Gramegna, 2003: 181–187). U.S. Department of State'in hesaplamasına göre her yıl küresel insan ticareti mağdurlarının 15.000 ila 50.000'i önde gelen varış ülkelerinden biri olan ABD'ye varmaktadır (U.S. Department of State, 2005; US DHHS, 2004; UNODC, 2006, aktaran Jones; Engstrom; Hilliard;

⁵² Son yıllarda ülkede Afrika'dan gelenlerin oranında bir artış olduğu gözlenmiştir.

Diaz, 2007: 109). Her yıl ABD'ye götürülen insan ticareti mağduru kadın sayısı ise 50.000 olarak hesaplanmıştır (Richard O'Neill, 1997, aktaran Jahic; Fickenauer, 2005: 30; Webb, 2000, aktaran Antonopoulos; Winterdyk, 2005: 138–139). İnsan ticaretine dair küresel düzeyde astronomik rakamlar hem sorunun boyutlarına ve mağduriyet derecesinin şiddetine dair fikir vermekte, hem de “insan ticareti mağdurlarının kaynak ülkelerinin, ciddi bir insan sermayesi kaybıyla yüzleşmeleri” anlamına geldiğini göstermektedir (Philaretou, 2005: 52).

Pazar yönelimli yaklaşım bölümünde açıklandığı üzere, insan ticareti faaliyetlerinin yeraltında yürütülmesi, kimi zaman devletin ya da polisin de bu faaliyetlere dâhil olmaları, sayısal verilerin güvenilirliğini sarsmaktadır. Yapılan bir araştırmaya göre insan ticaretine dair verilerin sadece yerel polis yetkililerinin görev icabı yaptıkları soruşturmalara dayanması düşündürücüdür (Laczko; Gramegna, 2003: 181–187). Pazar yönelimli yaklaşımda belirtildiği üzere küresel düzeyde kar oranlarının hesaplanmasında var olan çeşitli sorunlar, mağdurlara dair verilerin elde edilmesi sürecinde de karşımıza çıkmaktadır. İnsan ticaretine dair istatistiklerin oluşturulmasının bu kadar zor olmasının bir nedeni, insan ticaretine konu olan tarafların yani aracılardan, sektörde çalıştırılanların ve işi örgütleyenlerin, mağdurların ve yasadışı göçmenlerin “görünmeyen nüfus” olmalarıdır. Çoğu zaman fuhuş sektöründe çalışan göçmenlerle insan ticareti mağduru olmuş ve köleliğe zorlanan kesimler arasındaki ayrımın açığa çıkartılması zor olmuştur. Sömürü düzeyi arttıkça, görünmezlik de artmakta, bu da, insan ticareti mağdurlarına ulaşmayı giderek daha da zorlaştırmaktadır. Mağduriyet derecesinin şiddetinin, birçok mağduru güven bunalımına soktuğu için mağdurların görüşme yapmaktan kaçınmaları da (Tyldum; Brunovskis, 2005: 18–27) insan ticaretine dair alanda elde

edilecek güvenli ve ulaşılabilir verilerin olmaması anlamına gelir. Hükümetlerin cinsel sömürü amaçlı insan ticareti mağduru kadınlarla ilgili araştırmalara fon aktarımında bulunmamaları da bilgi ve verilere ulaşılmasını güçleştirir (Cwikel; Hoban, 2005: 309). Hollanda ve Almanya insan ticaretine yönelik düzenli istatistikler tutan ender ülkelerdendir. Bu ülkelerde kayıtlar tutulurken daha çok cinsel sömürü amaçlı insan ticaretine odaklanılmıştır.⁵³

⁵³ Laczko, Franck, “Data and Research on Human Trafficking”, 11–12.

III. MÜCADELE YÖNTEMLERİ VE MAĞDURLARIN KORUNMASI

İnsan ticaretiyle mücadele yöntemleri, 1990'lı yıllardan itibaren çok çeşitli biçimler alarak gelişmeye başlamış ve belli bir dinamizm kazanmıştır. Mücadele yöntemleri; uluslararası ve ulusal düzeyde yasal düzenlemeler, ulusal düzeyde yapılan yasal düzenlemeler bağlamında sivil toplum örgütlerince yürütülen faaliyetler ve bölgesel düzeyde örgütlenen işbirliği stratejileri olarak sınıflandırılabilir.

1. İNSAN TİCARETİ VE DÜZENSİZ GÖÇLE İLGİLİ ULUSLARARASI YASAL ÇERÇEVE

İnsan ticaretinin Roma dönemi ve İncil dönemini kapsayacak kadar eski bir tarihi (Cwikel, Hoban, 2005: 306) olsa da önceden belirttiğimiz gibi özellikle 1990'lı yıllardan itibaren düzensiz göç akımlarıyla etkileşim içinde yoğun bir hal almış ve baş edilmesi gereken bir sorun haline gelmiştir. Bu bağlamda konuyla ilgili ulusal ve uluslararası düzeyde kapsamlı yasal düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır.

20. yüzyılın başından itibaren kabul edilen BM sözleşmeleri, konuyla ilgili mevzuatın ilk nüveleridir. İnsan ticareti 19. yüzyıl sonunda beyaz kölelik ile mücadele eden girişimlerden 1930'ların ortalarına kadar gündemde olan bir konu olmuş fakat 1940'lardan itibaren son derece görünmez bir biçime doğru evrilerek kamuoyunun dikkatinden uzaklaşmıştır (Melrose, Barrett, 2006: 114). İnsan ticaretine ve göçmen kaçakçılığına ilişkin BM ve ILO sözleşmeleri ve AB direktifleri, genel mevzuatı oluşturmaktadır. Doğrudan doğruya konuya odaklanan

yasa ve protokollerin yanı sıra, insan haklarıyla ilgili ve dolayısıyla her türlü insan hakları ihlaliyle mücadele amaçlı belgeler de, yasal çerçevenin unsurlarındandır. Bu bölümde tarihsel gelişim göz önünde bulundurularak insan ticareti ve göçmen kaçakçılığıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili olan belli başlı yasal düzenlemeler anlatılacaktır.

İnsan ticaretiyle ilgili yapılan ilk yasal düzenlemeler, 20. yüzyılın başlarından itibaren, 1903 ile 1949 yılları arasında yapılan düzenlemeleri içerir (Sullivan, 2003: 68). Bu yıllarda yapılan ilk sözleşmeler, 19. yüzyıl sonlarında birçok kadının mağdur olduğu beyaz kadın ticaretine karşı geliştirilen tepkilerin etkisindeydi. O dönemde müşterilerin sağlığının korunması bahane edilerek genelev kadınlarının denetim altına alınmasına yol açan Bulaşıcı Hastalıklar Yasası ya da çok sayıda kadının mağdur olduğu beyaz kadın köleliği, Butler gibi bazı feministlerin yoğun tepkisine maruz kalmıştır.⁵⁴ Konuyla ilgili uluslararası yasal düzenlemelerden ilki, 1904 yılında kabul edilen “Beyaz Kadın Ticaretinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme”dir. Daha sonra aynı adlı ve daha geniş kapsamlı bir sözleşme, 1910 yılında kabul edilmiştir. Bu sözleşmeleri, 1921 yılında Milletler Cemiyeti bünyesinde hazırlanmış olan, “Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine Dair Sözleşme” ve 1933 tarihli “Tüm Yaşlarda Kadın Ticaretinin Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme” izlemiştir. Bu adı geçen dört sözleşme, ülkelerin iç hukuka yönelik düzenlemeleri açısından bağlayıcılığa sahip olmamışlardır (Corrin, 2005: 555). Bahsedilen BM sözleşmeleri çok dar kapsamlı olup adım adım daha ayrıntılı ve genişletilmiş düzenlemelere giden yolu

⁵⁴ Victoria döneminde genelev kadınlarının Bulaşıcı Hastalıklar Yasasıyla nasıl denetlendiğine ve bu yasaya ve beyaz kadın ticaretine karşı yürütülen feminist mücadele hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Wells, Jess, (1997), *Kadın Gözüyle Batı Avrupa’da Fahişeliğin Tarihi*, Pencere Yayınları, İstanbul, 55–89.

açmışlardır.⁵⁵ Nitekim kadınları fuhuş sektörüne iten sosyal, ekonomik ve kültürel çeşitli etkenleri göz ardı ettikleri (Bertone, 2004: 10) gerekçesiyle eleştirilmişlerdir. 1949 yılında bu dört sözleşme “İnsan Ticaretinin ve İnsanların Fuhuş Yoluyla Sömürülmesinin Yasaklanmasına Dair BM Sözleşmesi”nde birleştirilmiştir.⁵⁶ 1949 yılındaki bu düzenleme daha derli toplu olmasıyla diğer belgelerden ayrılır. Birçok kaynakta, belki de Palermo Sözleşmesi’nin öncüsü sayılabilecek şekilde bu sözleşmeden bahsedilir. Belge, insan ticaretinin açık bir tanımını yapmamış, daha çok mağdurların korunmasına odaklanarak üye ülkelerin cinsel sömürüye yönelik eylemleri cezalandırmaları için gerekli düzenlemeleri yerine getirmelerini talep etmiştir. İnsan ticareti ve fuhuşa yönelik yasaklamacı bir tavrı olan sözleşme fahişeyi değil insan ticareti eyleminin faillerini ve üçüncü kişileri cezalandırmayı amaçlamıştır (Tavcer, 2006: 139). Buna göre “fahişelik ve insan ticareti insan onuru ve değeriyle bağdaşmaz niteliktedir.” Sözleşmede gönüllü ve gönülsüz fuhuş ve çocuklar ve yetişkinler arasında ayırım yapılmamıştır. Fahişeliğin ve insan ticareti faaliyetlerinin artmasına zemin hazırlayacağı gerekçesiyle genelevlerin de ortadan kaldırılması, sözleşmeyi imzalayan ülkelere talep edilen düzenlemeler arasında yer almaktadır. Belge kapsamında üye ülkelerin yükümlülükleri, insan ticareti mağdurlarının rehabilite edilmelerini sağlayacak hizmetler verilmesi ve ülkelere iade edilmeleri olarak sayılabilir. 1996 yılına kadar sadece yetmiş bir ülke tarafından kabul edilen sözleşmenin insan ticaretiyle mücadele kapasitesi zayıf kalmıştır (Sullivan, 2003: 68–69; Corrin, 2005: 555). Ayrıca sözleşme, belli bir insan hakları

⁵⁵ Sözleşmelerin içerikleriyle ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz: Fischer, Thomas, “Frauenhandel und Prostitution- das Beispiel Buenos Aires in den 1920er Jahren”, 233–234.

⁵⁶ Arslan, Çetin; Temel, İlker; Aydın, Yusuf; Şen, Furkan Y.; Doğan, Koray; Bacaksız, Pınar, (2006), *Türkiye’de İnsan Ticareti ile Mücadelede Yasal Uygulama İle İlgili Stratejik Bir Yaklaşım*, Ankara, İnternet Adresi, <http://www.countertrafficking.org/tr/default.html>, Erişim Tarihi: 21.03.08.

perspektifine sahip olmadığı, kadınları bağımsız bireyler olarak değil, “fahişelik belasından korunması gereken aktörler” olarak gördüğü gerekçesiyle eleştirilmiştir (Corrin, 2005: 555).

İzleyen dönemde, uluslararası hukuk düzeyinde konuyla ilgili kayda değer gelişmeler olmamıştır. Bertone, 1960’lı, 1970’li ve 1980’li yılları, cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinin yaygınlığına rağmen konuya gereken önemin verilmediği ve belli bir farkındalığın oluşmadığı yıllar olarak nitelendirir. 1970’lerde ortaya çıkan, 1980’lerde ve 1990’larda ivme kazanan seks çalışanları hareketine rağmen bir gelişme kaydedilememiştir. Konuya 1979 yılında “Kadınların Cinsel Sömürüsü” adlı kitabıyla dikkat çeken Barry, INTERPOL’ün birçok insan ticareti vakasını bilmesine ve konuyla ilgili bir rapor hazırlamış olmasına rağmen, raporu kamuoyuyla ve medyayla paylaşmamış olduğuna dikkat çeker. Bu gelişmelerin yanı sıra 1975–1985 yılları arası BM tarafından “Kadın On Yılı” ilan edilmesiyle birlikte konuya ilişkin duyarlılık artmış (Bertone, 2004: 11), 1980’li yıllar feministlerin uluslararası düzeyde fahişelik ve cinsel sömürü amaçlı insan ticaretine dikkat çektikleri yıllar olmuştur (Barry, 1979/1995; Enloe, 1989, aktaran Sullivan, 2003: 69). 1990’lardan itibaren ise Sovyet Sisteminin çöküşüyle konu yoğun ilgi odağı olmuştur. Tüm bu gelişmeler, insan ticaretiyle mücadelede bir dönüm noktası olan Palermo Sözleşmesi’ne giden yolu hazırlamıştır.

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığıyla mücadele, 2000 tarihli Sınırşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi’nin kabul edilmesiyle önem kazanmıştır. Sözleşmeye ek olarak imzalanan Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Sözleşme ve İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme

gibi uluslararası belgeler konuyla ilgili hukuksal çerçevenin belkemiğini oluşturmuştur. Bu sözleşmeler, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığıyla mücadelede dönüm noktası teşkil etmiştir. İleriki bölümde ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere Palermo Sözleşmesi'nin önemi, insan ticareti suçlarının kapsamını genişletmesi ve belirgin bir tanımını içermesiyle alakalıdır. Sözleşme insan ticareti suçlarının kapsamını genişletmiş, daha güncel suçları tanımlamış ve en önemlisi insan ticaretinin insan kaçakçılığıyla farkını ortaya koyarak konuya açıklık getirmiştir. ABD'de 2000 yılında yürürlüğe giren İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası da, kapsayıcı niteliğiyle ve yarattığı uluslararası etkilerle göz önünde bulundurulması gereken bir yasadır. İnsan ticaretiyle doğrudan ilişkili olan ve uluslararası mevzuatın önemli bir ayağını teşkil eden iki yasal belge de, ILO'nun Zorla Çalıştırmaya Dair Sözleşmesi (No. 29) ve Zorla Çalıştırmanın Kaldırılmasına Dair Sözleşmesidir (No. 105). Zorla Çalıştırmaya İlişkin 29 Nolu ILO Sözleşmesinin 2. maddesine göre, zorla çalıştırma “herhangi bir kişinin ceza tehdidi altında ve bu kişinin tam isteği olmadan mecbur edildiği tüm iş veya hizmetleri” içerir.⁵⁷ Askeri hizmetler, kamu yararı ve benzeri durumlar için, olağanüstü harp ve benzeri koşullarda devlet tarafından eyleme geçirilen zorla çalıştırma, ILO'ya üye devletlerin mücadele etmesi için yaptırımlarda bulunulacak olan zorla çalıştırma biçimlerine girmemektedir. Cinsel sömürü amaçlı zorla çalıştırmanın insan ticareti eylemine dönüşmesi için mağdurun belli bir sınırdan geçirilerek hedef ülkeye götürülmesi ve tehdit yoluyla çalıştırılması gerekir.

Bu sözleşmeler dışında, insan haklarına ilişkin bazı temel uluslararası belgeler de, konuya yönelik mevzuatın parçalarını oluşturmaktadır. Bunlar arasında

⁵⁷ 29 Nolu Cebri veya Mecburi Çalıştırmaya Dair Sözleşme, İnternet Adresi, <http://www.ilo.org/public/turkish/region/eurpro/ankara/sozlesme/soz029.htm>, Erişim Tarihi: 24.03.08.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Çocuk Hakları Sözleşmesi, Ekonomik, Kültürel ve Sosyal Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tüm Biçimleriyle Yok Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme, Göçmen İşçiler ve Aile Üyelerinin Korunmasına Dair Sözleşme, İşkence ve Diğer Acımasız, İnsanlık Dışı ya da Aşağılayıcı Muamele veya Cezalara Karşı Sözleşme, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS), Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Uluslararası Sözleşmesi, Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Tüm Biçimleriyle Yok Edilmesine Dair Uluslararası Sözleşme, AB Temel Haklar Sözleşmesi (Arslan vd., 2006: 14), Kölelik, Köle Ticareti ve Köleliğe Benzer Kurum ve Uygulamaların Lağvına Dair Ek Sözleşme, Kölelik Sözleşmesi, Kölelik Sözleşmesini Değiştiren Protokol, Köleliğin, Köle Ticaretinin, Kölelik Benzeri Uygulamaların Kaldırılmasına Dair Ek Sözleşme, İnsanların Satılmalarının ve Başkalarının Fahişeleştirilerek Sömürülmelerinin Ortadan Kaldırılması için Sözleşme⁵⁸ sayılabilir.

1.1. Sınraşan Örgütlü Suçlara İlişkin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi

İnsan ticareti ve göçmen kaçakçılığıyla mücadele süreci açısından son derece önemli bir belge, Sınraşan Örgütlü Suçlara karşı BM Sözleşmesidir. Bu sözleşme, 147 ülke tarafından imzalanmış olup 56 ülke tarafından onaylanmış ve 2003 yılında yürürlüğe girmiştir (Arslan vd., 2006: 16). İnsan ticaretinin örgütlü grupların yanı sıra örgütsüz gruplarca da işlenebilen bir suç olmasına rağmen örgütlü bir suç eylemi olarak düzenlendiği bu uluslararası belge, insan ticaretinin pazara yönelik boyutu açısından önemlidir.

⁵⁸ <http://www.ihm.8m.com/liste.htm>, Erişim Tarihi: 25.03.08.

Sınıraşan Örgütlü Suçlara İlişkin BM Sözleşmesinin 2. maddesine göre bir suçun örgütlü bir niteliğe sahip olabilmesi için en az üç kişiden oluşan bir grup tarafından, maddi bir çıkar sağlamak ve sözleşmede belirtilen bir ya da daha fazla ağır suç ya da yasadışı eylemin gerçekleştirilmesi için işlenmiş olması gerekir.⁵⁹ Sözleşme, katı bir yapıya sahip olmayan, daha gevşek, plansız olarak örgütlenmiş ve dağılma potansiyeli taşıyan grupları da kapsamaktadır. Sınıraşan suçların tanımı ise 3. maddede düzenlenmiştir. Buna göre bir suçun sınıraşan bir niteliğe sahip olabilmesi dört şekilde gerçekleşebilir:

- Suçun birden fazla devlette işlenmesi söz konusu olabilir.
- Suç tek bir devlette işlenebilir, ancak plan ve hazırlık aşaması ya da idare ve kontrolü başka bir devlette gerçekleşebilir.
- Suç tek bir devlette işlenebilir ancak birden fazla devlette suç oluşturacak faaliyetler yürüten bir örgütlü grup suça karışabilir.
- Suç tek bir devlette işlenebilir, ancak başka bir devlette önemli etkiler yaratabilir.

Sözleşmede örgütlü bir suça karışmak (Md. 5) ve suç gelirlerinin aklanması (Md. 6) da suç olarak düzenlenmiş, sözleşmeyi imzalayan devletlerin kara para aklamayla mücadele edebilmeleri için gerekli idari, adli ve gerekirse uluslararası, bölgesel ya da küresel önlemlerin alınması (Md. 7, Md. 31) ve taraf devletler arasında geliştirilecek işbirliği olanaklarının gerekliliği düzenlenmiştir (Md. 27). Bunlar dışında yolsuzluğun suç olarak düzenlenmesi (Md. 8), yolsuzlukla mücadele edebilmek için geliştirilecek çeşitli pratikler (Md. 9), taraf devletlerin kovuşturma,

⁵⁹ Sınıraşan Örgütlü Suçlara İlişkin BM Sözleşmesi (SASMUS), İnternet Adresi, http://www.undp.ro/governance/Best%20Practice%20Manuals/docs/Turkey_UN_Convention.doc, Erişim Tarihi: 03.04.08.

yargılama ve yaptırımlarını sözleşmeyle uyumlu hale getirmeleri (Md. 11) gibi düzenlemeler sözleşmede yer almaktadır. Sözleşmede yer alan bir başka husus da, taraf devletlerin mağdurlara yönelik koruyucu hizmetler geliştirmeleri ve mağdurların haklarını güvence altına alarak gerekli koruyucu önlemleri almalarıdır (Md. 25). Sözleşmeye göre düzensiz göç her zaman cezalandırılmaz; bu yüzden sözleşmede taraf ülkelerin göçmenin göçmen kaçakçılığının nesnesi olduğu durumlarda cezalandırılmasını engelleyecek şekilde düzenlemeler yapmaları gerekmektedir (McCreight, 2006: 110).

1.1.1. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesine Ek Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Sözleşme

BM Sınıraşan Örgütlü Suçlara Ek Göçmen Kaçakçılığına ilişkin sözleşme, göçmen kaçakçılığına dair düzenlemeler yapmış, suçu tanımlamış ve üye ülkelerin gerekli yaptırımları yerine getirmelerini sağlayacak düzenlemelerde bulunmuştur.

Göçmen kaçakçılığı, sözleşmenin 3. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre göçmen kaçakçılığı, doğrudan ya da dolaylı olarak mali ya da maddi bir çıkar sağlamak üzere bir kişiyi resmi olarak ikamet etmediği bir ülkeye yasadışı yollarla götürmek anlamına gelmektedir.⁶⁰ Yasadışı giriş, giriş yapılan devletin yasal giriş için gerekli şartlarına uymaksızın sınırın geçilmesi anlamına gelir. Taraf devletler, göçmen kaçakçılığı eylemi, sahte kimlik, pasaport gibi belgelerin düzenlenmesi ve yasadışı yollarla bir kişinin ikamet etmediği bir ülkeye götürülmesi söz konusu

⁶⁰ Sınıraşan Örgütlü Suçlara Karşı BM Sözleşmesi'ne Ek Kara Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol, İnternet Adresi, http://www.undp.ro/governance/Best%20Practice%20Manuals/docs/Turkey_UN_Protocol_Smuggling.doc, Erişim Tarihi: 03.04.08.

olduğu zaman bu eylemleri suç haline getirmek için gerekli yasal ve benzeri önlemleri almakla yükümlüdür (Md. 6). Bununla birlikte göçmenler bu eylemlerin konusu olmaktan dolayı cezai kovuşturmayaya tabi tutulmayacaklardır (Md. 5). Taraf devletlerin deniz yoluyla göçmen kaçakçılığıyla mücadele edebilmek için işbirliği olanaklarını geliştirmeleri (Md. 7) ve deniz yoluyla göçmen kaçakçılığıyla mücadele amaçlı gerekli önlemleri almaları (Md. 8) öngörülen yükümlülükler arasındadır. Bunun dışında taraf devletler, sınır kontrollerinin güçlendirilmesini sağlayacaklardır (Md. 11). Eyleme konu olmuş göçmenlerin korunması amacıyla harekete geçilecek, kadın ve çocukların özel olarak koruma altına alınması sağlanacaktır (Md. 16).

1.1.2. Sınıraşan Örgütlü Suçlara Dair BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme (Palermo Sözleşmesi)

1.1.2.1. Sözleşmede Yer Alan Düzenlemeler

Sınıraşan Örgütlü Suçlara İlişkin BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme 2000 yılında 117 ülke tarafından kabul edilmiş, 2003 yılında yürürlüğe girmiştir. 80 ülkenin taraf olduğu sözleşme (Arslan vd., 2006: 19) insan ticaretiyle mücadelede adeta bir dönüm noktası teşkil eden önemli bir belgedir. Sözleşmenin hazırlık aşamasında, Birleşmiş Milletler bünyesindeki çeşitli kuruluşlar arasında seks köleliği ve gönüllü cinsel hizmet sunumu kavramları arasında bir gerilim söz konusu olmuştur. Örneğin İnsan Haklarını Koruma ve

Geliştirme Alt Komisyonuna dâhil olan “Köleliğin Yeni Biçimleri Çalışma Grubu” seks köleliği yaklaşımını benimsemişken, bir başka deyişle gönüllü-gönülsüz fuhuş arasındaki her türlü ayrımı reddederken, UNHCHR (Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği) ve UNICEF (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) daha materyalist-liberal bir duruşa sahip olmuşlardır. (Committee on Feminism and International Law, 2004: 10).

Palermo'nun amacı, sözleşmenin 2. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre,

- Kadın ve çocuklara özel önem verilerek, insan ticaretini önlemek ve mücadele etmek,
- Bu tür ticaretin mağdurlarını, onların insan haklarına bütünüyle saygı göstererek korumak ve onlara yardım etmek,
- Bu amaçlara erişebilmek için taraf devletler arasındaki işbirliğini geliştirmek.

Palermo Protokolünde insan ticaretinin son derece kapsamlı bir tanımı yapılmıştır. Protokolün 3. maddesinin a fıkrasında insan ticareti aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

“İnsan ticareti”, kuvvet kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidi ile veya diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye veya başkalarına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınması anlamına gelir. İstismar terimi, asgari olarak, başkalarının fuhuşunun istismar edilmesini veya cinsel istismarın başka biçimlerini, zorla çalıştırmayı veya hizmet

ettirmeyi, esareti veya esaret benzeri uygulamaları, kulluğu veya organların alınmasını içerecektir. “

Bu tanıma göre insan ticareti suçunun oluşması için üç temel unsur söz konusudur. Bunlar,

- Göç etme arzusunda olan kişiye kaynak ülkelerde iş teminatı verilerek hedef ülkeye götürülmesi (insan ticareti eylemi),
- Kişinin aldatılması, zorlanması ya da kişinin çaresizliğini kötüye kullanmak vasıtasıyla kişi üzerinde üstünlük kurulması,
- İnsan ticaretinin amacının gerçekleştirilmesi, yani cinsel sömürü, zorla çalıştırmak, kölelik, isteği dışında kulluk ettirmek ve organ ticaretidir (Malpani, 2006: 2).

Görüldüğü gibi Palermo Sözleşmesi'nin önemi, insan ticaretinin fuhuş, esaret, organ ticareti gibi çeşitli biçimlerini tanımlayacak ve kapsayacak biçimde düzenlemelere gidilmiş olmasıdır. Özellikle mağdurun rızası olsa bile sayılan koşullar sağlanmışsa eylemin insan ticareti olarak değerlendirilmesine dair düzenleme (Md. 3/c), yani mağdurun rızasının aranmaması ve önemsenmemesi, on sekiz yaşın altındaki herkesin çocuk kabul edilmesi (Md. 3/d), çocuğun insan ticareti tanımında geçen yollarla gerçekleşmeye de sömürü amaçlı temininin ve bir yerden başka bir yere götürülmesinin yine insan ticareti eylemi olarak düzenlenmesi (Md. 3/c) gibi hükümler, çok farklı gelişebilecek mağduriyet olasılıklarının kapsanması açısından son derece önemlidir.⁶¹ Özellikle zorla fuhuş yaptırma amaçlı çok sayıda genç kızın sömürüldüğü düşünüldüğünde, bu kesimin potansiyel mağduriyetlerini

⁶¹ Sınırışan Örgütlü Suçlara Dair BM Sözleşmesine Ek İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol, İnternet Adresi, <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k4804.html>, Erişim Tarihi: 24.03.08.

güvence altına alan bir düzenlemedir. Protokolde “seks köleliğine zorlama” kavramı ayrıca düzenlenerek tanımlanmamış (Miriam, 2005: 1), insan ticareti ve fuhuş birbirinden ayrılarak düzenlenmemiştir (Fuhuş, insan ticaretinin bir biçimi olarak düzenlenmiştir) (Miriam, 2005: 1). Sözleşmede yapılan bu tanım, sömürünün ülkeye giriş yapılmadan oluşmayabileceği durumları da kapsamaktadır, gerçekten de, birçok mağdur, ülkelere kaçakçılar vasıtasıyla ulaşmakta, fakat daha sonra çeşitli sömürü biçimlerine, zorla çalıştırmaya ve kölelik koşullarına maruz kalmaktadırlar. Sözleşme aynı zamanda “kişinin çaresizliğinin kötüye kullanılması” kavramı vasıtasıyla psikolojik şiddet biçimlerini de kapsayarak son derece geniş bir yelpazede mağduriyet biçimlerini tanımlamıştır (Malpani, 2006: 2). Sözleşmenin taraf ülkelerin izleyebilecekleri fuhuş politikaları bağlamında erkek talebine dikkat çekmesi ve taraf ülkeleri de bu talebi bertaraf etmeye yönelik düzenlemelere yönlendirmesi, (CATW, 2006: 8) sözleşmeyi anlamlı kılan bir diğer özelliğidir.

Sözleşme taraf ülkelerden insan ticaretinin suç haline getirilmesini (Md. 5) ve mağdurların korunması için iç hukukun uyumlaştırılmasını talep ederek mağdurların korunmaları için gerçekleştirilecek çeşitli idari, cezai, tıbbi ve sosyal destek hizmetlerini düzenler (Md. 6). Bunlar arasında mağdurun güvenliğinin sağlanması, gerekirse mağdura tazminat ödenmesini içerecek yasal düzenlemeler, adil bir şekilde yargılanmasına olanak sağlayacak düzenlemeler, barınma olanağı, psikolojik yardım, rehabilitasyon hizmetleri, çalışma ve öğrenim hakkının tanınması gibi önlemler sayılabilir. Palermo’da yer alan mağdurun korunmasını sağlayacak başka düzenlemeler ise, mağdurun sözleşmeye taraf olan ülkede geçici veya daimi olarak kalmasına yönelik önlemlerin alınmasını (Md. 7) ya da kişinin güvenliği gözetilerek kendi ülkesine gönderilmesini sağlamaktadır (Md. 8). Bu maddeler,

önceden var olan mağdurların tutuklanarak sınır dışı edilmelerine sebebiyet verecek ve böylelikle mağdurun güvenliğini tehlikeye atacak düzenlemelerin (Malpani, 2006: 22) olumsuz etkilerini bertaraf edecek niteliktedir. Taraf devletlerin insan ticaretini önlemek için geliştirecekleri politikaların kadın ve çocuk mağdurları özel olarak gözetilecek şekilde tasarlanması ve uygulanması da sözleşmede öngörülmüş ve de ülkelerin gerekirse ikili işbirliği anlaşmaları yapmaları gerekli görülmüştür (Md. 9). Taraf devletlerin sınır önlemlerini güçlendirmeleri de hükme bağlanmıştır (Md. 11).

Palermo Sözleşmesi'nin tüm önemine, kapsayıcılığına ve mağdurları güvence altına alan ve koruyan düzenlemelerine rağmen bazı eksiklikleri ve zayıflıkları mevcuttur. Bunlardan en önemlilerini Malpani, sözleşmede yer alan zorla çalıştırma ve savunmasızlığın kötüye kullanılması kavramlarının açıklığa kavuşturulmamış olması olarak sıralar (Malpani, 2006: 2–3). Bu durumun, mağdurun hangi durumlarda çaresiz durumda olduğunun saptanmasını güçleştireceği açıktır, bu anlamda sözleşmede azımsanmayacak derecede bir boşluk bulunmaktadır.

1.1.2.2. Palermo Sözleşmesi'nin Avrupa Birliği Düzeyinde Yansımaları

Palermo Sözleşmesi birçok taraf ülkenin ve AB'nin insan ticaretiyle mücadele kapasitelerini geliştirmelerine ve gerekli yasal çerçeveyi oluşturmalarına kaynaklık etmiş ve bu açıdan yönlendirici rol oynamıştır. 2000 yılından itibaren çeşitli ülkeler, özellikle Doğu Avrupa ülkeleri iç hukuklarında insan ticaretiyle mücadele amaçlı büyük dönüşümler gerçekleştirmişlerdir (Corrin, 2005: 555).

AB düzeyinde insan ticaretiyle mücadele etmeyi amaçlayan önemli bir hukuksal düzenleme, 2003 yılında AB komisyonu tarafından kabul edilen Brüksel Deklarasyonu'dur. Deklarasyon, 2002 yılında AB üye ülkelerinden, aday ülkelerden, sivil toplum örgütleri gibi başka kurum ve tarafları temsil eden 1000'in üzerinde katılımcının Brüksel'de bir araya geldiği uluslararası bir konferansta hazırlanmıştır. Komisyon "İnsan Ticareti Uzman Grubu" oluşturmuştur (Laczko; Gramegna, 2003: 179). Yine 2002 yılında üye ülkelerin 2004'e kadar ceza kanunlarını insan ticareti suçuna yer verecek şekilde uyumlaştırmalarını öngören AB Komisyonu Çerçeve kararı çıkarılmıştır. Kararda, üye ülkelerin ceza kanunlarında yapılacak insan ticareti tanımlarının Palermo Sözleşmesi'ndeki tanıma paralel olması hükme bağlanmıştır (Van Den Anker, 2006: 165).

AB düzeyinde yine önemli bir belge, taslağı Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan 2005 tarihli "İnsan Ticareti Eylemine Karşı Konvansiyon"dur. Konvansiyona göre taraf ülkeler ilgili yasal düzenlemeler vasıtasıyla insan ticaretini suç haline getirmelidirler. Bu düzenleme ve Palermo Sözleşmesi vasıtasıyla Avrupa Birliği ülkeleri değişik yasal belgeler düzenleyerek farklı yaklaşımlarla soruna eğilmişlerdir.⁶² İç hukukla ilgili düzenlemelerin uluslararası belgeler doğrultusunda uyumlaştırılmasının son derece çetrefilli bir süreç olmasının yanı sıra her ülkenin bu konuda gereken çaba ve hassasiyeti gösterebildiğini söylemek zor görünmektedir.

Sözleşmeye taraf olan, Palermo Sözleşmesi perspektifi çerçevesinde çaresizliğin kötüye kullanılması, sahte yollarla edinilmiş kimlik belgelerinin cezalandırılması, mağdurun kazancına el konması, otoritelere şikâyet etmekle tehdit

⁶² Avrupa Birliği ülkelerinin konuyla ilgili değişik yaklaşım ve uygulamalarıyla ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Malpani, Rohit, (2006), *Legal Aspects of Trafficking for Forced Labour Purposes in Europe*, International Labour Office, Geneva.

etmek ve de mağduru borç batağına sürüklemek gibi hususlar için farklı düzenlemeler geliştirmişlerdir. Örneğin Hollanda “çaresizliğin kötüye kullanılması” kavramını “belli koşullardan kaynaklanan üstünlük durumunun kötüye kullanılması”, Fransa “çaresizliği ya da muhtaçlığı açıkça belli olan ya da suçlu tarafından bilinen bir kişiye” boyun eğdirmek ya da verdiği hizmetten faydalanmak biçiminde oluşan zorla çalıştırma şekli”, Belçika “yabancı uyruklu bir kişinin yasadışı statüsünü, belirsiz durumunu, hamilelik, hastalık ya da engellilik gibi dezavantajlarını kötüye kullanmak”, Almanya “bir kişinin yabancı bir ülkede bulunmasından kaynaklanan acizliğinden ve durumundan faydalanmak” olarak tanımlamıştır (Malpani, 2006: 5–8). Bu tanımlamaların genellikle bazı muğlâklıklara sahip oldukları açıktır. Belçika’daki düzenleme, daha somut örnekler vermesi açısından biraz daha belirginlik kazanmaktadır. Bu düzenlemeye göre borç batağına sürüklemek, ücretlere, pasaport ve kimlik belgelerine el koymak ya da polise ya da başka yetkili kişilere şikâyet etmekle tehdit etmek de kişinin çaresizliğini kötüye kullanmak anlamına gelir. Bununla birlikte mesela Sırbistan-Karadağ kanunlarına göre pasaport ve kimlik belgelerine zorla çalıştırma amaçlı el konması cezalandırılmaktadır, fakat mağdurun çaresizliğinin kötüye kullanılmasının bir zorlama biçimi olarak cezalandırılmasına yönelik bir düzenleme yer almamaktadır (Malpani, 2006: 18). İnsan ticaretinin suç olarak tanındığı (Tavcer, 2006: 144) Moldova kanunları da, kişiyi ailesiyle ya da başka insanlarla olan ilişkisini kesmekle tehdit etmeyi çaresizliğin kötüye kullanılması olarak tanımlayarak (Malpani, 2006: 12), daha geniş kapsamlı bir düzenleme yapmıştır.

Sahte belgelerin edinilmesiyle ilgili yasal düzenlemeler, Avrupa Birliği ülkelerinde sorun teşkil etmiş, birçok ülkede bu durumu cezalandırmak için tutarlı bir

yaklaşım geliştirilmemiştir. Bununla birlikte bazı düzenlemeler mevcuttur. İngiltere’de 2006 tarihli Kimlik Kartı Yasasına göre, yasadışı yollarla edinilen ya da başkasına ait olan kimlik belgelerinin edinimi, iki yılı geçmemek kaydıyla hapis cezasına çarptırılmaktadır. Makedonya da, insan ticaretinin her biçimini yasaklamıştır ve pasaport ve kimlik belgelerine el konmasına yönelik faaliyetlerin cezalandırıldığı ender Avrupa ülkelerindedir (Malpani, 2006: 18). Avrupa Komisyonunca hazırlanan İnsan Ticareti Eylemine Karşı Konvansiyona göre, taraf ülkeler insan ticareti faaliyetlerini yürütmek doğrultusunda pasaport ve kimlik belgelerine el konulmasını cezalandırılmalılardır.

Taraf ülkelerin düzenlemelerinden bazıları da ücretlere el konması, yetkili otoritelere şikâyet etmekle tehdit etmek ve borç batağına sürüklemek hususlarıyla ilgilidir. Bu hususlar Avrupa ülkeleri genelinde yapılan yasal düzenlemelerde ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiş değildir.

Palermo Sözleşmesi’nde tanımlanmamış olan zorla çalıştırma kavramı bazı Avrupa Birliği ülkelerinde yasal belgelerde tanımlanmıştır. Sözgelimi Alman ceza yasası zorla çalıştırma kavramını, ancak kişilerin benzer işleri yapan başka çalışanların işlerine göre daha ağır koşullarda çalıştırılmaları söz konusuysa failerin cezalandırmaya tabi tutulmasına yönelik düzenlemesiyle sınırlandırmaktadır. Fransa da, Almanya gibi zorla çalıştırma kavramını daha zoraki ve sınırlı bir biçimde tanımlayan yasal düzenlemelere sahip bir ülkedir. Makedonya’da insan ticaretini cezalandıran yasalar olmasına rağmen zorla çalıştırmayı cezalandırma yönünde düzenlemeler mevcut değildir. Ukrayna’da insan ticaretini açıkça cezalandıran bir yasa yoktur (Malpani, 2006: 18). Rusya’da ise Putin döneminde, 2003 yılında Rusya Federasyonu Ceza Yasasına insan ticareti ve zorla çalıştırma suçlarıyla ilgili

maddeler eklenmiştir (Orlova, 2004: 18). Yunanistan'da insan ticaretine yönelik 2002 tarihli bir yasa bulunmaktadır. (Antonopoulos; Winterdyk, 2005: 141). İnsan Ticaretiyle Mücadele amaçlı ilk yasal düzenlemeyi yapan Avustralya'da (Munro, 2005: 319) baskı ve zorlama bileşenleri ekseninde yapılan mağdur tanımının sınırlı olmasına (David, 2000; Ford, 2001; Gordon 2002, aktaran Munro, 2005: 319) rağmen 25 yıla kadar düzenlenen hapis cezaları belli bir caydırıcılığa sahiptir.

1.2. ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası

1990'lı yıllardan itibaren ABD küresel boyuttaki insan ticareti akımları ve göç hareketlerinden yoğun bir şekilde etkilenmiştir.⁶³ Güney Amerika, Doğu Avrupa, Asya gibi bölgelerden yönelen insan ticareti akımlarının yoğunlaşması ve birçok kadın ve genç kızın cinsel sömürü mağduru olmaları, ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasasının çıkarılmasını hazırlayan önemli etmenlerdendir (Bishop, 2003: 220). Clinton döneminde yürürlüğe giren 2000 tarihli ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası, insan ticaretiyle mücadele amaçlı ulusal düzeyde fakat etkileri itibariyle ulusal sınırları aşan bir niteliğe sahiptir. Yasa uyarınca oluşturulan ABD İnsan Ticareti İzleme Komitesi tarafından yayınlanan raporlarda çeşitli ülkelerin mücadele kapasitelerinin ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasasına uygunluk derecesine göre ölçülmesi, yasanın ulus ötesi niteliklerini göstermektedir. ABD'nin bu geniş kapsamlı denetim mekanizmasının temeli olması ve uluslararası etkiler yaratması nedeniyle, bu bölümde yasanın ele alınması uygun görülmüştür.

⁶³ Yapılan bir araştırmaya göre her yıl 50000 çocuk ve kadın zorla çalıştırma ve cinsel sömürü amaçlı olarak ABD'ye götürülmektedirler (Gilman, 2001, aktaran Bishop, 2003: 220).

Yasada insan ticaretinin ağır biçimleri, kuvvet kullanma, aldatma ya da zorlama vasıtasıyla ticari seks faaliyetlerinin teşvik edilmesi, ya da on sekiz yaşından küçük bir bireyin bu faaliyetleri yapmasının teşvik edilmesi, ya da çalıştırmak ya da hizmet ettirmek için gönülsüz kulluk, esaret, borç batağı ya da kölelik vasıtasıyla kişilerin boyun eğdirme amaçlı işe alınması, barındırılması, bir yerden bir yere taşınması, temini ya da ele geçirilmesi olarak (Md. 8) tanımlanmıştır. Yasada Palermo'dan farklı olarak ayrıca cinsel sömürü amaçlı insan ticareti de tanımlanmıştır. Buna göre cinsel sömürü amaçlı insan ticareti, bir kişinin ticari seks faaliyetleri amaçlı işe alınmasını, barındırılmasını, bir yerden bir yere götürülmesini, temin edilmesini ya da ele geçirilmesini içerir (Md. 9). Zorlama, ticari seks faaliyeti, borç batağı, gönülsüz kulluk kavramları da tanımlar arasında yerlerini almaktadırlar. Bu kavramlardan zorlama,

- Bir kişiye yönelik ciddi zarar ya da fiziksel sınırlama tehdidi;
- Kişiyi bir eylemi yerine getirmemesi sonucu ciddi zarara ya da fiziksel sınırlandırmaya maruz kalacağına inandırma amaçlı yapılan her türlü plan, tasarı ya da düzenleme ve
- Yasal sürecin sömürülmesi ya da sömürülmesi tehdidini içerir (Md. 2)

Ticari seks faaliyeti, bir kişi üzerinden kazanç elde etme amacıyla başka bir kişiye belli bir değere sahip herhangi bir şey verilmesi ya da değer eden herhangi bir şeyin başka biri tarafından alınması aracılığıyla yürütülen seks faaliyeti anlamına gelir (Md. 4).

Gönülsüz kulluk ise, bir kişiyi belli bir koşula uymazsa kendisinin ya da başka birinin ciddi zarara ya da fiziksel kısıtlamaya maruz kalacağına inandırma amaçlı her türlü plan, tasarı ya da düzenleme ya da yasal sürecin sömürülmesi ya da

sömürülmesi tehdidi aracılığıyla kulluk ettirmeye yönelik koşullar yaratmayı içerir (Md. 5).⁶⁴

Bu tanımlardan anlaşılacağı gibi, ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını koruma yasası Palermo Sözleşmesi'ne göre çok daha geniş kapsamlıdır. Yasanın insan ticaretinin ağır ve şiddetli biçimlerini tanımlamasının yanı sıra cinsel sömürü amaçlı insan ticaretini ayrıca tanımlaması, bu kavramın kendine özgü niteliklerini ortaya koymakta ve böylelikle seks sektörüne sürüklenerek zorla çalıştırılan birçok mağdurun haklarını güvence altına almaktadır. Yasanın bir başka olumlu yanı, zorlama kavramının içeriğiyle ilgilidir: Zorlama kavramının kendi isteğiyle fuhuşa yönelen fakat sonra seks köleliğine zorlanan kadınları da kapsamına dair düzenleme “fuhuş sektöründe gönüllü çalışmayı dışlayan, koruma kapsamına almayan ve gönüllü çalışmanın asla bir meslek olamayacağına dair bir politika izleyen Clinton Yönetimine rağmen kabul edilmiştir (Bishop, 2003: 221).

1.3. Uluslararası Yasal Düzenlemelere Yönelik Eleştiriler

İnsan ticaretiyle mücadele etmeyi amaçlayan bu temel uluslararası belgeler, hem hazırlık sürecinde, hem de yürürlüğe girdikten ve bu doğrultuda politikalar izlenmeye başladıktan itibaren çeşitli taraflarca yoğun bir şekilde tartışılmış, bazı feminist yönelimli akademisyenler ve sivil toplum kuruluşları tarafından da eleştirilmiştir. Eleştiriler genellikle uluslararası sözleşmelerin ve yasal düzenlemelerin insan ticareti mağdurlarını fazlasıyla kurbanlığa indirgedikleri yönünde yoğunlaşmıştır. Özellikle ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma

⁶⁴ Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000, İnternet Adresi, <http://www.state.gov/documents/organization/10492.pdf>, Erişim Tarihi: 11. 04.08.

Yasası, fuhuş sektöründe çalışma kavramına ilişkin son derece otoriter bir tutuma sahip oluşuyla dikkatleri üzerinde toplamış ve muhafazakâr etkiler altında hazırlandığı gerekçesiyle eleştirilerin merkezine oturmuştur.

Yasal düzenlemelerin genel olarak fahişeliğe yaklaşım biçimlerinin sıkıntılı oluşu, kuvvetle eleştirilen noktalar arasındadır. Yasalarda yer alan düzenlemelere yönelik eleştiriler, genellikle feminist yaklaşımlar bölümünde bahsedilen biçimde radikal tutumları olan feministlerden gelen eleştirilerle paralellik gösterir. Bu düzenlemelerin fuhuş sektöründe gönüllü olarak çalışmaya ilişkin mesafeli duruşlarına dair eleştiriler, Doezema'nın Palermo Sözleşmesinin fuhuş sektöründe çalışma amaçlı göç hareketlerini baskıladığı fikrinde (Doezema, 2002, aktaran Kelly, 2005: 256) örneklendirilebilir. Soderlund'a göre hem Palermo Sözleşmesi'nin hem de ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası'nın "fahişelik" kavramına yaklaşımı problemlidir. Daha muhafazakâr bir karakteri olan ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası, gönüllü fuhuş kavramından uzak durmuş, Palermo ise daha liberal bir fraksiyonu yansıtmaya rağmen gönüllü fuhuşla zorunlu fuhuş arasında bir ayırım yapma konusunda kararsız kalmıştır. Soderlund'a göre iki yasa da, "yeni yasaklamacı tarafların zaferi" olmuştur (Soderlund, 2005: 74). Feminist cenahtan gelen başka bir eleştiri de, Augustin'in yasaların fuhuş sektöründe çalışanlara ya da insan ticaretine maruz kalan kesimleri içerecek biçimde genel bir "kurbanlaştırma" fikri yaydığına (Augustin, 2003, aktaran Kelly, 2005: 256; Soderlund, 2004: 75) ilişkindir. Bu görüşe göre "kurban seks kölesi" teması, Palermo Sözleşmesi'nin hazırlık sürecinde son derece radikal bir tutuma sahip olan ve araştırmanın feminist yaklaşımlar bölümünde bahsedilen CATW'nin etkileriyle yaygınlık kazanmış, bu tema Bush'un fuhuş sektörüne yönelik muhafazakâr ve

cezalandırıcı görüşlerinin yarattığı ortamda “ahlaksal bir panik” doğuran (Chapkis, 2003, aktaran Kelly, 2005: 256) İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası’na da sızmıştır. İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası ayrıca, sadece insan ticareti mağdurlarını koruduğu, ülkede bulunan yasadışı göçmenleri dışladığı gerekçesiyle eleştirilmiştir. Bu durum, yasanın hazırlık sürecinde muhafazakâr-Katolik-cumhuriyetçi ve kürtaj karşıtı tarafların etkili olmasıyla, (bakire Meryem-baştan çıkararak Havva şablonuna uygun bir şekilde) “masum fahişe” ile “suçlu fahişe” arasında yaratılmış olan ikiliğin göstergesidir. Yazılı ve görsel basın ve çeşitli sivil toplum örgütlerinin web sitelerinin ve genel tutumlarının kurban seks kölesi imgesini son derece güçlendirmeleri de yasal düzenlemelerle oluşturulan bu genel atmosferi pekiştirmiştir.

Yasaların fahişeliğe yönelik genel felsefelerinin yanı sıra, uygulamaya dönük boyutları da eksiklik ve ayrımcılığa mahal verecek bazı niteliklere sahip olabilmektedir. Sözgelimi ABD İnsan ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası’nda yer alan insan ticareti mağdurlarıyla insan ticaretinin şiddetli biçimlerinin mağdurları arasında düzenlenmiş olan eşitsiz uygulamalar ve yardım ve rehabilitasyon hizmetlerinde ikinci kategoriye öncelik tanınacağı iddiaları da, eleştirilen diğer noktalardandır (Chapkis, 2003: 924–927). Bu sayılan eleştirilerden başka, Palermo Sözleşmesi’ndeki insan ticareti tanımı üzerinde belki de ilk kez uzlaşma sağlanmasına zemin hazırlasa da, tanımında birçok farklı insan ticareti faaliyetinin birleştirilmesinin uygulamada güçlük yaratacağı ileri sürülmüştür (O’Connell Davidson; Anderson, 2006: 11–26, aktaran Van Den Anker, 2006: 166).

2. ULUSLARARASI KURULUŞLAR VE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

İnsan ticaretiyle mücadele etmeyi hedefleyerek kurulan ya da belli bir dönemden itibaren çalışmalarının önemli bir kısmını konuyla mücadeleye ayıran çeşitli uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları mevcuttur. Bunlar arasında Birleşmiş Milletler, Birleşmiş Milletler bünyesi altında çalışmalarını sürdüren ILO ve IOM, CAATW ve GAATW sayılabilir. Birleşmiş Milletler, yasal çerçeve bölümünde aktarıldığı gibi 20. yüzyılın başından beri konuyla ilgili uluslararası yasal çerçevenin oluşturulmasını örgütlemiştir. Yasal çerçeve bölümünde bahsedilen sözleşmeler dışında BM bünyesi altında çalışan IOM, ILO ve UNHCR gibi kuruluşlar, dünya genelinde gerek akademik, gerek kampanya düzeyinde çeşitli faaliyetler yürütmüşlerdir. Bunlardan IOM, ve ILO insan ticaretiyle ilgili birçok akademik çalışmayı desteklemişler, raporlar yayınlamışlar, dünya genelinde istatistiklerin tutulmasını sağlamışlardır. IOM bu bağlamda insan ticaretine dair sağlıklı bir bilgi sisteminin kurulması için “İnsan Ticaretiyle Mücadele Modülü Veritabanını” oluşturmuştur (Laczko, 2003: 187). Ayrıca mağdurların çeşitli koruyucu ve destekleyici hizmetlerden faydalanmalarını ve gerek hedef ülkelerde ikamet etmelerini, gerek de memleketlerine dönmelerini sağlayacak faaliyetler yürütmüştür.⁶⁵ Yine BM’e bağlı bir kuruluş olan UNDOC’un (Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi) bir birimi olan “İnsan Ticaretiyle Mücadele Küresel Programı” küresel düzeyde bir veritabanı oluşturulmasını sağlamıştır. Bunlardan başka, feminist yaklaşımlar bölümünde aktarılmış olan ve dünya genelinde mücadele

⁶⁵ Sözgelimi sadece Balkanlar’da mağdurların çeşitli şekillerde faydalanabilecekleri yirmi altı tane sığınma evinin kurulması için fon aktarımında bulunmuştur (Lindstrom, 2004: 48).

stratejileri geliştiren önde gelen sivil toplum kuruluşlarından CAATW ve GAATW, çeşitli programlar ve projeler yürütmektedir.

2.1. Ulusal Düzeyde Yasal Düzenlemeler ve Sivil Toplum Kuruluşları İlişkisi

2000 yılında Palermo Sözleşmesi'nin kabul edilmesinden itibaren çeşitli ülkeler, mağdurların korunmasına ve desteklenmesine yönelik vize ve sosyal hizmet politikaları izlemiş, mağdurların çeşitli konularda yardım olanaklarından faydalanabilmeleri yönünde düzenlemeler yapmışlardır. Bununla birlikte bu düzenlemeler özellikle geçiş ülkeleri bazında son derece sınırlı kalmıřtır⁶⁶ (Clark, 2003: 257). Sivil toplum örgütleri temelli mücadeleler de, kimi zaman yetersiz kalmıştır.

Mağdurların korunmasına yönelik geliştirilen önemli bir politika, oturma izinlerinin mağdurları gözeterek şekilde yeniden düzenlenmesi olmuştur. Bu bağlamda mağdurlara travmatik etkilerin giderilmesini sağlayacak rehabilitasyon hizmetleri verilmesine yönelik bir süre tanınmasını amaçlayan geçici oturma izinlerini içeren düzenlemeler yapılmıştır.

Mağdurların korunmasına yönelik düzenlemelerin yer aldığı Palermo Sözleşmesi'nin yanı sıra Avrupa Birliği'nin 2004 tarihli direktifi, izlenecek politikaların motoru olmuştur. Direktife göre üye ülkeler 2006 yılına kadar iç hukuklarında belirleyecekleri sürelerle göre mağdurlara geçici oturma izinlerinin verilmesini sağlayacak düzenlemeler yapacaklardır. Bununla birlikte direktifin öngördüğü süre içerisinde sadece birkaç üye ülke, bu yönde politikalar izlemiştir. Bu

⁶⁶ Romanya, Ukrayna ve Makedonya, insan ticareti faaliyetlerinin bu bölgelerde de yoğun olarak yürütölmelerine rağmen mağdurlara oturma izinleri verilmesine ilişkin düzenlemelere gitmeyen ülkeler arasındadırlar (Malpani, 2006: 25).

lkeler arasında Finlandiya, Hollanda ve Polonya sayılabilir (Malpani, 2006: 22–25). İtalya’da da mağdurların geçici ya da kalıcı olarak ülkede kalabilmelerine ve bazı sosyal destek hizmetlerinden faydalanabilmelerine ilişkin düzenlemeler vardır (Clark, 2003: 257). ABD’de İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası’na göre ise, mağdurlara üç yıllık bir T-vizesi vermekte, üç yılın ardından da mağdurlar kalıcı bir oturma izni için başvurabilmektedirler (Bishop, 2003: 222). İlk bakışta mağdurlara çok geniş imknlar sağlayan bir yasa gibi görünmesine rağmen T-vizesinin sadece “insan ticaretinin şiddetli biçimlerine maruz kalmış” mağdurlara verilmesine yönelik bir düzenleme olması, mağdurların yasada öngörülen belli mağduriyet kıstaslarını karşılamak zorunda kalmalarına işaret etmektedir. Bu durum, birçok mağdurun dışlanmasına sebep olabilir. Benzer biçimde Avrupa lkelerinde de, izinlerin uygulamaya geçirilmesi için son derece zorlama ve mağdurları olumsuz etkileyecek düzenlemeler mevcuttur. Bazı ülkelerde, (mesela Hollanda’da) mağdurlara verilecek oturma izinleri tacirlere yönelik yargılama sürecine katılmalarına bağlıdır ki bu mağdurlar üzerinde çok ciddi bir psikolojik baskı anlamına gelmekte ve de ülkelerine dönmelerini zorlamaktadır. Ayrıca çeşitli ülkelerde, mağdurlar oturma izinlerini kullanmamaları yönünde baskı görmüşlerdir (Malpani, 2006: 28). İtalya ise mağdurların kalıcı bir oturma izni edinebilmeleri için insan tacirlerine karşı yargılama sürecine katılmaları zorunluluğunu içermeyen yasal bir düzenlemeye sahip olmasıyla (Clark, 2003: 257) takdir görmüştür. Bununla birlikte, mağdurların sosyal yardım hizmetlerinden faydalanmaları için yargılama sürecine katılmalarının beklenmiş olması (Clark, 2003: 257), yasal düzenlemenin aslında mağdurları korumaya ve desteklemeye yönelik perspektifinin sınırlı olduğunu göstermektedir. Munro’nun İtalya’da çeşitli STK temsilcileriyle yaptığı görüşmeler sonucu da,

yasanın bu maddesinin gerektiği gibi uygulanmadığı ve belli bir standardının olmadığı gerçeği ortaya çıkmıştır. Mesela Roma’da mağdurlara yönelik telefonla yardım hizmetleri sunmakla yükümlü olan bir yetkili, mağdurları yardım programlarından yararlanabilmeleri için adli yargılama sürecine dâhil olmaları gerektiği hususunda yönlendirdiğini dile getirmiştir. Bu durumun STK temsilcileri tarafından mağdurların yardım programlarına olan başvuru yollarını tıkamasına sebep olduğu belirtilmiştir (Munro, 2005: 319–320).

İnsan ticaretiyle mücadele amaçlı ulusal düzeydeki yasalarca öngörülen sosyal destek hizmetleri ya da yürütülen kampanya gibi faaliyetlerden bahsedilecek olursa, genel olarak bu uygulamaların yeterince başarılı oldukları ya da amaçlarına ulaştıkları söylenemez. Mesela İtalya’da sığınma evlerinin ve mağdurlara yönelik gezici tıbbi hizmetler ve psikolojik destek gibi unsurları içeren çeşitli sosyal yardım programlarının⁶⁷ (Clark, 2003: 257–258) örgütlenmesine rağmen, az önce bahsedildiği gibi yasal uygulamalar vasıtasıyla mağdurların bu hizmetlere ulaşılması resmen engellenmiştir. 2002 tarihli AB Komisyonu Çerçeve Kararı’nı onaylamış olmakla birlikte insan ticaretiyle doğrudan ilgilenen bir yasası bulunmayan (Munro, 2006: 320) İngiltere’nin⁶⁸ de rehabilitasyon hizmetlerine yönelik girişimleri zayıf kalmıştır. Holt, 2002 yılında hemen hemen tüm Avrupa ülkelerinde sığınma evlerinin bulunmasına rağmen, İngiltere’de henüz bulunmadığını aktarmaktadır (Holt, 2000, aktaran Melrose, Barrett, 2006: 120). Ayrıca 2003 yılında ülkede bu tarz faaliyetler yürüten bir sığınma evi kapatılmıştır (Newsnight, 29 July 2003, aktaran Melrose, Barrett, 2006: 120). Ülkede duyarlılığı ve farkındalığı artırmayı

⁶⁷ 2000 yılında İtalya’da mağdurlara yönelik bu hizmetler için 8 milyon Euro tutarında kaynak ayrılmıştır (Clark, 2003: 257–258).

⁶⁸ İngiltere Cinsel Suçlar Yasası vasıtasıyla cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinin etkin bir tanımını yapmış ve tacirlere ağır cezalar verilmesine ilişkin düzenlemeler yapmıştır.

hedefleyen bir gelişme, “*Whose Daughter’s Next?*” (Sıra Kimin Kızına Gelecek?) isimli çocukları ve ergenlik çağındaki genç insanları cinsel sömürü amaçlı insan ticaretinden koruma amaçlı bir kampanya olmuştur (Scott, Harper, 2006: 314). Önemli bir hedef ülke olmasına rağmen İngiltere’nin girişimlerinin son derece zayıf kaldığı açıktır.

İnsan ticareti akımlarının kaynak ve geçiş ülkelerinin yer aldığı eski Sovyet ülkelerinde, bilhassa çok sayıda mağdur veren Balkan ülkelerinde kadın örgütlerinin de girişimiyle mağdurların maruz kaldıkları travmatik etkileri gidermek amaçlı yoğun mücadele faaliyetleri yürütülmüştür. Arnavutluk’ta “Kadın Hakları ve İnsan Ticaretiyle Mücadele Projesi” yürütülmüş, bölgedeki çok değişik etnik kökenlerden gelen cinsel sömürü amaçlı insan ticaretine maruz kalmış kadınlara yönelik faaliyetlerde bulunulmuştur. Ayrıca Kosova’da da Romanya ve Sırbistan kökenli kadınlara odaklanan çalışmalar yapılmıştır (Corrin, 2004: 188). Bölge genelinde çeşitli ülkelerdeki sivil toplum örgütlerini bir araya getiren La Strada çeşitli faaliyetleri örgütleyen bir yapıya sahiptir. La Strada ve Lara gibi başka örgütler telefon hattı ve sığınma evleri vasıtasıyla yardım hizmeti sunmaktadırlar. Moldova, Doğu Avrupa’daki önde gelen kaynak ülkelerden biri olarak, konuyla çok ciddi şekilde uğraşmaktadır. Yine de tüm bu destekleyici çabalara rağmen hizmetler sınırlı kalabilmiştir. Mağdurların gerekli yardım mekanizmalarından yararlanamamalarının bir diğer örneği, Bosna Hersek’te 2120 kadınla yapılan görüşmeler sonucu, yüzde 25’inin insan ticareti mağduru olduğu (530) ve sadece 230’unun Birleşmiş Milletler İnsan Ticareti Faaliyetlerini Durdurma Operasyonları Programından yararlandıklarının ortaya çıkmasıdır (Cwikel, Hoban, 2005: 307). Rusya da, önemli bir kaynak ve geçiş ülkesi olmasına rağmen sivil toplum

kuruluşları bazında gereken mücadele pratiklerini geliştirememiş ülkelerden biridir. Bu durum, Sovyet Sistemi döneminde sivil toplum oluşumlarına pek izin vermeyen ve bu tarz kuruluşları devlet ve komünist parti denetimi altına alan tutumlara dayanır. Sonuç olarak ülkede insan ticaretiyle etkin bir şekilde mücadele eden sivil toplum kuruluşları çok gelişmemiş ve gereken tepki gösterilmemiştir. Ya da sivil toplum kuruluşlarınca yürütülen faaliyetler hükümet tarafından görmezden gelinmiştir (Orlova, 2004: 18).

3. BÖLGESEL DÜZEYDE İŞBİRLİĞİ STRATEJİLERİ

Uluslararası ve ulusal düzeyde alınan önlemlerin yanı sıra, özellikle Balkanlar'da bölgesel işbirliği stratejileri geliştirilmiştir ve paktlar oluşturulmuştur. Özellikle 2000'li yıllardan beri bu girişimler hız kazanmıştır. Doğu ve Güney Doğu Avrupa ülkelerini örgütleyen bu işbirliği stratejileri, üye ülkelerin iç hukuklarında gerekli dönüşümlerin sağlanmasını hedeflemektedir.

Bu bölgesel oluşumlardan biri, Güney Doğu Avrupa ülkeleri Avrupa İstikrar Paketi kapsamında İnsan Ticaretiyle Mücadele Gücüdür (Corrin, 2005: 555). Bu örgütlenme kapsamında gerekli yasal önlemlerin alınması ve sosyal destek hizmetlerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Örgütü'nün bir alt birimi olan "İnsan Hakları ve Demokratik Enstitüler Ofisinin" de girişimiyle ulusal eylem planları gibi uluslararası düzeyde bir eylem planı oluşturulmuştur (Corrin, 2004: 181–182). Bölgesel düzeyde yürütülen sosyal destek hizmetleri uluslararası kuruluşlar tarafından fonlanmış olup daha ziyade mağdurların ortalama iki hafta ile iki ay arasında değişen kısa bir süre barınabilecekleri sığınma

evlerini faaliyete geçirmek ve de isteyen mağdurların ülkelerine geri dönmelerini sağlayacak şekilde yapılanmıştır (Kelly, 2005: 255).

IV. TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Türkiye'de giderek genişleyen göçmen kadınların yer aldığı fuhuş sektörü, akademik çalışmaların ilgi alanı dışında kalmış, göç araştırmaları genellikle ev hizmetleri, inşaat, tarım gibi ekonomik etkinlik alanları eksenli gelişirken, çok fazla sayıda göçmen kadının çalıştığı fuhuş sektörü ele alınmamıştır. Bununla birlikte, fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadınlar odaklı bir analizin yapılması için farklı bir yaklaşım inşa edilmelidir. İnşaat, tarım, tekstil, ev hizmetleri gibi çeşitli sektörlerde çalışmak üzere yönelen yoğun göç akımları işgücü piyasasında esnekleşme ve enformelleşme olgularıyla ve göç teorileriyle açıklanabiliyor olsa da (Tanyılmaz; Kiroğlu, 2007: 129) bu yaklaşımlar tek başlarına fuhuş sektörü faaliyetlerini açıklamaya yetmez.

Araştırmanın teorik kısmında yer alan göç yaklaşımları feminist bir perspektiften yeniden yorumlanmalıdır. Feminizm, Türkiye'deki fuhuş sektörü faaliyetlerinin ve sektörde çalışmanın anlamının sorgulanması açısından önemli bir başlangıç noktası olacak ve şimdiye kadar asla kadınların gereksinimlerini ve çalışma koşullarını gözetmeyen ve erkek müşteriyi koruyan fuhuş politikalarına eleştirel bir yaklaşım sunacaktır. Bunun dışında, fuhuş sektöründe çalışan özellikle göçmen seks çalışanlarına olan eril talebi sorgulayacak araştırmaların gerekliliği tartışılmazdır. Türkiye'deki göçmen kadınların sundukları seks hizmetlerine yönelen eril talebin küreselleşen seks sektörüyle nasıl bir etkileşim içinde olduğu göz önünde bulundurulmalıdır. Araştırmanın ampirik verileri, feminist bir bakış açısıyla şimdiye kadar basının ilgi odağı ve sansasyonel haber süreçlerinin malzemeleri olmaktan

öteye geçemeyen kadınların yaşam deneyimlerini ve eril taleple göçmen seks çalışanları arasındaki ilişkileri kurmaya çalışacaktır.

1. TÜRKİYE'YE GÖÇ

İnsan ticareti temelli göç akımları açısından hem önemli bir hedef ülke ve hem de bir geçiş ülkesi olan Türkiye 1990'lı yıllardan itibaren eski Doğu Bloku ülkelerinden gelen kadınların fuhuş sektöründe ağırlık kazandıkları bir görünüme sahiptir. Göçmen kadınların Türkiye'deki işgücü piyasalarına eklemlenmelerinin motoru, halk arasında "bavul ticareti" olarak adlandırılan ufak çapta ticari etkinlikler olmuştur. Bavul ticareti, kadınların Türkiye'ye yeni girdiklerinde yaptıkları ilk kuşak etkinlikler olup göçmen ağlarının kurulduğu evreleri oluşturur. Mekik göçü adı verilen, kadınların yoksullukla baş edebilmek için geliştirdikleri faaliyetlerin yer aldığı süreç, fuhuş sektörü ve arkadaşlık ilişkilerinin iç içe geçmesine zemin hazırlamıştır (Yükseker, 2003, aktaran Erder, 2007: 53). Ticari faaliyetler için tezgâhtar ya da tercümanlık gibi işlerde çalışmaya başlayan kadınlar zamanla ev hizmetlerine⁶⁹ olan talebi karşılamaya ya da bu ve benzeri hizmetler ve işler için memleketlerindeki tanıdıklarını yönlendirmeye başlamışlar, bu ağlarla göçmen kadınların çalıştıkları sektörler yavaş yavaş genişlemeye ve çeşitlenmeye başlamış, fuhuş sektöründe çalışmak kadınlar için önemli bir gelir kaynağı yaratmıştır. Yolculuk masraflarının düşüklüğü ve vize rejimlerinin Avrupa ülkelerine göre esnekliği göç süreçlerini kolaylaştırmış (Lordoğlu, 2007: 90) ve fuhuş sektörünün

⁶⁹ Türkiye özellikle ev hizmetlerinde çalışmayı amaçlayan Moldovalı kadınlar için önemli bir hedef ülkedir. UNICEF'in rakamlarına göre, 2000 ve 2001 yılında Türkiye sınırdışı edilen Moldovalı göçmen sayısının en yüksek olduğu ülkedir. Belirtilen yıllarda 6610 Moldovalı göçmen sınır dışı edilmiştir (Tavcer, 2006: 137).

genişlemesine yol açmıştır. Özellikle coğrafi olarak eski Sovyet ülkelerine daha yakın olan Karadeniz Bölgesi'ndeki bazı şehirler, turistik bölgeler, Ankara'da Maltepe ve Ulus bölgeleri ve canlı bir ticaret merkezi olmasıyla İstanbul (özellikle Laleli bölgesi) göçmen kadın ağırlıklı fuhuş sektörünün önemli merkezleri haline gelmiştir. Doğu Anadolu'da ise Ardahan ve Iğdır Azeri kadınların göç ederek küçük otellerde örgütlenmiş fuhuş sektöründe çalıştıkları illerdir. Böylelikle Türkiye eski Sovyet ülkelerinden gelen kadınlarla fuhuş sektöründeki küresel genişlemenin önemli bir ayağı olmuştur. Artık Ukrayna gibi kaynak ülkelere bile seks turlarının düzenlenmesi, Türk erkeklerinin göçmen kadınlara olan taleplerinin önemli bir göstergesidir.

Tüm bu göç süreçleri, insan ticareti faaliyetlerinin örgütlenmesinin kaynağını oluşturur. 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye bu akımlardan büyük ölçüde etkilenen ülkeler arasında yerini almıştır. Özellikle medyada ön plana çıkarılan özgür, müsait Rus kadını ve Nataşa (Erder, 2007: 47) temsillerinin aksine, birçok kadın insan ticareti mağduru olmuştur. Cinsel sömürü amaçlı insan ticareti mağdurları arasında fuhuş sektöründe çalışacağını bilseler bile, borç batağına sürüklenerek ve kölelik koşullarında çalıştırılarak mağdur olan önemli miktarda kadın vardır. Bu gerçek, sektörde çalışmak üzere göç eden kadınların mağdur kategorisine girmeyecekleri yönündeki yaygın inanişe ters düşmekte ve özellikle medyadaki temsiller vasıtasıyla perdelenmektedir. Bu ve benzeri mekanizmalarla göçmen kadınların neden fuhuş sektöründe çalıştıkları araştırılmamakta ve mağduriyetleri görünmez kılınmaktadır.

İnsan ticareti mağdurları genellikle ev içi hizmetlerde ya da eğlence, seks ve turizm sektörlerinde çalıştırılmaktadırlar. Bununla birlikte fuhuş sektöründe zorla

çalıştırma insan ticareti faaliyetlerinin ağırlık noktasını oluşturur. Ülkemiz daha çok Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Rusya Federasyonu, Romanya ve Ukrayna'dan yönelen kadın ticaretinin hedef ülkesidir (Erder; Kaşka, 2003: 13). ABD'nin insan ticaretiyle ilgili 2007 yılı raporuna göre, 2006 yılında bu sayılan ülkelere ek olarak Kenya, Filipinler ve Nijerya da Türkiye'ye yönelik insan ticaretine kaynaklık eden ülkeler arasına girmiştir. (U.S. Department of State, 2007: 201). Bazı mağdurlar Türkiye üzerinden Kıbrıs'a da göç ettirilmektedirler. Emniyet Genel Müdürlüğü'nden sağlanan bilgilere göre seks ticareti mağduru olan kadınlar, kendi ülkelerinde aracılar tarafından hizmetçilik, garsonluk, tezgâhtarlık, dadılık gibi bazı işlerde çalıştırılmak vaadiyle kandırılarak ülkemize getirilmektedirler (Erder; Kaşka, 2003: 50). Eski Doğu Bloku ülkelerinden Türkiye'ye yönelen düzensiz göç hareketleri kimi zaman kadın ticareti vakalarının gizli kalmasına sebep olabilmekte, bu yüzden de kadın ticaretine yönelik ayrıntılı istatistiklerin oluşturulması zorlaşmaktadır. Emniyet Genel Müdürlüğü ve İçişleri Bakanlığı'nın verilerine göre 1996–2001 yılları arasında Azerbaycan, Gürcistan, Moldova, Romanya, Rusya ve Ukrayna olmak üzere toplam altı ülkeden girişler her yıl 1,5 milyon dolayında olsa da (Erder; Kaşka, 2003: 13) bu girişlerin ne kadarının insan ticareti vakalarını kapsadığı bilinmemektedir. İnsan ticaretine dair son beş yılı kapsayan bazı sayısal veriler, tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: 2004–2008 Yılı İçerisinde Tespit Edilen Yabancı Uyruklu İnsan Ticareti Mağdurları

	2004	2005	2006*	2007	2008**	Toplam
Azerbaycan	23	13	22	7	3	68
Belarus	3	6	1	–	1	11
Gürcistan	16	7	9	12	6	50
Kazakistan	9	8	2	–	–	19
Kırgızistan	19	22	27	16	1	85
Moldova	62	66	75	53	13	269
Özbekistan	5	10	18	9	11	53
Romanya	11	11	–	–	3	25
Rusya	61	26	45	20	2	154
Ukrayna	26	78	35	9	2	150
Türkmenistan	3	6	7	13	14	43
Bulgaristan	–	1	2	6	–	9
Ermenistan	–	1	1	–	–	2
Toplam	238	255	244	145	56	938

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü, 2008.

* 2006 yılında İran kökenli iki mağdurla birlikte toplam mağdur sayısı 246'dır. Çizelgede konuyu teşkil eden ülkeler dışında kaldığı için İran'la ilgili mağdur sayısı verilmemiştir. 2006 yılında toplam 246 mağdurun 191'inin IOM tarafından güvenli ve gönüllü geri dönüşü sağlanmıştır. 2006 Yılı Türkiye İnsan Ticareti Raporu, ss: 19.

**Bu rakam 2008 yılının ilk dört ayı için geçerlidir.

Türkiye'ye giriş yapanların ne kadarının mağdur olduğu ve ne kadarının fuhuş yaptığıyla ilgili verilerin yer aldığı Tablo 2, fuhuş yapan mağdurlara dair sayısal veriler sunmasıyla da önemli görünmektedir.

Tablo 2: Türkiye'ye Giriş ve Türkiye'den Çıkış Yapan Ziyaretçi Sayıları

(Türkiye'ye Giriş ve Türkiye'den Çıkış yapan Ziyaretçi Sayıları)

	Giriş Yapan Ziyaretçi Sayısı (2004–2006)	Mağdur Sayısı (2004–2006)	Fuhuşa Karışanların Sayısı (2004–2006)	Mağdur/Fuhuş Oranı (%)
Azerbaycan	1121122	58	914	6.35
Beyaz Rusya	225698	10	82	12.2
Ermenistan	111088	2	97	2.06
Gürcistan	1150484	32	939	3.41
Kazakistan	324921	19	65	29.23
Kırgızistan	96686	68	380	17.89
Moldova	269177	203	1214	16.72
Özbekistan	73532	33	173	19.08
Rusya Fed.	5291875	132	975	13.54
Türkmenistan	109769	16	198	8.08
Ukrayna	1113937	139	1084	12.82
Bulgaristan	4111464	3	42	7.14
Romanya	615173	22	101	21.78
Toplam	14614926	737	6264	

Kaynak: 2006 Yılı Türkiye İnsan Ticareti Raporu, 47.

2. TÜRKİYE'DE İNSAN TİCARETİYLE MÜCADELE YOLLARI

2.1. Yasal Çerçeve

Türkiye 2000'li yıllardan itibaren insan ticaretiyle mücadele amaçlı ulusal ve uluslararası yasal düzeyde girişimlerde bulunmuştur. Bunlardan şüphesiz en temel olanı, Türkiye'nin 2000 yılında Palermo'da imzalanan "BM Sınırşan Örgütlü Suçlarla Mücadele Sözleşmesi" ve ekleri olan "Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Protokol" ile "İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Yasaklanmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Protokol"ü imzalaması ve onay işlemlerini tamamlamasıdır. Zorunlu Çalıştırma Hakkında 29 Sayılı ILO Sözleşmesini 23 Ocak 1998 tarihinde kabul etmiş olması da, uluslararası yasal çerçevenin arka planını oluşturmaktadır.

Palermo Sözleşmesi'nin onaylanmasıyla başlayan süreçle birlikte iç hukukta da soruna daha duyarlı bir yaklaşımın benimsendiği bazı değişiklikler yapılmış, önceden 5682 sayılı Pasaport Kanunu, 1475 sayılı İş Kanunu, 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun; 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanunu; 2007 sayılı Türkiye'deki Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Hizmetler Hakkında Kanun, 2238 sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması ve Nakli Hakkında Kanun, 4208 sayılı Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine Dair Kanun ve 4422 sayılı Çıkar Amaçlı Suç Örgütleriyle Mücadele Kanunu gibi düzenlemelerle sınırlı olan konuya ilişkin mevzuat geliştirilmiştir. İç hukuk düzeyindeki gelişmelerden en önemlisi, 2002 yılında Türk Ceza Kanununa insan ticaretiyle ilgili maddeler eklenerek insan ticaretinin her biçiminin

yasaklanması ve hapis cezalarının artırılmasıdır.⁷⁰ 2005 yılında yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK'nın insan ticaretini düzenleyen 80. maddesinin a fıkrasına göre,⁷¹

“Zorla çalıştırmak veya hizmet ettirmek, esarete veya benzeri uygulamalara tâbi kılmak, vücut organlarının verilmesini sağlamak maksadıyla tehdit, baskı, cebir veya şiddet uygulamak, nüfuzu kötüye kullanmak, kandırmak veya kişiler üzerindeki denetim olanaklarından veya çaresizliklerinden yararlanarak rızalarını elde etmek suretiyle kişileri tedarik eden, kaçırarak, bir yerden başka bir yere götüren veya sevk eden, barındıran kimseye sekiz yıldan on iki yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası verilir.”

Bu düzenleme esasında insan tacirlerine verilecek cezalar vasıtasıyla, insan ticareti ve mağduriyet kavramlarını dolaylı olarak açıklamış bulunmaktadır. Bu yüzden düzenlemenin hukuk tekniği açısından başarılı olduğu söylenemez.

Tıpkı Palermo Sözleşmesi'ndeki düzenleme gibi suç eylemi gerçekleştiği zaman mağdurun rızası aranmaz. Ayrıca reşit olmayan bireyler için yine Palermo Sözleşmesi'nde olduğu gibi özel koruma öngörülmüştür. Düzenleme genelinde Palermo'nun etkisi olsa da açıkça insan ticaretine odaklanan bir tanım yer almamaktadır. Bu da maddenin eksik yönünü oluşturmaktadır.

Göçmen kaçakçılığı ise TCK'nın 79. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenmiştir:

Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddî menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan;

⁷⁰ Fırat, Ahmet, İnternet Adresi, <http://www.taa.gov.tr/dersnotlari/GocmenKacakciligiveInsanTicareti.doc>.

⁷¹ <http://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5237.html>.

- a) Bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkân sağlayan,
b) Türk vatandaşı veya yabancının yurt dışına çıkmasına imkân sağlayan

kişi, üç yıldan sekiz yıla kadar hapis ve on bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır.

Bu maddede de tıpkı insan ticaretinde olduğu gibi göçmen kaçakçılığı dolaylı olarak tanımlanmıştır. Sürece bir örgüt katıldığı zaman verilecek cezalar artırılır. İnsan ticareti suçuna yönelik düzenlemede ise, böyle bir düzenleme yer almaması insan ticareti faaliyetlerini örgütleyen geniş çapta çetelerin varlığı düşünüldüğünde, önemli bir boşluk oluşturmaktadır.

2006 yılına kadar Avrupa Birliği ülkeleriyle kıyaslandığında, insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı kavramlarının açık bir tanımının yapılmamış olması ya da insan ticareti suçuna özel bir yasa bulunmaması, ulusal düzeyde yasal çerçevenin son derece zayıf bir temeli olduğuna işaret etmektedir.

İç hukukta yapılan başka bir değişiklik de, anlaşmalı evliliklerin önlenmesine yönelik düzenlemelerden oluşmaktadır. 2003 yılında yapılan bu değişikliğe göre, Türk'le evlenen yabancı kadının otomatikman Türk vatandaşı olması engellenmiş, vatandaşlığın kazanılması için en az üç yıl fiilen evli kalınması şart koşulmuştur. Burada amaç, evlilikle gelen vatandaşlığın tacirlerce kötüye kullanılmasını engellemektir.⁷² Son yıllarda Batı Avrupa ülkelerine nazaran daha liberal olan sınır politikalarının sertleştirilmesi yolunda adımlar atılması da yasal önlemlerden biridir. 2003 yılında yürürlüğe giren 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında

⁷² 2006 Yılı Türkiye İnsan Ticareti Raporu, 10.

Kanun ise,⁷³ göçmenlerin işgücü piyasalarına dâhil edilmelerini sağlamaya çalışan bir düzenlemedir. Bununla birlikte bu yasa eğlence sektöründe çalışan göçmen kadınlar açısından kapsayıcılığa sahip olup fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadınların çalışma esaslarını düzenlememektedir.

2.2. Uluslararası Düzeyde İşbirliği Stratejileri

Yasal düzenlemelerin yanı sıra Türkiye göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti alanında çeşitli uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde bazı çalışma ve etkinliklerde bulunmak suretiyle insan ticaretiyle mücadele yollarını geliştirmektedir. Bunlar arasında, AGİT (Avrupa Güvenlik İşbirliği Teşkilatı) Avrupa Birliği, Avrupa Konseyi, NATO (Kuzey Atlantik İttifakı) ve İstikrar Paketi tarafından düzenlenen uluslararası faaliyetlerin desteklenmesi, IOM'a üyelik süreciyle ilgili çalışmaların yürütülmesi,⁷⁴ Budapeşte Grubu, Uluslararası Sınır Polisi Konferansları gibi uluslararası kuruluşlarla ortak bazı çalışmalar yürütülmesini sayabiliriz. Bunlar dışında diğer ülkelerle işbirliği çalışmalarının etkin bir şekilde yürütülmesi için Güvenlik İşbirliği Antlaşması imzalanmıştır.⁷⁵ Bunun dışında, Belarus, Gürcistan, Ukrayna, Moldova ve Kırgızistan'la ikili işbirliği sözleşmeleri imzalanmıştır.⁷⁶

⁷³ 2006 Yılı Türkiye İnsan Ticareti Raporu, 17.

⁷⁴ Türkiye 2004 yılında IOM'a üye olmuştur.

⁷⁵ Fırat, Ahmet, İnternet Adresi, <http://www.taa.gov.tr/dersnotlari/GocmenKacakciligiveInsanTicareti.doc>.

⁷⁶ 2006 Yılı Türkiye İnsan Ticareti Raporu, 45.

Ülkemiz 2007 tarihli ABD İnsan Ticareti Raporunda yükümlülüklerin yerine getirilmesi açısından yapılan ülke sıralamasında dört kategoriden ikincisinde yer almıştır. Bu kategori, ABD İnsan Ticareti Mağdurlarını Koruma Yasası'nın minimum standartlarını yerine getirememekle birlikte iç hukukun bu yasayla uyumlaştırılması konusunda önemli adımlar atıldığı anlamına gelmektedir (U.S. Department of State, 2007: 29). Türkiye bu kategoride yer aldığı için Dışişleri Bakanlığı'nın koordinesinde ilgili tüm bakanlık, kurum ve kuruluşların yer aldığı “İnsan Ticareti ile Mücadele Görev Gücü” kurulmuştur.

2.3. Kurumsal Düzeyde İşbirliği Kapasitesi ve Mağdurların Korunması

Türkiye’de insan ticareti mağdurlarının korunması için Emniyet Genel Müdürlüğü, IOM ve konuyla ilgilenen STK’lar işbirliği içinde çalışmaktadırlar. Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Asayiş Dairesi Başkanlığı, Yabancılar Hudut İltica Dairesi Başkanlığı, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Dairesi Başkanlığı olmak üzere konuyla ilgilenen üç birimi vardır.⁷⁷ Mağdurlara yönelik sivil toplum örgütleri düzeyinde koruma ve mücadele mekanizmaları da geliştirilmiştir. Kamu kurumları arasındaki işbirliğini geliştirmek amacıyla İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı ortaklaşa çalışarak İstanbul’da bir sığınma evi kurulup faaliyete geçirilmesini sağlamıştır. Vakıf, mağdurların rehabilite edilmesini sağlayacak çeşitli etkinlikler yapmakta ve yasal danışmanlık hizmeti vermektedir. Ayrıca 2003 yılından beri ulusal ve uluslararası düzeyde bilgi paylaşımı ve diğer

⁷⁷ 21.12.07 tarihinde Emniyet yetkilisiyle yapılan görüşme.

ülkelerdeki sivil toplum kuruluşlarıyla iletişimi sağlamaktadır. 2005 yılından beri Doğu ve Güney Doğu Avrupa ülkelerinin üye oldukları ARIADNE adlı bir iletişim ağına üyedir.⁷⁸ Bunun dışında Ankara’da insan ticaretiyle mücadele eden ve Emniyetle ortaklaşa faaliyetler yürüten Kadın Dayanışma Vakfı’nda da mağdurların rehabilite edilmesine yönelik bir sığınma evi mevcuttur. Vakıf IOM’la ortaklaşa çalışmalar yürütmekte, güvenli ve gönüllü geri dönüşü sağlanan kadınların takibini yapmaktadır. Mağdurların güvenli ve gönüllü geri dönüşleri için kaynak ülkelerde kolluk kuvvetleri ile de işbirliği yapılmaktadır.⁷⁹ Bu iki sivil toplum örgütü, çeşitli eğitim faaliyetleri ve projeler yürütmektedir. Kadın Dayanışma Vakfı ve İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı dışında, Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği ve İstanbul Barosu Kadın Hakları Uygulama Merkezi gibi kuruluşlar da konuyla ilgili bazı faaliyetler yürütmektedir (Erder; Kaşka, 2003: 58). Mağdur tespitinin sağlanması ve gereken koruma mekanizmasının işleyebilmesi için oluşturulan “Alo 157” yardım hattının oluşturulması da son derece önemli bir gelişme olmuştur. Bu hat genellikle müşteriler tarafından kullanılmakta ve mağdurlar kurtarılmaktadır. Hükümet destekli “Alo 157” yardım hattı vasıtasıyla 2006 yılında 109 mağdura yardım sağlanmıştır. (U.S. Department of State, 2007: 201) Tespit edilen mağdurlar, Kadın Dayanışma Vakfı ve İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı bünyesinde hizmet veren sığınma evlerine yönlendirilmektedir. Bununla birlikte mağdur tespitinin son derece sınırlı bir şekilde yapılabilmesi, bu sığınma evlerinin bile işlevsiz hale gelmesine yol açmaktadır. Nitekim Kadın

⁷⁸ 2006 Yılı Türkiye İnsan Ticareti Raporu, 32–33.

⁷⁹ 2006 Yılı Türkiye İnsan Ticareti Raporu, 12.

Dayanışma Vakfı yetkililerinden on iki kapasiteli sığınmaevinin genellikle dolmadığı yönünde bilgi alınmıştır.⁸⁰

Türkiye’de mücadele yöntemleri içinde uygulamaya dönük sorunlar vardır. Bu durumun en görünür örneği, mağdurların korunmasıyla ilgilidir. Yasal düzenlemelerin zayıf olması ve insan ticaretiyle ilgili sivil toplum kuruluşları düzeyinde gereken tepkinin oluşmaması, mağdurların korunmasını engellemektedir. Yasal çerçeve bölümünde belirtildiği gibi TCK’da açık bir mağdur tanımının olmaması, mağdur tespitini güçleştirmekte, bu da mağdurlara yönelik koruyucu hizmetlerin geliştirilmesini önlemektedir. Yargıtayın insan ticaretiyle ilgili içtihat kararlarının oluşmaması da, konuyla mücadele yollarını tıkayan hukuki sorunlardan biridir.⁸¹ Aslında geliştirilen yasal tavrın, fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadınların muhakkak son derece sorunsuz bir süreçten geçerek sektöre girdiklerini ve mağduriyet koşullarını yok sayan bir niteliği olduğu söylenebilir. Sıkça izlenen politika, yakalanan kadınların sınırdışı edilmeleri yönündedir. Mağdurların ülkede ikamet etmeleri söz konusu olsa bile, bu birçok Avrupa ülkesinde olduğu gibi ancak mağdurların tanıklık yapmaları koşuluna bağlanmıştır. Bu durumda mağdurlara insani vize denen altı aylık geçici ikamet imkânı sağlanmaktadır.⁸²

⁸⁰ 08.12.07 tarihinde Kadın Dayanışma vakfı yetkilileriyle yapılan görüşme.

⁸¹ 21.12.07 tarihinde Emniyet yetkilisiyle yapılan görüşme.

⁸² 21.12.07 tarihinde Emniyet yetkilisiyle yapılan görüşme.

Tablo 3: Fuhuş gerekçesiyle sınırđışı edilen kişilerin yıllara göre dağılımı:

2004	2005	2006	2007	2008*	Toplam
1990	2113	2347	2089	606	9145

*01.04.08 itibariyle

Kaynak: Emniyet Genel Müdürlüğü, 2008.

Tablo 4: Türkiye’de İnsan Ticareti Suçuna ve Bağlantılı Suçlara Karışan ve Haklarında Yasal İşlem Yapılan Şahıslar

	2004	2005	2006	2007	2008*	Toplam
Tutuklu	138	125	156	175	80	674
Tutuksuz yargılanmak üzere serbest	43	134	127	83	26	413
Firar	–	–	–	47	–	47
Firar ve aranmakta olan	–	–	–	–	9	9
Sınırđışı edilen	–	–	–	–	2	2
Güvenlik güçlerince hakkında adli işlem yapılanların toplam sayısı	227	379	422	308	117	1453
Toplam	408	638	705	613	234	2598

*İlk dört ay için geçerlidir.

Emniyet Genel Müdürlüğü, 2008.

3. ALAN ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi, literatür taraması ve yarı yapılandırılmış görüşmelerden oluşmaktadır. Alan araştırması çerçevesinde toplam on yedi kişiyle yapılmış olan yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler, konunun uzmanı olan üç kişi ile yapılan görüşmeleri, fuhuş sektöründe çalışmış kadınlarla yapılan görüşmeleri ve sektörde çalışmış göçmen bir kadını tanıyan ve kendisine hukuki danışmanlık yapmış bir avukatla yapılan görüşmeyi içermektedir. Konunun uzmanı olan kişilerin biri emniyet yetkilisi, ikisi ise Ankara’da insan ticaretiyle mücadele eden bir sivil toplum örgütü olan Kadın Dayanışma Vakfı’ndan temsilcilerdir. Görüşülen göçmen kadın sayısı ise on üçtür. Bu kadınların on ikisiyle yüz yüze, biriyle ise kendisi başka bir şehirde oturduğu için internet vasıtasıyla görüşülmüştür. Göçmen bir kadına hukuki danışmanlık yapmış olan avukatla da aynı nedenden ötürü telefon vasıtasıyla görüşme yapılmıştır.

Fuhuş sektörünün kendine özgü yapısı, görünmezliği ve çeşitli riskleri içermesi, tahmin edileceği gibi alana girmenin son derece zor bir süreç olmasını beraberinde getirmiştir. Öncelikle fuhuş sektörü faaliyeti olarak değerlendirilebilecek olan metreslik vasıtasıyla geçimini sağlayan Moldovalı bir kadına ulaşılmıştır. Coğrafi uzaklıktan dolayı kendisiyle internet vasıtasıyla, kulaklık, mikrofon ve kamera kullanılarak 2007 Kasım ve 2008 Şubat ayları arasındaki süreyi kapsayacak şekilde derinlemesine görüşmeler yapılmış, bu uzun süre içerisinde kendisiyle yakın ilişkiler kurulmuştur. Araştırma örnekleminin kalan

kısmını ise Ankara Sincan Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda ve İstanbul Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda tutuklu bulunan kadınlar oluşturmaktadır. 19.02.08 tarihinde Ankara Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda iki ve 07.04.08–09.04.08 tarihleri arasında, toplam üç gün boyunca İstanbul Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda on bir kadınla yüz yüze yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yapılmadan önce, kurum psiko-sosyal servisi yetkilileri vasıtasıyla kadınların rızaları alınmıştır. Yetkililerin görüşmelerinin yanı sıra, görüşmelere başlamadan önce araştırmanın amacı, kapsamı yanıtlayıcılara ayrıntılı bir şekilde aktarılmış, araştırmanın üniversite dışında herhangi bir kurum, emniyet ya da basınla bir ilgisi olmadığı da anlatılmıştır. Yanıtlayıcılara, kendilerini rencide edecek sorular sorulmayacağını, istemedikleri soruları cevaplandırmak zorunda olmadıkları ve istedikleri zaman görüşmeyi yarıda bırakabilecekleri söylenmiş, görüşmeler esnasında not tutulmasının gerekliliği aktarılarak bu hususta da ayrıca rızaları alınmıştır. Yanıtlayıcıların dördü yalnız görüşme yapmaktan kaçınmışlar ve birlikte gelerek görüşmeleri yürütmek istemişler, bunun üzerine o kişilerle grup görüşmesi yapılmıştır. Bu dört kadının üçü fuhuş sektöründe çalışmış olmakla birlikte insan ticareti faaliyetleri yürüten çeteler kurmaktan dolayı tutuklu bulunmaktadırlar. İki kadın görüşme yapılması hususunda rıza göstermemiş, bunun üzerine onlarla görüşme yapılmamıştır. İstanbul'daki yanıtlayıcıların üçünün fuhuş sektörüyle herhangi bir ilgilerinin olmadığı tespit edilmiştir. Bu kadınlar sahte kimlik, uyuşturucu satıcılığı gibi suçlardan dolayı tutuklu bulunmaktadırlar. Ankara'daki görüşmeler, kurum sosyal hizmet uzmanının eşliğinde, İstanbul'dakiler ise üçüncü bir kişi bulunmadan, kadınlarla yalnız yapılmıştır. Göçmen kadınlara göç hikâyeleri, göç kararları, göçmen ağları ve göç bağlantılarını nasıl kurdukları, göç

beklentileri, fuhuş sektörüne nasıl girdikleri, çalışma deneyimleri, fuhuş sektörünün işleyişi, kazançlarını ne şekilde değerlendirdikleri hakkında sorunlar sorulmuş, ayrıca tüm yaşadıklarına dair kısa bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Fuhuş yüzünden ya da insan ticareti çetesi kurmaktan dolayı tutuklu bulunan kadınların çoğu, fuhuş yaptıklarını açıkça anlatmışlardır. Yalnız Ankara’da görüşülen iki kadın da fuhuş faaliyetlerine aracılık etmekten dolayı tutuklu olmalarına rağmen fuhuş yapmadıklarını aktarmışlar, yanlış anlaşılmalardan sonucu tutuklu bulduklarını ileri sürmüşlerdir. Bu yanıtlayıcıların fuhuş sektöründe çalışıp çalışmadıkları bilinmemekle birlikte, ilk yanıtlayıcının ardından görüşülen yanıtlayıcı, bir önceki yanıtlayıcının fuhuştan dolayı tutuklu bulunduğunu belirtmiştir. Görüşmelerin sosyal hizmet uzmanı eşliğinde yapılmış olması fuhuş sektöründe çalışmışlarsa da, kadınların bunu söylememelerine neden olmuş olabilir. Fakat yine de az önce belirtildiği gibi, bu kadınların kesin olarak sektörde çalışıp çalışmadıkları bilinmemektedir. İkinci yanıtlayıcı, sektörle ilgili çok detaylı bilgiler aktarmıştır. Zaten araştırma genelinde tüm yanıtlayıcılardan mümkün olduğunca fuhuş sektöründe çalışmış başka tanıdıkları hakkında da bilgi sağlanmaya çalışılmıştır. Özellikle internet vasıtasıyla görüşülen yanıtlayıcı, kendi hayat hikâyesini çok ayrıntılı anlatmanın ve yaşadıklarına dair kapsamlı bir değerlendirme yapmanın yanı sıra, sektörde çalışmış başka arkadaşlarının da deneyimlerini aktarmıştır. Yanıtlayıcıların kimlik bilgileri ve isimleri gizli tutulmuş, analizi kolaylaştırmak için kendilerine ve anlatılarında ismi geçen tüm kişilere takma isimler verilmiştir. Görüşülen bu göçmen kadınların yanı sıra, başka kadınlarla da görüşme yapabilmek için çeşitli kanallar zorlanmış, ancak sonuç alınamamıştır.

3.2. Yanıtlayıcıların Profilleri

Aşağıdaki tablo, yanıtlayıcıların yaşları, geldikleri ülkeler, eğitim düzeyleri ve cezaevinde bulunma sebepleri ile ilgili bilgi vermektedir.

Tablo 5:

İsim	Yaş	Ülke	Eğitim Düzeyi	Cezaevinde Bulunma Sebebi
Alexandra	39	Ukrayna	Hemşirelik okulu	Fuhuş
Aybeniz	47	Azerbaycan	Lise mezunu	Sahte kimlik
Feodora	26	Ukrayna	Üniversite terk	İnsan ticareti
Hayganuş	43	Ermenistan	Yüksek okul mezunu	Uyuşturucu satıcılığı
İrina	30	Moldova	Ortaokul mezunu	Fuhuş
Katya	34	Rusya	Üniversite mezunu	İnsan ticareti
Maria	41	Gürcistan	Tıp (Çocuk doktoru)	Aracılık etmek
Mihriban	32	Azerbaycan	Lise mezunu	Fuhuş
Shadmanova	28	Özbekistan	Hemşirelik okulu	Fuhuş
Tamar	42	Gürcistan	Lise mezunu	Aracılık etmek
Tanya	27	Rusya	Tıp (Çocuk doktoru)	Aracılık etmek
Tatyana	29	Moldova	Üniversite terk	Cezaevi dışından katılan yanıtlayıcı
Vanya	25	Ukrayna	Üniversite mezunu	İnsan ticareti

3.3. Göç Süreci

Yanıtlayıcılar, Sovyet Sisteminin çöküşüyle bazı ekonomik problemler yaşamışlardır. Ancak tüm yanıtlayıcıların göç süreçleri sistemin çöküşünün hemen ertesine rastlamamaktadır. Araştırmaya katılan kadınların bazıları Sistemin çöküşünü izleyen dönemde, 1990'lı yılların başında, bazıları da 1990'lı yılların sonunda Türkiye'ye göç etmişlerdir. Hatta yanıtlayıcıların iki tanesi sadece birkaç yıl önce Türkiye'ye gelmişlerdir. Göç etme sebepleri arasında çok ciddi ekonomik sebepler belirtmeyenler de olmuştur, yine de görüşmeler ilerledikçe göç etme kararları üzerinde ekonomik problemlerin önemli bir etkisi olduğu açığa çıkmıştır. Yabancı literatürde sıkça rastlandığı üzere bu bunalım ortamında yaşanan aile içi şiddet, boşanma ve başka ailevi problemler de göç kararlarını etkileyen önemli etkenlerdendir. Eşinden boşanarak hayatta kalma mücadelesi veren birçok kadın, çocuklarını annelerine bırakarak göç etmişlerdir. Bir yanıtlayıcı çocuğunu Moldova'da bir bakıcıya bıraktığını ve bu bakıcıya aylık 100 dolar ödediğini aktarmıştır. Yanıtlayıcılar arasında Sovyet Sisteminin çöküşüyle geçiş ekonomileri döneminde çeşitli mücadele stratejileri geliştiren kadınlar vardır. Yanıtlayıcılardan Alexandra, o dönemde eşiyile boşandıktan sonra pazarcılık yapmaya, ya da araba parçaları alıp başka bir Sovyet ülkesine götürüp satarak geçimini sağlamaya çalışmıştır. Tatyana, 13 yaşından 20 yaşına dek komşulara dikiş dikerek ya da düğünlere pasta yaparak ailesinin geçimine katkıda bulunmaya çalışmıştır. İlk kuşak göçmen kadınların hedef ülkelerdeki deneyimleri coğrafi yakınlık derecesine göre İstanbul Laleli ya da Karadeniz illerine göç ederek bavul ticareti yapmak olmuştur. Gürcistan kökenli olan iki kadın da, akraba ya da tanıdıkları olan kadınlarla birlikte

Karadeniz bölgesinde Rus pazarında kristal bardak, klima, ya da başka bazı mallar satmaya başladıklarını aktarmışlardır. Bu kadınlardan Maria, Azeri ve Ermenistan kökenli kadınların ekonomik sorunlardan ziyade savaş koşullarında can güvenliklerini sağlamak için göç ettiklerini aktarmışlardır. Bu ülkelerde sistemin çöküşü çok daha ağır ekonomik sonuçlar yaratmıştır. Mesela Gürcistan kökenli Maria, yirmi beş sene okul müdürlüğü yapmış olan annesinin şu an 18 dolar emekli maaşı aldığını ve Rusya'da ekonomik koşulların Gürcistan, Ermenistan ve Azerbaycan gibi ülkelere çok daha iyi olduğundan bahsetmiştir. Azerbaycan kökenli Aybeniz ise savaş döneminde eşini kaybettiğini aktarmıştır.

Yaşı daha genç olan, yirmili yaşlardaki kadınların göç kararlarını almalarında arkadaşlarının ciddi rol oynadıkları tespit edilmiştir. Bu kadınların çoğu, Türkiye'de ekonomik koşulların son derece iyi olduğunu duyarak, fuhuş sektöründe çalışmak üzere önceden sektörde çalışmış ya da Türkiye'de sevgili edinmiş olan arkadaşlarıyla birlikte göç ettiklerini aktarmışlardır. Azerbaycan kökenli olan Mihriban, annesiyle iyi ilişkiler kuramamış olduğunu ve Azerbaycan'da televizyonlardan izledikleri modern Türkiye imajının kendisini son derece etkilediğini aktarmıştır. Moldova kökenli olan Tatyana, ev hizmetlerinde çalışmak üzere göç ettiğini söylemiş, göç kararını uygulamaya geçirmenin babasından gördüğü baskı nedeniyle son derece zor olduğunu aktarmıştır. Yanıtlayıcının verdiği bilgilere göre Moldova'da Türkiye'ye göç edip dönen ve para kazanmış olan kadınlara "fahişe" gözüyle bakılmakta ve bu kadınlar hem kadınlar hem de erkekler tarafından damgalanmaya maruz kalmaktadırlar. Bu gibi sebeplerle fuhuş sektöründe çalışmak üzere göç eden genç kadınlar ya durumu ailelerinden ve çevrelerinden saklamakta, ya da ülkelerine coğrafi olarak yakın olan eski Sovyet

ülkelerinden birine göç ettiklerini söylediklerini aktarmışlardır. Tatyana, Türkiye'ye göç edip Moldova'ya dönen kadınlara ilişkin düşüncelerini şu şekilde belirtmiştir:

“Daha çok parayı nasıl kazandığım belli. Bizim kadınlar çok salak. Şu an bizim erkekler Türkiye'ye giden kızlarla evlenmezler. İstemezler. Bir sürü para getirince belli oluyor ekstra iş yaptıkları. Eve dönünce merak ediyorlar, Türkiye nasıl bir ülke diye. Bizde bir deyim vardır, ‘Bedava peynir bir tek fare tuzağında’ diye. Bizimkiler her şeyi Türkler hediye etti diyorlar. Ben 16–17 yaşındaydım anlıyordum ne yaptıklarını.”

Bu ifadeler, kaynak ülkelerden yönelen akımlar sonucu Türkiye'de ne kadar geniş bir fuhuş sektörü oluştuğunu göstermektedir. Bir fuhuş ülkesi olan Türkiye'ye göç ettiklerini kadınlar zaman zaman ailelerinden saklamışlardır çünkü Türkiye'ye gitmek fuhuş yapmakla eşdeğerdir. Örneğin Moldovalı kadınlardan metreslik yaparak geçimini sağlayan Tatyana, fuhuş sektöründe çalışmak üzere ülkeye göç etmemiş olup, ev hizmetleri, tezgâhtarlık, tercümanlık hatta dublaj gibi çok farklı işlerde çalışmıştır. Bu işleri yaptığı bir dönemde, çok ciddi maddi sıkıntılar çektiğini ve ailesine birkaç ay boyunca telefon edemediğini aktaran yanıtlayıcı, daha sonra babasıyla telefonla konuştuğunu ve babasının ona telefonda “fahişe” olduğuna dair çeşitli hakaretlerde bulunduğunu aktarmıştır. Babası halen, yaptığı işi bilmemekte, yaşlı bir karı kocanın evlerinde bakım hizmeti sunarak geçimini sağladığını zannetmektedir. Fuhuş sektöründe çalıştığını annesinden saklayan Özbekistan kökenli Shadmanova da, bu işlerin ayıp olduğu gerekçesiyle, Türkiye'ye göç ettiğini memleketindeki arkadaşlarından sakladığını söylemiştir.

Göç eden kadınların çoğu, Türkiye'ye turist vizesiyle gelebilecek maddi olanaklara sahiptir. Maddi durumu yeterli olmayanlardan Aybeniz altınlarını satarak geldiğini ifade etmiştir. Mihriban ise sahte pasaportla gelmiştir.

3.4. Türkiye'de Yaşananlar

Yapılan görüşmeler sonucu fuhuş sektöründe çalışan kadınların çok değişik şekillerde sektöre girdikleri tespit edilmiştir. Bunlar arasında fuhuş sektöründe çalışacağını bilerek hedef ülkeye göç etmiş bulunanlar çoğunluktadır, fuhuş sektörü dışında başka sektörlerde ya da işlerde çalışmak üzere hedef ülkeye göç etmekle birlikte bazı sebepler dolayısıyla iş bulamayıp fuhuş sektörüne yönelenler ve son olarak insan ticareti mağduru olanlar mevcuttur. İlk iki kategorideki kadınların çalışma koşullarıyla insan ticareti mağdurlarınıninki farklılık gösterdiği için, değişik kategorilerdeki kadınlar ayrı ayrı ele alınacaktır.

3.4.1. Fuhuş Sektöründe Bilinçli Olarak Çalışanlar ve Hedef Ülkede Yaşananlar Sonucu Sektöre Girmek Zorunda Kalan Kadınlar

İnsan ticareti mağduru olmayan kadınlar ya fuhuş sektöründe çalışacağını bilerek gelmişler, ya da hedef ülkedeki koşullar sonucu sektöre yönelmek zorunda kalmışlardır. İki kategorideki kadınlar da, genellikle daha önce fuhuş sektöründe çalışmış arkadaşları vasıtasıyla tanıştıkları aracılardan yönlendirmesiyle sektöre girmişlerdir. Bu kadınlar, değişik kişiler arasında el değiştiren ama köleliğe

zorlanmadan, bilinçli çalışan kadınlardır. Bu süreçte, birkaç kişi tarafından oluşturulan ufak örgütlenmeler rol oynayabilir. Teorik çerçeve kısmında belirtildiği üzere sektörde çalışmak üzere gelen kadınlara aracılık eden kişiler, önceden sektörde çalışmış kadınlar da olabilir.

Tatyana'nın yaşadıkları fuhuş sektörü faaliyetlerinin aracı bir kadın tarafından nasıl örgütlendiğini gösteren bir örnektir. Tatyana'nın bahsettiği Oksana isimindeki aracı kadın, Moldova'da işlettiği pizza dükkânı iflas edince fuhuş sektöründe çalışmak üzere Türkiye'ye göç etmiş ve sektörde çalışmaya başlamıştır. Ancak Oksana güzel bir kadın olmadığı için müşterilerden talep görmemiş ve işinde tutunamamış, bunun üzerine aracılık yapmaya başlamıştır. Tatyana'nın anlatımına göre sektörde gönüllü çalışmak isteyen genç kızlar, Oksana'nın bir arkadaşı tarafından Moldova'dan yollanmakta ve Oksana her kadın için 500 dolar almaktadır. Oksana kadınları Moldova'da disko gibi eğlence mekânlarında Türkiye konusunu açarak temin etmektedir. On bir sene aracılık yapan Oksana, her zaman dikkatli davranarak kadınları zorlamamıştır. 42 yaşında olan Oksana artık bu işi bırakmış ve parfüm satmaya başlamıştır.

Bilinçli olarak fuhuş sektöründe çalışmak üzere gelen ve aracılarla kaynak ülkede anlaşılan kadınlar, yol ve bunun gibi çeşitli giderlerinin karşılanması sonucu borçlanmaktadır. Tatyana'nın çevresinden aktardığı bilgiler bu kadınların borçlarını ödedikleri ve batağa sürüklenmedikleri yönündedir. Tatyana, 1000 dolar civarında olan bu borç tutarının kadınlar tarafından bir iki ayda toparlandığını belirtmiştir.

Görüşülen bazı kadınlar ise başka işlerde çalışmayı hedefleyerek ülkelere göç ettikleri halde iş bulamadıkları için, ya da başka işlerde bir süre çalıştıkları halde

koşullardan memnun kalmadıkları için ya da işsiz kaldıkları için fuhuş sektörüne yönelmişlerdir. Mesela ev hizmetlerinde çalışmak üzere Türkiye'ye gelen, çok sıkıntılı ve parasız günler geçiren ve bu zaman dilimi içerisinde tecavüze uğrayan Tatyana, bir süre gelir düzeyi son derece yüksek olan çeşitli evlerde çalışmıştır. Bu evlerden biri, eski bir futbolcuyla eşinin yaşadığı bir evdir. Tatyana bu ailenin yanında çalıştığı süre içerisinde ev sahibi adamın düzenli olarak tacizine uğramış, gerçekten çok zor koşullarda çalışmış ve psikolojik sorunlar yaşamıştır. Bu işten ayrıldıktan sonra uzun süre tezgâhtarlık yapmış, bu işlerde de patronlarından cinsel ilişki teklifi almış, işini kaybetmemek için bazılarıyla cinsel ilişkiye girmek zorunda kalmıştır. Maddi sıkıntılar yüzünden üniversite okuyamamış olan Tatyana Rus edebiyatına son derece hâkim olan ve entellektüel düzeyi yüksek bir genç kadındır. Bu birikimini, bir süre bir yayınevinde Rus edebiyatından tercüme yapılarak çalışmak suretiyle değerlendirmiştir. Bu çeşitli işlerde çalıştıktan ve kuaför sevgilisi Abdullah'tan ayrıldıktan sonra işsiz kaldığı bir dönemde, az önce bahsi geçen Oksana vasıtasıyla tanıştığı 75 yaşında bir adamla karı koca hayatı yaşamak üzere metreslik yaparak geçimini sağlamaya başlamıştır. Tatyana'nın bu deneyimi akıllara bu adamın tam olarak ne talep ettiği ve neden genç ve yabancı bir kadınla aynı evi paylaşmak istediği sorusunu getirmektedir. Tatyana Kerim adındaki bu adamın gerekçesini çok çarpıcı bir şekilde açıklamıştır:

“Adam hoş birini istiyormuş, bakımlı olsun, oturup kalkmasını bilsin, güzel olsun, alkol kullanmasın...”

Bununla birlikte şu an yaptığı metreslik Tatyana'nın fuhuş sektöründeki ilk işi değildir. Tezgâhtarlık yaptığı bir dönemde, ailesine baktığı ve kız kardeşini üniversitede okuttuğu için daha iyi kazanabilmek amacıyla “cüzdan” diye lakap

taktığı evli bir dericinin kendine açtığı eve yerleşerek haftada birkaç kez eve gelen adamın cinsel ihtiyaçlarını karşılamıştır. Adamın bir nevi hayali sevgilisi olmuştur. Derici bunun karşılığında Tatyana'nın maddi ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bu işi, bir ayakkabıcıda tezgâhtarlık yaptığı sırada kendisine cinsel tacizde bulunan patronunun vasıtasıyla bulmuştur. Patronu, Tatyana'nın yaptığı işi beğenmediği için onu “Rus bir sevgili isteyen” Necdet'le tanıştıracacağını, fakat Tatyana'nın da bunun karşılığında işten çıkmasını söylemiştir. Evli ve üç çocuklu olan Necdet'le Tatyana'nın tanışması, Tatyana'nın patronunun yönlendirmesiyle telefon vasıtasıyla olmuştur. Tatyana Necdet'i arayarak, *“yalnızım sizin gibi bir adam istiyorum”* demiştir. Bu telefon konuşmasından sonra patronu Tatyana'ya Necdet'in sevgilisi olmasını söylemiştir.

“...Ben dericinin sevgilisi oldum. ...Bana’de bir stüdyo ev tuttu. Geliyordu hep, metresi oldum, rahat ettirdi beni...”

Esasında burada gerçekten ilginç olan, Necdet'in Rus bir sevgili istemesi, yani öteki, merak edilen ve aslında bir statü göstergesi olan kadını talep etmesidir. Rus kadınları fuhuş sektöründeki piramidin üstünde yer almaktadır. Rus kadınlarının piramidin üstünde yer almasının yanı sıra, aslında Sovyet ülkelerinden gelen Slav kökenli kadınlara yönelik “Rus kadını” başlığı altında bir genelleştirme de söz konusudur. Burada üretilen Rus kadını imgesi, müsait, merak edilen ve sahip olunabilen bir kadınlık kurgusuna denk düşmekte ve böylece Tatyana'nın Rus değil Moldovalı olması çok da fark etmemektedir. Tatyana ile Necdet arasındaki ilişkinin kurulması aşamasında bir diğer ilginç nokta, Tatyana'dan Necdet'i arayarak onun gibi bir adam istediğini söylemesinin beklenmesidir. Burada yaratılan fantezi,

Necdet'in normal şartlarda asla yabancı, genç ve güzel bir kadından ilişki teklifi alamayacak olmasına rağmen bunu para ödemek vaadiyle gerçekleştirmesidir.

Özbekistan kökenli olan Shadmanova, Rusya kökenli Katya ve Ermenistan kökenli Elena da, Türkiye'de gönüllü olarak fuhuş yapmış diğer kadınlardır.⁸³ Türkiye'ye mesleği olan hemşirelik yapmak üzere gelmiş fakat iş bulamayınca fuhuş sektörüne yönelmek zorunda kalan Shadmanova, Türkiye'ye gelene kadar memleketinden hiç çıkmamıştır. Memleketinde son derece düşük maaş alan Shadmanova, Türkiye'ye gidip dönen ve ev ve araba alacak kadar para kazanmış olan arkadaşlarının tavsiyeleri üzerine tek başına Türkiye'ye gelmiştir. Shadmanova annesine gerçeği söyleyememiş, Moskova'ya gittiğini söylemiştir. Fakat Türkiye'de işler hiç de umduğu gibi gitmemiştir:

“...Hiç iş bulamadım, gazetelerden baktım. Sonra otelde Özbek kızlar, Rus kızlar falan vardı, 'bana yardım edin' dedim. Onlar da yardım ettiler,' adın ne' dediler. 'Bizim patron var, ona çalışıyoruz, bizi memleketten getirdi' diye... Sonra ben onların patronuyla telefonla konuştum. 'Sen istiyor musun bu işte çalışmak, seni zorlamayayım' dedi, 'müşterilerle gideceksin' dedi, ben de kabul ettim.”

Kendisine danışmanlık eden bir hukukçu vasıtasıyla hakkında bilgi edinilen Ermenistan kökenli Elena ise, memleketinde bir porselen fabrikasında çalışmıştır. Sistem çökünce bir grup arkadaşıyla gelerek bavul ticareti yapmaya, ardından fuhuş sektöründe çalışmaya başlamıştır. Katya da tıpkı Elena gibi fuhuş sektöründe çalışmak amacıyla Türkiye'ye göç etmiştir.

⁸³ Ankara Sincan cezaevinde görüşülen Gürcistan kökenli Maria ve Rusya kökenli Tanya fuhuş suçundan dolayı tutuklu bulunmalarına rağmen fuhuş yapmadıklarını iddia etmişlerdir. Bu yüzden onların fuhuş yapıp yapmadıkları, sektörde çalışmışlarsa da bilerek çalışıp çalışmadıkları bilinmemektedir.

Yanıtlayıcıların çoğu, arkadaşlarıyla göçmen ağırlıklı fuhuş sektörünün merkezi olan İstanbul Laleli bölgesine gelerek faaliyetlerin örgütlendiği otellere yerleşmiş ve çalışmaya başlamışlardır. Bir süre aracılar vasıtasıyla çalışan bu kadınlar, kazandıkları paranın hemen hemen yarısını patronlarıyla paylaşmışlardır. Patronların önceden tanıdıkları müşterilerin evlerine ya da müşterilerle başka otellere giderek çalışmışlardır. Hedef ülkede belli bir müşteri çevresi oluşturduktan ve başka bazı bağlantıları sağlamlaştırdıktan sonra kendi hesaplarına çalışmaya başlamışlar, otellere yerleşerek, bazen de arkadaşlarıyla ev tutarak yaşamlarını sürdürmeye başlamışlardır. Kadınlar kişisel bağlantılar yoluyla ya da bar ya da disko gibi eğlence mekânlarında müşteri bulmaktadırlar. Fuhuş sektöründe çalışan ve küçük otellerde yaşayan kadınların çalışma mekânları ise, eğer insan ticareti mağduru değilse çok büyük olasılıkla yaşadıkları otellerin dışında olan mekânlar, genellikle başka otellerdir. Ancak güvenilen bazı sadık müşterilerin evlerine gidilebilir. Ermeni olan Elena'nın yaşadıklarını aktaran yanıtlayıcı, Elena'nın bir süre aracıyla çalıştığını, kazancın yarı yarıya aracıyla paylaşılmasından ötürü az gelir elde etse bile, aracıyla çalışmanın daha güvenli olduğunu anlatmıştır. Nitekim Elena, kendi hesabına çalışmaya başladığı bir dönemde müşterilerle pikniğe gitmiş, sonra tecavüze uğrayarak fiziksel şiddet görmüş ve ıssız piknik alanında mahsur kalarak zor kurtarılmış, büyük bir tehlike atlattır.

Yapılan alan araştırması çerçevesinde, fuhuş sektöründe çalışan kadınların sundukları hizmetlerin, saatlik ya da gecelik cinsel ilişkiler, birkaç günlük yapılan geziler ve metreslik⁸⁴ olarak üçe ayrıldığı saptanmıştır. Saatlik ya da gecelik olan ilişkilerin sadece sohbet ve içki içmek gibi eğlenceye dönük etkinlikleri içerebilmesi

⁸⁴ Birkaç günlük ilişkilerin kendine özgü nitelikleri, metreslik kısmıyla birlikte “öteki kadın” fantezileri başlığı altında ayrıntılı olarak değerlendirilecektir.

söz konusu olabilmektedir ki bu da araştırmanın en ilginç bulgularından biridir. Keza alan araştırması esnasında bu araştırmada metreslik olarak kavramsallaştırılan, bir adamla para ya da başka maddi kazançlar karşılığı aynı evi paylaşma eylemi, son derece yaygındır.

Tüm bu sayılan ilişki biçimleri yani saatlik ya da gecelik cinsel ilişki, içki içme ve metreslik karşılığı ödenen ücretler değişkenlik gösterir ve eğer aracı vasıtasıyla çalışılıyorsa kazançlar belli oranlarda, genellikle yarı yarıya bölüşülür. Ödenen ücretlerle ilgili yanıtlayıcı kadınlar hemen hemen birbirine yakın cevaplar vermişlerdir. Azerbaycan kökenli olan Mihriban 1996 yılında Trabzon'da bir ya da iki saat süren cinsel ilişkiler için 30 ila 50 dolar, bir gece içinse 100 ila 150 dolar ödendiğini dile getirmiş, son yıllarda bir ya da iki saatlik ilişkiler için 200 dolar, gecelik ilişkiler için ise 500 ila 1000 dolar arasında değişen rakamlardan bahsetmiştir. Moldova kökenli İrina, ayda ortalama 1000 dolar kazandığını, gecelik ilişkiler için 100 dolar aldığını, kazancının yarısını aracısıyla paylaştığını dile getirmiştir. Özbekistan kökenli Shadmanova, iki saatlik ilişkiler için 100, gecelik ilişkiler içinse 200 dolar ödendiğini söylemiştir. İnsan ticareti mağduru olan Feodora kısa diye nitelendirdiği muhtemelen saatlik ilişkiler için ödenen ücretlerin Türkiye'ye geldiği yıllarda, 2000'li yılların başında 60–100 dolar arasında değiştiğini, gecelik ilişkiler için 150 dolar ödendiğini aktarmış, ayrıca sektöre ilk girdiğinde ücretin doğrudan aracıya ödendiğini ve bu vasıtayla ayda 500 dolar maaş aldığını söylemiştir. şu anda bağımsız çalışan Feodora, kısa ilişkiler için 150- 200, gecelik ilişkiler için 200- 250 dolar aldığını söylemiş, çete kurmaktan dolayı tutuklu bulunan ve Feodora'yla suç ortağı olan Katya ve Vanya da, aynı ücretleri doğrulamişlardır. Cezaevindeki fuhuş sektöründe çalışmış olan tüm kadınlar ücretler

dışında müşteriler tarafından kendilerine bahşış ya da mücevher, altın, parfüm, kıyafet gibi hediyeler verildiğini söylemişlerdir. Shadmanova, bu bahşışlerin çok az olduğunu, kimi zaman 15–20 milyon ya da 20 dolar tutarında olduğunu söylemiş, bu bahşışlerin ancak yemek parasına yeteceğini dile getirmiştir. Tatyana ise, fuhuş sektöründe bu ilişkiler vasıtasıyla çalışan arkadaşlarından edindiği bilgilere dayanarak, benzer ücretlerden, gecelik 100 ila 200 dolar ödendiğinden bahsetmiştir. Bazı arkadaşlarının bunu ek iş olarak yaptıklarını ifade etmiştir.

*“Mesela Lubmilla’nın bir kız arkadaşı var, ortam olacak, erkek olacak...
Mesela iki erkek var. Bazen parayla yatıyor, çok az paralara. ...Dimitra
geçimini bu yolla sağlıyor...”*

Bazen de saatlik 150 milyon ödendiğini, başlangıçta kızların kazançlarını borçlarını ödemek için tamamen aracıya ödediklerini, borçlar ödendikten sonra ise diğer yanıtlayıcılar gibi ödenen paranın yarı yarıya paylaşıldığını aktarmıştır. Ankara’da fuhuş sektöründe çalışan Ermenistan kökenli Elena’yı tanıyan avukat vasıtasıyla Elena’nın aylık kazancının 1000–1500 dolar arasında değiştiği, üç sene önce ilişki başına aldığı ücretin 30–35 milyon lira civarında⁸⁵ olduğu öğrenilmiştir. Tabi ki ilişkinin gerçekleştiği otelin masraflarını müşteri ödemektedir. Ayrıca Elena kendisine hukuki olarak yardımda bulunan avukata bu yardımının karşılığı olarak ilişki teklif etmiş, karşı taraf ise bunu kabul etmediğini vr gönüllü olarak Elena’ya yardımda bulunduğunu aktarmıştır.

⁸⁵ Ankara’da genelevde çalışan bir seks işçisiyle yapılan röportajda, seks işçisi tarafından vizitenin 30 YTL olduğu, fakat seks işçilerinin 15–20 YTL’ye razı olmak zorunda kaldıkları belirtilmiştir. Bu durum, fuhuş sektöründeki tabakalaşmanın açık bir göstergesidir: Genelevde çalışan Türk kadınlarına yapılan ödemeler ile göçmen kadınlara yapılanlar arasında ciddi bir farklılık vardır. Genelevde çalışan seks işçisiyle yapılan röportaj için bkz:

<http://www.nurhakdagi.net/modules.php?name=News&file=article&sid=4503>.

Görüşülen kadınların çoğu, kazançlarını ailelerine yolladıklarını söylemişlerdir. Bununla birlikte kazançlarını farklı farklı değerlendirenler de mevcuttur. Banka hesabı açtıranlar, kumar oynayanlar ve sevgilerine para veren kadınlar çoktur. Kazanılan paralar, kadınların memleketlerinde rahatlıkla mülk edinebilecekleri miktarda olduğundan, ev alanlar vardır. Mesela Alexandra, “çok az kadının sahip olabileceği” diye nitelendirdiği 8000 dolarlık bir araba aldığını, yaklaşık aynı tutarda bir de ev aldığını söylemiştir. Lüks mallara olan talepte, Sovyet Sistemi döneminde gelişen Batı dünyasına özgü tüketim kalıplarına olan özlem yatıyor olabilir. İrina da, Moldova’da köyden iki tane ev aldığını, bir tane de kentte almak istediğini söylemiştir. Mihriban çok iyi kazandığını ama kumarda kaybettiğini, çalışmaya başladıktan bir buçuk sene sonra annesine para yollamaya başladığını söylemiştir. Yine de Alexandra ve İrina gibi memleketinden bir ev alabilmiştir. Feodora başlangıçta çok az kazandığını ve ailesine yolladığını, daha sonra ise biriktirip bir banka hesabı açtırdığını dile getirmiştir. Katya iyi para kazandığını, ancak hep harcadığını belirtmiştir. Metreslik yapan Tatyana ise kazandığı parayla annesine, babasına, kız kardeşine, anneannesine ve kuzenine bakmaktadır. Kız kardeşini üniversitede okutmaktadır. Kendisi Sistemin çöküşünden sonra üniversiteler paralı olduğu için ancak kısa bir süre üniversiteye gidebilmiştir. Bu yüzden kardeşini okutmak onun için çok önemli bir görev haline gelmiştir. Ancak kız kardeşinin tembelliğinden şikâyet etmektedir. Şikâyet ettiği başka bir nokta, babasının bir türlü iş aramaması, tembelliğe alışmış olmasıdır. Bu noktada Tatyana ile ailesi arasında bir bağımlılık ilişkisi geliştiğini belirtmek gerekmektedir. Yine belirtilmesi gereken bir başka nokta, Tatyana’nın babasının artık kızının metreslik yaptığını sezmiş olabileceğidir.

Fuhuş sektöründe gönüllü olarak çalışmış olan tüm kadınlar, genellikle aracılardan kötü muamele görmediklerini ve iyi ilişkiler kurduklarını aktarmışlardır. Az önce bahsettiğimiz Tatyana'ya da aracılık etmiş olan Oksana'nın kadınlarla bilhassa iyi ilişkiler kurduğu aktarılmıştır.

Birçok kadın, kendilerini garantiye almak ve tekrardan vize almak ve ülkelerine giriş çıkış yapmaktan kurtulmak için formalite evlilikleri yoluyla Türk vatandaşı olmuşlar, bu evlilikler karşılığında kâğıt üstündeki eşlerine ödeme yapmışlardır.

3.4.2. İnsan Ticareti Mağdurları

İstanbul Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda görüşülmüş olan kadınların üçü insan ticareti mağdurudur. Bu kadınlardan Alexandra, fuhuş sektörü dışında başka işlerde ve sektörlerde çalışmak üzere çeşitli vasıtalarla Türkiye'ye göç etmiş ve kandırılarak fuhuş sektöründe çalışmaya zorlanmış, Mihriban ve Feodora ise sektörde çalışacaklarını bilerek göç etmiş fakat hiç beklemedikleri koşullarla karşılaşmış, borç batağına sürüklenmişlerdir. Ukraynalı Alexandra kocasından ayrıldığı ve pazarda bir şeyler satarak geçimini sağladığı dönemde nasıl göç sürecine sürüklendiğini ve hangi vaatlerle kandırıldığını şu şekilde aktarmıştır:

“Pazarda bir adam. Tanıştık. Adam pezevenkmiş, bilmiyordum. Herhalde bizi takip ediyordu. Pazardan çıktım bir gün, otobüse bineceğim. Mercedesi var, efendi, iyi giyimli. ‘Seni eve bırakayım’ dedi, bir cafeye oturduk, sonra bıraktı. Ben de sonra eve geldim düşündüm, adam hoş, efendi, seks istemedi,

eve bıraktı. Bir sefer daha buluştuk, meğer kızları takip edermiş. Beni eve falan bıraktı birkaç kez daha, bana telefonunu verdi. ‘Zorda kalırsan ara, tanıdığım var yurt dışında çalışmak istersen’ dedi. Ben de kocayla aram bozulunca gitmeye karar verdim. Yunanistan’a gideceğiz ama Türkiye’den geçmek zorundayız....Sınırda vize verdiler. Adam cebinden para verdi. Adam bana dedi ki, polis bizim beraber olduğumuzu anlamasın. Ama benim gibi başka kızlar da var, kandırdı bizi yani. Sonra gümrüğü geçtik, iki arabaya topladı bizi. Yedi kızız toplam. Biz zannediyoruz fabrikada çalışacağız. Arabada anladık fuhuş olacağını. Diğer kızlar da kendilerini tek sanıyorlarmış...”

Alexandra zorla yerleştirildiği bir otelde gerçekten çok acı deneyimler yaşamış, taciri tarafından arkadaşlarına uygulanan şiddete tanık olmuş, pasaportlarına el konularak mekânsal hareketliliği kısıtlanmış, kendisi kabul etmese de zorla çalıştırılmıştır.

“...Arabayla Çorlu’ya geldik bir otelde çalıştık. Bir kız istemedi, ‘ben bunun için gelmedim kocam var çocuğum var’ diye... Kız Rumence biliyor, patron da Romanyalı, kızı çok fena dövdü. Otelin çatı katında dövdü. Adam demişti ki bize, ‘bir gece otelde kalacağız sonra Yunanistan’a gideceğiz’, ama kandırdı. ... Otelde zorla çalışmadık. Bu kızı dövünce korktuk. Bir bakire kız geldi otele, otel patronunun oğlu için. Oğlan otelde ara sıra kaldı, evli. Kız hiç çıkmadı. Ben de hiç çıkmadım. Hemen hemen bir ay çıkmadım. Nasıl çıkacağım, adam pasaportları aldı. Çıkmak mümkün değil otelden.”

Yine insan ticareti mağduru olan Ukrayna kökenli Feodora, bir arkadaşı vasıtasıyla Türkiye’ye gelmiştir:

“Arkadaşım o Türk pezevenkle çalışmış onu getiren arkadaşı tanıştırmış ve beraber çalışmışlar. Yıldızlı bir otelde kaldık Laleli’de, beş altı kişi... Kötü davrandı pezevenk bize, tecavüz, şiddet... Satıyor, habersiz birine satıyor. Pasaport yok bizde. Dil falan bilmiyoruz, dışarı çıkamadık...”

İnsan ticareti mağduru olan Alexandra ve Feodora’nın mağduriyet süreçleriyle ilgili tepkileri ilginçtir. Alexandra, otelden çıkamamasının nedenini, pasaportunun elinden alınmasına bağlamakta, ancak bu fiilin öznesinin patronu olduğunu vurgulamamakta, başka bir deyişle yaşadığı bu deneyimi dolaylı olarak anlatmaktadır. Anlatısında, patronunun kendisi gibi Ukraynalı ya da Rus kadınlara daha çok para verdiğini söyleyerek onun olumlu özelliklerini ön plana çıkarmaktadır:

“Bize daha çok para veriyor patron, Romanyalı’ya bir iki müşteri gelir bize on. Patron bizi daha çok sever, hiç dövmedi, bazen Romanyalılar’ı dövdü, Romanyalular hırsız falan olur...”

Alexandra bu mekanizmaları kullanmak vasıtasıyla yaşadıklarını reddederek zihninin gerisine atmaktadır. Bu tutumunun ardında, kabul edilmesi çok zor olan mağduriyetinin yükünü üzerinden atmak için geliştirdiği savunma mekanizması yatmaktadır. Nitekim literatürde, birçok kadının kendilerini mağdur olarak nitelendirmekten sıkça kaçındıklarına dair çeşitli araştırma bulguları yer almaktadır. Feodora da benzer şekilde mağduriyetinin farkında olmaktan ve bunu açıkça ifade etmekten ziyade, satır aralarında kendini suçlamıştır. Nitekim ailevi durumu ve ekonomik koşullarıyla ilgili sorulan soruya verdiği cevabı bunu kanıtlar niteliktedir: *“Aile iyi de bende akıl yok...”* Feodora’nın genel olarak yaşadıklarını anlatma biçimi de, gülerken geliştirdiği bir savunma mekanizmasına dayanmaktadır.

Metreslik yapan Tatyana'nın da yaşadıklarını karikatürize ederek ve hep gülerik anlattığı gözlenmiştir.

İnsan ticareti mağdurları çoğu zaman ücretleri ödenmeden zorla çalıştırılmış ve borç batağına sürüklenmişlerdir. Bu mekanizma, teorik çerçeve kısmında belirtildiği üzere, yoğun şiddet kullanımıyla işlemekte, bu süreçte tacirler çok ciddi paralar kazanmaktadırlar.

Azerbaycan kökenli Mihriban yaşanan şiddetten bahsetmiştir. Mihriban Bakü'de aracılık yapan bir kadınla tanışmış, 1996 yılında bir aylık sözleşme yaparak Trabzon'a gelmiş ve burada küçük bir otele yerleşmiştir. Aracısı ve aynı zamanda patronu olan kadın tarafından borç batağına sürüklenmiş, 3000 dolar borç ödediği halde çalıştırılmaya devam etmiştir. Mihriban aynı durumda olan kadınlardan ve yaşanan şiddetten bahsetmiştir.

“Senelerce çalışanlar var. Hep borç ödemekten elimde para kalmadı. Normalde 2000 dolar elimizde kalması lazımdı ama borç ödemekten kalmıyordu. Bazı kızları dövmüş, sigara söndürmüş. Bana olmadı.”

Mihriban'ın patronu olan kadından kurtulması gerçekten çok zor olmuş, kadından ayrılabilmek için bir mafya mensubuyla tanışarak ona kaçmış, adamın patronunu tehdit etmesini sağlamıştır. Bu adamla kısa süren bir ilişki yaşamıştır.

Tıpkı Alexandra'nın ifadesinde olduğu gibi Mihriban'ın hikâyesinde de patronların uyguladıkları şiddetin kendilerine yönelmediklerinin söylenmesi dikkat çekicidir. Yaşananların ağırlığı altında ezilerek, ya da reddetme mekanizmasını işleterek olayların başkası üzerinden anlatılmış olması olasılığı büyüktür. Yine

Gürcistan kökenli Maria'nın tanık olduğu bir kadın ve şiddet uygulayan Azeri tacir vakası da ilginçtir:

“Sevinç⁸⁶ kızları çok dövdü, ayda 250 dolar veriyordu. Çok korkuyorlardı ve çok dövdü onları. Polis onları yakaladı. Ama uzun süre para yedirdiler. Ahlak masası amiriyle anlaştılar. Bir tane kız Sevinç'e 5000–6000 dolar kazandırıyor. Taksicisi ona çalışıyor, Sevinç'e. Taksiciye günlük 150 milyon veriyor. Ve trilyonları varmış bu kadının, cip, ev falan. ...Önce çalışmış Sevinç. ...Alışmış Sevinç bu işe, o yüzden başka iş yapmamış ama neden bilmiyorum, hem de riskli bir iş. 1–2 trilyonu var, altınları var...”

İnsan ticareti mağdurları, fuhuş sektöründe gönüllü olarak çalışan kadınlardan farklı olarak, kaldıkları otellerde gerçekten çok korkunç bir ortamda çalışmak zorunda kalmaktadırlar. Gönüllü olarak çalışan kadınların müşterilerinin aksine, zorla çalıştırılan kadınların müşterileri kadınların yerleşik oldukları otellere gelmektedirler. Bu oteller çalışanlarıyla birlikte son derece örgütlü bir yapıya sahiptir. Alexandra, onu Türkiye'ye getiren adamın sattığı Romanyalı patrona bağlı olarak çalıştığı oteldeki bu örgütlü yapıyı ayrıntılarıyla anlatmıştır:

“... Müşteriler bir salonda oturup sıralanır, bizi çağırıp seçtiriyorlar müşterilere. Bazen 'yeni kız isterim' diyor. Parayı patronun yardımcısı yabancı bir kadına veriyorlar, kadın bizim gibiymiş yükselip hesap falan tutuyor, ama çalışmaya devam.”

Alexandra'nın adeta bir köle pazarını andıran bu seçim sürecine dair anlatısı, insan ticareti mağdurlarının aynı zamanda korkunç bir psikolojik şiddet biçimine

⁸⁶ Sevinç Maria'nın tacire verdiği takma isim olup araştırmada bu takma isime sadık kalınmış, yeniden bir sahte isim verilmesine lüzum görülmemiştir.

maruz kaldıklarını gösterir niteliktedir. Yine Alexandra'nın ifadesine göre, müşterilerle kurulan ilişkiler üzerinde patronlar çok ciddi bir denetim mekanizması kurmakta, belli sınırları başlangıçta çizmekte ve ayrıca güvenliği sağlayıcı önlemler almaktadırlar. Hatta bazen müşteriler talepleriyle ilgili pazarlıklarını doğrudan patronla yapmakta, bu da kadınların süreç içerisinde ne kadar yoğun bir şekilde metalaştıklarını göstermektedir.

“Eskiden patron şey derdi... Seks var, bir de dudaktan öpüş... Herhalde müşteri şımarmasın diye... Patrona sorarsa şunu yapayım diye, patron izin vermez. Odaları kilitlemeyiz, koridorlarda bodyguardlar vardır.”

Alexandra tıpkı Mihriban gibi, vaat edilmesine rağmen iki buçuk ay boyunca parasız çalıştırıldığını aktarmıştır. Patronunun önceden kendisine üç aylık bir sözleşmeye dayanarak ayda 700 dolar verme vaadinde bulunduğunu, fakat kendisine ancak iki buçuk ay sonra 2700 dolar tutarında toplu bir ödeme yaptığını belirtmiştir. Patron Alexandra'yı vaat ettiğinin aksine uzun süre ödeme yapmadan çalıştırmasına rağmen daha sonra toplam tutarı faiziyle birlikte ödeyerek Alexandra'yı serbest bırakmıştır. Böylece Alexandra, Mihriban gibi kaçmak zorunda kalmamıştır.

Alexandra, Mihriban ve Feodora, patronlarından kurtulduktan sonra fuhuş sektöründe çalışmaya devam etmişlerdir. Feodora ve Mihriban'ın Türkiye'ye zaten fuhuş yapmak üzere geldikleri göz önünde bulundurulacak olursa, bu belki daha anlaşılabilir bir durumdur. Fakat Alexandra'nın durumu içlerinden belki de en ilginç olanıdır. Alexandra, kendisine toplu ödeme yapan patronundan ayrıldıktan sonra kendi hesabına çalışmaya başlamış, başka bir iş yapmaya kalkışmamıştır.

3.4.3. Eril Talep ve Fuhuş Sektöründeki Tabakalaşma

Yanıtlayıcılara, müşterilerin neden kendilerini tercih ettiklerine, taleplerine ve profillerine dair sorular sorulmuştur. Kadınların bazıları fuhuş sektöründe çalışan Türk kadınları üzerinden farkları vasıtasıyla soruyu cevaplandırmış, bazıları ise kendilerine yönelik çok belirgin bir talep olmadığını söylemiştir. Müşterilerin değişik yaşlardan, evli ya da bekâr olduklarını belirtmişler, genellikle her tip müşteri geldiğini aktarmışlardır. Esasında anlatılanlar vasıtasıyla, sektörde müşteri taleplerine göre şekillenen bir tabakalaşma olabileceğinin işaretleri fark edilmiştir. Tabakalaşmanın yanı sıra, müşterilerin içki içme, sohbet, birkaç günlük geziler ya da metreslik gibi çok farklı hizmetlere olan yoğun talepleri, araştırmanın çok ilginç bulgularındandır. Bu bölümde bu sayılan hizmetlerin eril talep için ne anlama geldiğinden bahsedilecektir.

İnsan ticareti mağduru olan ve Laleli’de zorla çalıştırılan Alexandra, müşterilerin talepleriyle ilgili son derece ayrıntılı bilgiler aktarmış, sektörde var olan tabakalaşmayı belirleyen yaş, fiziksel görünüm, etnik köken gibi etkenleri sıralamış ve Türk erkeklerinin neden onları tercih ettiklerine dair görüşlerini belirtmiştir:

“Biz Ukraynalı, Romen, Rus, Belarus, Moldovalı kızlar otelde... En çok Rusları ve Ukraynalıları istiyorlar. Romenleri istemiyorlar. Patronlar Romenler için müşteriye Rus diyorlar. Bize daha çok para veriyor patron, Romen’e bir-iki müşteri gelir, bize on. ...Günde en az yedi, en çok on beş erkek... Yeni olunca daha çok talep oluyor. ...Hep evli erkekler gelir. Yeni

kız ister. Eskisi Türkçe bilir, dokunma der şumarıktır, yenisi dil bilmez, bir şey yapamaz.”

Alexandra'nın bu ifadesi talebe dair ayrıntılar vermesinin yanı sıra, özellikle sektöre yeni giren kızların kendilerini savunacak olanaklardan yoksun olduklarını, ne kadar korkunç risklerle karşı karşıya kaldıkları ve dilini bilmedikleri yabancı bir ülkede maruz kaldıkları derin belirsizlik ve yabancılaşma duygusunu yansıtmaktadır.

Özbekistan kökenli Shadmanova, müşterilerin Türk kadınlarına göre kendilerini daha çok tercih ettiklerini söylemiş, bunun nedeni olarak da Türk kızlarının konuşmayı bilmediklerini söylemişlerdir. Bu ifade, aslında Shadmanova'nın Türk kadınlarını cahil ve incelikten yoksun olarak gördüğünü düşündürmektedir. Bununla birlikte Shadmanova kendilerine nazaran Rus kızlarına daha çok talep olduğunu söylemiş,⁸⁷ müşterilerin kendilerine Rus kızların bulunup bulunmadığını sorduklarını aktarmıştır. Kendisi fuhuş sektöründe seks çalışanı olarak bulunmamış olmakla birlikte aracılık yapmaktan tutuklu bulunan Gürcistan kökenli Maria da, Rus kadınlarına daha çok talep olmasının nedeni olarak fuhuş sektöründe çalışan Türk kadınlarının bir dost edinerek kendilerini ona kaptırdıklarını, Rus kadınlarının ise böyle bir şey yapmadıklarını göstermiştir. Alexandra'nın fuhuş sektöründeki Türk kadınlara dair görüşleri, yabancı kadınları onlardan farklılaştırma biçimlerini açığa çıkarması açısından gerçekten ilginçtir:

“Türk kadınları hep kısa boylu. Genelev kadınları çok çirkin. Aksaray'da da, diskoda da çok şişman, esmer, karanlıkta göremezsin, popo büyük.

⁸⁷ Kelly'nin yaptığı araştırmada da fuhuş sektöründe yer alan işletmeciler, Slav kökenli kadınlar için daha fazla ödediklerini aktarmışlardır (Kelly, 2005: 248).

Giyinmesini bilmiyor. Fuhuş da bir meslek. Ona uygun giyinmek lazım. Ruslar çok bakımlı ve şık genelde. Ben Türk olsam yabancı tercih ederim. Ama çılgınca seks istersem Türk kadını...”

Alexandra burada işini çok daha özenli, dikkatli ve profesyonelce yaptığının yanı sıra, cinsellikle ilgili ahlaki kodlarla birlikte kendini Türk kadınlarından da farklı bir yere koymaktadır. Tatyana da, kendisi ilişki başı para almak suretiyle fuhuş sektöründe çalışmış olmasa da, bu şekilde çalışan göçmen kadınların profesyonel davranmaları gerektiğine vurgu yapmıştır:

“Rus kadınları kendilerini sekse düşkün göstermek zorundalar, işleri bu...”

Alexandra'nın kendini Türk kadınlarından farklılaştırması gibi, Maria da fuhuş sektörü içerisindeki tabakalaşmaya işaret ederek yine Rus kadınlarını Azeriler'den farklılaştırarak piramidin tepesine koymuştur:

“Azeriler çok fuhuş yapar. Çok pislerdir. Odalarına giremezsin. Ruslar çok temizlerdir.”

Burada, fuhuş sektöründeki etnik kökene dayanan hiyerarşinin yanı sıra, Alexandra'nın ifadesinde olduğu gibi kadınların “sekse düşkünlük” derecesi de sınıfsal farklılıklar açısından bir belirleyici olmakta, “çok fuhuş yapmak” tabakalaşmanın alt kesimlerinde yer almak anlamına gelmektedir.

İrina, Türk erkeklerinin yabancı kadınlara ve cinsel ilişki dışı sohbet gibi hizmetlere olan taleplerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Ne kadar çirkin olsan, konuşunca falan adamın hoşuna gidiyor. ...Türk kadınları içki içmiyor.”

Mihriban'ın ifadesinde ise diğer yanıtlayıcıların aksine Türk erkeklerinin Türk kadınlarını daha çok tercih ettikleri yer olsa bile, Mihriban da fuhuş sektöründe çalışan Türk kadınlarını tabakalaşmanın alt katmanlarına yerleştirmiştir:

“Türk erkekleri Türk kadınlarını tercih ederler, ama Türk kadınları kaprisli, fazla sıkıyorlar, yabancılar geyşa gibi olabiliyor, sokakta görünce tanımazlıktan gelebiliyor.”

Aslında Shadmanova ile Mihriban'ın ifadelerine bakılacak olursa Türk kadınlarının birbirinden farklı mekanizmalarla ötekileştirildikleri görülmektedir: Shadmanova'nın kurguladığı Türk kadını cahil ve ilkel, Mihriban'ınki ise erkeğini sahiplenerek hastalıklı bir bağımlılık ilişkisi geliştiren bir kadındır.

İrina ve Tatyana'nın anlatılarında da göçmen kadınların çeşitli mekanizmalarla birbirlerini ötekileştirdiklerini ve bunu kendilerini farklılaştırmak için yaptıkları saptanmıştır. Özellikle Tatyana, Türkiye'ye fuhuş sektöründe gönüllü olarak çalışmak üzere gelen kadınları ahlaki normlara dayanarak damgalamaktadır. Kadınların kandırılmalarını genellikle kabul etmemekte, kadınların hep bilerek geldiklerini ifade etmekte ve onları, Moldova'ya geri döndüklerinde fuhuş sektöründe çalıştıklarını gizlemeyi beceremedikleri gerekçesiyle eleştirmektedir. Kandırılan kadınlar olduğunu kabul etse bile, onları şiddetle yermekte, aptal olduklarını ileri sürmektedir:

“Kadın ticareti, kandırma duydum. Ben kandırılan kızlara acımıyorum. Herkesin beyni var. Nasıl inanırsın bu kişilere?”

İrina ise, diskoda müşterisinden dayak yiyen bir kadına rastlamış, adama hak vererek göçmen seks çalışanını ötekileştiriş, aslında o kadını “erkek gözüyle” görmüştür.

“...Kız sarhoş, diskodan çıkmak istemiyor. Adam çarptı buna bir tane. Ben olsam ben de çarpardım.”

Göçmen kadınların anlatılarına göre ilişki için ödenen ücretlerin değişken olması da, fuhuş sektöründe bir tabakalaşma olabileceğine işaret etmektedir. Burada çok açık olmasa da Rus ve Ukraynalı kadınlara daha çok talep olduğu ortaya çıkmıştır. Mesela bir önceki bölümde bahsedilen Elena'nın 30–35 YTL gibi son derece düşük ücretlere çalışmış olması, muhtemelen Ankara Ulus'taki piyasa koşullarıyla ilgilidir. Bunun dışında Elena'nın Ermeni olması ve de güzel bir kadın olmadığının söylenmesi de, ücretleri düşürücü etki yapmış olabilir.

3.4.4. “Öteki Kadın” Fantezileri: Hayali Flörtler ve Metreslik

Göçmen seks çalışanlarıyla cinsel ilişki kurmanın ve yaş ve etnik kökene dayalı müşteri taleplerinin yanı sıra, erkeklerin cinsel ilişki dışında kalan hizmetleri talep etmeleri, işin esas ilginç boyutunu oluşturmaktadır. Birçok yanıtlayıcı, müşterilerin içki içmek, sohbet etmek, birkaç günlük gezilere çıkmak ya da metreslik yaptırmak gibi çok farklı taleplerde bulduklarından bahsetmişlerdir. Hatta Ermenistan kökenli Elena'nın yaşadıklarını aktaran ve ona hukuk danışmanlığı yapmış olan yanıtlayıcı içki içmek için buluşmanın ayrı bir ücretlendirmesinin olduğundan, bazen bu işin 10–15 milyon YTL'ye yapıldığından

bahsetmiştir. Cinsel ilişki dışında kalan hizmetlerin başka bir kısmını da pahalı otelleri, lüks yazlıklar gibi mekânları, bazen tekne gezilerini ve yurt dışı gezilerini içeren tatiller oluşturmaktadır.

Metreslik ise, bu kategorideki pratiklerin belki de en ilginç olanıdır. Hemen hemen bütün görüşülen kadınlar müşterilerinden metreslik teklifi almışlar, bir kısmı Türk erkekleriyle bir süre para karşılığı birlikte yaşamışlardır. Aslında Türk erkeğinin “öteki göçmen kadına” duyduğu bu arzu, normal koşullarda asla sahip olamayacağını düşündüğü bu kadına sahip olduğunu hissetmesini sağlayacak bir hayal dünyasını belli bir ödeme yaparak kurduğunu işaret etmektedir. Keza bir eğlence mekânında içki içmek ve sohbet etmek ya da tatile gitmek, “hayallerindeki flörtü” gerçekleştirmek isteyen erkeklerin varlığını göstermektedir. Sekse müsait kadın şablonunun yanı sıra, bu kadınların flörte müsait oldukları gibi bir imge, erkeklerin kafalarında yer etmiştir. Bu imgenin yaratılmasında şüphesiz göçmen seks çalışanlarının sektörde neden çalıştıklarını hep göz ardı ederek Türkiye’ye Türk erkeklerine “bayıldıkları” için geldikleri imajını veren basının rolü büyüktür.

Erkeklerce talep edilen bu fantezi dünyasının kurulması, yanıtlayıcılar tarafından değişik biçimlerde ifade edilmiştir. Katya’nın anlatısına göre;

“Türk erkekleri hayal kuruyor, ‘sana şunu yapacağım, bunu yapacağım’ diye. Avrupalıyla seks yaparsın, biter. ...Türk erkekleri önce ‘aç mısın’ diye sorarlar, yemek yedirirler. ...Bana şunu yap, bunu yap, yapmacık değiliz biz. Bir oyun gibi davranıyor Türk erkekleri, seksten öte ‘cana yakın ol’ diyorlar. ...Fantezi dünyası yaratıyorlar, hediye de veriyorlar.”

Alexandra, birkaç günlük gittiği gezileri ve yaşadıklarını şu şekilde aktarmıştır:

“Bodrum’a, Ankara’ya, İstanbul’a gittim. Bodrum’da bir hafta kaldım. Bayağı güzel geçti, sadece iki kere falan yattık. Elbise aldık bana. Hala görüşürüz. Bazen bir inşaatçı müşteri alır götürür, diskoda müzikholde falan gezdirir. Otelde kalırız, hiç dokunmaz. Bahşiş de verir, çok iyi insanlar var. ...Böyle dokunulmayan falan var. Sadece sohbet. Normal, iktidarsız falan da değil. Tanıdıkların evine de gideriz. Ben gençleri sevmem. Ne kadar yaşlı, o kadar iyi. Cimri değiller. Gençler sekse daha meraklı, uyuşturucu falan...”

Alexandra’nın bu ifadeleri, aslında yaşlı erkeklerin cinsellikten ve flörtten uzaklaşmaları sonucu bu tarz fantezi şeklinde hayali flört ilişkilerine daha yatkın olduklarına dair ipuçları vermektedir. Alexandra, uzun süre, cezaevine girene kadar geçimini bu yolla sağlamış, ona âşık olan Türk erkeklerinin yolladığı paralarla memlekette ev ve çok lüks bir araba aldığını söylemiştir. Yine Alexandra’nın bu ilişkilerine dair çarpıcı bir ifadesi:

“Benim devamlı elli müşterim var, memleketten dönünce bana gel diyorlar. Bir oyun olmuş... Bunlar bana âşık, ben onların parasına âşık... ‘Seni seviyorum’ diyor, ‘ben de seni seviyorum’ diyorum. ...Türk erkekleri saf, kandırmak kolay. ‘Seni seviyorum’ diyorum, her şeyi yapıyorum.

Yanıtlayıcıların çoğu, metreslik yapmış, başka bir deyişle para karşılığı bir adamla aynı evde yaşamış ya da bu yönde teklifler almış, ayrıca birçok arkadaşlarının ya da tanıdıklarının bu işi yaptıklarından bahsetmişlerdir. Teklifi yapan erkekler genellikle kadınların müşterileri olmaktadır. Metreslik karşılığı aylık

genelde 1000–1500 dolar civarında gelir elde edilmektedir. Yanıtlayıcıların metreslik deneyimleriyle ilgili değişik cevapları olmuştur. Çok uzun süre bu işi yapmamışlar, sıkılmış ya da bunu güvensiz bulabilmişlerdir. Mesela yanıtlayıcılardan Alexandra'nın Ankara'da bir adamla bir ay yaşayarak karşılığında 1500 dolar kazandığı bir metreslik deneyimi olmuştur. Fakat Alexandra, sıkılarak bu işi bırakmış, diskolardan müşteri bulmanın kendisi için daha avantajlı olduğunu belirtmiştir. Aslında bu noktada Alexandra'nın bu işi bırakmasının nedenini geçiştirdiği ve daha önceki ifadelerinde olduğu gibi anlatısını karşı taraftan kaynaklanabilecek şiddetten ya da başka olumsuz tutumlardan arındırarak sunduğu fark edilmektedir. Bir başka metreslik deneyimi, Tatyana'nın arkadaşı Dimitra'ya aittir. Dimitra bir müşterisinden metreslik teklifi almış, ancak müşterisi başkalarıyla para karşılığı cinsel ilişkiye girmesine izin verince, onun metresi olmayı kabul etmiştir. Vanya metreslik teklifi almasına rağmen aklına yatmadığı için kabul etmediğini, belki âşık olsa kabul edeceğini söylemiştir. İrina, metreslik yapanların ayda 800 ila 1000 dolar aldıklarını belirtmiştir. Özbek olan Shadmanova, cinsel ilişki dışında kalan sohbet ve içki içmek gibi teklifler almadığını aktarmıştır:

“Öyle bir yere gidelim, onun için para vereyim yok. Seks vardı, öyle bir şey için para vereyim yok. Arkadaşlarıma oluyordu ama...”

Shadmanova'nın müşterilerin kendisinden bir yere gidip bir şeyler içmeyi talep etmediklerini ve Rus kadınlarını daha çok istediklerini aktarması da, aslında fuhuş sektöründe etnik kökene dayalı tabakalaşmanın tekrar karşımıza çıkması anlamına gelmektedir. Bununla birlikte Shadmanova, kendisine “bu iş sana yakışmıyor” yolunda ifadelerle metreslik teklifleri geldiğini, hatta ayda 5000–6000 dolar teklif edildiğini söylemiştir. Ancak Shadmanova, tanımadığı bir adamla aynı

evde yaşamayı son derece tehlikeli ve güvensiz bulduğu için kabul etmemiştir. Feodora da İstanbul'da bir adamla altı ay yaşadığını ve ayda 3000 dolar aldığını söylemiş, adamın çok iyi bir insan olduğunu belirtmiştir. Ayrıca bir adamdan evlenme teklifi de almıştır. Katya da müşterilerden evlenme teklifi aldığını söylemiştir.

Tatyana'nın durumu ise çok daha ilginçtir. Tatyana daha önce fuhuş sektöründe cinsel ilişki karşılığı gelir elde etmek üzere çalışmadığı için, müşteriler vasıtasıyla metreslik ilişkisi kurması söz konusu olmamıştır. Tatyana'nın önceden bahsettiğimiz dericiyle olan metreslik ilişkisi, aynı zamanda kendisine cinsel tacizde bulunan patronu vasıtasıyla gerçekleşmiştir. İkinci ve çok daha sürekli olarak nitelenebilecek ve halen devam ettirdiği metresliği ise, bahsedildiği gibi sürekli aracılık faaliyetleri yürüten Oksana vasıtasıyla olmuş, böylelikle Shadmanova'nın bahsettiği güvenlik problemi ortadan kalkmıştır. Tatyana'nın anlattığına göre Oksana'nın aracılık faaliyetleri fuhuş sektöründe gerçekleşen cinsel ilişkilerle sınırlı olmayıp metreslik faaliyetlerini de kapsamaktadır. Tatyana'nın tabiriyle Oksana, "kendi kızlarına" metreslik yapabilecekleri bir erkek bulmakta, yine Tatyana'nın ifadesine göre onları "evlendirmektedir." Tatyana'nın metreslik deneyimi hakkında çok ayrıntılı bilgiler edinme fırsatı bulunduğu ve deneyimlerinin erkeklerin öteki göçmen kadına olan arzularının çok çarpıcı bir örneği olduğu için Tatyana'nın yaşadıkları daha ayrıntılı ele alınacaktır.

Önceki bölümde bahsedildiği gibi Tatyana, Oksana vasıtasıyla tanıştığı 75 yaşında bir adamla bir kıyı kentinde yaşamakta, ayda 1000 dolar kazanmaktadır. Oksana, Tatyana için yaptığı aracılık karşılığı 500 YTL kazanmıştır. Tatyana'nın gelişi, biraz geçimsiz bir adam olan Kerim'in yetişkin oğulları ve onların eşleri

tarafından sevinçle karşılanmış, ilk tanışmanın şerefine hep beraber mavi yolculuğa çıkmışlardır. Kerim, hiç hoşlanmadığı halde Tatyana'nın yanında getirdiği köpeği kabullenmiştir.

29 yaşındaki Tatyana, ilk görüşmemizde, yaptığı işi tam olarak anlatmak için giriş niteliğinde son derece çarpıcı ifadeler kullanmıştır:

“Ben bir kuklayım, bir palyaçoyum. Burada 75 yaşında bir adam var, adam çok yaşlı, son günlerini güzel geçirsin diye buradayım.”

Tatyana'nın bu ifadesi, tıpkı Katya'nın ve Alexandra'nın ifadelerinde kullandıkları oyun temasına ve hayal dünyasına gönderme yapmaktadır. Aslında satın alınmak istenenin ve talep edilenin çoğu zaman cinsellikten, daha doğrusu cinsel ilişkiden öteye geçtiği açıktır. Bu hizmetin satın alınması karşılığında, müşteriye bir sevgililik oyunu sahnelenir, bu oyuna müşteri de katılır. Tatyana, çoğu zaman Kerim'in yanında şık, bakımlı, güzel bir dekor olmak için orada bulunduğunu dile getirmiş, fakat bulunduğu konumu sağlamlaştırmak ve sınırlarını çizmek için çaba sarf etmiştir. Türkiye'de bulunduğu yaklaşık dokuz sene zarfında erkekler tarafından hem duygusal, hem maddi olarak sömürüldüğünü ve şiddet gördüğünü aktaran Tatyana, yaşadığı bu şiddet yüzünden birçok kadın gibi kendini suçlamış, hep aptal olduğunu ifade etmiştir. Kerim'le olan ilişkisinde ise, akıllandığını ifade etmiştir. Akıllanmak diye nitelediği şey tam da Tatyana'nın ayakta kalmak ve mümkün olan en az şekilde sömürülmek için geliştirdiği mücadele pratiklerine işaret etmektedir. Tatyana'nın anlatısında, Kerim'le yaşadıkları ev içerisinde kendi sınırlarını ustalıkla çizdiği ve ev içindeki konumunu belirlediği fark edilmiştir. Bunlardan önemli bir tanesi, Tatyana'nın kendine evin hanımı rolünü biçmesidir. Mesela Kerim bir keresinde kendisinden ev işi yapmasını beklemiş,

Tatyana sert bir şekilde evin hizmetçisinin bu işi yapması gerektiğini, kendisinin o kadından farklı olduğunu belirtmiş ve neden orada olduğunu hatırlatmıştır. Ev içindeki rolüne dair bir tanım geliştirmiştir. Ev işinden uzak durmakla birlikte Tatyana'nın evin hizmetçisi olan kadının yaptığı yemeği beğenmediği için yemeği kendisinin yaptığını ve evin hizmetçisi olan kadının ayak işlerini yaptığını belirtmesi, kendini evin hanımı olarak ilan etmesinin çok çarpıcı bir örneğidir.

Tatyana mekânsal düzenlemeler vasıtasıyla da, Kerim'le arasına mesafeler koymuş ve hane içindeki statüsünü belirlemiştir. Tatyana zamanının istediği kadarını kendi odasında geçirebilecek bir düzenleme yapmıştır. Bazen çok sıkıldığını, kendi başına vakit geçirdiğini aktarmıştır. Vaktinin önemli bir bölümünü odasında kitap okuyarak, örgü örerek ve köpeğiyle ilgilenerek geçirmektedir. Tatyana bu süre içerisinde bol bol internete girerek, İstanbul'daki sevgiliyle konuşmaktadır. Kerim'in asla odasına girmeyeceğini belirtmiş, sınırları kesin olarak çizdiğini aktarmıştır. Tatyana'nın anlatısında, Kerim'le geçirdikleri günün çok planlı programlı olduğu tespit edilmiştir. Mesela sabah sekizde kalktıklarını, kahvaltı ettiklerini, kahvaltudan sonra Kerim'e Türk kahvesi yaptığını anlatmış, günün geri kalan kısmı boyunca aynı düzen içinde ilerleyen çeşitli etkinlikleri aktarmıştır. Gün içindeki bu sadık kalınan planlama, Tatyana'nın Kerim'le geçirdiği zaman üzerinde bir kontrol mekanizması kurmasını sağlamaktadır.

Tatyana, Kerim'le aralarındaki mesafeyi belirlese ve sınırlarını çizse de, şüphesiz Kerim'in tüm taleplerine karşı koyma şansı yoktur. Tatyana, Kerim'in taleplerini kabul etmekle evin saygın hanımı olmak arasındaki hassas dengeyi sağlamak durumundadır. Mesela geceleri Kerim'in horlamasından dolayı rahat edemediği için Kerim'le yatmayı reddetse de, Kerim'in bazı cinsel taleplerini yerine

getirmek zorunda kalmaktadır. Tatyana'nın yaşadıklarını, kendi anlatımıyla aktaralım:

“...75 yaşında olduğu için haftada bir ya da iki yanına çağırıyor, ‘gel seni seveyim diyor’ okşuyor. Ama çok zor, bunu anlatamam. Bu şekilde yaşamak istemiyorum. İğrenç, ama iş yok, o yüzden gıkımı çıkaramıyorum.”

Tatyana, Kerim’le yaşadığı hayatta özgürlüğünün kısıtlanmasıyla kendine internet, kitap okumak ve yanından ayırmadığı köpeğiyle vakit geçirmek, örgü örmek gibi kaçış noktaları yaratarak baş edebilse de, cinsel taleplere karşı koyma şansı düşüktür. Kerim’le olan ilişkisinde kendisini en çok yaralayan ve sarsan şey de yukarıdaki ifadelerinden anlaşılacağı gibi cinsellikdir.

Tatyana'nın yaptığı iş tüm yönleriyle sarsıcı ve zor bir iştir, adeta bir hapis hayatı gibidir. Tatyana'nın kendinden kaybettiği her şeyin bedelini Kerime’e ödetmeye çalıştığı, başka bir deyişle yaşadıklarının acısını fazlasıyla çıkardığı fark edilmiştir. Mesela Kerim’den özel günlerde kendisine mücevher almasını istemiştir:

“Yılbaşından önce eve gittim ya, bana hiç hediye almadı yılbaşında. Ben de söyledim, ‘hediye almadın ayıp’ dedim, ‘sevgililer günü gelecek, doğum günüm gelecek’ dedim. O benim burada keyiften durmadığımı biliyor, değerli hediye almalı.”

Tatyana kendisiyle benzer durumda olan bir arkadaşını aklını kullanmadığı gerekçesiyle kınamıştır. Agnessa isimdeki arkadaşı, bir evde hizmetçi olarak çalışırken evin hanımı ölünce, adamın metresi olmuştur. Fakat ev hizmeti görmeye devam etmiştir. Tatyana bu yöndeki görüşünü şu şekilde belirtmiştir:

“...Ben söyledim, ‘ya hizmetçi olacaksın ya da sevgili, benim gibi... Yeni birini bul. Bizimki gibi.’ ...Adam ‘sevgililer gününde sana bir şey alacağım, ne alayım’ demiş. Agnessa da bana sordu. ‘Yok, altın istemem, yok pırlanta istemem.’ ‘Ne istiyorsun’ dedim. Salak yani. Her zaman değerli bir şey isteyeceksin. Ben ona senelerce akıl verdim almıyor.”

Tüm bu yaşananlarda, Kerim’in genç yabancı sevgili fantezisini ödeme yapmak suretiyle Tatyana üzerinde tatmin ettiği ve kendisine normal şartlarda asla sahip olamayacağı bir sevgili satın alarak bir hayal dünyası yarattığı açıktır. Hatta bu hayali ilişki içinde, çok yaşlı olmasına rağmen cinsel denemelere girişerek erkekliğini kanıtlamaya çalışmaktadır. Yanında yabancı bir kadın taşımak ve onunla cinsel ilişkiye girebilmek Kerim için önemli bir statü göstergesidir.

3.4.5. Kadınların Türk Erkekleriyle Kurdukları Gönül İlişkileri

Görüşme yapılan göçmen kadınların en önemli özelliği, birçoğunun Türk erkekleriyle yaşadıkları ilişkilerin nitelikleri olmuştur. Birçok kadın, kimi zaman metresliğe doğru evrilen bir şekilde evli erkeklerle yaşamış ve aynı zamanda maddi ihtiyaçlarının giderilmesini sağlamışlardır. İçlerinde müşterileriyle aşk ilişkisi kuran, sonra onun sevgilisi olmayı kabul edip kısıtlanan, çalıştırılmayan ve şiddet görenler de olmuştur. Bu kadınların yaşadıkları aşk ilişkileri, kimi zaman göç ettikleri ve son derece zor koşullarda yaşadıkları bir ülkede yaşadıklarıyla mücadele edebilmelerini sağlayacak bir nevi destek arayışıdır. Fuhuş sektörüyle ilgisi olmayıp da fuhuştan dolayı ya da başka suçlardan dolayı tutuklu bulunan kadınların da bu tarz ilişkileri

olmuştur. Bu ilişkiler eşitler arası dayanaklara sahip değildir. Genellikle kadınların fuhuş sektöründe çalışmasının yasaklanmasının yanı sıra sevgilileri tarafından başka hiçbir işte çalıştırılmamaları da söz konusu olmaktadır.

İrina, çalışırken tanıştığı otomotiv sektöründe çalışan sevgilisiyle üç sene birlikte yaşamış, İrina'nın cezaevine girmesiyle birlikte ilişkileri kesintiye uğramıştır. İrina çok sevdiği sevgilisiyle yaşamaya başladıktan sonra çalışmayı bırakmış, sevgilisi izin vermediği için istediği halde tezgâhtarlık bile yapamamıştır. Sevgilisi İrina'yı kısıtlamaya başlamış, eski arkadaşlarıyla görüşmesini yasaklamış, bunu sağlama almak için de İrina'nın sim kartını atmıştır. İrina sevgilisi olmadan asla dışarı çıkmadığını belirtmiş, ama komşu kadınlarla sık sık görüştüğünü dile getirmiştir. İrina'nın kurduğu bu yeni hayatta, sevgilisinin onu evde bekleyen karısı gibi davrandığı, yeri geldiğinde komşularla görüştüğü göze çarpmaktadır. İrina ailecek görüştükleri sevgilisinin arkadaşları olan bir karı kocadan bahsetmiş ve bu adamın bir defasında yanlarına getirdiği ve ayda 1000 dolar ödediği Ukraynalı metresinden rahatsız olduğunu söylemiştir. Gerekçe olarak da hep görüştükleri arkadaşının eşinden utanacağını belirtmiştir. İrina'nın bu tavrı ve yaşamındaki değişiklik, başından geçenlerle ilişkisini kesme ve kurtulma çabasına işaret etmektedir. Sevgilisinin baskılarına rıza göstermektedir, zaten memleketinde kocasından çok daha yoğun bir şekilde fiziksel şiddet görmüştür. Sevgilisi İrina'nın memleketteki çocuklarına para yollamıştır. İrina fuhuş sektöründe çalışırken sevgilisi olan başka kadınlardan da bahsetmiştir.

Mihriban Türkiye'de bir adamla birlikte yaşamaya başlamış, kendi ailesinin geleceğini öğrenince onlara evlendiğini söylemiş ve inanmalarını sağlamak için evine sevgilisiyle gelinlikli fotoğraflarını koymuştur. Sevgilisi vaat ettiği evi

almayınca Mihriban Bodrum'a gelmiş, ailesinin Mihriban'la birlikte olmasına izin vermediği sevgilisi, Mihriban'ın yanına gelmiştir. Arabasını satıp Mihriban'a 4000 dolar vermiştir. Mihriban daha sonra bir arkadaşının evli bir müşterisiyle tanışıp birlikte yaşamaya başlamıştır ve dinci ve beş vakit namazında olmasına rağmen uyuşturucu kullanan bu adamdan çok ciddi şekilde şiddet görmeye başlamıştır. İlişkinin başlangıcında ona çok iyi davranan sevgilisi, zaman geçtikçe Mihriban'ı dövmeye başlamış, Mihriban ayrılmak isteyince de izin vermemiş ve onu eve kapatmış, ayrıca uyuşturucuya da alıştırmıştır. Mihriban uzun süre uyuşturucuya devam etmiş, tedavi görmüştür. Özellikle "sosyeteyle" çalışmak söz konusu olduğunda, bu kesimin büyük çoğunluğunun uyuşturucu kullandığını belirtmiştir. Şu anda eskiden müşterisi olan bir adamla üç senelik bir ilişkisi vardır ve çıkınca evlenmek istediğini belirtmiştir. Sevgilisinin kıyafet konusunda kendisine bazı kısıtlamalar getirdiğini aktarmıştır.

Katya'nın da tıpkı Mihriban ve İrina gibi eskiden müşterisi olan ve kuyumculuk yapan bir sevgilisi olmuştur ve bir sene birlikte yaşamışlardır. Tıpkı İrina gibi Katya da sevgilisi tarafından özellikle mekânsal bakımdan kısıtlanmış ve çalışması engellenmiştir. Sevgilisi uyuşturucudan hapse girince Katya tekrar otele dönüp fuhuş sektöründe çalışmaya başlamıştır. Sahte kimlik dolayısıyla cezaevinde bulunan ve tesadüfen görüşülen Aybeniz ise, uzun senedir birlikte yaşadığı sevgilisinden baskı görmüş, fakat maddi sıkıntıları ve çocuklarının geçimini sağlamak zorunda olduğu için istemeden bu adamla birlikte olduğunu belirtmiştir. Bu durumdan dolayı çok sarsılan Aybeniz, görüşme sırasında ağlamıştır.

Uyuşturucu satmaktan dolayı cezaevinde bulunan Ermenistan kökenli Hayganuş da, ev hizmetlerinde çalıştığı esnada eşi ölmüş olan ev sahibinden

evlenme teklifi aldığını söylemiş ve daha sonra bu adamın Ukraynalı bir kızla evlendiğini ifade etmiştir. Yine Moldovalı bir kıza ünlü bir giyim firmasında iş bulduğunu ve kızın firma sahibiyle evlendiğini söylemiştir. Hayganuş çok ünlü bir ses sanatçısının evinde aşçı olarak çalıştığı esnada görüştüğü sevgilisiyle birlikte olması işvereni tarafından engellenmiş, daha sonra kendisi diretince işten ayrılmıştır. Tanya da benzer bir şekilde Türkiye’de bir erkekle ilişki yaşamaya başlamış, sevgilisinin Rusya’da ayrılmış olduğu ve sık sık alkol alan kocasına göre çok iyi olduğunu, kendisine karışmadığını belirtmiştir. Tanya’nın da Türkiye’de zengin adamlarla evlenmiş olan arkadaşları ve bir kuzeni vardır, zaten Türkiye’ye de bu arkadaşlarından birinin bebeğini görmek için gelmiştir.

Tatyana’nın ise, Türkiye’de bulunduğu uzun yıllar boyunca birçok sevgilisi olmuştur. O da kimi zaman baskı ve şiddet görse de, fuhuş sektöründe kendi hesabına ya da araçlarla çalışan arkadaşlarına göre ilişkilerini daha iyi yönetebilmiştir. Bununla birlikte yaşadığı ve evlenmeyi düşündüğü bir adamdan şiddet görmüş, ev hizmetlerinde ya da başka işlerde çalıştığı dönemde kazancının önemli bir bölümünü bu adama aktarmıştır. Sevgilisinin ailesi, evlenme konusu gündeme geldiğinde Müslüman olmasını ve kapanmasını talep etmişlerdir. Tatyana’nın bu adamdan ayrılması çok zor olmuş, sevgilisi bir türlü peşini bırakmamıştır. Tatyana Oksana’nın bulunduğu işe başlamadan, Kerim’in evine yerleşmek üzere bulunduğu kente hareket etmeden önce Ateş’le tanışmış ve flört etmeye başlamıştır. Ateş, Oksana’nın çalıştırdığı tüm kızların müşterisi olmuştur ve Tatyana’yla bu şekilde tanışmışlardır. Kerim’in evindeyken hep Ateş’le telefonlaşmakta ve internet vasıtasıyla görüşmektedir. Memleketine gitmek üzere İstanbul’a gittiğinde de Ateş’le muhakkak buluşmaktadır. Tatyana, Ateş’le olan

ilişkisinde Ateş'in onu aldattığını bildiğini söylemektedir, bu yüzden ilişkiden beklentisi son derece zayıftır. Ateş'in Tatyana için bir sanal sevgili, bir kaçış noktası olduğu, aslında Tatyana'yı son derece zor olan hayatında biraz rahatlattığı açıktır. Tatyana, Ateş'in de ilişkiden bir beklentisi olmadığını belirtmiştir:

“Ateş (Kerim’le) cinsel bir şeyler olduğunu tahmin ediyor, hiç konuşmasak bile.”

Tatyana Kerim'in onu İstanbul'a yollamadığını Ateş'e anlattığında, Ateş'in Kerim'in sözünü dinlemesini öğütlemiş olması aslında Ateş'in ilişkiden beklentisi olmadığını kanıtlamaktadır. Burada esasında, Ateş'in Tatyana'nın hayatındaki tek adam olduğu, Tatyana'nın ise Ateş için sadece sevgililerinden biri olduğu, aralarındaki eşitsiz ilişkinin varlığı ve Tatyana'nın buna razı olmak zorunda kaldığı açıktır.

3.4.6. Kadınların Yaşadıklarını Değerlendirme Biçimleri ve Gelecekte Beklentileri

Yanıtlayıcılara sorulan bazı sorular, doğrudan hayat beklentileriyle ilgili olsa bile, yaptıkları işle ilgili ne düşündükleri yolunda, onları yargılayacak ve rencide edecek sorular sorulmamıştır. Bununla birlikte yanıtlayıcıların çoğu, işleriyle ilgili düşüncelerinden satır aralarında da olsa bahsetmişler, çoğu zaman pişmanlıklarını belirtmişlerdir. Bazı kadınların yaptıkları işi dini inançlarıyla ilişkilendirerek değerlendirmiş olmaları da ilginçtir. Bunun en belirgin örneği, İrina'nın ifadelerindedir. İrina son derece derin bir pişmanlık duyduğunu anlatmış, bu

pişmanlığını dini temalarla aktarmıştır. Zaten görüşmenin başında tedirgin davranışları dikkat çekmiştir. Bir aktarma yapacak olursak:

“Üç senedir yapmıyorum. Bir daha asla yapmam...”

İrina, göç etmesini sağladığı kimsenin olmadığını belirtirken de benzer ifadeler kullanmıştır:

“Yukarıda Allah var korkuyorum, insan satmak çok günah. Benim de çocuklarım var. ...Bu iş iyi değil, hep başka insanlar. Ama para alınca iyi.”

İrina'nın bu ifadeleri, gerçekten çalışırken çok zorlandığını ve maddi koşulların son derece zorlayıcı olduğunu açıkça gösteriyor. Bu koşullarda, kendisini kısıtlayan ve izole eden bir adamla yaşamak, onun için gerçekten bir kurtuluş olmuştur. Özbek olan Shadmanova da, çıkınca sınırdışı olacağından ve memleketinde mesleği olan hemşirelik yapmak istediğinden bahsetmiş, benzer şekilde İslam dinine olan inancıyla, konuyu vurgulamıştır:

“Bu işleri istemem, fuhuşu, ben Ramazan'da doğdum, bana yakışmaz.”

Yaptığı işten dolayı tükendiği açıkça belli olan Tatyana ise, adeta hayattan ve erkeklerden intikam almak ister gibidir:

“Ben istemediğim kişiyle yatmak zorunda kalıyorum gına geliyor, o kadar zor ki! Ben de zengin olsam bir erkek orospu ile yatıp parayı sonra verip s... git demek isterdim.”

Tatyana işini değerlendirirken yaşadıklarını üstlenebilmek için geliştirdiği savunma mekanizmasını işletmek amacıyla dine başvurmuştur:

“Ben dindar değilim olsam böyle olmazdım. Bazen manastıra kapanmak istiyorum ama saçma geliyor. Ha orada günah işlemişim, ha burada. Hiç değilse kardeşime para gönderiyorum. (Ateş’i de kastederek) İki kişiyle yatmış oluyorum, bu günah...”

Tatyana dindar olmasa bile, yaptığı işi günah olarak değerlendirmektedir ve her koşulda, insanların manastırda bile günah işleyebileceklerini düşünmektedir. Hiç değilse işlediği günahın “bir işe yaradığını belirterek,” sırtındaki yükün ağırlığını hafifletmek istemektedir.

Mihriban da cezaevinin ona iyi bir ders olduğunu ve çıkınca üç senedir birlikte olduğu sevgilisiyle evlenmek istediğini söyleyerek pişmanlığını belirtmiştir. Aslında genel olarak pişman olan kadınların belki de içten içe kendilerini suçlu hissettikleri ve yargıladıkları gözlenmiştir. Birçoğu, Türkiye’ye göç ettiklerini en yakınlarından bile saklamışlardır. Aslında zannedildiği gibi kaynak ülkelerde fuhuş yapmak üzere göç etmek, çok da normal karşılanabilir bir şey değildir. Bununla birlikte yanıtlayıcıların bazıları, kadınların bir kısmının fuhuş sektöründe çalışacaklarını bilerek Türkiye’ye göç ettiklerini söylemişlerdir.

Feodora’nın bir daha bu işi yapmak istememesinin nedeni diğer kadınlardan farklıdır. Feodora’nın, çalışmak istememesi kendini yargılamaktan ziyade, korkunç çalışma koşullarından ve yaşadığı şiddetten ötürüdür. Kimsenin bu işi yapmasını istemediğini ve psikolojisinin çok bozulduğunu anlatan Feodora, memleketinde yaptığı işi herkesten saklamıştır.

Alexandra ve Vanya ise, çıktuktan sonra işlerine devam edeceğini söyleyen kategoriye oluşturmaktadırlar. Özellikle Alexandra, mağduriyetle birlikte sektöre

girdiği ve çalışmaya devam ettiği halde kendini mağdur olarak görmemektedir. Uzun zaman fuhuş sektöründe gönüllü olarak çalışsa bile, bu insan ticareti mağduru olduğu gerçeğini değiştirmemektedir. Alexandra, literatürde sıkça geçen Stockholm sendromunun açık bir örneğidir. Patronuna asla kızmadığını, onun sayesinde Türkiye'ye geldiğini ve zorla çalışmadığını söylemiştir. Alexandra birçok devamlı müşterisi olduğunu belirtmiş, çalışarak maddi olanaklarını büyük ölçüde geliştirdiğini ve çıkınca çalışmaya devam edeceğini söylemiştir.

SONUÇ

Sovyet Sisteminin çöküşü, yoksulluk ve işsizlik gibi çeşitli dezavantajlarının kadınları daha fazla etkilediği sonuçlar yaratmış, yaşanan sosyal ve ekonomik buhran ve aile yapısındaki çözülme, Sovyet Sisteminin çalışma yaşamında cinsiyet eşitliğini gözetemeyen anlayışı içerisinde kendi hayatını kazanmaya alışmış olan kadınları bir arayışa yönelterek gelişmiş ülkelere göç etmelerine sebep olmuştur. Kadınlara istihdam olanaklarını kapatan ekonomik faktörlerin yanı sıra bunalım ortamında yoğunlaşan aile içi şiddet de kadın göçünü etkilemiştir. Hedef ülkelerde ev içi hizmetler, bakım hizmetleri, garsonluk, tercümanlık gibi çeşitli işlerde kadın emeğine olan talep yoğun göç akımlarıyla karşılanır olmuştur. Yerli işçilerden çok daha düşük ücretlere razı olan ve bu ücretlerle memleketlerinde daha iyi yaşam koşulları içinde yaşayabilecekleri için göçmen kadınlar, birçok işverence tercih edilmişlerdir. Bu süreçte kaynak ülkelerde göç etme arzusunda olanların çaresizliğini sömürme odaklı insan ticareti faaliyetleri, 1990'lardan beri dünya genelinde yaygınlaşmış ve hedef ülkelerde göçmen emeğinin kullanıldığı birçok sektöre sıçramıştır. İnsan ticareti amaçlı örgütlenen çeteler, kaynak ülkelerde mağdurları temin ederek hedef ülkeye götürmekte ve zorla ve tehdit yoluyla çalıştırmaktadırlar. İnsan ticareti amaçlı yürütülen örgütlü ya da örgütsüz faaliyetler sonucu yıllık milyar dolarları bulan miktarlarda kar elde edilmektedir.

Konumuzu teşkil eden ve içine fazla girilmemiş bir alan olarak fuhuş sektörü kendine özgü çok daha farklı özelliklere sahiptir. Fuhuş sektörü, göçmen kadınlar için bir hayatta kalma mücadelesi olmasının yanı sıra, eril talebin yönelimleri ve küreselleşen cinselliğin bağlamı içerisinde düşünülmelidir. Dolayısıyla fuhuş

sektörü söz konusu olduğunda düzensiz göç süreçleriyle sınırlı kalmayan bir anlayış geliştirilmelidir. Fuhuş sektörü, insan ticaretinin iyice yoğunlaştığı bir alandır. Kaynak ülkelerde birçok kadın, ev içi hizmetler, eğlence sektörü ya da tercümanlık ve garsonluk gibi işlerde çalışma vaatleriyle kandırılmakta ve hedef ülkelerde seks köleliğine zorlanmaktadırlar. Bununla birlikte fuhuş sektöründe çalışacağını bilerek gelen hedef ülkelere göç eden kadınlar da mevcuttur, fakat zorla ve tehdit yoluyla, borç batağına sürüklenerek ya da yoğun sömürü koşullarında çalışacaklarını bilmeden gelmeleri, mağduriyetlerini görünmez kılamaz. Hedef ülkelerde yoğun sömürü koşullarında çalıştırılan kadınlar, çok çeşitli sorunlar yaşamaktadırlar. Büyük oranda ekonomik kaygılarla göç ettikleri hedef ülkelerde borç batağına sürüklenerek çoğu zaman kazançlarının tümüne el konmakta, yaşadıklarından ötürü psikolojik ve fiziksel rahatsızlıklar geçirmektedirler. Ülkelerine geri dönebilseler bile, bu kez de fuhuş sektöründe çalışmış oldukları için damgalanmaktadırlar ve tekrar mağduriyet tehdidiyle yüz yüze gelmektedirler.

İnsan ticareti ve düzensiz göçle ilgili uluslararası düzeyde yasal gelişmeler ve sivil toplum hareketlerinin gelişimi 1990'lı yıllara rastlansa da, 19. yüzyıl sonundan itibaren konuyla mücadele etmeyi hedefleyen genellikle otoriter karakterli BM Sözleşmeleri kabul edilmiştir. İnsan ticaretiyle ve göçmen kaçakçılığıyla ilgili temel uluslararası belge, 2000 yılında kabul edilen Sınır aşan Örgütlü Suçlara İlişkin BM Sözleşmesidir. Sözleşmenin ekleri olan Kara, Deniz ve Hava Yoluyla Göçmen Kaçakçılığına Karşı Sözleşme ve İnsan Ticaretinin, Özellikle Kadın ve Çocuk Ticaretinin Önlenmesine, Durdurulmasına ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme (Palermo Sözleşmesi) göçmen kaçakçılığı ve insan ticaretiyle ilgili uluslararası temel yasal gelişmeleri oluşturmaktadır. Özellikle Palermo Sözleşmesi, kabul

edildiği yıla kadar üzerinde uzlaşma sağlanamayan insan ticareti kavramına yönelik kapsamlı bir tanım geliştirmesi açısından önemlidir. Palermo Sözleşmesi ve Göçmen Kaçakçılığına İlişkin Sözleşme, bu sözleşmeleri onaylayan çeşitli ülkelerin iç hukuklarında bazı dönüşümler yaşanmasını sağlamıştır. Yine de bu sözleşmeleri onaylayan tüm ülkelerin konuyla ilgili gereken hassasiyeti göstermeleri söz konusu olmamış, çeşitli ülkelerde mağdurların lehine olmayan bazı uygulamalar ortaya çıkmıştır. Konuyla ilgili son derece eksik bir mevzuata sahip olan ülkeler de mevcuttur.

İnsan ticaretine karşı geliştirilen uluslararası düzeyde sivil toplum hareketleri giderek yaygınlaşmıştır. Konuyla ilgilenen iki temel sivil toplum örgütü olan CATW ve GAATW fuhuş sektörüne yönelik yasaklama ve yasallaştırma ekseninde gelişen kamplaşmaya dâhil olmuşlardır. Bu iki STK dışında Palermo Sözleşmesinin hazırlık sürecinde de etkin rol oynamış olan çok sayıda sivil toplum örgütü vardır. Yasal düzeyde ve sivil toplum düzeyinde gelişen tepkilerin yanı sıra, özellikle riske son derece açık önemli kaynak ülkelerin bulunduğu Doğu ve Güney Doğu Avrupa'da oluşturulan bölgesel düzeyde işbirliği stratejileri de mücadele yöntemlerinin bir kısmını oluşturmaktadır.

Eski Doğu Bloku ülkeleri kaynaklı kadın göçünün ve insan ticareti faaliyetlerinin önemli bir hedef ülkesi olan Türkiye'de, göçmen kadınlar fuhuş sektöründe yoğun bir şekilde çalışmaktadırlar. Etkinliklerin önemli merkezleri İstanbul Laleli ve Ankara Ulus Maltepe bölgeleri, turistik kıyı kentleri (özellikle Antalya), Karadeniz illeri ve Azerbaycan kökenli kadınlar için Iğdır ve Ardahan gibi doğu illeridir. Türkiye en çok Azerbaycan, Rusya, Moldova, Ukrayna, Gürcistan ve

Romanya'dan göç almaktadır. Göçmen kadınlar fuhuş piyasası içinde giderek tercih edilir hale gelmişlerdir.

Türkiye'de Palermo Sözleşmesi'nin onaylanmasıyla 2000'li yıllardan itibaren iç hukukun Sözleşmeyle uyumlaştırılmasına ve insan ticaretiyle ilgili yasal mevzuatta bazı reformlar gerçekleştirilmesine yönelik kısırdanmalar olmuştur. Yine Emniyet Genel Müdürlüğü'nün faaliyetleri, mağdurlara hizmet veren sığınmaevlerinin açılması, projeler ve kampanyalar yürütülmesi ve bölgesel düzeyde işbirliği ortaklıklarına katılım söz konusu olsa da, mücadele pratikleri yeterli düzeyde gelişmemiştir ve mağdurların aleyhine gelişebilecek uygulamalar ortaya çıkmıştır. Yasal mevzuatın sınırlı oluşu, insan ticareti suçuna özel bir yasa bulunmayışı ve Yargıtayın içtihat kararlarının oluşmamış olması gibi hukuki açıdan bazı eksiklikler vardır. Özellikle STK'lar düzeyinde Türkiye önde gelen hedef ülkelerden olmasına rağmen gereken ilgi ve tepki gösterilmemiştir. Mağdurlara hizmet veren yalnızca iki adet sığınma evi mevcuttur. Bu sığınma evlerinin son derece sınırlı kapasitelerinin bile dolmaması, mağdur tespitiyle ilgili sorunları tekrar karşımıza çıkarmaktadır. Türkiye'de genel olarak mağdurları korumaya ve desteklemeye yönelik hizmetler zayıftır ve uygulanan genel politikalar mağduriyeti görmezden gelme ve yakalanan göçmen kadınları sınırdışı etme yönündedir.

Çalışmanın alan araştırmasıyla desteklenmesiyle, Türkiye'de fuhuş sektöründe çalışan göçmen kadınların deneyimlerine ilişkin önemli bilgiler elde edilmiştir. Bu bilgiler göçmen kadınların Türkiye'ye ne şekilde ve hangi beklentilerle göç ettikleri, fuhuş sektörüne nasıl girdikleri, sektörde çalışma biçimleri, sektörde çalışmalarını sürecinde neler yaşadıkları, kendilerine yönelen eril

talebin nitelikleri, müşterilerle ya da diğer Türk erkekleriyle kurdukları ilişkiler ve son olarak yaşadıklarına hangi gözle baktıkları ve hayattan beklentilerine ilişkindir.

Görüşülen göçmen kadınlar Türkiye'ye göç veren başlıca ülkeler olan Ukrayna, Rusya, Gürcistan, Azerbaycan ve Moldova'nın yanı sıra Özbekistan ve Ermenistan'dan göç etmişlerdir. Kadınlar genellikle arkadaşları kanalıyla sağladıkları bilgilere dayanarak daha iyi bir ekonomik yaşama kavuşma umuduyla gelmişlerdir. Batı literatüründe sıkça yer aldığı gibi aile içi şiddet de, ekonomik sorunların yanı sıra göç kararlarını etkileyen faktörlerdendir. Göçmen kadınlar genellikle fuhuş sektöründe çalışacaklarını bilerek göç etmişlerdir. Bunu bilmekle birlikte mağdur olan iki kadın ve sektörde çalışacağından haberi olmayan bir kadın mevcuttur. İki kadın ise, başka beklentilerle gelseler bile şartlar gereği sektöre yönelmişlerdir.

İnsan ticareti mağduru olan kadınlar borç batağına sürüklenerek yerleştirildikleri otellerde ağır şartlarda çalıştırılmış ve şiddet görmüşlerdir. Mağduriyet koşullarından kurtulduktan sonra fuhuş sektöründe çalışmaya devam etmişlerdir. Mağdur olmaksızın çalışan kadınlar ise öncelikle arkadaşları vasıtasıyla tanıştıkları aracılarla birlikte çalışmışlar, belli bir müşteri çevresi edindikten ve güvene dayalı ilişkiler kurduktan sonra kendi hesaplarına çalışmaya başlamışlardır.

Yapılan görüşmeler vasıtasıyla fuhuş sektöründe saatlik ya da gecelik, birkaç günlük ilişkiler ve de metreslik olmak üzere üç çeşit çalışma biçimi olduğu saptanmıştır. Bu çalışma biçimlerine göre ödenen ücretler değişkenlik gösterirken, fuhuş sektöründe etnik kökene dayanan bir tabakalaşma olduğu ve Rus kadınlarının bu tabakalaşmada avantajlı konumda oldukları tespit edilmiştir. Göçmen kadınlar,

fuhuş sektörü içindeki konumlarını saptarlarken özellikle fuhuş sektöründe çalışan Türk kadınlarıyla olan farkları üzerinde durmuşlardır.

Görüşülen kadınlar, Türkiye’de kazandıkları parayla önemli miktarda gelir elde etmişler ve bu gelirlerini genellikle ev alarak ya da ailelerini geçindirerek değerlendirmişlerdir.

Görüşmeler boyunca Türk erkeklerinin göçmen seks çalışanlarına olan yoğun taleplerinin, aslında cinselliğin de ötesine geçtiği saptanmış, birçok kadın, içki içmek, sohbet etmek ya da tatile gitmek için kendilerine ödeme yapıldığını belirtmişlerdir. Araştırmanın ilginç bulgularından olan ve gayet yaygın olduğu saptanan metreslik pratiği ise, yabancı bir kadına sahip olabilmeye dayalı fantezilerin ve böylece yaratılan hayal dünyasının en görünür biçimidir. Metreslik pratiği ile birçok kadının tutundukları bir dal olan Türk sevgilileriyle olan ilişkileri iç içe geçebilmektedir. Birçok kadın yaşadıkları koşullardan kurtulmak için kimi zaman müşterileri olan bir Türk erkeğiyle birlikte yaşayarak kendilerini koruma altına alma yolunu seçmişlerdir.

Fuhuş sektöründe çalışan kadınlar, gönüllü ya da gönülsüz, son derece zor bir süreçten geçerek telafi edilmesi çok zor olan kayıplar yaşamışlardır. Kadınlar yaşadıklarından dolayı çoğunlukla kendilerini suçlamakta, pişmanlık duyup bir daha asla bu sektörde çalışmamaya karar vermektedirler. Cezaevinden çıktıktan sonra muhtemelen sınırdışı edilecek olan bu kadınların gelecekleri belirsizdir. Ekonomik koşullarında bir miktar düzelme olsa da, yaşadıkları yıpranmışlık ve tükenmişlik duygusundan sıyrılmaları ve sırtlarında taşıdıkları yükten kurtulmaları gerçekten zordur. Çoğunlukla medyada yer alan sansasyonel haber kirliliğinin yaydığı imajın aksine, fuhuş sektöründe çalışan kadınlar son derece zorlayıcı koşullarla Türkiye’ye

yönelmişlerdir ve sanıldığı gibi aksine, sınırdışı edildiklerinde ve ülkelerine döndüklerinde bir damgalanma ve sosyal dışlanma süreci yaşama olasılıkları yüksektir. Bu araştırmanın en önemli kaygısı, kadınların yaşam deneyimlerinin ortaya çıkarılmasında yaşanan eksikliği gidererek, basmakalıp tutumlarla mahkûm edilmiş kadınların durumlarını ortaya koymak olmuştur. Bu araştırmanın, insan ticareti ve düzensiz göçle ilgili teorik altyapıya dayanarak ülkemizde göçmen kadınların çalıştıkları en görünmez sektör olan fuhuş sektörünün işleyişine ışık tutmuş olmasını ve göçmen seks çalışanı imgesine yönelik haksız yargılamalarla yüklü algıları biraz olsun sarstığını ümit ediyoruz.

KAYNAKÇA

Agathangelou, Anna M.; L.H.M. LING Researchers, (2003), “Desire Industries: Sex Trafficking, UN Peacekeeping, and the Neo-liberal World Order”, *Brown Journal of World Affairs*, 10 (1, Summer/Fall), 137-148.

Agustin, Laura, (2006), “The Disappearing of a Migration Category: Migrants Who Sell Sex”, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 32 (1), 29–47.

Anderson, Scott A., (2002), “Prostitution and Sexual Autonomy: Making the Sense of the Prohibition of Prostitution”, *Ethics*, 112 (July), 748–780.

Andrees, Beate; Van Der Linden, Mariska N.J., (2005), “Designing Trafficking Research from a Labour Perspective: The ILO Experience”, *International Migration*, 43 (1/2), 55–73.

Antonopoulos, Georgies A.; Winterdyk, John A., (2005), “Techniques of Neutralizing the Trafficking of Women”, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, 13 (2), 136-147.

Arslan, Çetin; Temel, İlker; Aydın, Yusuf; Şen, Furkan; Doğan, Koray; Bacaksız, Pınar, (2006), *Türkiye’de İnsan Ticareti ile Mücadelede Yasa Uygulama ile İlgili Stratejik Bir Yaklaşım*, IOM, Ankara.

Bandyopadhyay, Nandinee; Bibi, Rashoba; Biswas, Manju; Biswas, Sudipta; Bose, Kajol; Das, Geeta; Das, M.; Das, Sikha; Debnath, Rama; Gayen, Swapna; Mitra, Rekha; Sarkar, Pushpa; Singh, Putul; (2006), “ ‘Streetwalkers Show the Way’: Reframing the Debate on Trafficking From Sex Workers’ Perspective”, *IDS Bulletin*, 37 (4, September), 102–109.

Barr, Nicholas, (2005), *Labor Markets and Social Policy in Central and Eastern Europe: The Accession and Beyond*, the World Bank.

Belser, Patrick, (2005), *Forced Labour and Human Trafficking: Estimating the Profits*, International Labour Office, Geneva.

Belser, Patrick; Danailova, Gergana, (2006), *Globalization and the Illicit Market for Human Trafficking: An Empirical Analysis of Supply and Demand*”, International Labour Office, Geneva.

Bertone, Andrea M., (2004), “Transnational Activism to Combat Trafficking in Persons”, *Brown Journal of World Affairs*, 10 (2, Winter/Spring), 9–22.

Bishop, Claire, (2003), “The Trafficking Victims Protection Act of 2000”, *International Migration*, 41 (5), 219–231.

Campani, Giovanna, (2007), “Irregular Migration and Trafficking: Controversial Concepts and Changing Contexts in Southern Europe”, *Irregular Migration*,

Informal Labour and Community: A Challenge for Europe, (Ed. Branka Likic-Brboric, Erik Berggren, Gülay Toksöz and Nicos Trimikliniotis), Shaker Publishing, Maastricht.

Chapkis, Wendy, (2003), “Trafficking, Migration and the Law: Protecting Innocents, Punishing Immigrants”, *Gender and Society*, 17 (6, December), 923–937.

Clark, Michele Anne, (2003), “Trafficking in Persons: An Issue of Human Security”, *Journal of Human Development*, 4 (2, July), 247–263.

Clausen, Vincent, (2007), “An Assesment of Gunilla Ekberg’s Account of Swedish Prostitution Policy”, İnternet Adresi, http://www.sexworkeurope.org/site/images/PDFs/ekberg_kritik.pdf, Erişim Tarihi: 12.03.2007.

Coalition Against Trafficking in Women, (2006), “Primer on the Male Demand for Prostitution”, Ed., Joe-Cannon, Ilvi, N. Amsherst, Massachusetts.

Committee on Feminism and International Law (2004), *Berlin Conference*, İnternet Adresi, <http://www.ilahq.org/pdf/Feminism%20&%20International%20Law/Report%202004.pdf>, Erişim Tarihi: 08.02.08.

Connell, R. W., (1998), *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar*, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Corrin, Chris, (2004), “Traffic in Women in War and Peace: Mapping Experiences in Southeast Europe”, *Journal of Contemporary European Studies*, 12 (2, August), 177–192.

Corrin, Chris, (2005), “Transitional Road for Traffic: Analysing Trafficking in Women From and Through Central and Eastern Europe”, *Europe-Asia Studies*, 57 (4, June), 543–560.

Cwikel, Julie; Hoban, Elizabeth, (2005), “Contentious Issues in Research on Trafficked Women Working in the Sex Industry: Study Design, Ethics and Methodology”, *The Journal of Sex Research*, 42 (4, November), 306–316.

Danailova-Trainor, Gergana; Belser, Patrick, (2006), *Globalization and the Illicit Market for Human Trafficking: An Empirical Analysis of Supply and Demand*, International Labour Office, Geneva.

Denisova, Tatyana A., Hughes, Dona M., (2001), “The Transnational Political Criminal Nexus of Trafficking in Women from Ukraine”, *Trends in Organized Crime*, 6 (3/4, Spring/Summer), 43-67.

Doezema, Jo, (2001), “Ouch! Western Feminists’ ‘Wounded Attachment’ to the Third World Prostitute”, *Feminist Review*, (67, Spring), 16–38.

Erder, Sema; Kaşka, Selmin, (2003), *Düzensiz Göç ve Kadın Ticareti: Türkiye Örneği*, IOM.

Erder, Sema, (2007), “Yabancılaşmış Kurgulanan Ülkelerin Yabancıları”, *Türkiye’de Yabancı İşçiler*, (der. Aylan Arı), Derin Yayınları, İstanbul, ss: 1–82.

Erokhina, L. D.; Buriak, M. IU., (2007), “The Problem of Trafficking in Women in Social Risk Groups”, *Sociological Research*, 46 (1), 6–19.

Getu, Maconen, (2006), “Human Trafficking and Development: The Role of Microfinance”, *Transformation*, 23 (3, July) 142–156.

Glenny, Misha, (2004), “Migration Policies of Western European Governments and the Fight Against Organised Crime in SEE”, *Southeast European and Black Sea Studies*, 4 (2, May), 250–256.

IOM Counter-Trafficking Service, (2004), *Changing Patterns and Trends of Trafficking in Persons in the Balkan Region*, İnternet Adresi, http://www.iom.md/materials/balkans_trafficking.pdf, Erişim Tarihi, 22.11.07.

Jahic, Gamla; Finckenauer, James O., (2005), “Representations and Misrepresentations of Trafficking”, *Trends in Organized Crime*, 8 (Spring), 24–39.

Joe-Cannon, Ilvi, (2006), “Primer on the Male Demand for Prostitution”, CATW, Massachusetts.

Jones, Loring; Engstrom, David W.; Hilliard, Tricia; Diaz, Mariel, (2007), “Globalization and Human Trafficking”, *Journal of Sociology & Social Welfare*, 34 (2, June), 107–122.

Jordan, Ann D. (2002), “Human Rights or Wrongs? The Struggle for a Rights-based Response to Trafficking in Human Beings”, *Gender and Development*, 10 (1, March), 28–37.

Kelly, Liz, (2005), “‘You Can Find Anything You Want’: A Critical Reflection on Research on Trafficking in Persons within and Europe”, *International Migration*, 43 (1/2), 235–266.

Kempadoo, Kamak, (1999), “Slavery or Work? Reconceptualizing Third World Prostitution”, *Positions*, 7 (1, Spring), 225- 237.

Kofman, Eleonore, (2004), “Gendered Global Migrations”, *International Feminist Journal of Politics*, 6 (4, December), 643–665.

Krasteva, Anna, (2007), “Post-communist Discovery of Immigration”, *Irregular Migration, Informal Labour and Community: A Challenge for Europe*, (Ed. Branka

Likic-Brboric, Erik Berggren, Gülay Toksöz and Nicos Trimikliniotis), Shaker Publishing, Maastricht.

Kuo, Leonore (2005), *Prostitution Policy: Revolutionizing Practice Through a Gendered Perspective*, New York University Press.

Laczko, Frank; Gramegna, Marco A., (2003), “Developing Better Indicators of Human Trafficking”, *Brown Journal of World Affairs*, 10 (1, Summer/Fall), 179–194.

Lindstrom, Nicole, (2004), “Regional Sex Trafficking in the Balkans: Transnational Networks in an Enlarged Europe”, *Problems of Postcommunism*, 51 (3, May/June), 45–52.

Long, Lynellyn D., (2002), “Trafficking in Women and Children as a Security Challenge in Southeast Europe”, *Southeast European and Black Sea Studies*, 2 (2, May), 53–68.

Lordoğlu, Kuvvet, (2007), “Çalışma Hayatımızda Yeni Yabancılar”, *Türkiye’de Yabancı İşçiler*, der. Aylan Arı, Derin Yayınları, İstanbul, ss: (83–127).

MacKinnon, Catharine, (2003), *Feminist Bir Devlet Kuramına Doğru*, Metis Yayınları, İstanbul.

Malpani, Rohit, (2006), *Legal Aspects of Trafficking for Forced Labour Purposes in Europe*, International Labour Office, Geneva.

Martin, Philip; Miller, Mark, (2000), “Smuggling and Trafficking: A Conference Report”, *International Migration Review*, 34 (3, Fall), 969–975.

McCreight, Matilda Ventrella, (2006), “Smuggling of Migrants, Trafficking in Human Beings and Irregular Migration on a Comparative Perspective”, *European Law Journal*, 12 (1, January), 106–129.

Melrose, Margaret; Barrett David, (2006), “The Flesh Trade in Europe: Trafficking in Women and Children for the Purpose of Commercial Sexual Exploitation”, *Police Practice and Research*, 7 (2), 111–123.

Milivojevic, Sanja; Segrave, Marie, (2005), “Sex Trafficking-A New Agenda”, *Social Alternatives*, 24 (2, Second Quarter), 11–16.

Miriam, Kathy, (2005), “Stopping the Traffic in Women: Power, Agency and Abolition in Feminist Debates over Sex-Trafficking”, *Journal of Social Philosophy*, 36 (1, Spring), 1–17.

Morawska, Ewa, (2001), “Structuring Migration: The Case of Polish Income – seeking travelers to the West”, *Theory and Society*, 30, 47–80.

Munro, Vanessa E., (2006), "Stopping Traffic? A Comparative Study of Responses to the Trafficking of Women for Prostitution", *Brit. J. Criminol*, 46, 318–333.

Orlova, Alexandra V., (2004), "From Social Dislocation to Human Trafficking: The Russian Case", *Problems of Post-Communism*, 51 (6, November/December), 14–22.

Outshoorn, Joyce (2005), "The Political Debates on Prostitution and Trafficking of Women", *Social Politics*, 12, 141–155.

Pateman, Carole, (1988), *The Sexual Contract*, Stanford University Press, California.

Peach, Lucinda Joy, (2005), " 'Sex Slaves' or 'Sex Workers'? Cross-Cultural and Comparative Religious Perspectives on Sexuality, Subjectivity and Moral Identity in Anti-Sex Trafficking Discourse", *Culture and Religion*, 6 (1, March), 107–134.

Petros, Melanie, (2005), "The Costs of Human Smuggling and Trafficking", *Global Migration Perspectives*, 31 (April), 1–20.

Philaretou, Andreas G., (2005), "Eastern-European Sex Workers in Greek-Cypriot Cabarets", *Sexual Addiction & Compulsivity*, 12, 45-64.

Raymond, Janice, G., (2003), "Legitimizing Prostitution as Sex Work : UN International Labour Organization Calls for Recognition of the Sex Industry",

İnternet Adresi, http://sisyphe.org/article.php3?id_article=689, Erişim Tarihi: 11.02.2008.

Scott, Sara; Harper, Joe, (2006), “Meeting the Needs of Sexually Exploited Young People: The Challenge of Conducting Policy-Relevant Reserach”, *Child Abuse Review*, 15, 313–325.

Shah, Svati P., (2004), “Prostitution, Sex Work and Violence: Discursive and Political Contexts for Five Texts on Paid Sex, 1987-2001”, *Gender&History*, 16 (3, November), 794–812.

Shelley, Louise (2003), “Trafficking in Women: The Business Model Approach”, *Brown Journal of World Affairs*, 10, (1, Summer/Fall), 119–131.

Skrivankova, Clara, (2006), “Combating Trafficking in Human Beings”, *International Review of Law Computers&Technology*, 20 (1&2, March-July), 229–232.

Soderlund, Gretchen, (2005), “Running from the Rescuers: New U.S. Crusades Against Sex Trafficking and the Rhetoric of Abolition”, *NWSA Journal*, 17 (3, Fall), 64–87.

Sullivan, Barbara (2003), “Trafficking in Women, Feminism and New International Law”, *International Feminist Journal of Politics*, 5 (1, March), 67–91.

Tanyılmaz, Kurtar; Kurtulmuş Kıroğlu, Meryem, (2007), “Türkiye’de Göçmen İşçiler ve İşgücü Piyasası Üzerine Etkileri”, *Türkiye’de Yabancı İşçiler*, Derin Yayınları, İstanbul, ss: 130–155.

Tavcer, Scharie, (2006), “The Trafficking of Women for Sexual Exploitation: The Situation from the Republic of Moldova to Western Europe”, *Police Practice and Research*, 7 (2, May), 135–147.

Toksöz, Gülay, (2006), *Uluslararası Emek Göçü*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

Tyldum, Guri; Brunovskis, Anette, (2005), “Describing the Unobserved: Methodological Challenges in Empirical Studies on Human Trafficking”, *International Migration*, 43 (1/2), 17–34.

U.S. Department of State, (2007), “Trafficking in Persons Report 2007”, İnternet Adresi, <http://www.state.gov/documents/organization/82902.pdf>, Erişim Tarihi, 23.11.07.

Van Den Anker, Christina, (2006), “Trafficking and Women’s Rights: Beyond the Sex Industry to ‘Other Industries’ ”, *Journal of Global Ethics*, 2 (2, December), 163–182.

Van Liemt, “Human Smuggling: Types, Origins and Dynamics”, *Irregular Migration, Informal Labour and Community: A Challenge for Europe*, (Ed. Branka Likic-Brboric, Erik Berggren, Gülay Toksöz and Nicos Trimikliniotis), Shaker Publishing, Maastricht.

Vanwesenbeeck, Ine, (2001), “Another Decade on Social Scientific Research on Sex Work: A Review of Research 1990–2000”, *Annual Review of Sex Research*, (Ed. Clive M. Davis; Julie Heiman), 32, 242–289.

Von Strunsee, Vanessa (2000), “Sex Trafficking: A Plea for Action”, *European Law Journal*, 6 (4, December), 379–407.

ÖZET

Küreselleşme ve Sovyet Sistemi'nin çöküşü, 1990'lı yıllardan itibaren uluslararası düzensiz göç akımlarının giderek yaygınlaşmasına ve yoğunlaşmasına sebep olmuştur. Kapitalist topluma özgü tüketim kalıplarının, cinselliğe ve kadın bedenine metalaşan bir nitelik kazandırmasıyla cinsel hizmetlere olan talebi artırması, fuhuş sektörünün uluslararası düzeyde örgütlenmesi sürecini hızlandırmıştır. Hedef ülkelerde cinsel hizmetlere olan yoğun talep de, göçmen kadınların fuhuş sektörüne yönelmelerine ve Eski Doğu Bloku kaynaklı göçün giderek kadınlaşmasına sebep olmuştur. Düzensiz göç ve göçmen kaçakçılığının yanı sıra göçmenlerin kaynak ülkelerde temin edilerek kandırılmaları ve hedef ülkelerde kölelik koşullarında zorla ve tehdit yoluyla çalıştırılmaları anlamına gelen insan ticareti olgusu, önlenemez bir boyuta ulaşmıştır. İnsan ticaretinin en yoğun örgütlendiği alan fuhuş sektörüdür. Türkiye düzensiz göç ve insan ticareti akımları açısından önemli bir geçiş ülkesi ve bir hedef ülkedir. 1990'lı yıllardan itibaren küresel fuhuş sektörü ve insan ticareti faaliyetlerinin bir parçası olmuştur. Sorunun giderek büyümesiyle birlikte Türkiye de göçmen kaçakçılığıyla ilgili yasal ve kurumsal önlemler almaya başlamıştır.

Anahtar Sözcükler: İnsan ticareti, düzensiz göç hareketleri, fuhuş sektörü, göçmen kadınlar.

ABSTRACT

Globalization and the collapse of the Soviet Union have led to the proliferation and a rise at the irregular migration flows since the 1990's. Consumption patterns special to the capitalist societies transforms the bodies of women to commodities and cause the increase for the demand for sexual services have accelerated the organization processes of the sex sector at an international level. The important demand for sexual services at destination countries has led to the bearing of female migrants to the sex sector and gradually feminizing migration from the ex-Soviet countries. Besides irregular migration and smuggling of migrants, trafficking, which means the recruitment and abduction of migrants in the origin countries, has proliferated so that it can't be prevented. The sector, which trafficking is organized most is the sex sector. Turkey is both a transit and a destination country for irregular migration and trafficking. Since the 1990's, it has become a part of the global sex sector and trafficking activities. With the important rise of the problem, Turkey has started to take some measures at a legal and an institutional level.

Key Words: Trafficking, irregular migration flows, sex sector, migrant women.